

**„PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU HAJNOWSKIEGO
NA LATA 2012– 2015”**

(aktualizacja)

WYKONAWCA:

mgr inż. Joanna Sawicka
Agnieszka Tomaszewska

HYDROS
JACEK SAWICKI I JOANNA SAWICKA
SPÓŁKA CYWILNA

Firma konsultingowo - projektowa

Czerwiec 2012r.

SPIS TREŚCI

1	WPROWADZENIE	6
1.1	PODSTAWA OPRACOWANIA	6
1.2	CEL, ZAKRES I FUNKCJE PROGRAMU	7
1.3	METODYKA OPRACOWANIA PROGRAMU	8
2	PODSTAWOWE INFORMACJE CHARAKTERYZUJĄCE OBSZAR POWIATU HAJNOWSKIEGO	10
2.1	POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE	10
2.2	UKSZTAŁTOWANIE POWIERZCHNI, GEOMORFOLOGIA	11
2.3	SYTUACJA DEMOGRAFICZNA	11
2.4	KLIMAT	14
2.5	GOSPODARKA	15
2.5.1	<i>Gospodarka rolna</i>	15
2.5.2	<i>Turystyka</i>	17
2.5.3	<i>Przemysł</i>	23
2.5.4	<i>Rynek pracy</i>	26
3	OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA POWIATU HAJNOWSKIEGO	27
3.1	ZASOBY WODNE	27
3.1.1	<i>Wody powierzchniowe</i>	27
3.1.1.1	Stan aktualny	27
3.1.1.2	Zagrożenia	34
3.1.2	<i>Wody podziemne</i>	34
3.1.2.1	Stan aktualny	34
3.1.2.2	Zagrożenia	36
3.2	POWIETRZE ATMOSFERYCZNE	36
3.2.1	<i>Stan aktualny</i>	36
3.2.2	<i>Zagrożenia</i>	38
3.3	POWIERZCHNIA ZIEMI	38
3.3.1	<i>Gleby</i>	41
3.3.1.1	Stan aktualny	41
3.3.1.2	Zagrożenia	42
3.3.2	<i>Kopaliny</i>	44
3.3.2.2	Zagrożenia	45
3.4	WALORY PRZYRODNICZE I KRAJOBRAZOWE	45
3.4.1	<i>Lasy</i>	45
3.4.2	<i>Formy ochrony przyrody</i>	47
3.4.3	<i>Sieć NATURA 2000</i>	51
3.4.4	<i>Sieć ECONET</i>	56
3.4.5	<i>Zagrożenia obszarów chronionych</i>	57
3.5	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	57
3.5.1	<i>Gospodarka wodno – ściekowa</i>	57

3.5.1.1	Zaopatrzenie w wodę	57
3.5.1.2	Kanalizacja i oczyszczalnie ścieków	58
3.5.2	<i>Energetyka</i>	61
3.5.2.1	Ciepłownictwo	61
3.5.2.2	Gazownictwo	63
3.5.2.3	Elektroenergetyka	63
3.5.3	<i>Gospodarka odpadami</i>	63
3.5.4	<i>Hałas</i>	68
3.5.5	<i>Promieniowanie elektromagnetyczne</i>	69
3.5.6	<i>Komunikacja i transport</i>	71
4	ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII – WNIOSKI	74
4.1	RACJONALNE GOSPODAROWANIE WODĄ	74
4.2	WYKORZYSTANIE ENERGII	74
4.3	RACJONALNE WYKORZYSTANIE MATERIAŁÓW	75
5	NADZWYCZAJNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA	76
5.1	ZAGROŻENIA ANTROPOGENICZNE	76
5.1.1	<i>Gospodarka komunalna</i>	76
5.1.2	<i>Transport i komunikacja</i>	76
5.1.3	<i>Działalność gospodarcza</i>	77
5.1.4	<i>Rolnictwo</i>	77
5.1.5	<i>Poważna awaria przemysłowa</i>	77
5.1.6	<i>Biotechnologia i organizmy zmodyfikowane genetycznie</i>	80
5.2	ZAGROŻENIA NATURALNE	81
5.2.1	<i>Zagrożenie powodziowe</i>	81
5.2.2	<i>Zagrożenie pożarowe</i>	82
5.2.3	<i>Zagrożenia erozją</i>	84
6	EDUKACJA EKOLOGICZNA	85
7	ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM I INSTRUMENTY OCHRONY ..	89
8	PODSUMOWANIE ANALIZY STANU OBECNEGO	92
8.1	ANALIZA SWOT	92
9	ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA	98
9.1	CELE I ZASADY POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA NA LATA 2009 – 2012 Z PERSPEKTYWĄ DO ROKU 2016	98
9.2	ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2011-2014	102
10	USTALENIA PROGRAMU	105
10.1	PRIORYTETY I DZIAŁANIA EKOLOGICZNE	105
10.2	PROGRAM ZADANIOWY	111
11	OCENA REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU HAJNOWSKIEGO NA LATA 2008-2011	132

12	WYTYCZNE DLA SAMORZĄDÓW	139
13	ZAMIERZENIA GMIN W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA	141
14	UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU	142
14.1	UWARUNKOWANIA PRAWNE.....	142
14.2	UWARUNKOWANIA EKONOMICZNE	142
14.3	PLANOWANIE PRZESTRZENNE	149
14.4	UWARUNKOWANIA SPOŁECZNE	150
14.5	UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z INTEGRACJĄ EUROPEJSKĄ	150
15	REALIZACJA I MONITORING PROGRAMU	152
15.1	ORGANIZACJA ZARZĄDZANIA ŚRODOWISKIEM.....	152
15.2	ZARZĄDZANIE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA.....	153
15.3	MONITORING WDRAŻANIA PROGRAMU	154
15.3.1	<i>Wskaźniki monitorowania efektywności Programu</i>	<i>154</i>
16	STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM.....	157

SPIS TABEL

TABELA NR 1	Ilość mieszkańców w poszczególnych miejscowościach powiatu hajnowskiego	12
TABELA NR 2	Ilość gospodarstw rolnych w zależności od wielkości powierzchni.....	16
TABELA NR 3	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własnościowych na terenie powiatu hajnowskiego.	24
TABELA NR 4	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze Regon wg sekcji PKD na terenie powiatu hajnowskiego.....	25
TABELA NR 5	Klasyfikacja jednolitych części wód (JCW) rzek województwa podlaskiego za 2010 rok (stan na 31.06.2011r.)	28
TABELA NR 6	Klasyfikacja elementów fizykochemicznych stanu wód podziemnych w województwie podlaskim w 2010r. wg badań PIG.....	35
TABELA NR 7	Wielkość emisji w strefie hajnowskiej woj. podlaskiego	37
TABELA NR 8	Wynikowe klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia.	38
TABELA NR 9	Zestawienie zbiorcze danych dotyczących powierzchni użytków rolnych, lasów w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego.....	39
TABELA NR 10	Zbiorcze zestawienie klasyfikacji gleb na terenie powiatu	42
TABELA NR 11	Bilans zasobów kopalin na terenie powiatu hajnowskiego	44
TABELA NR 12	Zbiorcze zestawienie powierzchni gruntów leśnych i lesistości. –	45
TABELA NR 13	Gminy i powierzchnie o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronione.	48
TABELA NR 14	Wodociągi gmin powiatu hajnowskiego.	58
TABELA NR 15	Kanalizacja w powiecie hajnowskim.....	59
TABELA NR 16	Oczyszczalnie ścieków na terenie powiatu hajnowskiego.	60
TABELA NR 17	Sposoby zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych w powiecie hajnowskim w roku 2010.	61
TABELA NR 18	Ilość i rodzaje odpadów komunalnych zebranych i zagospodarowanych na terenie powiatu w latach 2009-2010.....	64
TABELA NR 19	Zestawienie czynnych składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne oraz obojętne- stan na dzień 31.12.2010r.	65

TABELA NR 20	Drogi publiczne w zależności od rodzaju nawierzchni w gminach powiatu hajnowskiego.	72
TABELA NR 21	Lokalizacja zakładów i rodzaj substancji niebezpiecznej na terenie powiatu hajnowskiego.	79
TABELA NR 22	Analiza SWOT.	93
TABELA NR 23	Zadania inwestycyjne powiatu planowane do realizacji w latach 2012 – 2019.	111
TABELA NR 24	Zadania koordynowane.	123
TABELA NR 25	Ocena realizacji programu ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008-2011.	132
TABELA NR 26	Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w 2010 roku.	143
TABELA NR 27	Wskaźniki monitorowania programu.	156

SPIS RYSUNKÓW

RYSUNEK NR 1	Powiat hajnowski na tle województwa podlaskiego.	10
RYSUNEK NR 2	Mapa powiatu hajnowskiego.	10
RYSUNEK NR 3	Szlaki rowerowe w regionie Puszczy Białowieskiej.	21
RYSUNEK NR 4	Mapa trasy NORDIC WALKING.	23
RYSUNEK NR 5	Lokalizacja punktów poboru prób wody zbiornika Siemianówka.	30
RYSUNEK NR 6	Ocena stanu i potencjału ekologicznego jednolitych części wód rzecznych w 2010r.	32
RYSUNEK NR 7	Ocena stanu chemicznego jednolitych części wód w 2010r.	33
RYSUNEK NR 8	Klasyfikacja stanu chemicznego wód podziemnych w 2010r.	35
RYSUNEK NR 9	Obszar Natura 2000 na terenie województwa podlaskiego.	55
RYSUNEK NR 10	Krajowa sieć Ekologiczna ECONET- POLSKA.	56
RYSUNEK NR 11	Zagrożenia związane z transportem samochodowym i kolejowym.	79
RYSUNEK NR 12	Schemat zarządzania programem ochrony środowiska.	153

SPIS WYKRESÓW

WYKRES NR 1	Udział ekonomicznych grup wieku w ludności powiatu hajnowskiego.	12
WYKRES NR 2	Udział procentowy ludności w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego.	13
WYKRES NR 3	Ilość mieszkańców powiatu z podziałem na ludność wiejską i miejską.	13
WYKRES NR 4	Struktura użytkowania gruntów w powiecie hajnowskim.	40
WYKRES NR 5	Powierzchnie poszczególnych gmin powiatu hajnowskiego.	40
WYKRES NR 6	Struktura użytkowania gruntów w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego.	41
WYKRES NR 7	Lasy ogółem w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego.	46
WYKRES NR 8	Lesistość poszczególnych gmin powiatu hajnowskiego.	47
WYKRES NR 9	Sposób gospodarowania osadami ściekowymi wytworzonymi w roku 2010 na terenie powiatu hajnowskiego.	61

1 WPROWADZENIE

1.1 Podstawa opracowania

Program ochrony środowiska ma za zadanie pomóc w rozwiązywaniu istniejących problemów, a także przeciwdziałać zagrożeniom, które mogą pojawić się w przyszłości. „Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012 - 2015” jest zarówno długoterminowym planem strategicznym do roku 2019 jak też planem wdrożeniowym na lata 2012– 2015. Jest też aktualizacją i kontynuacją dotychczasowego „Programu ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008– 2011”.

Opracowanie niniejszego powiatowego programu ochrony środowiska wynika z art. 17 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (jednolity tekst z 2008r. Dz. U. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.):

Organ wykonawczy powiatu (tj. Zarząd Powiatu) w celu realizacji polityki ekologicznej państwa sporządza powiatowy program ochrony środowiska uwzględniając wymagania art. 14 ww. ustawy, tj.: na podstawie aktualnego stanu środowiska określa w szczególności:

- ⇒ *cele ekologiczne,*
- ⇒ *priorytety ekologiczne,*
- ⇒ *poziomy celów długoterminowych,*
- ⇒ *rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,*
- ⇒ *środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno – ekonomiczne i środki finansowe.*

Niniejszy program został opracowany zgodnie z polityką ekologiczną państwa. Wdrożenie programu umożliwi osiągnięcie celów założonych w tej polityce oraz realizację zasad, a także stworzenie i funkcjonowanie na analizowanym obszarze zintegrowanego zespołu instalacji i urządzeń służących ochronie środowiska naturalnego, spełniającego wymagania określone w przepisach o ochronie środowiska.

Ocena i weryfikacja realizacji zadań *Programu* dokonywana będzie zgodnie z wymogami ustawy co 2 lata od przyjęcia dokumentu, stwarzając możliwości weryfikacji i aktualizacji dokumentu.

Wykaz aktów prawnych zgodnie, z którymi sporządzono niniejsze opracowanie został umieszczony w **ZAŁĄCZNIKU NR 2**.

1.2 Cel, zakres i funkcje Programu

Głównym celem *Programu ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012– 2015*, zwanego dalej *Programem*, jest określenie polityki zrównoważonego rozwoju powiatu hajnowskiego, która ma być realizacją Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2009- 2012 z perspektywą na lata 2013-2016 oraz Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011 – 2014 na obszarze powiatu. Dokument w pełni odzwierciedla tendencje europejskiej polityki ekologicznej, której główne cele to:

- zasada zrównoważonego rozwoju,
- zasada równego dostępu do środowiska ,
- zasada przezorności,
- zasada uspołecznienia i subsydiarności,
- zasada prewencji,
- zasada „zanieczyszczający” płaci,
- zasada skuteczności efektywności ekologicznej i ekonomicznej.¹

Program uwzględnia uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, w tym ekologiczne, przestrzenne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania rozwoju powiatu, określa priorytetowe działania ekologiczne oraz harmonogram zadań ekologicznych. Poniżej przedstawiony jest dokładny opis uwarunkowań realizacyjnych dokumentu, jego wdrożenie, ewaluacja i monitoring.

Główne funkcje *Programu ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012 – 2015* to:

- realizacja polityki ekologicznej państwa na terenie powiatu hajnowskiego,
- strategiczne zarządzanie regionem w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami,
- wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju,
- przekazanie informacji na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska,
- przedstawienie problemów i zagrożeń ekologicznych, proponując sposoby ich rozwiązania w określonym czasie,
- pomoc przy planowaniu wydatkowania środków finansowych, a także podstawa do ubiegania się o środki finansowe z funduszy krajowych i zagranicznych,
- organizacja systemu informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy.

Program obejmuje następujące zagadnienia merytoryczne:

- ochronę środowiska przyrodniczego,

¹ Zgodnie z Konstytucją RP oraz z Traktatem o Wspólnocie Europejskiej

- gospodarkę leśną,
- gospodarkę wodną,
- ochronę środowiska przed zanieczyszczeniami,
- sprawy bezpieczeństwa ekologicznego,
- kształtowanie świadomości ekologicznej,
- propagowanie proekologicznych form działalności gospodarczej.

1.3 Metodyka opracowania Programu

W związku z tym, że istnieje ścisła zależność pomiędzy stanem środowiska, jakością jego poszczególnych komponentów i rozwojem gospodarczym regionu, w programie zaprezentowano:

- ⇒ podejście sektorowe, w odniesieniu do analizy aktualnego stanu środowiska oraz monitorowania jego przyszłych zmian,
- ⇒ podejście integralne, dotyczące określenia działań niezbędnych do realizacji w dziedzinie ochrony środowiska, związanych z głównymi kierunkami rozwoju powiatu.

Niniejszy Powiatowy Program Ochrony Środowiska uwzględnia: założenia, kierunki rozwoju, zadania oraz inne dane wynikające, m.in. z opracowań, tj.:

- sprawozdań z realizacji PGO,
- uchwalonego powiatowego programu ochrony środowiska,
- planów rozwoju lokalnego,
- wieloletnich planów inwestycyjnych,

a także obowiązujące przepisy prawne, dotyczące ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych.

Ponadto przy sporządzaniu niniejszego dokumentu uwzględnione zostały:

- ⇒ wytyczne Ministerstwa Środowiska dotyczące opracowywania programów ochrony środowiska,
- ⇒ Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016,
- ⇒ program wykonawczy do Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2009- 2012 z perspektywą do 2016 roku,
- ⇒ Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011 – 2014,
- ⇒ Raport o Stanie Środowiska Województwa Podlaskiego w 2010r.- WIOŚ,
- ⇒ informacje zawarte w ankietach wypełnionych przez jednostki samorządu terytorialnego,
- ⇒ dane statystyczne z Głównego Urzędu Statystycznego, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Państwowej Straży Pożarnej i Państwowego Instytutu Geologicznego.

W oparciu o przeprowadzoną analizę aktualnego stanu środowiska dokonano:

- ⇒ analizy słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń powiatu metodą analizy SWOT,
- ⇒ określenia środowiska zewnętrznego – scharakteryzowano uwarunkowania realizacyjne *Programu* w zakresie rozwiązań prawno-instytucjonalnych oraz źródeł finansowania,
- ⇒ zdefiniowano priorytety ochrony środowiska,
- ⇒ skonkretyzowano priorytety poprzez sformułowanie listy zadań,
- ⇒ opracowano system monitorowania *Programu*.

2 PODSTAWOWE INFORMACJE CHARAKTERYZUJĄCE OBSZAR POWIATU HAJNOWSKIEGO

2.1 Położenie geograficzne

RYSUNEK NR 1

Powiat hajnowski na tle województwa podlaskiego.

<http://www.wrotapodlasia.pl>

RYSUNEK NR 2

Mapa powiatu hajnowskiego.

Źródło: <http://www.bielskpodlaski.wku.wp.mil.pl/>

Powiat hajnowski położony jest w dorzeczu rzeki Bug i Narew, w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego. Siedzibą władz powiatowych jest miasto Hajnówka położone w odległości 65 km od Białegostoku. Z powiatem hajnowskim graniczą powiaty: od północy – białostocki, od zachodu - bielski, od południa - siemiatycki. Wschodnia granica Polski oddziela powiat hajnowski od Białorusi.

Ogólna powierzchnia powiatu wynosi 1624 km². W jego granicach znajduje się 9 gmin: Białowieża, Czeremcha, Czyże, Dubicze Cerkiewne, Hajnówka, Hajnówka - miasto, Kleszczele – miasto i gmina, Narew i Narewka.

2.2 Ukształtowanie powierzchni, geomorfologia

Powiat jest położony w całości na Nizinie Północnopodlaskiej i swoimi granicami obejmuje rejon fizyczno-geograficzny Doliny Górnej Narwi od północy, Równiny Bielskiej w centralnej części i Wysoczyzny Drohiczyńskiej na południu.

Nizina Północnopodlaska, obejmuje północno-wschodnią Polskę i północno-zachodnią Białoruś. Jej powierzchnia w granicach administracyjnych Polski wynosi około 15,6 tys. km². Nizina Północnopodlaska cechuje się bardziej chłodnym – kontynentalnym klimatem od Nizin Środkowopolskich. Obszar ten stanowi także rubież geobotaniczną działu północnego stanowiącego część subborealnej strefy leśnej Europy Wschodniej.

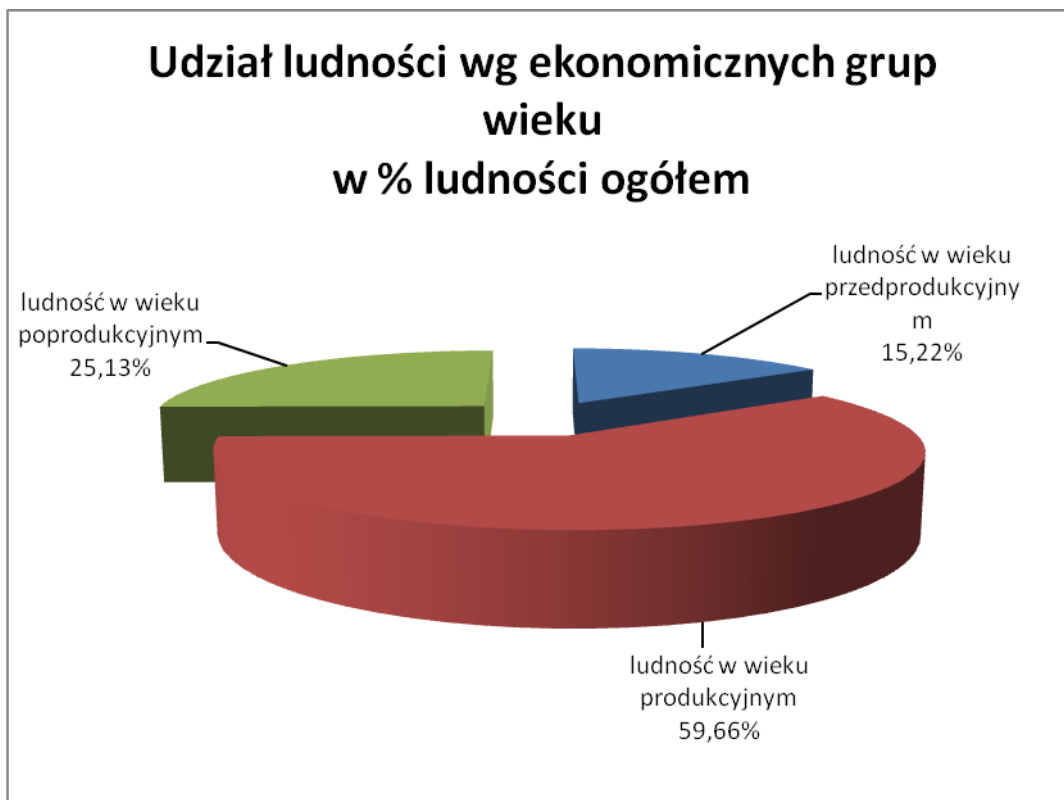
Region ma charakter pofałdowanej równiny poprzeplatanej różnego rodzaju formami polodowcowymi z okresu zlodowacenia środkowopolskiego. Część północna niziny oddzielona dorzeczem Narwi ma, w odróżnieniu od części południowej, bardziej wyraźny charakter polodowcowy.

Granica północna Niziny Północnopodlaskiej została wyznaczona przez zasięg zlodowacenia bałtyckiego. Zachodnią granicę stanowi dolina Pisy, południową dolina Bugu. Szerokie doliny rzeczne Narwi i Biebrzy podzieliły obszar na kilka wysoczyzn. W dnach dolin rzek i różnego rodzaju zagłębieniach terenu występują liczne tereny bagienne. Dużą część niziny pokrywają lasy.

2.3 Sytuacja demograficzna

W powiecie hajnowskim zameldowanych na dzień 31 XII 2010 roku (ostatnie dane) wg GUS było 46 042 osób w tym 22 239 mężczyzn oraz 23 803 kobiet.

Ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowi 15,22 % ogółu ludności powiatu hajnowskiego. Ludność w wieku produkcyjnym stanowi 59,66 % ogółu ludności powiatu. W wieku poprodukcyjnym znajduje się 25,13 % ludności powiatu. Graficznym obrazem tej sytuacji jest poniższy wykres.

WYKRES NR 1 *Udział ekonomicznych grup wieku w ludności powiatu hajnowskiego.*

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych z www.stat.gov.pl stan na 31 XII 2010r.

TABELA NR 1 *Ilość mieszkańców w poszczególnych miejscowościach powiatu hajnowskiego*

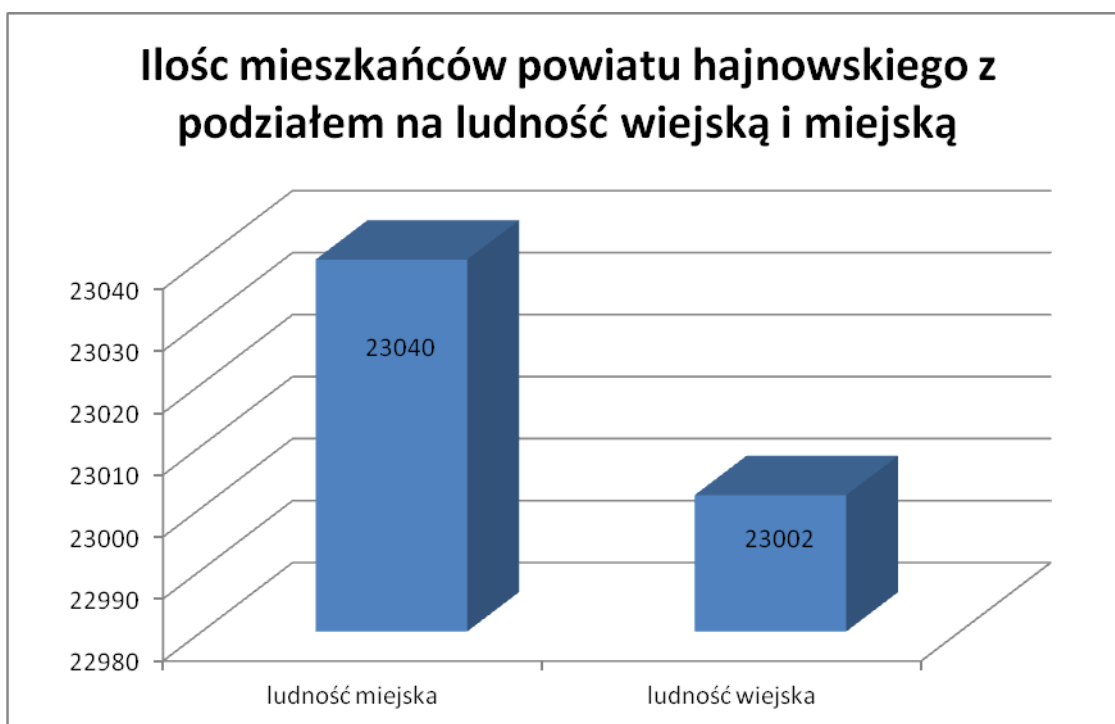
Jednostka administracyjna	Ilość mieszkańców [szt.]
Hajnówka-miasto	21 632
Kleszczele -miasto	1 408
Białowieża-gmina wiejska	2 263
Czeremcha-gmina wiejska	3 508
Czyże - gmina wiejska	2 347
Dubicze Cerkiewne - gmina wiejska	1 722
Hajnówka - gmina wiejska	4 175
Kleszczele - gmina wiejska	1 369
Narew - gmina wiejska	3 883
Narewka- gmina wiejska	3 735
Razem:	46 042

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z www.stat.gov.pl stan na 31 XII 2010r.

WYKRES NR 2 *Udział procentowy ludności w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z www.stat.gov.pl stan na 31 XII 2010 r.

WYKRES NR 3 *Ilość mieszkańców powiatu z podziałem na ludność wiejską i miejską.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z www.stat.gov.pl stan na 31 XII 2010 r.

Dokonując podziału w powiecie hajnowskim na ludność wiejską i miejską zauważamy, że ludność miejska stanowi 50,04% ludności powiatu hajnowskiego, natomiast ludność wiejska to 49,96 % ludności powiatu.

Przyrost ludności następuje głównie w drodze przyrostu naturalnego, kształtującego się na poziomie 547 osób rocznie. W ostatnich latach obserwuje się niewielki spadek przyrostu naturalnego. W zasadzie wpływ poziomu umieralności na rozmiary przyrostu naturalnego jest nieznaczny. Czynnikiem decydującym o stałym zmniejszaniu się corocznych przyrostów ludności jest duży spadek liczby urodzeń. Współczynnik dzietności wciąż się obniża.

2.4 Klimat

Obszar powiatu hajnowskiego cechuje się elementami klimatu kontynentalnego umiarkowanego ciepłego i umiarkowanego wilgotnego. Nizina Północnopodlaska cechuje się najniższymi temperaturami powietrza spośród wszystkich nizinnych obszarów Polski. Powiat hajnowski znajduje się w dominacji zachodniej cyrkulacji mas powietrza. Z kierunku zachodniego napływa około 36% mas powietrza, a z kierunku wschodniego około 29%. W latach 1961-1995 przeważały w skali roku cyrkulacje antycyklonowe (prawie 41%) nad cyklonowymi (32%) oraz przejściowymi (27%). Z napływem mas powietrza wiąże się ciśnienie atmosferyczne. Pomiary ciśnienia prowadzone w punkcie pomiarowym Białowieża oddają stan występujący na terenie powiatu hajnowskiego. Ciśnienie wynosiło średnio 997 hPa i wahało się w przedziale od 954 hPa do 1031 hPa.

Zachmurzenie na terenie powiatu hajnowskiego jest zróżnicowane przestrzennie. Tereny położone na wschodzie mają większe zachmurzenie. Największe średnie zachmurzenie występuje od listopada do lutego, a najmniejsze od maja do września. Na terenie powiatu odnotowuje się średnio w roku około 160 dni pochmurnych i około 30 dni pogodnych. W okolicach Białowieży średnie zachmurzenie na przestrzeni ostatnich lat wynosiło 6,8 oktantów. Powoduje to, że powiat jest pod tym względem powyżej średniej wojewódzkiej. Powiat cechuje się mniejszym usłonecznieniem o około 7% w porównaniu do średniej wojewódzkiej. Powiat pod względem usłonecznienia jest porównywalny do terenów nadmorskich i pogórza. W miesiącach od listopada do stycznia wyniosło ono średnio 1,2 h, a w okresie od maja do sierpnia 7,3 h. Średnio w skali roku docierało około 3512 MJ/m² energii słonecznej. Na miesiące grudzień-styczeń przypadało 6%-7% energii całkowitej, na miesiące letnie: czerwiec-sierpień przypadało 47% całkowitej energii docierającej.

Średnia temperatura powietrza na terenie powiatu hajnowskiego w okresie roku wahała się od 6,5°C na terenach leśnych do 6,8°C na obszarach niezalesionych. Skrajne temperatury odnotowane w skali roku wahały się od -34°C do +35°C dając amplitudę wahań temperatury 69°C. W okolicach Białowieży odnotowuje się w ciągu roku około 144 dni z przymrozkami. Dni letnich o temperaturze równej i większej od 25°C odnotowuje się w skali roku od 25 do 31. Okres zimy (temperatura ≤0°C) trwa średnio około 120 dni. Dni mroźnych w okolicy Białowieży odnotowuje się około 66 (temperatura <0°C) w skali roku. Pokrywa śnieżna zalega średnio 92 dni w roku, a jej głębokość dochodzi do 95 cm na terenach leśnych Puszczy Białowieskiej. Opady śniegu stanowią około 21%-23% wszystkich opadów. Pierwsze przymrozki odnotowuje się

między 5 a 13 października, a ostatnie między 2 a 7 maja. W skali roku około 154 dni są to dni bez przymrozku. Termiczny okres wegetacji roślin trwa około 180 dni. Ilość opadów na terenie powiatu jest zróżnicowana. Tereny zachodnie powiatu mają opady na poziomie 500 mm. Okolice Białowieży cechują się opadami powyżej 650 mm. Najwięcej opadów przypada na miesiące letnie (od maja do sierpnia). Stanowią one 47% wszystkich opadów rocznych. W okolicach Białowieży odnotowuje się około 23 dni z burzami. Jest to jeden z najwyższych wskaźników w województwie. Dni mglistych w skali roku odnotowuje się 45-47, głównie późną jesienią i wczesną wiosną.

Średnia roczna prędkość wiatru na terenie powiatu hajnowskiego wyniosła 2,2 m/s. Na sierpień przypada najwyższa średnia wartość wiatru, a w marcu jest notowana najniższa. Na terenie powiatu dominują wiatry wiejące z kierunku południowo-zachodniego.

Ogół przedstawionych czynników opisujących klimat powiatu hajnowskiego powoduje, że warunki te są charakterystyczne dla klimatu kontynentalnego cechującego się długą zimą i krótkim przedwiośniem. Warunki klimatyczne kształtują faunę i florę występującą na terenie powiatu hajnowskiego.

2.5 Gospodarka

2.5.1 Gospodarka rolna

W powiecie najczęściej jest gospodarstw rolnych o powierzchni od 1 ha włącznie, których liczba wynosi 2 257 gospodarstw, następnie gospodarstw od 2 ha do mniej niż 5ha – 2 094 gospodarstw. Gospodarstw powyżej 1 do mniej niż 2ha na terenie powiatu znajduje się 2 021 sztuk. Najmniejszą liczbą ogólną charakteryzują się gospodarstwa o powierzchni 100ha i więcej- 3 sztuki. Obserwacje pozwalają stwierdzić, iż następuje systematyczna koncentracja obszaru gruntów w obrębie gospodarstw większych, towarowych, produkujących duże ilości produktu na rynek. Dynamika tego procesu jest dość wolna, czego przyczyną jest brak alternatywnych rozwiązań socjalnych dla rolników i ich rodzin, którzy zdecydują się na zbycie swoich gospodarstw.

TABELA NR 2 Ilość gospodarstw rolnych w zależności od wielkości powierzchni.

Jednostka terytorialna	Gospodarstwa rolne										
	ogółem	do 1 ha włącznie	powyżej 1 ha do mniej niż 2 ha	od 2 do mniej niż 5 ha	od 5 do mniej niż 7 ha	od 7 do mniej niż 10 ha	od 10 do mniej niż 15 ha	od 15 do mniej niż 20 ha	od 20 do mniej niż 50 ha	od 50 do mniej niż 100 ha	100ha i więcej
Hajnówka-miasto	712	268	148	191	45	27	21	5	7	0	0
Kleszczele -miasto	306	47	84	82	37	33	20	0	3	0	0
Białowieża-gmina wiejska	534	214	168	114	21	10	7	0	0	0	0
Czeremcha-gmina wiejska	1081	358	277	254	86	58	27	15	6	0	0
Czyże - gmina wiejska	1064	246	115	134	87	130	158	83	107	4	0
Dubicze Cerkiewne - gmina wiejska	838	182	125	166	84	108	90	39	38	6	0
Hajnówka - gmina wiejska	1544	412	308	292	145	152	130	45	50	7	3
Kleszczele - gmina wiejska	595	87	104	136	80	81	81	0	26	0	0
Narew - gmina wiejska	1599	248	349	336	133	182	205	73	63	10	0
Narewka - gmina wiejska	1433	251	343	389	174	137	101	26	12	0	0
RAZEM	9 706	2 313	2 021	2 094	892	918	840	286	312	27	3

Źródło: www.stat.gov.pl – powszechny spis rolny 2002r, ostatnie dane.

W powiecie hajnowskim istnieją doskonałe warunki do tworzenia gospodarstw ekologicznych, produkujących zdrową żywność: warzywa, owoce, zboża, mięso. Rolnictwo stanowi jeden z najważniejszych działów gospodarki powiatu hajnowskiego. Rolnictwo jest źródłem odpadów niebezpiecznych (pozostałości po środkach ochrony roślin) oraz zanieczyszczeń obszarowych, będących głównym zagrożeniem dla jakości wód powierzchniowych. Istotnym zagrożeniem dla środowiska są też fermy trzody chlewnej i fermy hodowli drobiu (niektóre z nich mają obowiązek posiadania pozwoleń zintegrowanych). Przestrzenna ekspansja intensywnego rolnictwa prowadzi do przyrodniczego zubożenia rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Niedostosowanie intensywności i form rolnictwa do warunków przyrodniczych produkcji rolnej, skutkuje aktywizacją erozji wodnej i wietrznej oraz zanieczyszczeniem wód gruntowych.

2.5.2 Turystyka

Turystyka jest prężnie rozwijającą się gałęzią w powiecie hajnowskim. Świadczy o tym fakt, iż z roku na rok zwiększa się liczba atrakcji dla osób przyjeżdżających i mających chęć zwiedzenia terenów powiatu. Obszar Powiatu Hajnowskiego jest idealnym miejscem na uprawianie turystyki aktywnej. Wyznaczone szlaki turystyczne umożliwiają odbywanie wycieczek krajoznawczych: pieszych, samochodowych, rowerowych, nornic walking i edukacyjnych przez malownicze tereny Puszczy Białowieskiej i jej okolic.

Baza noclegowa w powiecie hajnowskim to sieć obiektów o różnym standardzie. Hotele o wysokiej jakości usług zachęcają do przyjazdów swą ofertą konferencyjną. Domy i ośrodki wypoczynkowe, schroniska oferują pobyty dla dzieci i młodzieży, natomiast kwatery agroturystyczne zapraszają rodziny i osoby indywidualne. Obiektów noclegowych w powiecie jest 70 dysponujących 1500 miejscami noclegowymi w tym ponad 400 w około 50 kwaterach agroturystycznych.

Hajnówka - Białowieża (zielony, 25 km). Szlak biegnie przez Rezerwat Krajobrazowy im. Władysława Szafera, który chroni florę i faunę Puszczy Białowieskiej oraz kurhany z X - XIII wieku. W połowie trasy, szlak przecina szosę Hajnówka – Białowieża. Dalej szlak prowadzi do Rezerwatu Pokazowego Żubrów, w którym można zobaczyć zwierzęta żyjące w Puszczy. Szlak kończy się w Białowieży.

Hajnówka - Narewka "Szlak walk partyzanckich" (czerwony, 22 km). Jest to doskonałe miejsce wypadowe na wycieczki po Puszczy Białowieskiej. Szlak rozpoczyna się w Hajnówce, biegnie przez rezerwaty przyrody: "Lipiny" i "Szczeko-towo". Podążając dalej Lipińskim Traktem dociera się do wsi Świnoroje, szlak kończy się w Narewce.

Hajnówka - Orzeszkowo - Hajnówka "Szlak Śladami Powstania Styczniowego" (niebieski, 31 km). Szlak ma charakter obwodnicy turystycznej. Biegnie obrzeżami Puszczy do wsi Orzeszkowo. Dalej szlak zagłębia się w leśne ostępy, doprowadzając do pomnika przyrody "Car Dąb", kierując się na wschód dotrzemy do trasy przejazdu kolejki wąskotorowej. Szlak biegnie przy rezerwacie "Głęboki Kąt". Szlak kończy się w Hajnówce.

Białowieża - Topiło (żółty, 19 km). Szlak biegnie głównymi drogami puszczańskimi przez rezerwaty: "Podcerkwa", "Berezowo", "Olszanka Myśliszcze", "Michnówka". Szlak

kończy się w leśnej osadzie Topiło. gdzie znajduje się końcowy przystanek kolejki wąskotorowej. Wokół znajdujących się tam stawów poprowadzono ścieżkę edukacyjną "Leśne Osobliwości".

Białowieża - Czerlonka Osada - Zwierzyniec (niebieski, 17 km). Szlak rozpoczyna się przy zabytkowym, drewnianym dworcu Białowieża Towarowa (obecnie mieści się tam "Restauracja Carska"), prowadzi przez wsie Podolany I i Podolany II, do Ośrodka Edukacji Leśnej "Jagiellońskie". Dalej biegnie Trybem Jagiellońskim do Czerlonki, a stamtąd do Osady Zwierzyniec.

Białowieża - "Miejscami Pamięci Narodowej" (czerwony, 14 km). Szlak rozpoczyna się w Białowieży, biegnie niedaleko zabytkowego, drewnianego dworca Białowieża Towarowa (obecnie znajduje się tam "Restauracja Carska"), docierając do położonego w lesie Ośrodka Edukacji Leśnej "Jagiellońskie". Następnie przez wsie Podolany I i Podolany II wraca do Białowieży. Szlak pokrywa się częściowo ze ścieżką edukacyjną "Krajobrazy Puszczy".

Białowieża - Siemianówka (niebieski, 41 km). Szlak prowadzi przez Pogorzelce. Następnie biegnie przez uroczysko Stara Białowieża (tutaj znajduje się ścieżka edukacyjna "Szlak Dębów Królewskich i Książąt Litewskich"). Szlak przebiega przez Gruszki, Babią Górę (znajduje się tam wieża widokowa). Kończy się w Siemianówce.

Białowieża - Narewka (żółty, 21 km). Trasa szlaku biegnie przez wieś Pogorzelce i Uroczysko Stara Białowieża, gdzie znajduje się kilkusetmetrowa ścieżka edukacyjna – "Szlak Dębów Królewskich i Książąt Litewskich". Szlak prowadzi Drogą Narewkową przez Janowo do Narewki.

Masiewo - Kosy Most (tzw. Wilczy Szlak, zielony, 16 km). Szlak znajduje się na terenie Białowieskiego Parku Narodowego. Rozpoczyna się w uroczysku Kosy Most. Dalej szlak prowadzi do uroczyska "Wilczy Szlak". Szlak prowadzi leśnymi drogami do uroczyska "Głuszec". Szlak kończy się w Masiewie, na tzw. Polanie Masiewskiej.

Masiewo - Uroczysko "Głuszec"- Masiewo (czerwony, 6,5 km). Jest to szlak okrężny wokół dawnego rezerwatu "Głuszec", włączonego w 1996 r. do Białowieskiego Parku Narodowego. Szlak częściowo pokrywa się z Wilczym Szlakiem.

"Miejsce Mocy" (czarny, 5,5 km). Jest to starosłowiańskie miejsce kultu - kamienny krąg. Znajduje się tam tajemnicze skupisko drzew (w tym zniekształcone świerki, dęby, grusze i głogi). Radiesteci, którzy przeprowadzili badania tego miejsca, stwierdzili wysoki poziom tzw. pozytywnego promieniowania.

"Carska Tropina" (czarny, 4 km). Jest to dawna droga myśliwska, rozpoczynająca się przy wieży widokowej na Kosym Moście (na szlaku zostały wybudowane kładki i punkt widokowy nad rzeką Narewką).

"Szlak Prawosławnych Świątyń" (żółty, 164 km, długość szlaku w powiecie hajnowskim 56 km). Trasa przebiegu szlaku: Białystok – Dojlidy -Halickie –Zwierki – Pasyunki – Zabłudów – Ostrówki – Pawły – Ryboły -most na rzece Narew – Ploski – Knorozy – Chraboły – Rajsk – Haćki - Hryniewiczze Duże - Bielsk Podlaski – Parcewo –

Orla – Szczyty – Czyże – Nowoberezowo - Hajnówka - Dubiny - Wasilkowo – Łosinka - Chrabostówka – Narew - Iwanki Rohozy – Trześcianka - Folwarki Tylwickie – Topolany – Hieronimowo - Michałowo.

Szlak Samochodowy (długość ok. 90 km). Przebieg szlaku: Hajnówka, Orzeszkowo, Topiło, Długi Bród, Werstok, Wojnówka, Starzyna, Jodłówka, Opaka Duża, Dobrowoda, Kleszczele, Jelonka, Dubicze Cerkiewne, Stary Kornin, Stare Berezowo, Szostakowo, Nowoberezowo, Hajnówka. Szlak nie jest oznakowany – do dyspozycji jest folder opisujący szlak.

"Carski Szlak" ("Carski Hostinec") – szlak liczy ok. 35 km. Przebieg szlaku: Studziwody - Bielsk Podlaski – Widowo – Użyki – Łoknica – Podrzeczany – Czyże – Osówka – Kojły - Nowoberezowo – Czyżyki - Hajnówka. Więcej informacji na stronie www.slonko.com.pl/carskiszlak/pl/

Podlaski Szlak Kulturowy "Drzewo i Sacrum". Przebieg trasy: gminy: Bielsk Podlaski, Orla, Dubicze Cerkiewne, Hajnówka, Czyże, Narew, Zabłudów, oraz kilka alternatywnych możliwości poruszania się po nim. Więcej informacji na stronie <http://drzewoisacrum.eu/pl/>

Szlaki rowerowe

Hajnówka - Orzeszkowo – Hajnówka (niebieski, 42 km). Szlak został wyznakowany jako pętla. Prowadzi przez różne siedliska leśne oraz malownicze doliny rzek Chwiszcznej i Leśnej. Biegnie do miejscowości Topiło, gdzie znajduje się końcowy przystanek kolejki wąskotorowej oraz ścieżka edukacyjna wokół stawów utworzonych na rzece Perebel.

Dubicze Cerkiewne – Topiło – Białowieża (zielony, 41 km). Szlak rozpoczyna się w Dubiczach Cerkiewnych. Biegnie tuż przy Ośrodku Wypoczynkowym "Bachmaty". Dalej do Werstoku, a następnie do położonej w środku lasu osady Topiło i dalej leśnymi drogami przez rezerваты przyrody do Białowieży.

Hajnówka – Dubicze Cerkiewne – Czeremcha – Piaski (czerwony, 85 km). Szlak znajduje się na terenie 5 gmin. Rozpoczyna się w Hajnówce i przebiega następującą trasą: Czyże – Zbucz – Stary Kornin – Dubicze Cerkiewne – Grabowiec – Kleszczele – Czeremcha – Wólka Terechowska - Biała Straż – Wiluki – Piaski (tu łączy się z dwoma innymi szlakami rowerowymi). Szlak prowadzi zarówno przez tereny leśne, jak i przez tereny rolnicze gdzie można obserwować sposób gospodarowania człowieka.

Szlaki narewowskie. Szlaki wytyczone w postaci trzech pętli o różnej długości: Mała pętla (długość: 18 km; składa się z dwóch odcinków: 9 km szlak czarny, 9 km szlak zielony): Narewka – Janowo - składnica Szypulowa - Kosy Most – Gruszki – Narewka Średnia pętla (długość: 36 km; szlak zielony): do Kosego Mostu przebieg jak w przypadku małej pętli – Uroczysko Wilczy Szlak (zielony) – Zamosze – Masiewo I – Masiewo II – Olchówka – Guszczewina – Narewka Duża pętla (długość: 45 km; składa się z dwóch odcinków: 20 km szlak zielony, 25 km szlak niebieski): do wsi Masiewo I analogicznie jak pętla średnia – ścieżka edukacyjna OTOP Masiewo- Zalew Siemianówka (wieża widokowa "Maruszka") – Siemieniakowszczyzna – Siemianówka – Leśna – Mikłaszewo – Narewka

Łącznikowy: Michnówka – Nowa Łuka – Stary Dwór – Tarnopol – Siemianówka (czarny, 11 km). Szlak łączy szlak niebieski: Do Puszczy Ładzkiej ze szlakiem narewkowskim, również koloru niebieskiego. Tematem wiodącym szlaku jest zbiornik wodny Siemianówka utworzony na rzece Narew. Część wysiedlonych mieszkańców założyło najmłodszą w województwie podlaskim wieś – Nowa Łuka, przez którą prowadzi szlak. Jadąc wzdłuż zbiornika mijamy wsie Stary Dwór, Tarnopol i dojeżdżamy do Siemianówki – dużego węzła kolejowego w ruchu towarowym z Białorusią. Szlak kończy się przy zabytkowej cerkwi p.w. św. Jerzego z XVIII w.

"Do wsi w dolinie Narwi": Doratynka – Klejniki – Lady – Kuraszewo (niebieski, 23,5 km). Szlak stanowi pętlę przy Białowieskim Szlaku Transgranicznym, bowiem odchodzi od niego w miejscowości Doratynka a wraca we wsi Kuraszewo, zataczając łuk. Z Doratynki można zbaczać ze szlaku pojechać do wsi Skaryszewo. Wracając na szlak wędrujemy wzdłuż doliny rzeki Narew, mijając wsie Kaczały, Janowo. Następnie jedziemy przez wsie: Gorodczyno, Klejniki do miejscowości Lady. Ze wsi Lady można jechać czarnym szlakiem łącznikowym do Nowego Berezowa. Szlakiem niebieskim dojeżdżamy do Kuraszewa. Od Kuraszewa wędrujemy Białowieskim Szlakiem Transgranicznym w kierunku Hajnówki.

Łącznikowy: Leniewo – Czyże – Szostakowo – Nowe Berezowo (czarny, 23,5 km). Szlak łączy dwa szlaki: niebieski i czerwony. Ze wsi Lady wędrujemy do Leniewa. Dalej wędrujemy przez wsie: Osówkę, Szostakowo do Nowego Berezowa skąd możemy udać się szlakiem czerwonym lub żółtym w kierunku Hajnówki.

"Kraina Otwartych Okiennic": Narew – Ancuty – Trześcianka – Soce – Puchły (zielony, 16,2 km). Kraina ta obejmuje trzy wsie: Puchły, Soce i Trześcianka, ok. 6 km od Narwi.

Wokół Białowieży i Polany Białowieskiej (czarny 13,5 km). Wędrówka szlakiem zaczyna się we wsi Białowieża. Dalej szlak prowadzi obok białowieskiego, ekumenicznego cmentarza, ulicą Tropinka do Parku Dyrekcyjnego. Szlak prowadzi dalej przez wieś Podolany, do Ośrodka Edukacji Leśnej "Jagiellońskie". Szlak kończy się przy drodze wojewódzkiej nr 698, gdzie przebiega żółty szlak rowerowy - Białowieski Szlak Transgraniczny, którym można dojechać do Białowieży.

"Szlakiem bocianich gniazd"- (20 km) ścieżka rowerowa w gminie Kleszczele: *Kleszczele – dolina rzeki Nurzec – Pogreby – Dasze – Kośna – Kleszczele*. Ścieżka rowerowa rozpoczyna się w zachodniej części miasta Kleszczele. Dalej prowadzi na zachód wzdłuż doliny rzeki Nurzec oraz lasu, który nazywa się Puchowo do niewielkiej wsi Pogreby. Kolejna na trasie miejscowość – Żuki. Następna miejscowość na trasie to Kośna. Z Kośnej trasa prowadzi przez osiedle pegeerowskie do centrum Kleszczel.

Białowieski Szlak Transgraniczny (żółty, 58 km w części polskiej) Przebieg szlaku: Narew – Tyniewiczze Duże – Kamień – Kuraszewo – Nowy Kornin – Noweberezowo (Nowoberezowo) – Hajnówka – Budy – Teremiski – Stara Białowieża – Białowieża – Grudki – granica państwowa między Polską a Białorusią – Biały Lasek – Szereszewo – Pruzany – Różany – Łyskowo – Nowy Dwór.

Podlaski Szlak Bociani (czerwony, 412 km, długość szlaku w powiecie hajnowskim 62 km) Przebieg szlaku: Białowieża(BPN) – Gruszki – Narewka – Narew – Trześcianka –

Puchły – Doktorce – Suraż - Kurowo (NPN) – Tykocin – Osowiec - Twierdza (BPN) – Goniądz – Sztabin – Krasnybór – Lipsk – Mikaszówka – Wigry – Stary Folwark – Krzywe – Góra Cisowa – Błaskowizna – Hańcza – Stańczyki. Szlak jest opatrzony rozpoznawalnym logo (lejący bocian). Wyznaczony szlak zapoznaje turystę z życiem i zwyczajami Bociana Białego.

Czeremcha – Siemiatycze (zielony 59 km). Szlak rozpoczyna się w miejscowości Czeremcha na ul. Długiej, Dalej prowadzi przez miejscowości Czeremcha Wieś – Berezyszczce – Zubacze – Bobrówka – Jancewicze – Klukowicze – Tokary – Koterka – Adamowo – Mielnik – i kończy się w Siemiatyczach.

SZLAKI ROWEROWE W REGIONIE PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ

RYSUNEK NR 3

Szlaki rowerowe w regionie Puszczy Białowieskiej.

Źródło: <http://www.powiat.hajnowka.pl>

Szlaki nordic walking

NORDIC WALKING PARK "KRAINA PUSZCZY I ŻUBRA" to sieć szlaków skierowana do osób, które chcą aktywnie spędzić czas w regionie Puszczy Białowieskiej.

TRASA 1 - Leśna przechadzka (zielona) 3 km ok. 30 min. Łagodna i niewymagająca dużego wysiłku trasa w okolicy Hajnówki. Szlak ten dwukrotnie przecina tory kolejki wąskotorowej, biegnie na terenie Rezerwatu Krajobrazowego Władysława Szafera. Następnie trasa dochodzi do zielonego szlaku pieszego Hajnówka – Białowieża.

TRASA 2 - W pobliżu Krynoczki (zielona) 9 km ok. 90 min. Trasa, rekomendowana szczególnie jako jednostka treningu Nordic Walking. Początkowo trasa pokrywa się z czerwonym, pieszym "Szlakiem Walk Partyzanckich", a następnie biegnie leśną drogą żwirową tzw. Drogą Hajnowską. Żółty szlak łącznikowy, stanowi połączenie trasy 2 z trasą 5 i biegnie dalej tzw. Drogą Hajnowską. Szlak prowadzi dalej leśną trybą przy rezerwacie "Lipiny" i tworzy pętlę, przecinając dwukrotnie tory kolejki wąskotorowej.

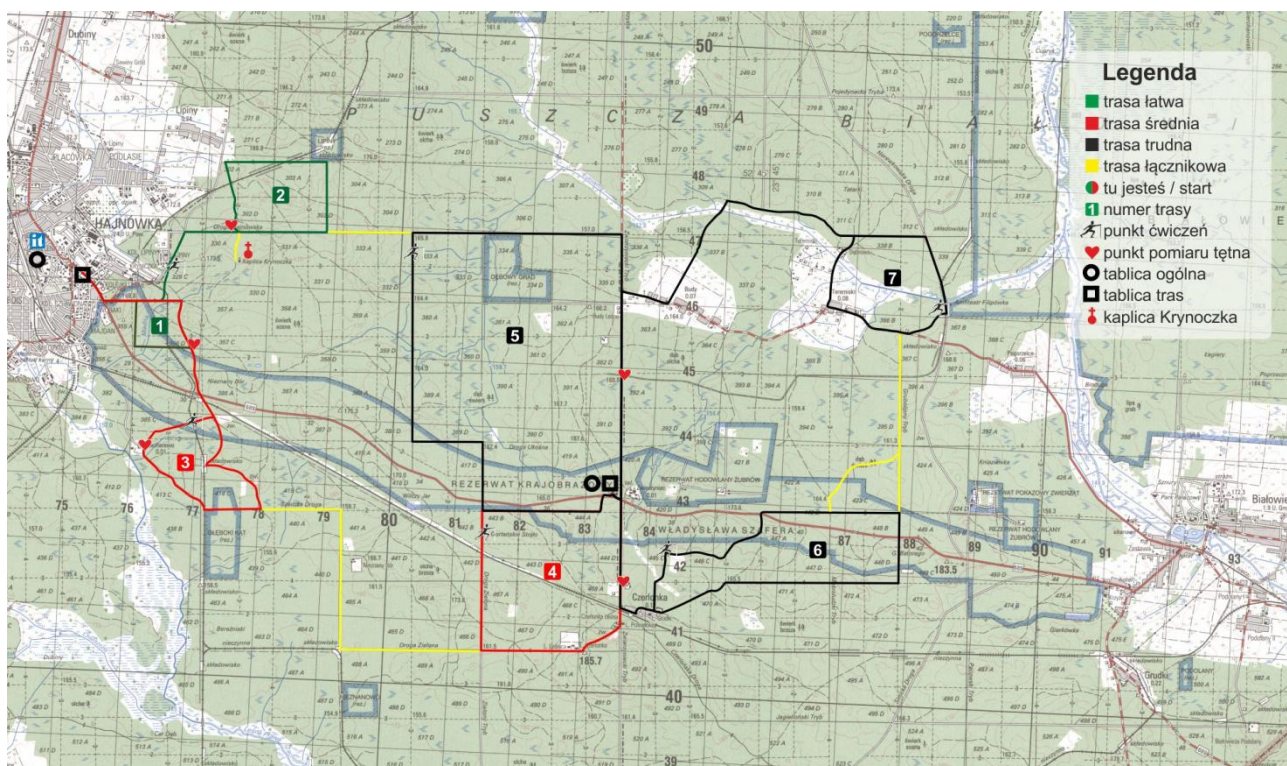
TRASA 3 - Wokół Sacharewa (czerwona) 11 km ok. 2 godz. Trasa przeznaczona zarówno dla początkujących Nordic Walkerów, jak również osób szukających mocniejszych wyzwań treningowych. Początkowo jej przebieg pokrywa się z zieloną trasą 1, przecina drogę Hajnówka – Białowieża. Malowniczą trybą o nazwie Szadzka Droga, do rezerwatu "Głęboki Kąt", a następnie do śródleśnej osady Sacharewo. Trasa ta pokrywa się częściowo z rowerowym szlakiem niebieskim oraz pieszym szlakiem niebieskim "Szlakiem Powstania Styczniowego". Żółty szlak łącznikowy stanowi połączenie trasy 3 z trasą 4 i biegnie dalej tzw. Szadzką Drogą i Drogą Graniczną.

TRASA 4 - Krajobrazy Czerlonki (czerwona) 9 km ok. 90 min. Trasa, rekomendowana szczególnie jako jednostka treningu Nordic Walking, wyznakowana jest w postaci pętli, przecina drogę wojewódzką Hajnówka - Białowieża, biegnie drogą asfaltową do śródleśnej osady Czerlonka, a następnie piaszczystą drogą mija zabudowania osady Czerlonki Leśnej. Dalej trasa prowadzi trybem zwanym Zieloną Drogą, następnie pokrywa się z pieszym szlakiem zielonym, biegnącym przez Rezerwat Krajobrazowy. Szlak łącznikowy biegnie tzw. Drogą Graniczną i trybem do tzw. Szadzkiej Drogi i stanowi połączenie trasy 4 z trasą 3.

TRASA 5 - Trybami Puszczy Białowieskiej (czarna) 15 km ok. 3 godz. Trasa składa się z 4 odcinków tworzących pętlę. Początkowo szlak biegnie drogą asfaltową zwaną Zwierzynieckim Trybem, tuż obok miejscowości Budy, a następnie leśną 'autostradą', zwaną Drogą Hajnowską, wzdłuż trasy żółtej rowerowego Białowieskiego Szlaku Transgranicznego. Dalej trybami leśnymi przy rezerwacie Lasy Naturalne Puszczy Białowieskiej i rezerwacie Dębowy Grąd. Trasa wraca leśnymi trybami, krzyżując się z drogą Hajnówka – Białowieża i dociera do zielonego szlaku pieszego. Trasa 5 jest połączona szlakiem łącznikowym z trasą 2, który prowadzi tzw. Drogą Hajnowską.

TRASA 6 - Pętla Żubra (czarna) 15 km ok. 3 godz. Trasa biegnie asfaltową drogą do miejscowości Czerlonka. Przed torami kolejowymi szlak skręca w lewo, mija zabudowania Czerlonki i biegnie tzw. Trybem Miłkowskiego, tuż obok rezerwatu Lasy Naturalne Puszczy Białowieskiej. Następnie trasą zielonego szlaku pieszego Hajnówka – Białowieża wraca do Czerlonki. Trasa 6 jest połączona szlakiem łącznikowym z trasą 7, który prowadzi tzw. Grubolipnym Trybem.

TRASA 7 - Do Starej Białowieży (czarna) 21 km ok. 4 godz. Długa i wymagająca trasa, przeznaczona dla osób o dobrej kondycji fizycznej. Trasa biegnąca zarówno po asfalcie jak i leśnymi trybami. Początkowo pokrywa się z Trasą 5, ale potem skręca w stronę śródleśnej osady Budy. Dalej trasa prowadzi przez przepiękne łąki i lasy Puszczy Białowieskiej. Następnie drogą zwaną Wilczym Trybem, który łączy się z Drogą Narewską i biegnie przy Starej Białowieży. Dalej trasa biegnie przez kolejną polanę, na której zlokalizowana jest dawna osada budników - Teremiski. Mieści się tu Uniwersytet Powszechny im. J. J. Lipskiego założony przez Jacka Kuronia. Trasa wyznakowana jest w postaci pętli. Trasa 7 jest połączona szlakiem łącznikowym z trasą 6, który prowadzi tzw. Grubolipnym Trybem.

RYSUNEK NR 4 *Mapa trasy NORDIC WALKING*
Źródło: http://www.powiat.hajnowka.pl/ctrpb/nordic_walking

Rozwój turystyki i rekreacji, zwłaszcza niekontrolowany, skutkuje “dzikim zagospodarowaniem” obszarów cennych przyrodniczo oraz zagrożeniem środowiska, wynikającym z braku lub niewłaściwego funkcjonowania infrastruktury technicznej (np. systemu kanalizacji i oczyszczania ścieków, odbioru odpadów, niskiej emisji zanieczyszczeń powietrza, itp.) oraz dużej liczby turystów (w tym zmotoryzowanych).

2.5.3 Przemysł

Powiat Hajnowski należy do średnio uprzemysłowionych. Działają tu podmioty gospodarcze o charakterze handlowym, usługowym i wytwórczym. W większości są to podmioty małe i średnie. Rolnictwo jest główną bazą gospodarczą i społeczną gmin wchodzących w skład powiatu. Na terenie powiatu hajnowskiego przeważają jednostki

gospodarcze należące do sektora prywatnego. Liczba ich na przestrzeni ostatnich dwóch lat w niewielkim stopniu wzrosła, co możemy zaobserwować w poniższej tabeli.

TABELA NR 3 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własnościowych na terenie powiatu hajnowskiego.

Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własnościowych	Liczba jednostek gospodarczych Rok 2010	Liczba jednostek gospodarczych Rok 2011
Ogółem	2 954	2 916
Sektor publiczny		
podmioty gospodarki narodowej ogółem	184	193
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem	109	112
spółki handlowe	6	6
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego, gospodarstwa pomocnicze	2	-
Sektor Prywatny		
podmioty gospodarki narodowej ogółem	2770	2723
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	2251	2192
spółki handlowe	79	83
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	17	19
spółdzielnie	27	26
fundacje	3	3
stowarzyszenia i organizacje społeczne	128	139

Źródło: www.stat.gov.pl, ostatnie dane z lat 2010-2011.

TABELA NR 4 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze Regon wg sekcji PKD na terenie powiatu hajnowskiego.

Lp.	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sekcji PKD		Liczba jednostek gospodarczych Rok 2009
1.	Sekcja A	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	228
2.	Sekcja B	Rybacktwo	1
3.	Sekcja C	Górnictwo	1
4.	Sekcja D	Przetwórstwo przemysłowe	506
5.	Sekcja E	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	8
6.	Sekcja F	Budownictwo	285
7.	Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	676
8.	Sekcja H	Hotele i restauracje	72
9.	Sekcja I	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	106
10.	Sekcja J	Pośrednictwo finansowe	109
11.	Sekcja K	Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	249
12.	Sekcja L	Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenie społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne	64
13.	Sekcja M	Edukacja	80
14.	Sekcja N	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	171
15.	Sekcja O	Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	332

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z www.stat.gov.pl ostatnie dane na 31 XII 2009 r.

Analizując ilość jednostek gospodarczych pod względem podziału wg sekcji PKD widzimy, iż dominującym działem gospodarki powiatu jest sekcja G- handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego, następnie w sekcji D- przetwórstwo przemysłowe.

Powiat hajnowski jest regionem rolniczo-przemysłowym. Wiele firm - duże zakłady przemysłowe, średnie i małe firmy rzemieślnicze, spółki - zajmuje się przetwarzaniem drewna. Produkuje się w nich: tarcicę, materiały podłogowe, meble, domki letniskowe, elementy na domy mieszkalne, stolarkę budowlaną, węgiel drzewny i aktywny, palety, skrzynki, jak też galanterię drzewną. Wiele z tych produktów jest

przedmiotem eksportu. W powiecie istnieją również zakłady przemysłu maszynowego, produkujące maszyny i urządzenia do przemysłu drzewnego i leśnictwa, ekologiczne kotłownie, piece grzewcze, traktory. Znane są również wyroby przemysłu ceramiki budowlanej. Znaczna liczba mieszkańców powiatu hajnowskiego trudni się zbieractwem grzybów, ziół oraz wykonywaniem wyrobów rękodzielniczych ze słomy, wikliny, gałązek brzozy, siana, tkanin ozdobnych, dywanów dwuosnowowych oraz korzenioplastyki. Wyroby prezentują ogromną różnorodność form przy zachowaniu dawnych technik pracy. Za pośrednictwem lokalnych firm trafiają one zagranicę.

Produkcją i sprzedażą takich wyrobów zajmują się lokalne firmy m.in. Runo i Kenar 2 w Hajnówce.

W związku z możliwością transportu za wschodnią granicę Polski (towarowe przejścia graniczne: w Siemianówce oraz Czeremsze), powstały firmy handlowe, zajmujące się importem nawozów, drewna, gazów technicznych.

Przemysł jest źródłem zagrożeń dla środowiska w związku z emisją zanieczyszczeń do powietrza, odprowadzaniem ścieków, wytwarzaniem odpadów, degradacją powierzchni ziemi, zużywaniem zasobów naturalnych, emisją hałasu i awariami przemysłowymi.

2.5.4 Rynek pracy

W powiecie hajnowskim było zatrudnionych (wg stanu na dzień 31.12.2010 r.- ostatnie dostępne dane) w sektorze usługowym 1 667 osób (ogólnie pracujących łącznie z rolnictwem indywidualnym jest 13 367 osób). W rozbiciu na poszczególne sektory ekonomiczne sytuacja przedstawia się następująco:

- sektor przemysłowy – 3 796 osób;
- sektor usługowy – 1 667 osób;
- usługi rynkowe – 172 osób;
- usługi nierynkowe – 3 077 osób.

Największymi pracodawcami na terenie powiatu hajnowskiego, są firmy:

- Fabryka Mebli Forte S.A. Oddział w Hajnówce,
- ARINO HAUSE w Hajnówce,
- Kon-Stol i ItaP w Hajnówce,
- Drewexpol w Kleszczelach,
- Nasycalnia Podkładów w Czeremsze,
- Parkiety Olga Hajnówka,
- Pronar w Narwi,
- Zakłady Maszynowe Hamech w Hajnówce,
- Moderator w Hajnówce,
- Narmet w Narwi.

3 OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA POWIATU HAJNOWSKIEGO

3.1 Zasoby wodne

3.1.1 Wody powierzchniowe

3.1.1.1 Stan aktualny

Powiat hajnowski jest zlokalizowany w zlewni rzeki Narew i jej dopływów. Południowe tereny powiatu znajdują się w zlewni Bugu i dorzeczu rzeki Nurzec. Badania poszczególnych rzek na terenie powiatu są wykonywane w 1-, 3-, i 5- letnich cyklach. Według informacji WIOŚ w Białymstoku za 2010 rok, wody głównych rzek: Narwi, Nurca, Leśnej Prawej płynące na terenie powiatu zostały zaliczone do wód V klasy czystości, czyli do wód o złej jakości.

Rzeka Narew wypływa ze zbiornika Siemianówka płynąc na terenie powiatu hajnowskiego tworzy malowniczą dolinę górnej Narwi o urozmaiconym krajobrazie nizinnym. Brzegi porośnięte licznym sitowiem i zaroślami tworzą dogodny warunki dla ptactwa wodnego żyjącego w sąsiedztwie rzeki. Zlewnia Narwi na terenie Polski liczy około 53 873 km², z czego około 6,6% przypada na powiat hajnowski. Całkowita długość rzeki wynosi 484 km. Odcinek rzeki przepływającej przez teren powiatu hajnowskiego liczy około 39 km.

Rzeka Nurzec przepływa przez południowe tereny powiatu hajnowskiego. Rzeka należy do rzek typowo nizinnych przepływających przez tereny bagienne i podmokłe. Całkowita długość rzeki wynosząca 100 km i powierzchnia zlewni rzędu 2 082,6 km² stawiają rzekę w pierwszej grupie największych rzek Makroregionu Północno-Wschodniego i kwalifikują do jednej z większych zlewni dopływów Bugu.

Rzeka Leśna Prawa (132,7 km) bierze początek na północ od miasta Hajnówka. Na 105,0 km swego biegu opuszcza granice Polski i uchodzi do rzeki Bug po stronie Białorusi. Przepływając przez Hajnówkę rzeka przyjmuje ścieki komunalne i przemysłowe z miasta, a następnie wpływa na teren Puszczy Białowieskiej. Zlewnia ma charakter typowo leśny.

Narewka wypływa z terytorium Białorusi i jest lewobrzeżnym dopływem Narwi. W górnym biegu rzeka przepływa przez teren Puszczy Białowieskiej, a w zlewni rzeki znajduje się Białowieski Park Narodowy. W roku 2006 badaniami objęty został cały 39,4 kilometrowy odcinek rzeki od granicy państwa do ujścia do rzeki Narew.

TABELA NR 5 Klasyfikacja jednolitych części wód (JCW) rzek województwa podlaskiego za 2010 rok (stan na 31.06.2011r.)

Lp.	Nazwa jcw klasyfikowanej i KOD	Nazwa pkt pomiarowo-kontrolnego	Typ abiotyczny	Silnie zmieniona lub sztuczna jcw	Ppk zamyka jcw (T/N)	Wskaźniki decydujące o klasie	Klasyfikacja wskaźnika	STAN/ POTENCJAŁ EKOLOGICZNY	Wskaźniki decydujące o klasie	Klasyfikacja wskaźnika	STAN CHEMICZNY	STAN WÓD
1.	Leśna do Przewłoki PLRW2000232665249	Leśna- profil graniczny Topiło	23	N	T	Fitobentos	II	III	Benzo, inden	dobry	PSD	ZŁY
						Tlen rozp.	poniżej II					
						OWO	poniżej II					
						A.Kjeldahla	poniżej II					
						Fosfor org.	poniżej II					
2.	Narewka od granicy państwa do Jelonki bez Jelonki PLRW200024261253	Narewka- profil graniczny Białowieża	24	N	T	IFPL	I	III	Benzo, inden	poniżej dobrego	PSD	ZŁY
						OWO	poniżej II					
3.	Narew od granicy państwa do wpływu do zb. Siemianówka PLRW200024261119	Narew- profil graniczny Babia Góra	24	T	T	IFPL	I	III	Antracen	dobry	DOBRY	ZŁY
						Tlen rozp.	poniżej II		Fluoranten	dobry		
						OWO	poniżej II		Naftalen	dobry		
									Benzo(a)	dobry		
									2benzo	dobry		
Benzo,inden	dobry											
4.	Prosty rów PLRW2000172611398	Prosty Rów- Siemianówka	17	N	T	Fitobentos	III	III	Benzo,inden	poniżej dobrego	PSD	ZŁY
						Tlen rozp.	poniżej II					

PSD- poniżej stanu dobrego

T, N – tak, nie

OWO-ogólny węgiel organiczny

IFPL- wskaźnik fitoplanctonowy

Źródło: Raport o stanie środowiska województwa podlaskiego w latach 2009-2010

WNIOSKI Z BADAŃ RZEKI NAREW PRZEPROWADZONYCH W 2010 ROKU

- 1) **Ogólna ocena jakości wód** w profilach pomiarowych zlokalizowanych na terenie powiatu odpowiadała: IV klasie - w m. Babia Góra (446,0 km),
- 2) **Ocena przydatności do bytowania ryb** wykazała, że wody rzeki w żadnym z profili nie spełniają kryteriów bytowania ryb w warunkach naturalnych.
- 3) **Ocena podatności na eutrofizację** wykazała przekroczenia wartości granicznych wskaźników w punktach pomiarowych: w m. Babia Góra i Narew oraz w punkcie Bondary poniżej zbiornika Siemianówka, wystąpiło przekroczenie wartości chlorofilu „a” - jednego z podstawowych wskaźników eutrofizacji wód. Przyczyną jest występowanie sezonowych zakwitów w zbiorniku Siemianówka i spływ glonów do koryta rzeki.

WNIOSKI Z BADAŃ RZEKI NURZEC PRZEPROWADZONYCH W 2007 ROKU

- 1) **Ogólna ocena jakości wód** w 1 profilu pomiarowym zlokalizowanym na terenie powiatu odpowiadała IV klasie czystości (m. Nurzec).
- 2) **Ocena przydatności do bytowania ryb** wykazała, że wody rzeki w żadnym z profili nie spełniają kryteriów bytowania ryb w warunkach naturalnych.
- 3) **Ocena podatności na eutrofizację** wykazała przekroczenia wartości granicznych wskaźników stosowanych przy ocenie eutrofizacji wód powierzchniowych, wystąpiło przekroczenie wartości chlorofilu „a” - jednego z podstawowych wskaźników eutrofizacji wód.

WNIOSKI Z BADAŃ RZEKI LEŚNA PRAWA PRZEPROWADZONYCH W 2010 ROKU

- 1) **Ogólna ocena jakości wód** w profilu pomiarowym zlokalizowanym na terenie powiatu odpowiadała V klasie - poniżej Hajnowki w m. Topiło.
- 2) **Ocena przydatności do bytowania ryb** wykazała, że wody rzeki Leśnej nie spełniają kryteriów, jakim powinny odpowiadać wody do bytowania ryb w warunkach naturalnych
- 3) **Ocena podatności na eutrofizację**, wykazała przekroczenie wartości wskaźników OWO, azotu Kiejdahla i fosforu ogólnego oraz fosforanów w punkcie pomiarowym w m. Topiło.

WNIOSKI Z BADAŃ RZEKI NAREWKA PRZEPROWADZONYCH W 2010 ROKU

- 1) **Ogólna ocena jakości wód** w profilu pomiarowym zlokalizowanym na terenie powiatu odpowiadała V klasie – profil graniczny Białowieży
- 2) **Ocena przydatności do bytowania ryb** wykazała, że wody rzeki nie spełniają kryteriów bytowania ryb w warunkach naturalnych.
- 3) **Ocena podatności na eutrofizację** wykazała przekroczenia wartości wskaźników fitobentos, OWO oraz fosforanów.

ZBIORNIK SIEMIANÓWKA

Zbiornik Siemianówka położony jest na terenie gmin Michałowo i Narewka. Został utworzony w wyniku spiętrzenia rzeki Narew w 367 km jej biegu, a 57 km od jej źródeł. Brzeg wschodni zbiornika przy maksymalnym napełnieniu oddalony jest od granicy z Białorusią o ok. 0,5 km.

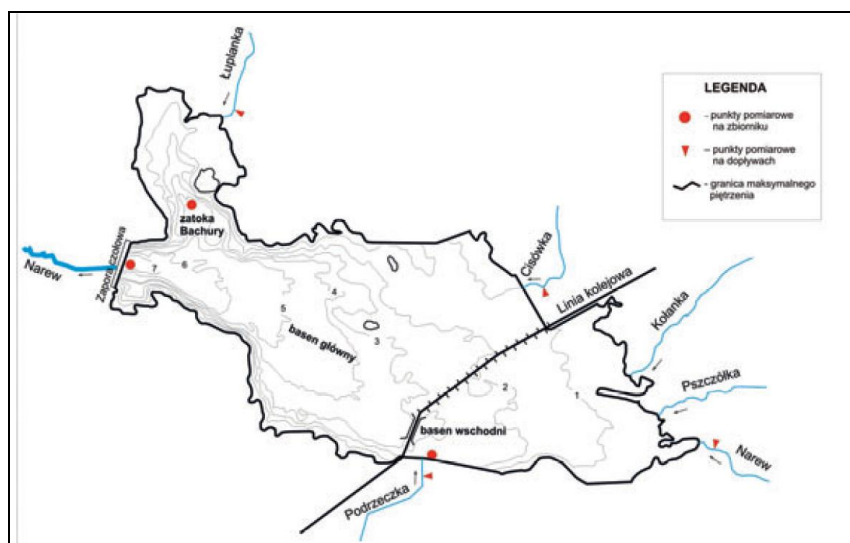
Zbiornik usytuowany jest w nizinnej, płaskiej dolinie rzecznej, wypełnionej osadami czwartorzędowymi w postaci torfów i namulów, zalegających na piaskach z glinami zwałowymi w spągu.

Powierzchnia maksymalna zbiornika (w fazie maksymalnego piętrzenia) osiąga 32,5 km², minimalna 11,7 km². Głębokość średnia przy napełnieniu całkowitym wynosi 2,5 m, maksymalna 7,0 m; przy napełnieniu minimalnym odpowiednio: 1,5 i 4,1 m. Długość zbiornika osiąga 13,5 km przy szerokości 1,4 km. Pojemność zbiornika przy maksymalnym piętrzeniu wynosi 79,5 mln m³.

Zbiornik jest obecnie wykorzystywany do zwiększenia niskich przepływów i łagodzenia deficytów wody w Narwi. Istnienie zbiornika wpłynęło na pojawienie się i rozwój turystyki, wypoczynku (wykup działek rekreacyjnych) i sportu, a szczególnie wędkarstwa. Użytkownikiem rybackim zbiornika jest Polski Związek Wędkarski. Wód dopływów zasilających zbiornik nie wykorzystuje się do celów gospodarczych i przemysłowych, stąd nie są one narażone na dopływ ścieków lub wód zanieczyszczonych. W wodach zbiornika obserwowany jest, corocznie, cyklicznie występujący masowy zakwit glonów z rodzaju sinic. Jego przyczyną są występujące w zbiorniku warunki morfometryczno – zlewniowe zbiornika oraz skład podłoża zlewni o dużej zawartości rud darniowych zawierających związki biogenne.

Obszar zlewni zbiornika Siemianówka po stronie polskiej zajmują przede wszystkim tereny gruntów ornych i użytków zielonych, tereny leśne z dużym udziałem drzewostanów iglastych. Znaczne połacie zajęte są przez nieużytki i podmokłe, trudno dostępne szuwarowiska na terenach przygranicznych. Teren zlewni ma więc charakter typowo rolniczy lub naturalny.

Zbiornik Siemianówka zasilany jest wodami rzek: Narwi, Kołonnej i Pszczółki biorących początek na terenie Białorusi. Po stronie polskiej dopływy pochodzą z polderów: Cisówka, Budy, Babia Góra, Siemianówka oraz zlewni rzeki Łuplanki.

RYSUNEK NR 5 Lokalizacja punktów poboru prób wody zbiornika Siemianówka.

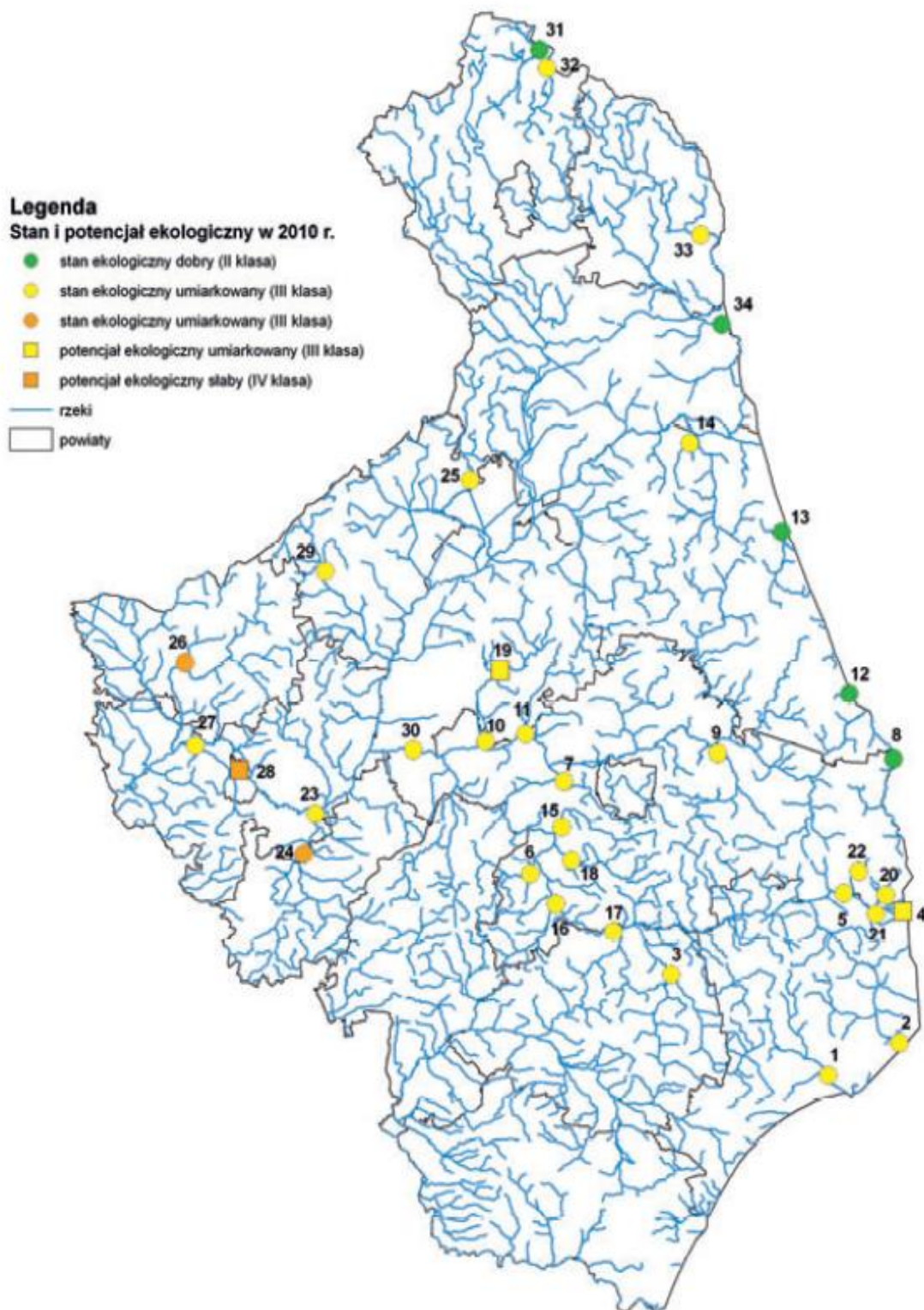
Źródło: <http://www.wios.bialystok.pl/pdf/raport2009-2010.pdf>

W 2010 roku badania Siemianówki przeprowadzono w 3 punktach pomiarowo-kontrolnych położonych w jednej jcw. Na podstawie wyników wykonano ocenę końcową potencjału ekologicznego, stanu chemicznego i stanu wód zbiornika. Wyniki ocen są następujące:

- **Ocena potencjału ekologicznego** odpowiada potencjałowi słabemu (IV klasa). Zadecydowała o tym wartość wskaźnika fitoplanktonowego i fitobentosu. Uzyskane wartości wskaźników fizykochemicznych także nie osiągnęły potencjału dobrego. O ocenie parametrów fizykochemicznych zdecydowały ponadnormatywne stężenia BZT₅, ogólnego węgla organicznego (OWO), azotu Kjeldahla, fosforu ogólnego, za wysoka temperatura wody i pH.
- **Ocena stanu chemicznego** wód zbiornika odpowiadała stanowi poniżej dobrego, o czym zdecydowały podwyższone zawartości benzo(a)piranu oraz sumy benzo(g,h,i)terylenu i indeno(1,2,3-cd)pirenu.
- **Stan wód w jcw**, będący wypadkową ocen potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oceniono jako zły.
- **Warunki tlenowe.** Od marca do września 2010r. prowadzono badania warunków tlenowych w punkcie Basen główny poprzez sporządzanie tzw. profili tlenowych (do głębokości 8 m- warstwa przydenna) z dokładnością co 1 m. Na tej podstawie stwierdzono, iż w profilu tlenowym z marca w całym przekroju pionowym zawartość tlenu rozpuszczonego odpowiada stanowi poniżej dobrego. Analiza profilu pomiarowego z czerwca wykazała: w warstwie do 3m zawartość tlenu rozpuszczonego w II klasie (stan dobry), natomiast od 4 do 7 m obniżenie natlenienia poniżej stanu dobrego. W profilu tlenowym z lipca do głębokości 1 metra zawartość tlenu rozpuszczonego mieściła się w I klasie (stan bardzo dobry), na 2 metrze głębokości natlenienie wskazało na II klasę (stan dobry), a od 3 metra głębokości na stan poniżej dobrego (od 4 metra zawartość tlenu wynosiła <0,2 mgO₂/l).

W profilu tlenowym z sierpnia zawartość tlenu rozpuszczonego mieściła się w I klasie (stan bardzo dobry), na głębokości 1-2 metry wskazała II klasę (stan dobry), od 3 metra zawartość tlenu rozpuszczonego wskazywała na stan poniżej dobrego (od 4 metra zawartość tlenu wynosiła < 0,2 mgO₂/l). Analiza profilu pomiarowego z września wykazała: w warstwie do 4 m zawartość tlenu w I klasie (stan bardzo dobry), natomiast od 5 do 7 m zawartość tlenu w II klasie (stan dobry). Największe natlenienie obserwowano w lipcu przy zwierciadle wody- 9,2 mgO₂/l, natomiast najniższe w lipcu i sierpniu na głębokości od 4 do 8 metrów < 0,2 mgO₂/l.

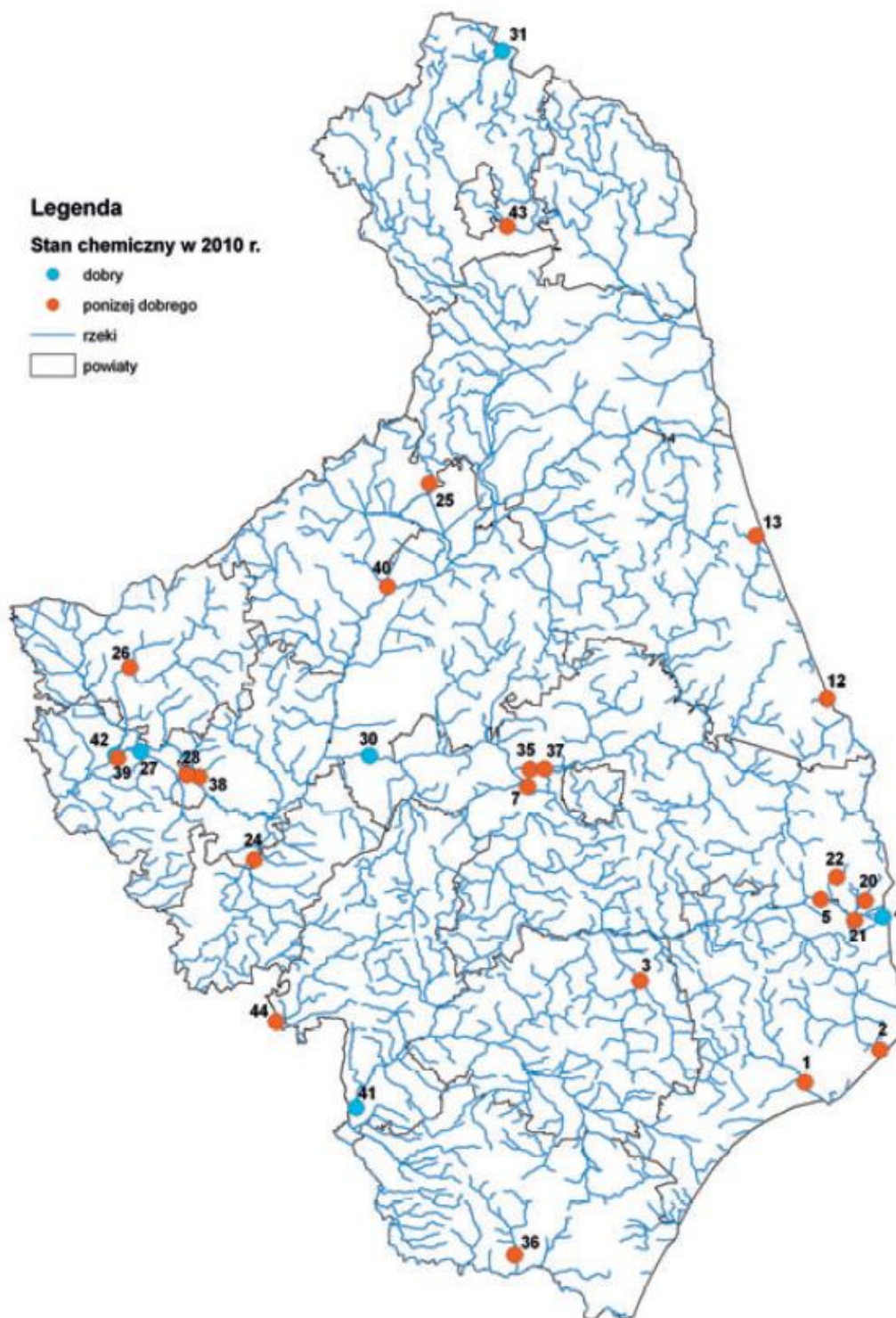
Kontrola stanu eutrofizacji wód powierzchniowych wynika z wdrażania do prawodawstwa polskiego *Dyrektywy Rady 91/676/EWG w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniami spowodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego*. Kryteria oceny eutrofizacji zostały ustalone rozporządzeniem wykonawczym Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002r. w sprawie kryteriów wyznaczania wód wrażliwych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych (Dz. U. nr 241, poz. 2093). W rozporządzeniu tym podano wartości graniczne dla: azotu ogólnego, fosforu ogólnego, chlorofilu „a”.

RYSUNEK NR 6

Ocena stanu i potencjału ekologicznego jednolitych części wód rzecznych w 2010r.

Źródło: WIOŚ w Białymstoku.

RYSUNEK NR 7 Ocena stanu chemicznego jednolitych części wód w 2010r.
Źródło: WIOŚ w Białymstoku.

3.1.1.2 Zagrożenia

Największe zagrożenia dla stanu jakości wód powierzchniowych stanowi działalność człowieka w środowisku, główne presje to:

- pobór wody,
- wprowadzanie ścieków komunalnych i przemysłowych oraz wód pochłodniczych i kopalnianych,
- zanieczyszczenia obszarowe,
- zmiany hydro- morfometryczne (regulacje rzek, ochrona przeciwpowodziowa).

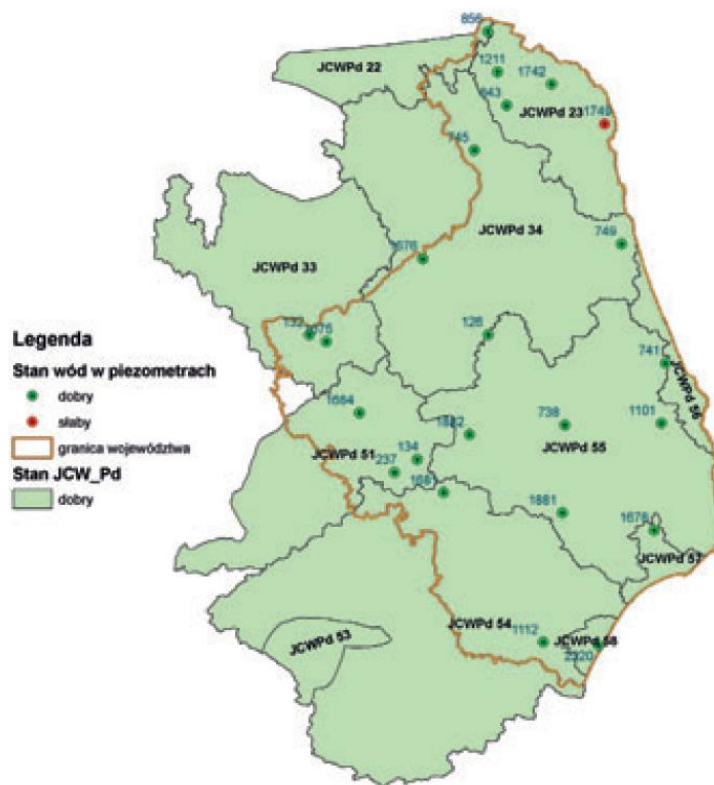
Głównym źródłem zanieczyszczeń wód powierzchniowych są ścieki odprowadzane zrzutami punktowymi z zakładów komunalnych i przemysłowych. Nie bez znaczenia pozostają spływy powierzchniowe z obszarów rolniczych a także utwardzonych powierzchni na terenach miejskich i przemysłowych. Trudnym do zmierzenia źródłem zanieczyszczenia wód są wcześniej wspomniane niekontrolowane spływy powierzchniowe z obszarów rolnych, w tym chemizowanych i nawożonych (znaczne ilości zanieczyszczeń mineralnych: nawozy mineralne, pestycydy, nawozy organiczne, w szczególności azotany). Pomimo, że ilość wywożonej na użytki rolne gnojowicy w ostatnich latach znacznie zmalała- ze względu na spadek pogłowia zwierząt, stanowi ona nadal lokalną uciążliwość dla środowiska. Zmalała również, głównie ze względów ekonomicznych, ilość zużywanych nawozów sztucznych i środków ochrony roślin. Czynniki te wpływają na zmniejszenie niekorzystnego wpływu rolnictwa na stan czystości wód. Wody powierzchniowe są także odbiornikiem często nieoczyszczonych wód opadowych.

Również niedostateczny zakres prowadzenia prac melioracyjnych prowadzi do strat powodowanych przez wody płynące. Pozytywnym zjawiskiem jest budowa stawów rybnych, które wywierają korzystny wpływ na lokalną retencję wód powierzchniowych.

3.1.2 Wody podziemne

3.1.2.1 Stan aktualny

Obszar powiatu hajnowskiego cechuje się odpowiednimi zasobami wód podziemnych. Większość zasobów wód podziemnych na terenie powiatu hajnowskiego nadaje się do bezpośredniego wykorzystania na cele gospodarcze, a po uzdatnieniu (usunięciu naturalnych pierwiastków, jakimi są żelazo i mangan) na cele konsumpcyjne.

RYSUNEK NR 8 Klasyfikacja stanu chemicznego wód podziemnych w 2010r.

Źródło: <http://www.wios.bialystok.pl/pdf/raport2009-2010.pdf>

TABELA NR 6 Klasyfikacja elementów fizykochemicznych stanu wód podziemnych w województwie podlaskim w 2010r. wg badań PiG.

Nr otworu	Miejscowość	Gmina	JCWPd	głębokość do stropu warstwy wodonośnej [m]	Użytkowanie	Klasa jakości (stan na listopad 2010)	Wskaźnik i w klasie III jakości	Wsk. w kl.IV	Wsk. w kl.V
1678	Hajnówka	Hajnówka	57	133	Użytki rolne	III	Fe	-	-

Klasyfikacja elementów fizykochemicznych:

- I – wody bardzo dobrej jakości
- II - wody dobrej jakości
- III - wody zadowalającej jakości
- IV - wody niezadowalającej jakości
- V – wody złej jakości

Źródło: <http://www.wios.bialystok.pl/pdf/raport2009-2010.pdf>

Wyniki przeprowadzonych w roku 2010 badań na terenie powiatu hajnowskiego, wykazały dominację wód reprezentujących dobry stan chemiczny (wody zaliczane do II klasy). O zaliczeniu do klasy III decydowały głównie podwyższone wartości wskaźników naturalnych, niezwiązanych z antropopresją tj. żelaza i twardości wody.

Prawo ochrony środowiska w art. 98 stanowi, że wody podziemne i obszary ich zasilania podlegają ochronie polegającej na zmniejszeniu ryzyka zanieczyszczenia tych wód poprzez ograniczenie oddziaływania na obszary ich zasilania oraz utrzymywaniu równowagi zasobów tych wód. W tych celach tworzone są między innymi obszary ochronne zbiorników wód śródlądowych, na zasadach określonych Prawem wodnym.

3.1.2.2 Zagrożenia

Wody podziemne należące do zasobów naturalnych, coraz bardziej zagrożone są zanieczyszczeniami z powierzchni ziemi. Konieczna jest ich szczególna ochrona, jako zasobów nieodnawialnych.

Źródła zanieczyszczeń stanowią naturalne, samoczynne i skoncentrowane wypływy wód podziemnych na powierzchnię ziemi. Pojawiają się w miejscach, gdzie powierzchnia terenu przecina warstwę wodonośną lub statyczne zwierciadło wody podziemnej. Zagrożeniem dla jakości wód podziemnych są nieczynne lub niewłaściwie zabezpieczone studnie wiercone. Są one źródłem bakteriologicznego skażenia warstwy wodonośnej.

Najczęściej wody podziemne zanieczyszczone są lokalnie lub na większych obszarach różnymi substancjami chemicznymi, głównie są to azotany, fosforany, chlorki, siarczany i bardzo często substancje ropopochodne. Zanieczyszczenia siarczanami występują przede wszystkim na terenach uprzemysłowionych, azotanami i fosforanami na terenach rolniczych, są one także przyczyną degradacji zbiorników wodnych. Najpowszechniej występującymi przyczynami zanieczyszczeń wód podziemnych są wycieki z niez izolowanych wysypisk odpadów, z baz paliwowych i stacji sprzedaży paliw do pojazdów samochodowych.

3.2 Powietrze atmosferyczne

3.2.1 Stan aktualny

Na poziom stężeń zanieczyszczeń w powietrzu mają wpływ: wielkość napływowej i lokalnej emisji zanieczyszczeń do powietrza, warunki klimatyczne i topografia terenu.

Powiat hajnowski charakteryzuje się zróżnicowaną rzeźbą terenu i warunkami klimatycznymi, co ma istotny wpływ na rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń. Powiat, znajduje się pod wpływem dominującej zachodniej cyrkulacji mas powietrza. Sprzyja to napływowi zanieczyszczeń z dalszych odległości, w tym z terenów uprzemysłowionych zachodniej i południowej Polski. Na stan czystości powietrza powiatu hajnowskiego rzutują punktowe źródła emisji zanieczyszczeń. Duży udział w tym mają: ciepłownia miejska w Hajnówce, zakłady przemysłowe, paleniska indywidualne (domowe), a także zanieczyszczenia komunikacyjne związane z ruchem pojazdów, głównie na trasie Białystok – Hajnówka, Białystok – Bielsk Podlaski – Kleszczele – przejście graniczne Połowce oraz Hajnówka – Bielsk Podlaski – Białowieża.

Największy udział w zanieczyszczeniach mają substancje pochodzące z procesów energetycznego spalania paliw. Należy do nich dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek

węgla i pyłu. Pozostałe zanieczyszczenia emitowane z zakładów przemysłowych zlokalizowanych na terenie powiatu wynikają z rodzaju produkcji i stosowanej technologii. Wśród najczęściej występujących zanieczyszczeń technologicznych są: węglowodory alifatyczne, aromatyczne, benzyna, alkohole alifatyczne, węglowodory pierścieniowe, kwas octowy, butanol, ketony, formaldehyd, ksylen, amoniak oraz w mniejszej ilości inne zanieczyszczenia związane ze specyfiką produkcji zakładów.

Oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru strefy. W ustawie o zmianie ustawy – prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw Dyrektywie 2008/50/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy) od stycznia 2011 r. dla wszystkich zanieczyszczeń uwzględnianych w ocenach jakości powietrza obowiązuje nowy podział kraju na strefy. Ocena za rok 2010 wykonana została również w nowym układzie stref.

Strefę stanowią:

- aglomeracja o liczbie mieszkańców powyżej 250 tys.,
- miasto (nie będące aglomeracją) o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys.,
- pozostały obszar województwa, nie wchodzący w skład aglomeracji i miast powyżej 100 tys. mieszkańców.

TABELA NR 7 Wielkość emisji w strefie hajnowskiej woj. podlaskiego [Mg/rok].

strefa	Wielkość emisji (Mg/rok)				
	dwutlenek azotu	dwutlenek siarki	tlenek węgla	dwutlenek węgla	pył ogółem
hajnowski	68,0	87,1	346,8	70701,1	123,5

Źródło: Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2010 r. WIOŚ 2011r.

Mając powyższe na uwadze, w województwie podlaskim, zgodnie z nowymi wytycznymi, występują dwie strefy: aglomeracja podlaska (powiat miasto Białystok) oraz strefa podlaska (pozostały obszar województwa podlaskiego do której zaliczany jest powiat hajnowski).

W przypadku SO₂ i pyłu widoczny jest wyraźny sezonowy rozkład stężeń w roku kalendarzowym – wyższe wartości odnotowano w sezonie zimowym (grzewczym). Prowadzony na terenie powiatu monitoring jakości powietrza wykazuje, że jakość powietrza ulega stałej poprawie. Uzyskane wyniki w horyzoncie kilkuletnim wykazują wprawdzie niewielki, ale stały spadek stężeń dwutlenku siarki i pyłu. Powiat Hajnowski należy do obszarów o średnim poziomie zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego. Jest to wynik zrealizowanych przedsięwzięć proekologicznych, zwłaszcza przez sektor energetyczny.

Ze względu na niski poziom substancji w powietrzu zakwalifikowano powiat hajnowski do strefy o klasie A, gdzie głównym celem działań jest utrzymanie jakości powietrza na tym samym lub lepszym poziomie.

TABELA NR 8 Wynikowe klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia.

Nazwa strefy	Kod strefy	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy											
		SO ₂	NO ₂	PM10	Pb	C ₆ H ₆	CO	O ₃ ¹⁾	As	Cd	Ni	BaP	PM2,5
strefa podlaska	PL2002	A	A	C	A	A	A	A	A	A	A	A	A

1)- wg poziomu docelowego

Źródło: Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2010 r. WIOŚ 2011r

3.2.2 Zagrożenia

W zakładach kontrolowanych przez WIOŚ w Białymstoku źródłami zanieczyszczeń do powietrza są procesy technologiczne, kotłownie węglowe, kotłownie na biomase, kotły utylizacyjne, które nie posiadają urządzeń redukujących emisję, kotły olejowe, spalarnia odpadów medycznych oraz obrót substancjami zubożającymi warstwę ozonową (kontrolowanymi). Zagrożenie sprawiają również zanieczyszczenia pyłowe ze spalania paliw i z produkcji wyrobów ceramicznych. Gazowe związki nieorganiczne pochodzą głównie z dwutlenku węgla, dwutlenku siarki, tlenku węgla, ditlenków azotu.

Do zakładów kontrolowanych przez WIOŚ należą m.in.:

- Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Hajnówce,
- RINDIPOL S.A. w Chojnicach Ciepłownia w Hajnówce,
- "Gryfskand" sp. z o.o. w Gryfinie Oddział w Hajnówce - Zakład Produkcji Węgla Aktywnych,
- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Hajnówce,
- Ceramika Budowlana LEWKOWO Sp. z o.o. w Lewkowie Starym.

Do tej pory w poszczególnych zakładach kontrole nie wykazały przekroczenia dopuszczalnych wielkości emisji do powietrza. Zagrożenie występuje w stopniu niewielkim, czyli lokalnym i jest spowodowane głównie niską emisją z ogrzewania indywidualnego.

3.3 Powierzchnia ziemi

Najczęstszymi formami użytkowania terenu na terenie powiatu hajnowskiego są: lasy i grunty leśne oraz użytki rolne. Zestawienie zbiorcze danych dotyczących

powierzchni użytków rolnych, lasów w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego przedstawia tabela poniżej.

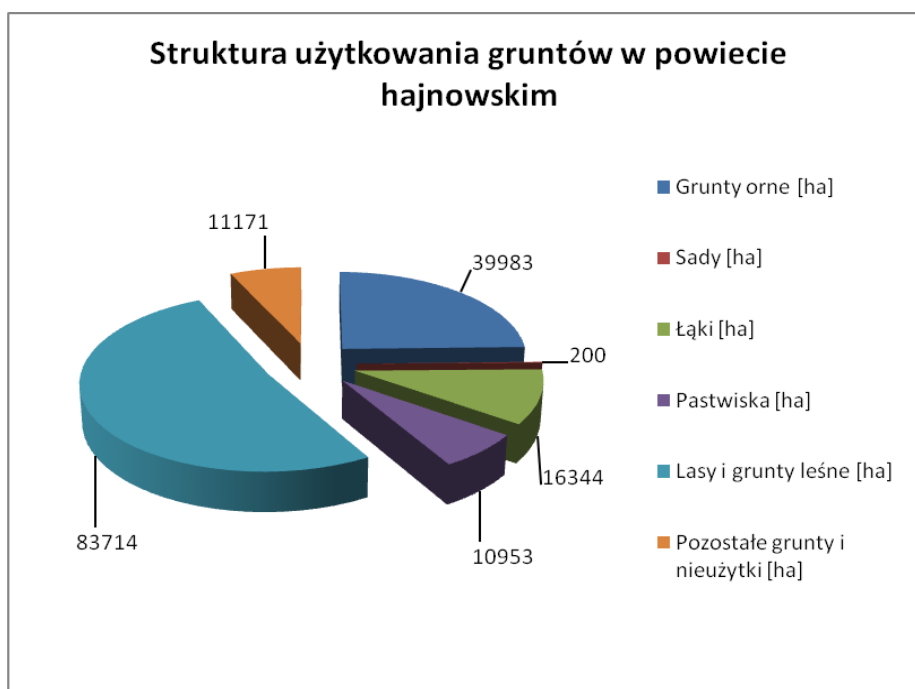
TABELA NR 9 Zestawienie zbiorcze danych dotyczących powierzchni użytków rolnych, lasów w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego.

Jednostka terytorialna	Ogółem [ha] ¹⁾	Powierzchnia użytków rolnych [ha]	Grunty orne [ha]	Sady [ha]	Łąki [ha]	Pastwiska [ha]	Lasy i grunty leśne [ha]	Pozostałe grunty i nieużytki [ha]
Hajnówka-miasto	2 129	1 155	714	4	180	257	136	838
Białowieża-gmina wiejska	20 314	1 400	620	5	635	140	18 057	863
Czeremcha-gmina wiejska	9 682	4 628	3 006	35	1 082	505	4 748	297
Czyże-gmina wiejska	13 453	11 289	7 756	48	2 197	1 288	1 147	984
Dubicze Cerkiewne-gmina wiejska	15 144	6 658	4 102	3	1 666	887	7 214	1 247
Hajnówka-gmina wiejska	29 293	11 244	7 334	56	1 830	2 024	16 727	1 344
Kleszczele-miasto	4 671	2 308	1 449	-	627	232	1 940	423
Kleszczele-gmina wiejska	9 618	5 313	3 532	12	1 000	769	3 548	730
Narew-gmina wiejska	24 151	14 936	7 619	5	4 397	2 915	7 339	1 904
Narewka-gmina wiejska	33 898	8 549	3 851	32	2 730	1 936	22 858	2 541
RAZEM	162 353	67 480	39 983	200	16 344	10 953	83 714	11 171

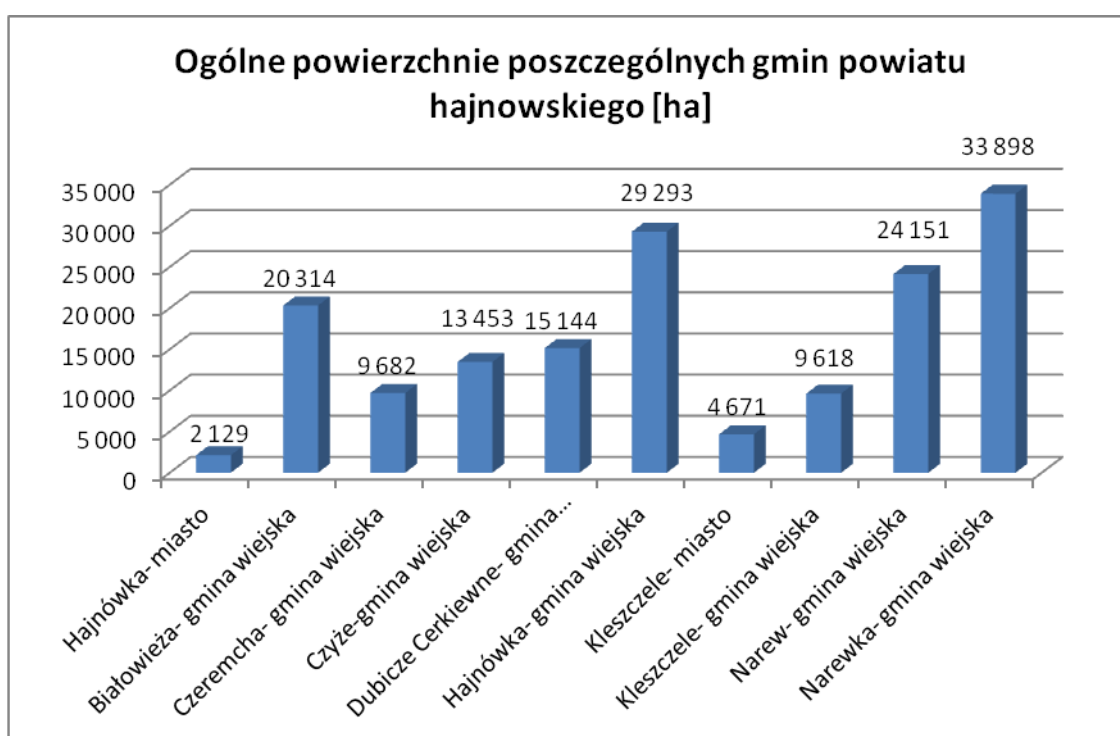
1)- dane GUS za 2010 rok

Źródło: www.stat.gov.pl – ostatnie dane za 2005r.

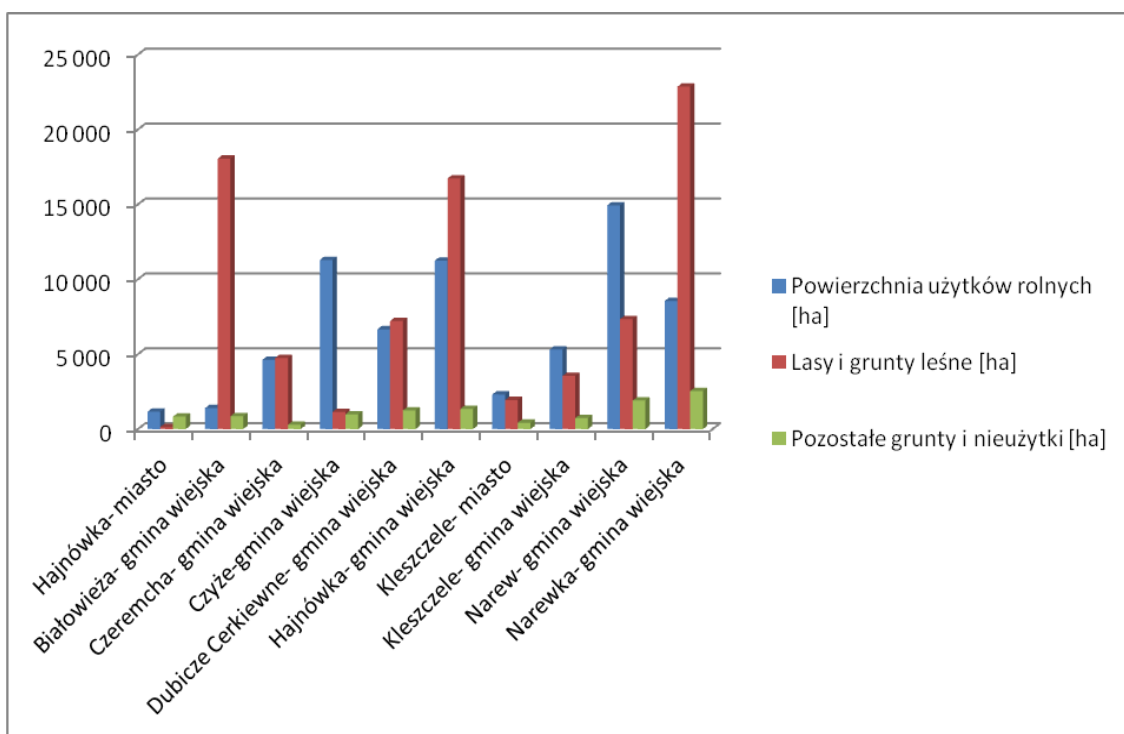
Strukturę użytkowania gruntów w powiecie hajnowskim przedstawia poniższy wykres. Użytki rolne (w skład których wchodzi: grunty orne, sady, łąki i pastwiska) zajmują w powiecie obszar 67 480 ha, lasy i grunty leśne zajmują powierzchnię 83 714 ha, natomiast 11 171 ha to pozostałe grunty i nieużytki.

WYKRES NR 4 *Struktura użytkowania gruntów w powiecie hajnowskim.*
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z www.stat.gov.pl – ostatnie dane za 2005r

WYKRES NR 5 *Powierzchnie poszczególnych gmin powiatu hajnowskiego [ha].*
 Źródło: www.stat.gov.pl – ostatnie dane za 2010r.

WYKRES NR 6 *Struktura użytkowania gruntów w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego.*

Źródło: www.stat.gov.pl – ostatnie dane za 2005r.

3.3.1 Gleby

3.3.1.1 Stan aktualny

Morfologia gleb powiatu hajnowskiego została ukształtowana bezpośrednio przez zlodowacenia. Podłoże krystaliczne (tak zwane podczwartorzędowe) zalega na głębokości około 800 m i reprezentują je zespoły skał osadowych. Pokrywa osadów polodowcowych sięga około 200 m. Są to głównie piaski i żwiry osadzone przez odpływające w kierunku północnym wody topniejącego lodowca (z okresu zlodowacenia środkowopolskiego), a także gliny moreny czołowej ciągnącej się w okolicach miejscowości: Hajnówka, Czerlonka, Grudki, Krynica. W obniżeniach między pasami moren cechą charakterystyczną są wypełnienia piaszczyste (tworzące miejscami formacje wydmowe), żwirowe oraz obszary intensywnej depozycji organogenicznej (torfy). Proces osadzania się tego typu osadów jest charakterystyczny dla dolin większych i mniejszych rzek na terenie powiatu hajnowskiego.

Na obszarze powiatu występuje cała gama gleb powstałych w procesie glebotwórczym z utworów polodowcowych: gleby bielcowe, gleby brunatnoziemne, gleby płowe, gleby rdzawe, różne postacie gleb oglejonych, a w dolinach rzek i na torfowiskach gleby organogeniczne: czarne ziemie, gleby murszowe oraz torfy torfowisk przejściowych, niskich i wysokich. Stosunkowo niewielkie powierzchnie zajmują mady rzeczne. Największe powierzchnie stanowią gleby brunatne, brunatne oglejone i płowe.

gleby brunatnoziemne - Cechą charakterystyczną tych gleb jest poziom brunatnienia o rdzawym zabarwieniu. Gleby te uformowały się pod wpływem lasów mieszanych lub liściastych. Skałami macierzystymi dla gleb brunatnych są utwory polodowcowe, zazwyczaj gliniaste lub ilaste. Wyróżnia się gleby brunatne właściwe i gleby brunatne kwaśne.

gleby płowe- wytwarzają się z różnych utworów, najczęściej z lessu, z pyłu wodnego pochodzenia, z glin zwałowych oraz z piasków zalegających na glinie lub cięższych piasków. Gleby te mają dobrze wykształcony, czyli zróżnicowany na poziomy genetyczne, profil. (zmienić styl czcionki)

gleby bielicowe - powstały na bazie piasku słabo gliniastego bądź piasku luźnego. Są to gleby okresowo za suche, kwaśne, ubogie w składniki pokarmowe i wykazują niski stopień kultury. Zaliczono je do kompleksu żytznego słabego i bardzo słabego.

gleby brunatne oglejone- mają główne cechy charakterystyczne dla gleb brunatnych, a różnią się od nich tym, że występują w warunkach nadmiernej wilgotności oraz wykazują oglejenie w dolnej części profilu nie głębiej niż 100 cm. Na terenach nizinnych tworzą siedlisko lasów wilgotnych.

Gleby powiatu hajnowskiego cechują się niską zawartością składników pokarmowych (azot, fosfor, potas) w glebie. Ocenia się, że niedobory tych składników występują na 35% - 65% powierzchni użytków rolnych, w zależności od gminy.

TABELA NR 10 Zbiorcze zestawienie klasyfikacji gleb na terenie powiatu

Powiat	Klasa bonitacyjna						
	[%]						
	I	II	III	IV	V	VI	
ogółem						w tym VIz	
Hajnowski	-	-	9,6	36,8	34,7	18,9	10,8

Źródło: Program Nawodnień Rolniczych Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013.

Na terenie powiatu hajnowskiego udział gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych wynosi- 69% (średnia województwa podlaskiego to 60 %). Udział gleb o niskiej i bardzo niskiej zawartości fosforu wynosi- 45% (średnia województwa to 43 %). Udział gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości w potas – 49% (średnia woj. 55%). Udział gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości w magnez – 36% (średnia woj. podlaskiego 25%).

3.3.1.2 Zagrożenia

Głównym zagrożeniem powierzchni ziemi są erozja, odpady, chemizacja rolnictwa oraz zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych. Negatywny wpływ na powierzchnię ziemi może mieć również postępująca urbanizacja i osadnictwo, między innymi ze względu na zmianę sposobu użytkowania gleby, powstawanie odpadów, wytwarzanie ścieków.

Głównymi i potencjalnymi przyczynami zanieczyszczeń gleby na terenie powiatu są składowiska odpadów komunalnych oraz tzw. „dzikie” wysypiska śmieci. Część składowisk odpadów na terenie powiatu zostało już zamkniętych. W roku 2012 zamknięte zostaną 2 składowiska: w Starym Berezowie gm. Hajnówka i w Czeremsze gm. Czeremcha. Pozostaną dwa funkcjonujące składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne: Olchówka w gminie Narewka i Narew w gminie Narew. Na terenie powiatu nie ma zlokalizowanych przemysłowych składowisk odpadów. Brak też jest tzw. mogiłników. Na terenie powiatu działa Instalacja Biologiczno- Mechanicznego Przetwarzania Odpadów – ZZO w Hajnówce.

Innymi potencjalnymi źródłami zanieczyszczeń gleby na terenie powiatu są:

- wprowadzane do gleby nieczyszczone ścieki komunalne, w szczególności z nieszczelnych szamb;
- chemizacja rolnictwa /nawozy sztuczne, pestycydy/;
- emisje do atmosfery zanieczyszczeń gazowych i pyłowych;
- urbanizacja i osadnictwo;
- zlokalizowane na terenie powiatu stacje paliw, magazyny substancji chemicznych itp.;
- zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych;
- degradacja gleb, erozja, zakwaszenie

Nadmierne zakwaszenie gleb jest czynnikiem zmniejszającym efektywność stosowania większości zabiegów agrotechnicznych, a zwłaszcza nawożenia mineralnego oraz przyczynia się do ograniczenia plonów. Duży wpływ na zakwaszenie mają rośliny, które zubożają glebę pobierając z niej niezbędne do wzrostu i rozwoju pierwiastki, w tym kationy zasadowe (Ca^{2+} i Mg^{2+}), zanieczyszczenie powietrza, zwłaszcza związkami siarki i azotu (w postaci kwaśnych opadów). Oprócz czynników naturalnych nie mniej ważne są tzw. czynniki antropogeniczne do których należą: stosowanie nawozów (szczególnie azotowych typu amonowego i nawozów potasowych), niedostosowanie dawek nawozów fizjologicznie kwaśnych do faktycznych potrzeb nawozowych roślin.

Zabiegiem ograniczającym niepożądane skutki zakwaszenia gleb jest wapnowanie. Brak odpowiedniej ilości składników w formach przystępnych w środowisku bytowania roślin wpływa na spadek plonów oraz obniżenie ich wartości biologicznej. Konsekwencją zbyt niskiej zasobności gleb w składniki pokarmowe w stosunku do potrzeb pokarmowych roślin jest spadek żyzności gleby, wynikający z wyczerpania jej ze składników pokarmowych. Składniki pokarmowe roślin występują w glebie w różnych formach i ilościach. O ich pobraniu decyduje wiele czynników, z których najważniejsze to wiek i gatunek rośliny, wilgotność i napowietrzenie gleby, odczyn, stosunki jonowe, a także temperatura i nasłonecznienie. Do najważniejszych makroelementów mających największy wpływ na jakość i wysokość plonów oprócz azotu należy wymienić fosfor, potas i magnez. Obecnie określenie obok odczynu zawartości przyswajalnych form fosforu, potasu i magnezu jest podstawowym elementem oceny stanu żyzności gleb mającej na celu prowadzenie racjonalnego nawożenia tymi składnikami. Nawozić powinno się tymi składnikami, których w glebie

brakuje. Stąd też nieuzasadnione jest stosowanie nawożenia bez znajomości zasobności gleby w przyswajalne składniki pokarmowe.

Wpływ emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych na jakość gleb

Wpływ motoryzacji na gleby objawia się przede wszystkim w zanieczyszczeniu terenów przy drogach związkami ołowiu i cynku oraz związkami pochodzącymi ze ścierania opon i nawierzchni dróg. Przez wiele lat uważano, że zasięg zanieczyszczeń obejmuje obszar najbliższego sąsiedztwa drogi, natomiast badania wykonane w ostatnich latach wskazują, że zasięg ten jest znacznie większy i może dochodzić nawet do 300 m. We wszystkich analizowanych w 2005 r. próbach gleb zawartość metali ciężkich nie przekraczała zawartości dopuszczalnych, określonych w cytowanym wcześniej rozporządzeniu. Największe stężenia badanych metali odnotowano w niektórych punktach przy drodze krajowej nr 66, dla takich metali jak: Cr, Zn, Pb.

3.3.2 Kopaliny

3.3.2.1. Stan aktualny

Na terenie powiatu hajnowskiego w okolicach Lewkowa Starego, Trywieży i Czyż występują złoża surowców ilastych przydatne do produkcji wyrobów ceramicznych. Wyroby gotowe produkowane na bazie surowców ilastych (ceramika budowlana) służą w znacznej mierze do zaspokojenia potrzeb budownictwa.

TABELA NR 11 Bilans zasobów kopalin na terenie powiatu hajnowskiego

Lp.	Nazwa złoża	Stan zag. złoża	Zasoby stan na 31.12.2010 r.		Wydobycie w 2010 roku [tys.ton]	Gmina
			geologiczne bilansowe	Przemysłowe		
1.	Klejniki	E	315	123	20,84	Czyże
2.	Koźliki	R	138	-	-	Narew
3.	Waniewo II	E	163	-	10,14	Narew
4.	Dasze	E	89	-	32,49	Kleszczele
5.	Dasze II	E	70	-	2,42	Kleszczele
6.	Dasze III	R	167	-	-	Kleszczele
7.	Dasze V		55	-	-	Kleszczele
8.	Dasze VII		12	-	-	Kleszczele
9.	Lewkowo Stare II/A	E	108	-	6,12	Narewka
10.	Wólka Terechowska	E	179	-	7,8	Czeremcha
11.	Żuki	E	128	-	34,0	Kleszczele
12.	Piotrowszczyzna	R	275	-	-	Kleszczele
13.	Piotrowszczyzna II		142	-	-	Kleszczele
14.	Olchówka	R	168	-	-	Narewka
15.	Klejniki 3		68	-	-	Czyże
16.	Dobrowoda V		182	-	-	Kleszczele
17.	Dobrowoda VI		230	-	-	Kleszczele
18.	Krzywiec	R	77 (stan na 31.12.2011 rok)	-	-	Narew

E- eksploatowane

R- o zasobach rozpoznanych szczegółowo

Źródło: ankieta dla potrzeb opracowania " Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012-2015"- aktualizacja

3.3.2.2. Zagrożenia

Zagrożeniem dla środowiska jest nielegalna eksploatacja kopalin. W chwili obecnej nie istnieje żadna ewidencja, ani inwentaryzacja tego zjawiska, w związku z tym nie ma danych na temat, wielkości obszarów do rekultywacji.

Najważniejsze problemy to:

- ingerencja w środowisko naturalne (przekształcenia rzeźby terenu, zanieczyszczenie ziemi, zaburzenia stosunków wodnych, zubożenie szaty roślinnej),
- przekształcenie krajobrazu obniżające wartości estetyczne,
- brak inwentaryzacji terenów przekształconych w wyniku prowadzenia (nielegalnego) wydobywania kopalin pospolitych,
- kosztowny i złożony proces rekultywacji terenów zdegradowanych.

3.4 Walory przyrodnicze i krajobrazowe

3.4.1 Lasy

Lasy spełniają wielorakie funkcje, wynikające z potencjału biotycznego ekosystemów leśnych i preferencji społecznych. Są to funkcje ekologiczne (ochronne), gospodarcze (produkcyjne) i społeczne (socjalne). Funkcje lasu mają charakter współzależny, a płynące z użytkowania lasów korzyści dla społeczeństwa są wielkościami nieograniczonymi.

Lasy zajmują około 49% powierzchni powiatu hajnowskiego. Lasy państwowe, zarządzane są przez nadleśnictwa Browsk, Białowieża, Żednia, Bielsk i Hajnówka. Oprócz lasów państwowych są 8,1 tys. ha – lasy prywatne oraz 0,2 tys. ha – lasy gminne. Ogólna powierzchnia gruntów leśnych powiatu wynosi 85,85 tys. ha. Średnia lesistość powiatu wynosi 53 %.

TABELA NR 12 Zbiorcze zestawienie powierzchni gruntów leśnych i lesistości [ha].

Jednostka terytorialna	Grunty leśne ogółem	Lasy ogółem	Grunty leśne publiczne ogółem	Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	Grunty leśne prywatne	Lesistość
	[ha]						[%]
Hajnówka-miasto	100,3	79,4	77,6	67,8	67,8	22,7	3,70
Kleszczele-miasto	2 126,2	2 107,7	1 689,7	1 688,3	1 675,3	436,5	45,10
Białowieża-gmina wiejska	18 034,0	17 726,3	17 995,9	17 995,9	12 226,3	38,1	87,30
Czeremcha-gmina wiejska	5 206,3	5 140,4	3 910,4	3 879,4	3 849,4	1 295,9	53,10
Czyże-gmina wiejska	1 326,4	1 323,2	336,5	333,3	315,3	989,9	9,80

Jednostka terytorialna	Grunty leśne ogółem	Lasy ogółem	Grunty leśne publiczne ogółem	Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	Grunty leśne prywatne	Lesistość
	[ha]						
Dubicze Cerkiewne- gmina wiejska	8 081,8	7 977,6	6 016,9	6 002,9	5 968,9	2 064,9	52,70
Hajnówka- obszar wiejski	16 920,8	16 506,9	16 532,8	16 530,7	16 513,7	388,0	56,40
Kleszczele- obszar wiejski	4 264,4	4 239,1	2 496,7	2 488,8	2 455,8	1 767,7	44,10
Narew- gmina wiejska	8 551,9	8 460,3	6 013,8	5 963,8	5 880,8	2 538,1	35,00
Narewka- gmina wiejska	23 090,3	22 511,6	21 301,1	21 246,1	16 930,7	1 789,2	66,40
POWIAT	87 702,40	86 072,5	76 371,4	76 197,0	65 884,0	11 331,0	53,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl – ostatnie dane z 2010r

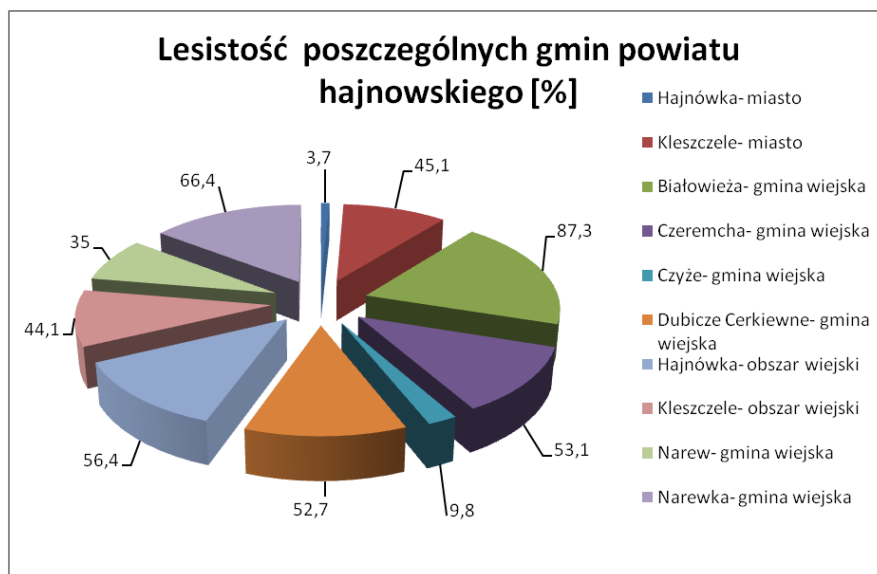

WYKRES NR 7 Lasy ogółem w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego [ha].

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl – ostatnie dane z 2010r.

Lasy występują w jednym zwartym kompleksie Puszcza Białowieńska oraz oddzielonych od siebie kompleksach. Najliczniej występują tu bory sosnowe, spotykane na ubogich i średnio żyznych siedliskach świeżych, wilgotnych i bagiennych. Sosna zwyczajna jest podstawowym gatunkiem lasotwórczym, posiada tu optymalne warunki rozwojowe i wykształca bardzo wartościowe ekotypy znane szeroko jako sosna mazurska i sosna supraska. Kolejnym gatunkiem o zasadniczym znaczeniu jest świerk pospolity, występujący jako gatunek panujący w niektórych drzewostanach, tworząc zespoły niżowych świerczyn borealnych. W Puszczy Białowieńskiej osiąga on wysokość do 51 m.

Procentowy udział lasów do gruntów ogółem w poszczególnych gminach przedstawia poniższy wykres.

WYKRES NR 8 Lesistość poszczególnych gmin powiatu hajnowskiego [%].
Źródło: www.stat.gov.pl – ostatnie dane za 2010r.

3.4.2 Formy ochrony przyrody

Charakterystyka ogólna flory i fauny

Powiat hajnowski jest bardzo ciekawym miejscem ze względu na bogactwo występującej fauny i flory. Obok dużego kompleksu leśnego, który tworzą: Puszcza Białowieska i Ładzka, istnieje kompleks wodno-bagienny tworzony przez zbiornik Siemianówka i Dorzecze Górnej Narwi, które wytycza naturalną północną granicę powiatu. Ogół tych warunków stworzył sprzyjające warunki dla środowiska przyrodniczego, które jest zachowane w dużym stopniu w stanie naturalnym lub bardzo zbliżonym do naturalnego.

Flora roślin naczyniowych Puszczy Białowieskiej reprezentowana jest przez ponad 1000 gatunków. Spośród 61 gatunków prawnie chronionych wiele jest tu dość pospolitych (wawrzynek wilczczyko, widłak jałowcowaty, lilia złotogłów, orlik pospolity), ale znajdują się też gatunki ginące wpisane do Polskiej Czerwonej Księgi Roślin (wierzba borówkolistna, fiołek torfowy, turzyca luźnokwiatowa, kukuczka kapturkowata, miodokwiat krzyżowy). Bogactwo roślin zarodnikowych jest tu wyjątkowo duże. Ich liczbę szacuje się na prawie 4000 gatunków, w tym: ponad 350 gat. porostów, 250 gat. mchów oraz przeszło 3000 gat. grzybów. W Puszczy stwierdzono występowanie 26 gatunków drzew i 55 gatunków krzewów.

Świat zwierzęcy Puszczy reprezentowany jest przez występowanie: 58 gat. ssaków, 250 gat. ptaków (239 w części polskiej, w tym 177 gat. lęgowych), 7 gat. gadów, 12 gat. płazów, 24 gat. ryb. Liczbę gatunków owadów szacuje się na ok. 10000, w tym ponad 2400 gat. chrząszczy i około 1100 gat. motyli.

Środowisko naturalne i świat zwierzęcy związany z Narwią i jej dorzeczem jest odmienny. Cały obszar dorzecza Narwi na terenie powiatu hajnowskiego wraz

ze zbiornikiem Siemianówka jest objęty ochroną krajobrazu. Największym spotykanym zwierzęciem na tych terenach jest łoś znajdujący dogodne warunki naturalne.

„Zgodnie z art. 6 ust 1 obowiązującej ustawy o ochronie przyrody poddanie pod ochronę następuje przez: tworzenie parków narodowych, uznawanie określonych obszarów za rezerwaty przyrody, tworzenie parków krajobrazowych. Wyznaczenie obszarów chronionego krajobrazu, wprowadzanie ochrony gatunkowej roślin i zwierząt, wprowadzanie ochrony w drodze uznania za: pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, obszary NATURA 2000”.

Tereny chronione występujące na obszarze powiatu hajnowskiego obejmują 95 415,4 ha, czyli ok. 59% jego powierzchni. Składa się na nie: park narodowy zajmujący obszar 10 517,3 ha, 2 obszary chronionego krajobrazu o powierzchni 84 492,8 ha, 23 rezerwaty przyrody, które zajmują 12 662,4 ha terenu oraz 79 użytków ekologicznych.

TABELA NR 13 *Gminy i powierzchnie o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronione.*

Jednostka terytorialna	Ogółem	Parki Narodowe	Rezerwaty przyrody	Obszary chronionego krajobrazu	Pozostałe formy ochrony przyrody	Użytki ekologiczne
	[ha]					
Białowieża-gmina wiejska	27773,7	6055,7	4305,1	12975,0	4358,1	79,8
Czeremcha-gmina wiejska	550,0	0	0	550,0	0	0
Czyże-gmina wiejska	60,0	0	0	60,0	0	0
Dubicze Cerkiewne	11056,0	0	155,3	10634	211,0	55,7
Hajnówka-gmina miejska	22,6	0	0	0	0	22,6
Hajnówka-gmina wiejska	29775,9	0	5688,1	17691,0	5871,9	524,9
Kleszczele-gmina miejsko-wiejska	3728,0	0	227,0	3274,0	227,0	0
Narew-gmina wiejska	10134,6	0	0	10130,0	0	4,6
Narewka-gmina wiejska	37639,4	4461,6	1964,8	29178,8	1994,4	39,8
Ogółem	120740,2	10517,3	12340,3	84492,8	12662,4	727,4

Źródło: www.stat.gov.pl – ostatnie dane za 2010r.

PARKI NARODOWE

Białowiecki Park Narodowy

Na terenie powiatu hajnowskiego znajduje się najstarszy park narodowy w Polsce. Początki jego sięgają 1921 roku, kiedy na tym terenie zostało utworzone

leśnictwo „Rezerwat”, które w 1932 roku przemianowano na „Park Narodowy w Białowieży”. W roku 1947 obiekt ten reaktywowano jako Białowieski Park Narodowy. W 1977 roku UNESCO włączyło Białowieski Park Narodowy w poczet światowych rezerwatów biosfery, a w 1979 r. uznano go za pierwszy i jedyny w Polsce przyrodniczy Obiekt Dziedzictwa Światowego. W 1997 roku przyznano Parkowi Dyplom Europy.

Białowieski Park Narodowy leży w centralnej części Puszczy Białowieskiej, przy granicy z Białorusią, w widłach rzek Narewki i Hwoźnej, które stanowią jego granice od zachodu i północnego-wschodu. Powierzchnia Parku (powiększonego o ponad 5 000 ha w 1996 r.) wynosi 10 517,3 ha, w tym najstarsza część Obszar Ochrony Ścisłej zajmuje 4 747 ha, Park Pałacowy 48 ha i Ośrodek Hodowli Żubrów 274 ha. Ekosystemy leśne zajmują ponad 90% obszaru Parku. Otulina parku zajmuje obszar o powierzchni 3224,3 ha.

W Parku nie ma jezior i większych rzek. Na tym terenie ma swoje źródła rzeka Orłówka. Przez obszar przyłączony do Parku przepływają dopływy Narewki: Łutownia, Przedzielna i Braszcza.

Puszcza Białowieska to rozległy kompleks leśny, który mimo działalności człowieka zachował charakter naturalny, a liczne jego fragmenty posiadają cechy lasu pierwotnego. Dzisiejszy kompleks leśny określany nazwą Puszcza Białowieska to pozostałości dawnej Puszczy Białowieskiej oraz sąsiadujących z nią puszczy: Świsłockiej, Szereszewskiej i Bielskiej, zwanej Ładzka. Łącznie z leżącymi wewnątrz kompleksu leśnego polami osadniczymi obszar puszczy wynosi 149 230 ha. Część zachodnia licząca 61 864 ha znajduje się w Polsce i stanowi 41%, zaś wschodnia o powierzchni 87 367 ha znajduje się na terenie Białorusi i obejmuje 59%. Teren leśny polskiej puszczy zajmują lasy zagospodarowane, administrowane przez 3 nadleśnictwa (Białowieża, Browek, Hajnówka).

REZERWATY PRZYRODY

Na terenie powiatu hajnowskiego zlokalizowanych jest 23 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 12 340,3 ha. Wśród rezerwatów wyróżniono część o charakterze faunistycznym, chroniących rzadkie gatunki motyli (Dębowy Grąd, Starzyna, Olszanka - Myśliszcze, Berezewo, Przewłoka, Podcerkwa). Jeden z rezerwatów (Szczekotowo) jest o charakterze archeologicznym. Obejmuje skupiska kurhanów. Największym jest Rezerwat Lasu Naturalne Puszczy Białowieskiej, o powierzchni 8 575,47 ha, utworzony przez Ministra Środowiska w 2003 roku. Obejmuje on swym zasięgiem najlepiej zachowane stare drzewostany puszczańskie. Pozostałe rezerваты to: Lipiny, im. Wł. Szafera, Nieznanowo, Głęboki Kąt, Sitki, Michnówka, Kozłowe Borki, Podolany, Pogorzelce, Wysokie Bagno, Gnilec, Dolina Waliczówki, Siemianówka, Jelonka, Czechy Orłańskie. Stanowią one typowe rezerваты leśne lub leśno-florystyczne (chroniące rzadkie gatunki flory dna lasu).

„Rezerwat Krajobrazowy im. prof. W. Szafera” powołany w 1921 r., reaktywowany w 1969 r., (1355,8 ha), usytuowany wzdłuż szosy Hajnówka - Białowieża. Część zachodnia - płaska, zdominowana przez grądy, część wschodnią, z wydmowymi wzniesieniami, zajmują bory mieszane. W okolicach Czerlonki występuje zbiorowisko świetlistej dąbrowy z rzadkimi gatunkami roślin. Na obszarze rezerwatu

na niewielkich powierzchniach występują bory świeże, bagienne, olsy i łągi. Spotkać tu można prawie wszystkie występujące w Puszczy zwierzęta.

Spośród rezerwatów faunistycznych największym jest „**Rezerwat Olszanka Myśliszcze**” (276,76 ha). Zbiorowiska nieleśne w torfowej dolinie rzeki Leśnej Prawej. Najciekawsza ostoja występowania reliktywnej fauny motyli odznaczającej się dużym bogactwem gatunków i występowaniem form endemicznych w południowej części Puszczy.

W grupie rezerwatów torfowych największym jest „**Rezerwat Michnówka**” (84,92 ha). Zbiorowisko boru bagiennego w zagłębieniu międzywydmowym, w południowej części doliny rzeki Perebel. Obejmuje on torfowisko wysokie oraz otaczające je lasy reprezentujące szereg dobrze zachowanych zbiorowisk leśnych borowych i grądowych.

OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Obszar chronionego krajobrazu tworzony jest na mocy rozporządzenia wojewody (lub rady gminy) i uwzględniany jest przy opracowywaniu planów przestrzennego zagospodarowania. Obszary te obejmują tereny o wysokich walorach środowiska przyrodniczego o łącznej powierzchni 84 492,8 ha na terenie powiatu. Stosowana forma ochrony ma zapewnić zachowanie równowagi ekologicznej środowiska i zabezpieczyć tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo przed dewastacją. Tereny chronionego krajobrazu obejmują kompleks leśny wokół Puszczy Białowieskiej o powierzchni 78 538 ha i część terenów chronionego krajobrazu Doliny Górnej Narwi przepływającej przez teren powiatu o powierzchni 5 954,8 ha.

Na obszarach chronionego krajobrazu przepisy prawne wprowadzają m.in. zakaz lokalizacji zakładów przemysłowych i obiektów uciążliwych dla środowiska, zakaz prowadzenia działalności niekorzystnie wpływających na krajobraz, dbałość o styl budownictwa dostosowany do lokalnych tradycji.

Obszary chronionego krajobrazu pełnią różnorodne funkcje m. in.: otulinową (dla parków narodowych i krajobrazowych), rekreacyjną (tereny dla turystyki i wypoczynku, odciążające obszary o wyjątkowych walorach przyrodniczych) oraz są naturalnymi korytarzami ułatwiającymi migracje zwierząt.

POZOSTAŁE FORMY OCHRONY PRZYRODY

Spośród pozostałych form ochrony przyrody na terenie powiatu hajnowskiego spotyka się pomniki przyrody i użytki ekologiczne. Pomnikiem przyrody jest obiekt chroniony prawnie stanowiący twór przyrody żywej (pomnik przyrody ożywionej) lub nieożywionej (pomnik przyrody nieożywionej), bądź ich zespoły, charakteryzujące się niepowtarzalnymi wartościami naukowymi, krajobrazowymi, historyczno-pamiętkowymi, kulturowymi lub estetycznymi. Do pomników przyrody zalicza się m.in.: okazałe zabytkowe drzewa i ich skupiska, parki, aleje, głazy narzutowe, ciekawe formy skalne, jaskinie, źródła, wywierzyska, wodospady. Obiekty tego typu w dawnych czasach pełniły często rolę miejsc kultu religijnego i obiektów kultu religijnego.

Na terenie powiatu hajnowskiego jest zaewidencjonowanych 1 268 pomników przyrody. Spośród tej liczby 1 145 jest drzewami, 35 pomników to grupa drzew, 9 pomników to pomniki nieożywione będące głazami narzutowymi. Spośród drzew pomników najczęściej spotyka się sosny zwyczajnych, których wysokość przekracza 30 m, a obwód pnia 250 cm, dębów szypułkowych przekraczających wysokość 32 m i obwód pnia 350 cm, świerków pospolitych o wysokości ponad 36 m i obwodzie pnia 280 cm. Pomnikiem przyrody jest również topola biała w osadzie Stary Kornin, której wiek został określony na 130 lat, a obwód pnia osiągnął 600 cm przy wysokości 27 m. Do grupy pomników przyrody nieożywionej należą głazy zlepińce znajdujące się w nieczynnych żwirowniach mające obwód 720-890 cm i wysokość 120-170 cm na terenie gminy Dubicze Cerkiewne.

Znajdujące się na terenie powiatu użytki ekologiczne zajmują obszar 727,4 ha. Użytek ekologiczny jest to jedna z form ochrony przyrody polegająca na zabezpieczeniu fragmentu ekosystemu mającego znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i siedlisk, np.: naturalnych zbiorników wodnych, śródpolnych i śródleśnych "oczek wodnych", kęp drzew i krzewów, bagien, torfowisk, wydm, starorzeczy, wychodni skalnych, skarp, kamieńców i nie użytkowanych gospodarczo płątów roślinności. Użytek ekologiczny uwzględnia się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i uwidacznia w ewidencji gruntów. Może być wprowadzony w drodze rozporządzenia wojewody lub uchwały rady gminy.

Szczegółowy rejestr tzw. małych form ochrony przyrody obejmujących pomniki przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne oraz zespoły przyrodniczo – krajobrazowe, prowadzony jest przez RDOŚ w Białymstoku, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie przyrody.

3.4.3 Sieć NATURA 2000

Natura 2000 to sieć obszarów chronionych na terenie państw członkowskich Unii Europejskiej. Celem wyznaczania tych obszarów jest ochrona cennych pod względem przyrodniczym i zagrożonych składników różnorodności biologicznej w państwach Unii Europejskiej. W skład sieci Natura 2000 wchodzi:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) – wyznaczone na podstawie Dyr. Rady 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, tzw. Dyrektywa Ptasia,
- specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) – wyznaczone na podstawie Dyr. Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, tzw. Dyrektywa Siedliskowa.

Na terenie powiatu hajnowskiego wyznaczono obszary OSO i zgłoszone do KE obszary SOO obszary objęte już wcześniej innymi formami ochrony przyrody. Na terenie powiatu znajdują się następujące kompleksy ochronne wyznaczone w ramach Natura 2000:

- Obszary SOO (zatwierdzone Decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10 stycznia 2011r.)

- PLC 200004 – Puszcza Białowieska – 63 147,6 ha
 - PLH 200010 – Ostoja w Dolinie Górnej Narwi – 20 308,8 ha
 - PLH 200021 – Ostoja w Dolinie Górnego Nurca – 5 524 ha
 - PLH 200019 – Rezerwat Jelonka – 2 479,9 ha
- Obszary OSO (wyznaczone rozp. MŚ z dnia 12.01.2011r. w sprawie Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków – Dz.U. Nr 25, poz. 133 ze zm.)
- PLC 200004 – Puszcza Białowieska – 63 147,6 ha (w całości położony w powiecie hajnowskim),
 - PLB 200007 – Dolina Górnej Narwi – 18 384,1 ha (z czego w powiecie hajnowskim 7 424, 7 ha – ok. 40% powierzchni ogólnej)
 - PLB 200004 – Dolina Górnego Nurca – 5 524 ha (obejmuje gminę Kleszczele)

Puszcza Białowieska

Powierzchnia : 63147.6 ha

Kod obszaru : PLC200004

Forma ochrony w ramach sieci Natura 2000: OSO + SOO (na mocy obu dyrektyw)

Status obszaru : obszar wyznaczony [Rozporządzeniem Ministra Środowiska]

Ostoja obejmuje zwarty kompleks leśny, w którym dominują lasy liściaste o dużym stopniu naturalności i wysokiej różnorodności biologicznej. Stwierdzono w niej 44 gatunki ptaków umieszczonych w załączniku I Dyrektywy Ptasiej oraz 12 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. W przypadku niektórych, jak muchołówka białoszyja czy orzełek, Puszcza Białowieska stanowi miejsce bytowania przynajmniej połowy krajowej populacji gatunków. Dla wielu innych, np.: dzięcioła biało-grzbiatego, średniego czy trójpalczastego, a także lelka, sóweczki i włośchatki, jest jedną z najważniejszych ostoi w kraju. Ogółem w puszczy stwierdzono gniazdowanie 240 gatunków ptaków, co stawia tę ostoję wśród najważniejszych europejskich ostoi ptasich. Niezwykle jest całe bogactwo przyrodnicze puszczy. Dotychczas stwierdzono w niej ok. 11 tys. gatunków zwierząt, 1020 gatunków roślin naczyniowych, 260 gatunków mchów, 325 gatunków porostów oraz ok. 1200 gatunków grzybów wielkoowocnikowych. Pod wieloma względami, przyroda puszczańska stanowi unikat na skalę krajową, europejską, a nawet światową. To tutaj żyje największa na świecie populacja żubrów, tu spotkany jest kompletny zestaw gatunkowy ssaków kopytnych Polski, a także niemal pełny skład krajowych gatunkowy ssaków i ptaków drapieżnych. Dzięki obecności w lesie dużej ilości obumarłej martwej materii, puszcza stanowi ostoję wielu rzadkich gatunków bezkręgowców, a w przypadku niektórych gatunków jest to jedyne znane ich stanowisko w Polsce. Aż 36 gatunków zwierząt występujących w puszczy, znajduje się w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. W tym samym załączniku znalazło się jeszcze 6 gatunków roślin naczyniowych, obecnych w tej ostoi. Niemal połowę obszaru tworzą grądy, czyli lasy, w których drzewostan tworzą głównie dęby, lipy i graby. Obniżenia terenu oraz doliny puszczańskich rzek Narewki, Hwoźnej, Orłówki i in. porastają lasy łąkowe z dominującym jesionem i olszą, a zatorfionych ich fragmentach wykształciły się subborealne świerczyny na torfie, olsy, brzeziny bagienne i bagienne lasy sosnowo-brzozowe. Z kolei na terenach wywyższonych, szczególnie na glebach piaszczystych i żwirowych dominują bory mieszane, a gdzieś tam spotykane są reliktywne grądy

wysokie i świetliste dąbrowy. Ubogie piaski eoliczne i wydmy porastają bory brusznicowe i czernicowe, miejscami również chrobotkowe. W mokrych obniżeniach terenu pomiędzy wydmami wykształciły się bory bagienne i bezleśne torfowiska wysokie. W pozabawionych lasu częściach dolin rzecznych spotyka się zarośla wierzbowe, wilgotne łąki, ziołorośla, a czasem również łąki kośne, zaś w rejonach podtopionych - szuwały trzcinowe i turzycowe. W przekształconych fragmentach puszczy - przy drogach i nasypach kolejek wąskotorowych - wytworzyły się murawy kserotermiczne. Łącznie ok. 80% ostoi zajmują lasy porastające siedliska wymienione w załączniku I Dyrektywy Siedliskowej. Oprócz nich, na bezleśnych obszarach ostoi występują dalsze siedliska z tego załącznika. W sumie, na terenie ostoi, odnotowano 17 typów siedlisk z załącznika I.

Dolina Górnej Narwi

Powierzchnia : 18384.1 ha

Kod obszaru : PLB200007

Forma ochrony w ramach sieci Natura 2000: obszar specjalnej ochrony ptaków (Dyrektywa Ptasia)

Status obszaru : obszar wyznaczony [Rozporządzeniem Ministra Środowiska]

Obszar obejmuje dolinę Narwi na odcinku od zapory wodnej w Bondarach do Suraża, z przylegającym do niej kompleksem stawowym, zasilanym w wodę z systemu rzeczki Lizy (dopływu Narwi), usytuowanym w pobliżu Suraża. Koryto Narwi ma tu naturalny charakter, z meandrami i starorzeczami, jej dolina ma 0,3-3,0 km szerokości. Większość powierzchni doliny zajmują zbiorowiska szuwarowe, których występowanie uzależnione jest od corocznych wylewów rzeki. Dominują tu turzycowiska i szuwały mannowe, a wokół starorzeczy - trzcinowiska. Około 60% obszaru jest użytkowane rolniczo (przeważają pastwiska i łąki kośne). Występuje co najmniej 20 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. W okresie lęgowym obszar zasiedla: cyranka 10%-16% populacji krajowej, krwawodziób 9-11% populacji krajowej, co najmniej 7% populacji krajowej błotniaka łąkowego. Występuje tu 13 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej (m.in. starorzeczka i łągi) oraz 12 gatunków zwierząt z Załącznika II tej Dyrektywy, m.in. wydry, bobry i europejski gatunek priorytetowy: wilk.

Dolina Górnego Nurca

Powierzchnia : 5 524 ha

Kod obszaru : PLH200021

Forma ochrony w ramach sieci Natura 2000: specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa)

Status obszaru : obszar wyznaczony [Decyzja Komisji Europejskiej]

Na obszarze występują niewielkie kompleksy leśne Nadleśnictw Bielsk i Nurzec. Na całym badanym terenie zdecydowanie dominują łąki i pastwiska, zajmujące około 75% areału. Znakomita większość z nich jest wykaszana jedno- lub dwukrotnie w sezonie. Nierzadko po sianokosach prowadzony jest wypas. Poprzecinane są one licznymi rowami melioracyjnymi, w większości porośniętymi brzoźami i krzaczastymi wierzbami. Około 15% terenu nie jest w ogóle użytkowana lub użytkowana jest

nieregularnie. Miejsca takie porośnięte są głównie pokrzywą i podlegają bardzo powolnej sukcesji roślinności drzewiastej. W miejscach bardziej podmokłych występują turzycowiska i trzcinowiska. Nie pokrywają one jednak więcej niż 3% powierzchni doliny. Większość łąk jest koszona dwa razy w roku. Lasy Doliny Górnego Nurca zajmują około 5% powierzchni i występują w dużym rozproszeniu. Znajdują się w granicach Nadleśnictw Bielsk i Nurzec. Są to w większości drzewostany gospodarcze, głównie olsy i bory mieszane wilgotne. Zróżnicowanie wiekowe drzewostanów jest bardzo duże - najstarsze olsy mają 95 lat.

O wartości przyrodniczej Doliny Górnego Nurca decydują przede wszystkim rozległe wieloprzestrzenne użytki zielone, zajmujące ponad 90% powierzchni całego obiektu. Najcenniejsze fitocenozy tych ekstensywnie użytkowanych łąk, lokują się w przykrawędziowej strefie doliny, zwłaszcza w jej części północnej i wschodniej. Są to siedliska zasilane głównie wodami soligenicznymi, co warunkuje względnie dobre uwilgotnienie przez większą część sezonu wegetacyjnego. Cennym uzupełnieniem krajobrazu Doliny Górnego Nurca są zbiorowiska zajmujące wyniesienia wśród gruntów hydrogenicznych, a także siedliska mineralne przy krawędzi doliny: murawy napiaskowe, wrzosowiska oraz murawy bliźniczkowe. Są to wprawdzie siedliska drobnopowierzchniowe, ale w ich składzie florystycznym notuje się gatunki rzadkie dla rodzimej flory.

Rezerwat Jelonka

Powierzchnia : 2 479,9 ha

Kod obszaru : PLH200019

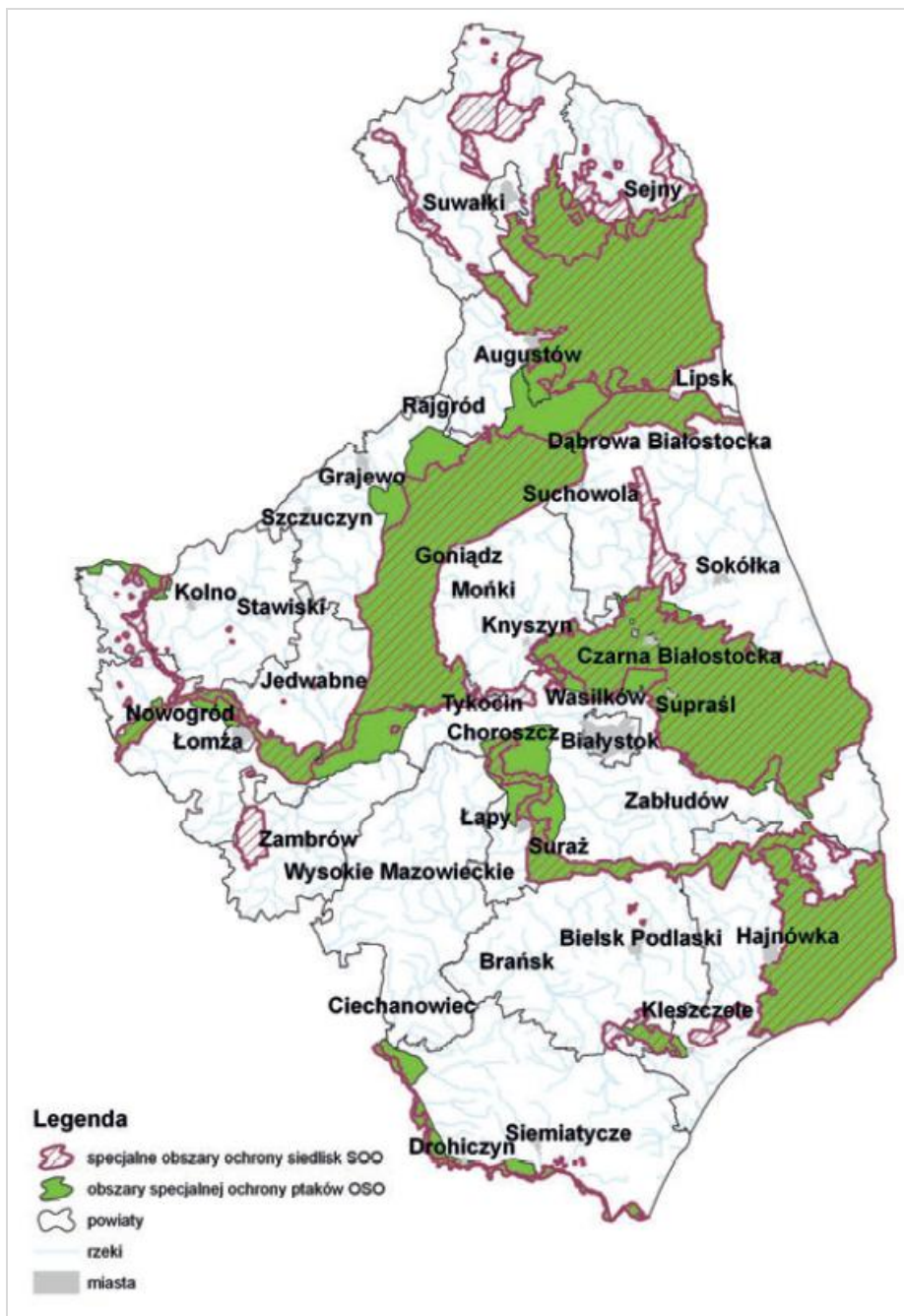
Forma ochrony w ramach sieci Natura 2000: specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa)

Status obszaru : obszar wyznaczony [Decyzja Komisji Europejskiej]

Obszar obejmuje rezerwat przyrody Jelonka utworzony na piaszczystych nieużytkach porolnych w gminie Kleszczele na południowym skraju Puszczy Białowieskiej, wraz z otoczeniem oraz rez. Czechy Orlańskie, stanowiący pozostałość dawnej Puszczy Bielskiej (gmina Dubicze Cerkiewne). Trzy czwarte obszaru obejmują lasy iglaste, pozostałą część: siedliska rolnicze, łąkowo-zaroślowe i pozostałe leśne. Teren jest lekko pochylony w kierunku południowo-wschodnim. Pokrywają go utwory zlodowacenia środkowopolskiego. Są to głównie piaski i żwiry z glazami. Pomimo ubogich gleb szata roślinna jest dość bogata i urozmaicona. W części wokół rez. Jelonka występują głównie murawy napiaskowe z rzadkimi gatunkami roślin.

W samym rezerwacie stwierdzono występowanie ponad 150 gatunków roślin naczyniowych, ok. 40 gatunków mszaków i ponad 60 gatunków porostów. Wśród roślin naczyniowych jest szereg gatunków rzadkich i zanikających w związku z powszechnym zalesieniem tego typu siedlisk. Są to m.in. goździk piaskowy, łyszczec baldachogronowy, strzęplica sina, mącznica lekarska, chroszcz nagołodygowy. Dużą powierzchnię, głównie na terenie rezerwatu zajmuje zbiorowisko murawy napiaskowej z udziałem jałowców. We wschodniej części rezerwatu występują trzy, nieckowate płytkie obniżenia o płaskim dnie z wodą utrzymującą się często przez cały rok. Przez okoliczną ludność zwane są łągami. Występują tu w układzie koncentrycznym, trzy typy zbiorowisk. Na obrzeżach wykształca się zbiorowisko trzęślicy modrej, za nim występuje zbiorowisko niskich turzyc: siwej i pospolitej. Całe dno nieckowatych obniżeń zajmuje zbiorowisko turzycy nitkowatej.

Ostoja jest niezwykle cenna ze względu na bezkręgowce. Występuje tu stabilna populacja szlaczkonia szafrańca oraz przeplatki aurinii. Ponadto jest ona obecnie jednym z dwóch miejsc w województwie podlaskim (i w Polsce) rzeczywistego występowania modraszka eroidesa. Częste stwierdzenie obecności wilka w tym rejonie sugeruje, iż obszar ten stanowi ostoję dla tego gatunku.

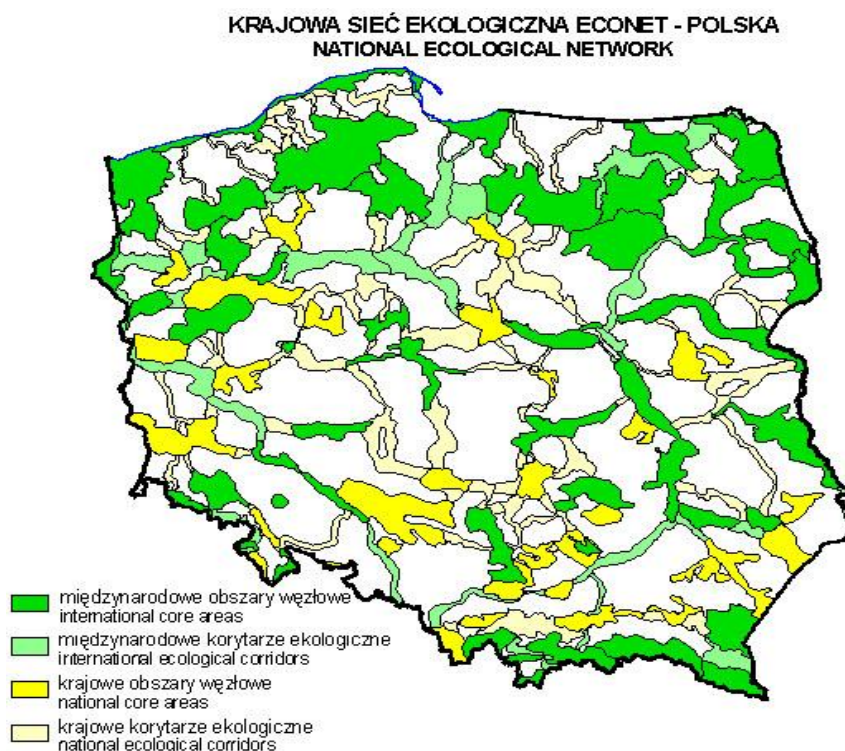
RYSUNEK NR 9 Obszar Natura 2000 na terenie województwa podlaskiego
Źródło: <http://www.wios.bialystok.pl/pdf/raport2009-2010.pdf>

3.4.4 Sieć ECONET

Sieć ECONET-POLSKA pokrywa 46 % kraju. Składa się ona z obszarów węzłowych i łączących je korytarzy ekologicznych, wyznaczonych na podstawie takich kryteriów, jak naturalność, różnorodność, reprezentatywność, rzadkość i wielkość. Wyznaczono ogółem 78 obszarów węzłowych (46 międzynarodowych i 32 krajowe, które razem obejmują 31 % powierzchni kraju) oraz 110 korytarzy ekologicznych (38 międzynarodowych i 72 krajowe, które razem obejmują 15 % powierzchni kraju). Na terenie Powiatu Hajnowskiego do sieci ECONET – POLSKA został włączony obszar wschodniej części gminy Hajnówka, określony jako obszar węzłowy o znaczeniu międzynarodowym o symbolu 29 M . Powierzchnia obszaru wynosi 1059 km². W obrębie obszaru znajduje się park narodowy i 13 rezerwatów.

Za obszar węzłowy uznano całą Puszcę Białowieską z przyległymi terenami bagiennymi i leśnymi, w której zachowały się liczne fitocenozy o charakterze zbliżonym do naturalnego, najczęściej o charakterze subborealnym, ale także (nie występujące na terenie parku narodowego) świetliste dąbrowy *Potentilla albae-Quercetum*, występujące tu na granicy zasięgu. Obszar ten ma kontynuację po stronie białoruskiej, przy czym jest tam w całości objęty ochroną.

Sieć ECONET-POLSKA zawiera w sobie również obszary prawnie chronione (parki narodowe i krajobrazowe oraz rezerваты), ostoje przyrody CORINE lub ważne ostoje ptaków, które najczęściej są "wbudowane" w najcenniejsze fragmenty obszarów węzłowych jako tzw. biocentra (regionalne i lokalne). Większość z wytyczonych w sieci ECONET-PL korytarzy ekologicznych nawiązuje do dolin rzecznych.

RYSUNEK NR 10 Krajowa sieć Ekologiczna ECONET- POLSKA.

Źródło: <http://www.ios.edu.pl>

3.4.5 Zagrożenia obszarów chronionych

Wszystkie zagrożenia środowiska przyrodniczego, dotyczą również obszarów chronionych. Część tych zagrożeń może być jednak szczególnie groźna właśnie dla takich obszarów. Na terenie powiatu ilość zagrożeń nie jest wielka a ich intensywność nie jest zbyt wysoka. Tym niemniej kilka z nich występuje i w większości są pochodzenia antropogenicznego. Do najważniejszych zaliczyć należy:

- zagrożenia pożarowe obszarów leśnych i torfowisk,
- urbanizacja obszarów cennych przyrodniczo,
- zagrożenia związane z gospodarką komunalną,
- nadmierna eksploatacja przez turystykę i rekreację obszarów o wyjątkowej atrakcyjności.

3.5 Infrastruktura techniczna

3.5.1 Gospodarka wodno – ściekowa

Ścieki komunalne są zazwyczaj nieoczyszczone lub niedostatecznie oczyszczone. Największe zagrożenie występuje na terenach wiejskich, charakteryzujących się niskim stopniem skanalizowania przy równocześnie wysokim stopniu zwodociągowania.

3.5.1.1 Zaopatrzenie w wodę

W powiecie hajnowskim 91,1 % ogółu mieszkańców korzysta z instalacji wodociągowej. W miastach z sieci wodociągowej korzysta 96,6 % mieszkańców, natomiast na wsi 85,6 % mieszkańców zostało podłączonych do wodociągu.

Z zaopatrzenia w wodę siecią komunalną korzysta 41 746 mieszkańców powiatu hajnowskiego (tabela poniżej). Zużycie wody na potrzeby socjalne wynosi 2186,1 dam³/rok.

TABELA NR 14 Wodociągi gmin powiatu hajnowskiego.

Jednostka terytorialna	długość czynnej sieci rozdzielczej [km]	połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania [szt]	woda dostarczona gospodarstwom domowym [dam ³]	ludność korzystająca z sieci wodociągowej [osoba]
Hajnówka- miasto	81,4	3 933	621,1	20 719
Kleszczele- miasto	13,5	458	33,6	1 345
Białowieża- gmina wiejska	30,1	777	70,8	2 114
Czeremcha- gmina wiejska	73,5	1 261	67,9	3 168
Czyże- gmina wiejska	69,3	858	54,4	2 025
Dubicze Cerkiewne- gmina wiejska	67,4	907	41,1	1 632
Hajnówka- gmina wiejska	101,2	1 577	106,7	3 454
Kleszczele- gmina wiejska	45,5	692	16,2	1 219
Narew- gmina wiejska	102,6	1 492	97,0	2 689
Narewka- gmina wiejska	83,1	1 103	66,4	3 381
RAZEM	667,6	13 058	1 175,2	41 746

Źródło: www.stat.gov.pl, ostatnie dane 2010r.

Należy stwierdzić, że infrastruktura z zakresu zaopatrzenia w wodę w większości gmin powiatu jest zadawalająca. Należy sukcesywnie uzupełniać braki. Szczególną uwagą poświęcić stacjom wodociągowym należy je sukcesywnie remontować i modernizować. Źródłem zaopatrzenia w wodę ludności, rolnictwa i przemysłu powiatu hajnowskiego są wody podziemne. Według GUS (ostatnie dane na stan z 2010 r.) łączna długość rozdzielczej sieci wodociągowej w powiecie hajnowskim wynosiła 667,6 km. Wykaz ujęć wody pitnej na terenie powiatu umieszczony jest w **ZAŁĄCZNIKU NR 5**.

3.5.1.2 Kanalizacja i oczyszczalnie ścieków

W powiecie hajnowskim 56,7% ludności korzysta z sieci kanalizacyjnej. W mieście 83,6% mieszkańców zostało podłączonych do sieci kanalizacyjnej, natomiast na wsi z kanalizacji ściekowej korzysta jedynie 30,1 % gospodarstw.

Z komunalnych oczyszczalni ścieków w roku 2010 korzystało 29 068 mieszkańców. Jest to o 1 346 mieszkańców więcej w porównaniu do roku zeszłego, gdzie liczba mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej wynosiła 27 722. Jak widać liczba mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej powoli, aczkolwiek sukcesywnie rośnie.

Prowadzona gospodarka wodno-ściekowa w powiecie hajnowskim wpływa niekorzystnie na stan czystości rzek, wód podziemnych i gleb. Na 667,6 km wodociągów istnieje tylko 214,8 km czynnej sieci kanalizacyjnej w powiecie. Powoduje to wzrost

ilości ścieków odprowadzanych bezpośrednio do środowiska naturalnego bez poddawania procesom oczyszczania. Ścieki gromadzone są również w zbiornikach bezodpływowych. W powiecie z sieci kanalizacyjnej korzysta 26 005 mieszkańców (ostatnie dane na rok 2010). Jest to o 319 osób więcej w porównaniu do roku poprzedniego. Na terenie powiatu hajnowskiego największa liczba ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej jest w mieście Hajnówka-18 293 mieszkańców. W układzie gmin wiejskich najwyżej skanalizowana jest gmina Narewka (49,3 km), gdzie z sieci korzysta 1 667 mieszkańców oraz gmina Białowieża (24,1 km), w której 1 409 osób odprowadza zanieczyszczenia do sieci kanalizacyjnej (tabela poniżej)

TABELA NR 15 *Kanalizacja w powiecie hajnowskim.*

Jednostka terytorialna	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej
	[km]	[osoba]
Hajnówka- miasto	71,9	18 293
Kleszczele- miasto	5,2	786
Białowieża- gmina wiejska	24,1	1 409
Czeremcha- gmina wiejska	11,0	1 395
Czyże- gmina wiejska	4,0	162
Dubicze Cerkiewne- gmina wiejska	7,1	266
Hajnówka- gmina wiejska	21,7	1 204
Kleszczele- gmina wiejska	0,8	57
Narew- gmina wiejska	19,7	766
Narewka- gmina wiejska	49,3	1 667
RAZEM	214,8	26 005

Źródło: www.stat.gov.pl, ostatnie dane na rok 2010

W powiecie hajnowskim funkcjonuje 14 oczyszczalni ścieków. Z oczyszczalni ścieków korzysta 26 005 mieszkańców powiatu przy równoważnej liczbie mieszkańców wynoszącej 49 403 osoby. Oczyszczalnie komunalne obsługują 63,4 % ludności powiatu, w tym 89,9 % mieszkańców miast i 37,1 % mieszkańców wsi. Oczyszczalnie komunalne w 2010 roku oczyściły 2043 dam^3 ścieków.

TABELA NR 16 Oczyszczalnie ścieków na terenie powiatu hajnowskiego.

Gmina	Oczyszczalnia	typ	Przepustowość wg projektu [m ³ /d]	Ilość mieszkańców obsługiwanych [szt.]
Hajnówka-miasto	ul. Słowackiego, Hajnówka	Blok-z podwyższonym usuwaniem biogenów	6 000	20 450
Kleszczele- gmina miejsko- wiejska	ul. Świerczewskiego, Kleszczele	Biologiczna BOS 100	100	673
	ul. Akacyjowa, Kleszczele	Biologiczna BOS 50	50	170
Białowieża-gmina wiejska	Działka 1015 obręb Zastawa- Krzyże	biologiczno-chemiczna	1 200	1 874
Czeremcha-gmina wiejska	ul. Duboisa, Czeremcha	Hydrocentrum	160	960
	ul. Fabryczna, Czeremcha	BOS-106	100	623
Czyże- gmina wiejska	Czyże	biologiczno-mechaniczna	150	369
Dubicze Cerkiewne-gmina wiejska	Dubicze Cerkiewne	biologiczna typu Biogest	54	260
Hajnówka- gmina wiejska	Mochnate	biologiczna	150	1 108
Narew- gmina wiejska	ul. Mickiewicza, Narew	biologiczna	290	800
	Łosinka	Sybifikon	25	176
Narewka- gmina wiejska	Narewka	biologiczna typu Biogest	250	1321
	Lewkowo Stare	biologiczna typu Biogest	150	387
	Nowa Łuka	SBR Biogest	150	737

Źródło: Dane pochodzą z ankiet poszczególnych gmin powiatu hajnowskiego.

Komunalne osady ściekowe

Komunalne osady ściekowe powstają w komunalnych oczyszczalniach ścieków w procesie oczyszczania ścieków. Ilość powstających osadów uzależniona jest od zawartości zanieczyszczeń w ściekach, przyjętej i realizowanej technologii oczyszczania, oraz stopnia rozkładu substancji organicznych w procesie tzw. stabilizacji. Odpady te są klasyfikowane w grupie 19 i określone kodem 19 08 05 - ustabilizowane komunalne osady ściekowe. Wg najnowszych danych GUS na terenie powiatu hajnowskiego w roku 2010 powstało 359 Mg komunalnych osadów ściekowych.

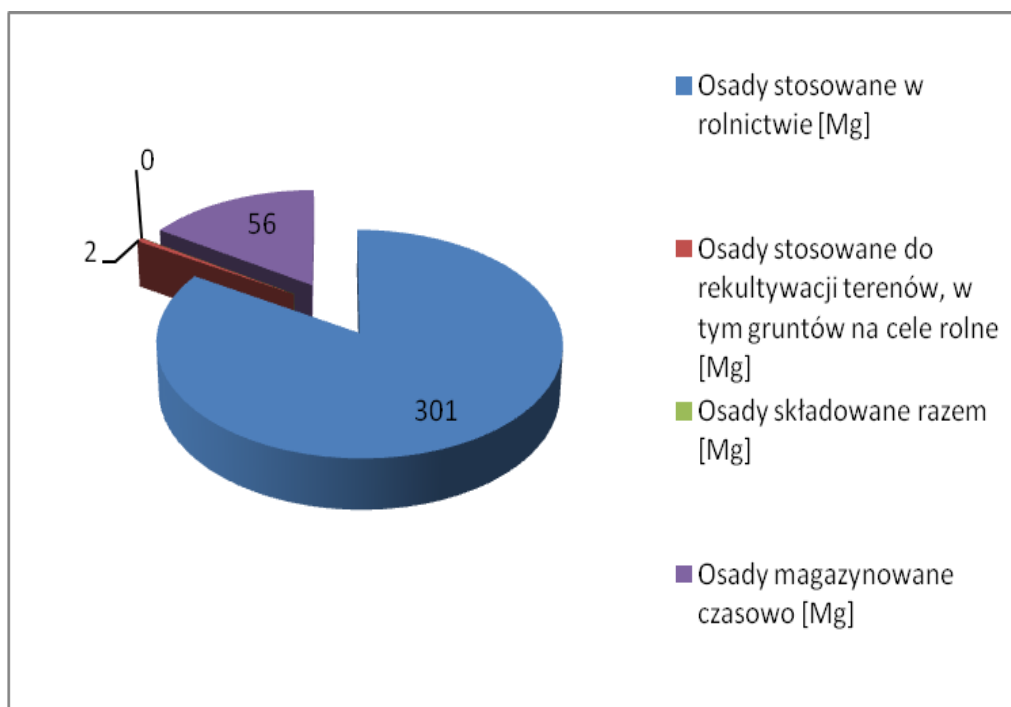
TABELA NR 17 Sposoby zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych w powiecie hajnowskim w roku 2010.

Osady ściekowe ogółem [Mg]	Osady stosowane w rolnictwie [Mg]	Osady stosowane do rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne [Mg]	Osady składowane razem [Mg]	Osady magazynowane czasowo [Mg]
359	301	2	0	56

Źródło: www.stat.gov.pl, ostatnie dane 2010r.

W wyniku analizy danych zebranych za rok 2010 dotyczących komunalnych osadów ściekowych widzimy, że ilość komunalnych osadów ściekowych stosowanych w rolnictwie 301Mg/r jest o ok. 150 % większa od ilości osadów magazynowanych czasowo 56 Mg/r.

Ilustracją graficzną sposobu gospodarowania osadami ściekowymi wytworzonymi w roku 2010 na terenie powiatu hajnowskiego jest wykres poniżej.

WYKRES NR 9 Sposób gospodarowania osadami ściekowymi wytworzonymi w roku 2010 na terenie powiatu hajnowskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

3.5.2 Energetyka

3.5.2.1 Ciepłownictwo

Systemy zaopatrzenia w energię ciepłą występujące w gminach:

- Hajnówka miasto – funkcjonuje tu 1 kotłownia osiedlowa, pozostałe budynki podłączone są do sieci ciepłej. Trudna jest do określenia liczba kotłowni zaopatrujących w ciepło indywidualne gospodarstwa;
- Gmina Hajnówka – występują tu prawie w 100% kotłownie indywidualne, opalane drewnem, węglem oraz olejem opałowym; w kilku zakładach stolarskich występują kotłownie węglowe służące do suszenia drewna; jedyna większa kotłownia na terenie gminy służy do zaopatrywania w ciepło mieszkańców osiedla po byłym PGR w Nowoberezowie; szkoła w Dubinach opalana jest olejem opałowym, a szkoły w Nowokorninie i w Orzeszkowie węglem;
- Kleszczele miasto – źródłem ciepła są dwie kotłownie osiedlowe i dziesięć lokalnych; większość z tych kotłowni opalana jest węglem lub miałem węglowym; z centralnego ogrzewania i ciepłej wody korzysta około 30% mieszkańców;
- Narew – system zaopatrzenia w energię ciepłą stanowią 3 kotłownie: 1 kotłownia olejowa o mocy 73kW, 1 kotłownia gazowa o mocy 23 kW oraz duża kotłownia węglowa o mocy 500 kW do które podłączonych sieciowo jest kilka budynków w tym Urząd Gminy. Funkcjonuje również wiele kotłowni zaopatrujących w ciepło indywidualne gospodarstwa najczęściej są to kotłownie węglowe.
- Czeremcha – istnieje tu 12 większych źródeł wytwarzania energii ciepłej: 5 kotłowni olejowych, zaopatrujących obiekty: Urząd Gminy, gminny dom kultury, lokomotywnię Kargo, Straż Pożarną, Straż Graniczną i należący do niej budynek mieszkalny; 7 kotłowni węglowych, zaopatrujących obiekty: zakładowe PKP, gimnazjum, szkołę podstawową, obiekty zakładu do nasycania podkładów oraz wspólnotowych budynków mieszkalnych; gospodarstwa indywidualne w większości są opalane węglem;
- Dubicze Cerkiewne – system zaopatrzenia w energię ciepłą stanowi 8 kotłowni: 3 kotłownie olejowe, zaopatrujące w ciepło Urząd Gminy, gminny ośrodek kultury, gminny ośrodek zdrowia, gminny budynek mieszkalny oraz zespół szkół, każda o nominalnej mocy ciepłej 225 kW. Funkcjonuje również 5 kotłowni węglowych zaopatrujących w ciepło indywidualne gospodarstwa.
- Czyże - istnieje tu 6 większych źródeł wytwarzania energii ciepłej: 2 kotłownie olejowe, zaopatrujące obiekty: Urząd Gminy wraz ze świetlicą gminną o mocy 105 kW, Zespół Szkół wraz z budynkiem mieszkalnym 4-ro rodzinnym o mocy ciepłej 225 kW; : 2 kotłownie węglowe, zaopatrujące ośrodek zdrowia o mocy ciepłej 8 kW, w miejscowości Klejniki 2 bloki (po 8 rodzin) o mocy ciepłej 40kW oraz świetlice wiejskie w 9 sołectwach ogrzewane piecami opalanymi drewnem o mocy ciepłej 1,5-2,5 kW;
- Narewka – w eksploatacji znajduje się 12 kotłowni: 2 węglowe: Ośrodek Zdrowia w Siemianówce oraz OSP w Narewce, 1 gazowa- Stanica kajakowa w Narewce o mocy 75kW i 6 olejowych: Ośrodek Zdrowia- moc 55 kW, Galeria Tamary Sołowiecz- moc 40 kW, Urząd Gminy- moc 47 kW oraz Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Siemianówce; siecią ciepłą objętych jest 169 gospodarstw domowych (8,8%);
- Białowieża – funkcjonuje tu 8 kotłowni olejowych; są to kotłownie: Białowieskiego Parku Narodowego zapewniające ciepło dla wszystkich obiektów położonych w Parku Pałacowym, kotłownia Strażnicy Straży Granicznej, Komendy Policji, Technikum Leśnego, Restauracji „Żubrówka”, Domu Pomocy Społecznej, szkoły podstawowej oraz urzędu gminy.

Powszechnymi nośnikami energii cieplnej w gospodarstwach domowych powiatu hajnowskiego są: drewno i trociny, rzadziej węgiel.

3.5.2.2 Gazownictwo

Powiat hajnowski dotychczas nie jest wyposażony w sieć gazową. Wobec braku sieci gazu przewodowego mieszkańcy powiatu korzystają z gazu propan-butan, dystrybuowanego w butlach.

3.5.2.3 Elektroenergetyka

Obszar powiatu hajnowskiego jest zasilany z dwóch stacji wysokiego i średniego napięcia (WN\SN) znajdujących się w Hajnówce i Lewkowie oraz 484 stacji średniego napięcia i niskiego napięcia (SN/NN).

Długość linii wysokiego napięcia wynosi ponad 52 km, a długość linii średniego napięcia ponad 750 km, w tym ponad 80 km linii kablowych. Możliwość dalszych połączeń odbiorców w odniesieniu do stacji WN\SN nie stanowi problemu technicznego ze względu na wykorzystanie tylko w około 50% mocy transformatorów zainstalowanych w tych stacjach. W przypadku stacji SN\NN sytuacja przedstawia się następująco: w blisko 10% stacji miejskich obciążenie jest bliskie znamionowemu, zaś pozostałe stacje miejskie obciążone są w około 50%. Obciążenie wiejskich stacji SN\NN wynosi znacznie poniżej 50%.

3.5.3 Gospodarka odpadami

Wszystkie gminy powiatu hajnowskiego wywiązały się z obowiązku wynikającego z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach art. 3 pkt 3, który mówi o konieczności prowadzenia przez gminy ewidencji umów zawartych na odbieranie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości. Prowadzenie powyższej ewidencji jest rodzajem monitoringu w stosunku do odsetka mieszkańców objętych zorganizowaną zbiórką, a także przyczynia się do faktu, iż na terenie powiatu hajnowskiego w gminach, które przekazały informacje nie występują dzikie wysypiska.

W m. Hajnówka firmy MPO i Astwa odbierają odpady selektywnie zbierane za odpłatnością. PUK każdemu właścicielowi, z którym ma podpisaną umowę rozdaje worki do selektywnej zbiórki odpadów. Odpady zbierane selektywnie są odbierane bezpłatnie. Na osiedlach wielorodzinnych ustawione są kontenery do selektywnego zbierania odpadów.

Na terenie gm. Białowieża ustawione są 52 pojemniki do selektywnej zbiórki odpadów. W każdym sołectwie gm. Czeremcha ustawione są kontenery KP-7S do selektywnej zbiórki surowców.

Na terenie gm. Kleszczel selektywna zbiórka została zorganizowana w 2010 roku i przedsiębiorstwem obsługującym jest PUK w Hajnówce. Rozstawiono 7 kompletów pojemników na szkło i butelki PET w Kleszczelach i po 1 komplecie w 15 wsiach gminy.

Na terenie gm. Czyże we wszystkich sołectwach ustawiono 58 szt. pojemników PA-1100 do selektywnej zbiórki opakowań szklanych i butelek PET.

TABELA NR 18 Ilość i rodzaje odpadów komunalnych zebranych i zagospodarowanych na terenie powiatu w latach 2009-2010.

kod	Odpady odebrane ¹⁾		Odpady zebrane ²⁾		Odzysk			Unieszkodliwienie		
	Masa [Mg]		Masa [Mg]		Oznaczenie procesu	Masa [Mg]		Oznaczenie procesu	Masa [Mg]	
	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2009	Rok 2010		Rok 2009	Rok 2010		Rok 2009	Rok 2010
20 02 01	5,000	0	0	0	bd	bd	bd	bd	bd	bd
20 03 01	5 046,050	4 525,150	40,000	98,000	R 15	0	615,240	D 5	1 919,97 0	1 238,900
20 03 03	101,500	32,100	0	0	bd	bd	bd	bd	bd	bd
20 03 07	45,950	11,830	0	0	R 15	45,950	11,830	-	-	-
suma ogółem	5 198,50 0	4 569,08 0	40,000	98,000	-	45,950	627,070	-	1 919,97 70	1 238,900 0

Źródło: Sprawozdanie z realizacji powiatowego planu gospodarki odpadami za lata 2009-2010.

Proces odzysku R15- przetwarzanie odpadów, w celu ich przygotowania do odzysku, w tym do recyklingu
 Proces unieszkodliwiania D5- składowanie na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub na składowiskach odpadów innych niż niebezpieczne
 20 02 01 – odpady ulegające biodegradacji
 20 03 01 – niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne
 20 03 03 – odpady z czyszczenia ulic i placów
 20 03 07 – odpady wielkogabarytowe

TABELA NR 19 Zestawienie czynnych składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne oraz obojętne- stan na dzień 31.12.2010r.

Lp	Nazwa i adres składowiska	Współrzędne geograficzne	Pojemność całkowita [m ³]	Pojemność wypełniona łącznie z warstwami izolacyjnymi [m ³]	Pojemność pozostała [m ³]	Masa odpadów do przyjęcia [Mg]	Masa składowanych odpadów [Mg]	Czy składowisko spełnia wymagania w zakresie posiadania decyzji* [T/ N]	Czy składowisko spełnia wymagania w zakresie budowy i eksploatacji* [T/ N]	Czy składowisko spełnia wymagania w zakresie lokalizacji* [T/ N]	Czy są składowane odpady komunalne przetworzone termicznie lub biologicznie [T/ N]
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Olchówce, gmina Narewka	N52°50'22.99" E23°48'11.55" N52°50'17.55" E23°48'19.13" N52°50'20.57" E23°48'22.07" N52°50'25.43" E23°48'15.09"	48 000	13 000	35 000	1 228,6	3 727,0	Tak	Tak	Tak	Nie
2	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Narwi, gmina Narew	PN52°53'17.00" W23°29'22.30" PN52°53'15.66" W23°29'21.11" PN52°53'19.52" W23°29'19.44" PN52°53'19.67" W23°29'17.75"	35 932	3 500	32 432	1 433,0	2 550,62	Tak	Tak	Tak	Nie
3	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Starym Berezowie, gmina Hajnówka	Brak danych	11 250	7 144	4 106	33,3	472,6	Tak	Tak	Tak	Nie
4	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Czeremsze, gmina Czeremcha	N52°31'072" E23°20'530" N52°51'658" E23°34'068"	25 000	12 600	12 400	1 729,2	3 497,9	Tak	Tak	Tak	Nie
5	Składowisko odpadów obojętnych w Poryjewie	52°706191' 23°545074'	33 000	0	33 000	300	0	Tak	Tak	Tak	Nie

Źródło: Sprawozdanie z realizacji powiatowego planu gospodarki odpadami za lata 2009-2010.

T, N- tak, nie

Przez „masę odpadów do przyjęcia” należy rozumieć masę odpadów, jaka jest dopuszczona do przyjęcia na składowisko w okresie roku, w stosownej decyzji administracyjnej.

Na terenie powiatu wg stanu na dzień– 31.12.2010 rok, znajdowało się 5 składowisk odpadów (w tym 4 – inne niż niebezpieczne oraz 1 – obojętne, które nie posiadało pozwolenia na użytkowanie). Na terenie powiatu są 3 składowiska odpadów będących w trakcie rekultywacji, po zamknięciu oraz 3 składowiska odpadów będące w trakcie monitoringu po zakończeniu rekultywacji. Nie ma natomiast składowisk odpadów po okresie monitorowania.

Składowiska odpadów będące w trakcie rekultywacji:

- Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Białowieży- gmina Białowieża,
- Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Kleszczelach- gmina Kleszczele,
- Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Dubiczach Cerkiewnych- gmina Dubicze Cerkiewne.

Składowisko odpadów będących w trakcie monitoringu po zakończeniu rekultywacji:

- Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne Czyżach- gmina Czyże,
- Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Poryjewie- gmina miejska Hajnówka,
- Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne Nowosadach- gmina miejska Hajnówka.

Na terenie powiatu, nie ma czynnych, jak i w trakcie rekultywacji obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych. Nie ma również czynnych składowisk odpadów niebezpiecznych oraz składowisk odpadów, na których są składowane odpady zawierające azbest.

Na terenie powiatu zauważono systematyczny wzrost liczby mieszkańców objętych zorganizowanym systemem zbierania odpadów komunalnych. Największy wzrost odnotowano w gminie Dubicze Cerkiewne z 41% na 48% oraz w gminie Kleszczele z 50 % na 65%. Przyczyniła się do tego kontrola umów zawieranych przez właścicieli nieruchomości z podmiotami prowadzącymi działalność w zakresie odbierania odpadów komunalnych i podejmowanie działań przez gminy zmierzające do nakłaniania mieszkańców do zawierania umów.

W największym stopniu selektywną zbiórką odpadów w latach 2009, 2010 objęci byli mieszkańcy gmin Czeremcha i Kleszczele – 100% oraz miasta Hajnówka – odpowiednio 87% i 88%. Na zwiększenie skuteczności selektywnej zbiórki miały wpływ inwestycje umożliwiające selektywną zbiórkę odpadów „u źródła” (ogólnodostępne pojemniki, zaopatrywanie mieszkańców w worki do selektywnej zbiórki).

Na terenie powiatu następuje rozwój systemów zbierania odpadów niebezpiecznych ze źródeł rozproszonych, z uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych wytwarzanych w gospodarstwach domowych. W mieście Hajnówka zorganizowano zbiórkę przeterminowanych leków w aptekach prywatnych. Zebrano 32 kg odpadów.

W latach 2009-2010 nastąpił rozwój zorganizowanego systemu zbierania odpadów wielkogabarytowych, odpadów w postaci zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego. Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych organizuje zbiórki odpadów wielkogabarytowych w sposób akcyjny. W 2009 roku zebrano 25,45 Mg, w 2010 roku - 10,58 Mg. W gminach Czyże, Kleszczele i Czeremcha również organizowane są zbiórki zużytego sprzętu RTV i AGD oraz odpadów wielkogabarytowych.

W latach 2009-2010 zwiększyła się aktywność gmin w zakresie działań związanych z utylizacją azbestu. Miasto Hajnówka oraz gminy Białowieża, Kleszczele i Narewka korzystały z dofinansowania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W 2009 roku usunięto z terenu gminy miejskiej Hajnówka 33,99 Mg wyrobów zawierających azbest, natomiast w 2010 roku - 55,96 Mg. Ilość unieszkodliwionych odpadów w gminie Białowieża w 2009 roku - 142,91 Mg. W gminie Kleszczele w 2010 roku usunięto łącznie 198,98 Mg azbestu, z czego: 149,02 Mg azbestu ze składowiska odpadów w Kleszczelach oraz 49,96 Mg wyrobów zawierających azbest od osób fizycznych. W gminie Narewka w 2009 roku z obiektów budowlanych zdjęto 1491 m² azbestu na wyłączny koszt właścicieli budynków. W 2010 roku unieszkodliwiono 20,315 Mg wyrobów zawierających azbest.

Region Południowy

Region obejmuje 26 gmin, zamieszkałych przez 150 350 osób (stan na 2011 r.). W Regionie brak jest obszarów wydzielonych.

Jako instalacje regionalne wskazuje się:

- 1) Instalacja termicznego przekształcania odpadów: Instalacja unieszkodliwiania odpadów metodą pirolizy w Augustowie, gm. Bielsk Podlaski (planowana, wydajność 75 tys.Mg/rok);
- 2) Instalacja mechaniczno – biologicznego przetwarzania odpadów: ZZO w Hajnówce (instalacja istniejąca, zastępcza, RIPOK po rozbudowie - konieczna rozbudowa części biologicznej);
- 3) Instalacja przetwarzania odpadów zielonych i innych bioodpadów: ZZO w Hajnówce (instalacja istniejąca, konieczne spełnienie wymagań dla produktów o właściwościach nawozowych);
- 4) Składowiska odpadów powstających w procesie mechaniczno – biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania:
BRAK

Instalacje zastępcze w Regionie Południowym:

1. Instalacja termicznego przekształcania odpadów:

- **w latach 2012-2014: BRAK**

- **w latach 2015-2017:** Instalacja unieszkodliwiania odpadów metodą pirolizy w Augustowie: zastępcza na czas awarii lub braku wydajności inst. termicznej z regionu Centralnego;
2. Instalacja mechaniczno – biologicznego przetwarzania odpadów:
- **w latach 2012-2014:** ZZO w Hajnówce: inst. zastępcza do czasu rozbudowy do RIPOK oraz zastępcza na czas awarii lub braku wydajności inst. z regionu Centralnego;
 - **w latach 2015-2017:** ZZO w Hajnówce: zastępcza na czas awarii lub braku wydajności inst. z regionu Centralnego;
3. Instalacja przetwarzania odpadów zielonych i innych bioodpadów:
- **w latach 2012-2014:** ZZO w Hajnówce: zastępcza na czas awarii lub braku wydajności inst. z regionu Centralnego;
 - **w latach 2015-2017:** ZZO w Hajnówce: zastępcza na czas awarii lub braku wydajności inst. z regionu Centralnego;
4. Składowiska odpadów powstających w procesie mechaniczno – biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania:
- **w latach 2012-2014:**
 - SOK we wsi Augustowo, 17-100 Bielsk Podlaski
 - SOK w Narwi, 17-210 Narew
 - SOK w Olchówce, 17-220 Narewka
 - SOK w Siemiatyczach, Siemiatycze-Rososze, 17-300 Siemiatycze
 - SOK w Brańsku, 17-120 Brańsk
 - SOK w Drohiczyń, 17-312 Drohiczyń
 - **w latach 2015-2017:**
 - SOK we wsi Augustowo, 17-100 Bielsk Podlaski
 - SOK w Narwi, 17-210 Narew
 - SOK w Olchówce, 17-220 Narewka
 - SOK w Siemiatyczach, Siemiatycze-Rososze, 17-300 Siemiatycze
 - SOK w Brańsku, 17-120 Brańsk

Zgłoszone stacje przeładunkowe odpadów komunalnych w tym zmieszanych w gminach: Siemiatycze

3.5.4 Hałas

Do podstawowych czynników mających wpływ na klimat akustyczny powiatu zaliczyć należy komunikację drogową oraz w znacznie mniejszym stopniu hałas przemysłowy, którego uciążliwość ma charakter lokalny o stosunkowo niedużym zasięgu. Skala zagrożeń hałasem przemysłowym nie jest zbyt duża, a zasięg jego oddziaływania ma zwykle charakter lokalny.

Kryteria hałasu w środowisku są określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz.U. z 2007 r. Nr 120, poz.826).

W roku 2010 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku przeprowadził analizę uciążliwości hałasu przemysłowego. Po przeprowadzonych przez WIOŚ kontrolach w zakładach i stwierdzeniu przekroczeń hałasu, Starosta wydał dwie decyzje określające dopuszczalny poziom hałasu, a mianowicie:

1. Firmie Forte S.A. w Hajnówce, decyzja RŚ.7638/1/2010 z dnia 16.02.2010 roku, badania wykazały przekroczenie hałasu na terenach mieszkalnych o 6,2 dB w porze dziennej.
2. Przedsiębiorstwu Produkcyjno Handlowemu „Narmet”, Andrzej Ostaszewski w Narwi, decyzja RŚ. 7638/2/2010 z dnia 19.02.2010 roku, przekroczenie hałasu o 4,3 dB w porze dziennej.

Hałas komunikacyjny jest obecnie najpowszechniejszym i najbardziej uciążliwym źródłem hałasu w środowisku zurbanizowanym. Ciągły wzrost ilości pojazdów mechanicznych, przy jednoczesnym braku właściwych rozwiązań drogowych, braku obwodnic miejskich, złej jakości nawierzchni znacząco powiększa obszar środowiska o ponadnormatywnym hałasie drogowym.

Brak jest informacji na temat badań poziomu hałasu drogowego w latach 2010-2011, przy drodze krajowej nr 66.

3.5.5 Promieniowanie elektromagnetyczne

Wśród zidentyfikowanych, szkodliwych dla środowiska, rodzajów promieniowania powodowanego działalnością człowieka, wyróżnia się :

- **promieniowanie jonizujące**, pojawiające się w wyniku użytkowania zarówno wzbogaconych, jak i naturalnych substancji promieniotwórczych w energetyce jądrowej, ochronie zdrowia, przemyśle, badaniach naukowych,
- **promieniowanie niejonizujące**, pojawiające się wokół linii energetycznych wysokiego napięcia, radiostacji, pracujących silników elektrycznych oraz instalacji przemysłowych, urządzeń łączności, domowego sprzętu elektrycznego, elektronicznego itp.

Promieniowanie jonizujące

Ogólną sytuację radiacyjną w środowisku charakteryzują obecnie następujące wielkości podstawowe:

- Poziom promieniowania gamma, obrazujący zagrożenie zewnętrzne naturalnymi i sztucznymi źródłami promieniowania jonizującego, istniejące w środowisku lub wprowadzone przez człowieka,
- Stężenia naturalnych i sztucznych izotopów promieniotwórczych w komponentach środowiska, a w konsekwencji w artykułach spożywczych, obrazujące narażenie wewnętrzne ludzi w wyniku wchłonięcia izotopów drogą pokarmową.

Wymienione wielkości charakteryzuje naturalna zmienność, są one także w poważnym stopniu uzależnione od wprowadzonych do środowiska substancji promieniotwórczych w wyniku wybuchów jądrowych oraz katastrofy w Czarnobylu.

Promieniowanie niejonizujące

Głównymi źródłami promieniowania niejonizującego w środowisku są:

- Elektroenergetyczne linie napowietrzne wysokiego napięcia,
- Stacje radiowe i telewizyjne,
- Łączność radiowa, w tym CB radio, radiotelefony i telefonia komórkowa,
- Stacje radiolokacji i radionawigacji.

Znaczenie tego oddziaływania w ostatnich latach rośnie. Powodowane jest to przez rozwój radiokomunikacji oraz powstawanie coraz większej liczby stacji nadawczych radiowych i telewizyjnych (operatorów publicznych i komercyjnych). Dodatkowymi źródłami promieniowania niejonizującego są stacje bazowe telefonii komórkowej, systemów przywoławczych, radiotelefonicznych, alarmowych komputerowych itp., pokrywających coraz gęstsza siecią obszary dużych skupisk ludności, jak również coraz powszechniej stosowane radiotelefony przenośne.

Zagrożenie promieniowaniem niejonizującym może być stosunkowo łatwo wyeliminowane lub ograniczone pod warunkiem zapewnienia odpowiedniej separacji przestrzennej człowieka od pól przekraczających określone wartości graniczne.

W przepisach obowiązujących w Polsce ustalone są dopuszczalne poziomy elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego na terenach dostępnych dla ludzi. Szczególnej ochronie podlegają obszary zabudowy mieszkaniowej, a także obszary, na których zlokalizowane są szpitale, żłobki, przedszkola, internaty.

Głównymi potencjalnymi źródłami zanieczyszczenia środowiska promieniowaniem elektromagnetycznym są:

- elektroenergetyczne linie napowietrzne wysokiego napięcia;
- stacje radiowe i telewizyjne;
- łączność radiowa, telefonia komórkowa itp.
- stacje radiolokacji i radionawigacji;
- obecność w środowisku radionuklidów naturalnych /jonizujące/;
- radionuklidy pochodzenia sztucznego, powstałe w wyniku działalności człowieka np. diagnostyce medycznej, przemyśle /jonizujące/.

Praktycznie cały obszar powiatu (poza nielicznymi wyjątkami) objęty jest zasięgiem wszystkich funkcjonujących w Polsce operatorów sieci komórkowej (GSM/GPRS). Dynamicznie zwiększa się ilość osób korzystających z Internetu (modemowy, ISDN (cyfrowy), DSL (stałe łącze), dostarczanego zarówno poprzez tradycyjne łącza, jak i drogą radiową. Gorzej sytuacja wygląda na wiejskim obszarze powiatu, gdzie dominuje modemowy dostęp do Internetu. Urzędy, szkoły, instytucje, przedsiębiorstwa itp. mają dostęp do szerokopasmowego internetu oferowanego przez między innymi TP S.A.. Trudno dokładnie oszacować liczbę osób korzystających z internetu, ale biorąc pod uwagę dosyć wysokie opłaty abonamentowe, należy sądzić, że jest to ciągle niewielki odsetek mieszkańców.

W chwili obecnej w miejscach dostępnych dla ludności, zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie źródeł promieniowania elektromagnetycznego, nie stwierdzono przekraczania dopuszczalnych poziomów.

Na terenie powiatu prócz stacji telefonii komórkowej, zlokalizowane są następujące źródła promieniowania elektromagnetycznego:

- elektroenergetyczne linie napowietrzne NN, WN 110 kV
- stacje elektroenergetyczne (GPZ 110/15 kV);
- stacje transformatorowe SN 15 kV;
- cywilne stacje radiowe CB o mocy około 10 W
- urządzenia nadawcze, diagnostyczne i inne, będące w posiadaniu policji, straży pożarnej, pogotowia i zakładów przemysłowych.

Biorąc pod uwagę fakt, że w Powiecie Hajnowskim znajdują się tereny o szczególnych walorach krajobrazowych, szczególną uwagę należy zwrócić na dodatkowy aspekt budowy linii elektroenergetycznych i obiektów radiokomunikacyjnych i radiowych, jakim jest wpływ wysokich konstrukcji wsporczych na krajobraz. W celu ochrony krajobrazu przed negatywnym oddziaływaniem linii elektroenergetyczne, stacje nadawcze radiowo-telewizyjne, stacje bazowe telefonii komórkowej i inne obiekty radiokomunikacyjne, należy lokalizować poza miejscami objętymi szczególną ochroną, z uwzględnieniem zakazów wynikających z aktów prawa miejscowego powołujących określone formy ochrony przyrody i w taki sposób aby ich wpływ na krajobraz był jak najmniejszy. Należy także wprowadzić zasadę, że jeśli w bliskim sąsiedztwie planowana jest lokalizacja kilku obiektów radiowo telewizyjnych lub obiektów radiokomunikacyjnych, to muszą one być lokalizowane na jednej konstrukcji wsporczej.

3.5.6 Komunikacja i transport

Na terenie powiatu hajnowskiego występują:

- droga krajowa nr 66 - przebiegająca w relacji Bielsk Podlaski - Kleszczele - Czeremcha - granica państwa z międzynarodowym przejściem granicznym w Połowcach; posiada nawierzchnię bitumiczną, ale wymagającą remontu;
- drogi wojewódzkie - nr 691 Hajnówka - Kleszczele, nr 693 Kleszczele - Siemiatycze, nr 685 - Zabłudów - Hajnówka, nr 687 Nowosady - Narewka - Michałowo i nr 689 Bielsk Podlaski - Hajnówka - Białowieża - granica państwa; mimo utwardzonej nawierzchni wymagają one gruntownych remontów

i modernizacji, gdyż nie są dostosowane do szybko zwiększającego się nasilenia ruchu drogowego; nie są też wyposażone w parkingi i zatoki autobusowe, co ogranicza w znacznym stopniu możliwości manewrowe w ruchu samochodowym; trwa remont drogi na odcinku Dubiny -Nowosady

- drogi powiatowe - o długości 510 km, w tym około 17 km o nawierzchni brukowcowej, 83 km o nawierzchni powierzchniowo utwardzonej, 166 km o powierzchni mineralnoasfaltowej, 85 km o nawierzchni mineralno-smołowej, 146 km o nawierzchni żwirowej i 13 km o nawierzchni gruntowej;
- drogi gminne - o długości 337 km, w tym 200 km dróg utwardzonych;
- drogi lokalne (miejskie) - o długości 90 km, w tym 38 km dróg utwardzonych.

Przez obszar powiatu hajnowskiego przebiegają następujące linie kolejowe:

- Białystok - Bielsk Podlaski - Kleszczele - Czeremcha - granica państwa,
- Warszawa - Siedlce - Siemiatycze- Czeremcha - Hajnówka - Cisówka - granica państwa.

Stan techniczny tych linii jest niezadowalający. Występują ograniczenia prędkości przejazdu pociągów nawet do 30 km/h. Linie te ze względu na połączenia z ośrodkami administracji wojewódzkiej i powiatowej, a także ze stolicą, mają istotne znaczenie w zakresie obsługi komunikacyjnej.

Dominującym środkiem komunikacji zbiorowej w powiecie jest PKS. W 2004 roku uruchomiono kursy mikrobusów na dwóch liniach komunikacyjnych tj. Bielsk Podlaski - Hajnówka - Białowieża i Hajnówka - Budy - Białowieża. W 2005 uruchomiono kursowanie mikrobusów na linii Hajnówka – Leśna i Hajnówka – Siemieniakowszczyzna, a w 2006 roku na linii Czeremcha – Hajnówka – Łosinka oraz Łosinka – Białystok.

W związku z przygranicznym położeniem powiatu hajnowskiego na jego terenie funkcjonują następujące przejścia graniczne z Białorusią:

- ❖ drogowe osobowe w Połowcach (tylko dla obywateli Polski i Białorusi),
- ❖ kolejowe międzynarodowe: osobowe w Czeremsze (znormalizowany tor do Brześcia na Białorusi),
- ❖ kolejowe towarowe w Siemianówce w kierunku Wołkowyska na Białorusi (wymagane dostosowywanie wagonów do tzw. „szerokich” torów),
- ❖ międzynarodowe przejście dla ruchu pieszego i rowerowego w Puszczy Białowieskiej Białowieża – Piererow.

TABELA NR 20 *Drogi publiczne w zależności od rodzaju nawierzchni w gminach powiatu hajnowskiego.*

Gmina	Drogi o nawierzchni twardej	Drogi o nawierzchni twardej ulepszonej	Drogi o nawierzchni gruntowej
	[km]		
Miasto Hajnówka	26,10	26,10	39,70

Miasto i Gmina Kleszczele	6,70	3,60	47,00
Gmina Białowieża	46,00	46,00	4,00
Gmina Czeremcha	23,70	7,00	26,20
Gmina Czyże	4,70	4,70	19,60
Gmina Dubicze Cerkiewne	2,00	0,00	33,00
Gmina Hajnówka	6,60	6,60	30,10
Gmina Narew	6,90	6,40	83,90
Gmina Narewka	5,00	5,00	60,00

Źródło: www.stat.gov.pl.

Poważne źródło zagrożenia na terenie powiatu, oceniane nawet na większe niż pochodzące od obiektów stacjonarnych, mogą stwarzać katastrofy kolejowe oraz wypadki drogowe środków transportu, przewożących materiały niebezpieczne. Szczególnie groźne są awarie w rejonach przepraw mostowych- na tych trasach, grożą one bezpośrednim skażeniem wód płynących.

Na terenie powiatu hajnowskiego znajduje się kilkanaście stacji paliw. Eksploatacja ich może stworzyć lokalne zagrożenie dla środowiska np. możliwość awarii czy pożarów. Głównie jednak wypadki o znamionach poważnych awarii wynikają z transportu paliw do zaopatrzenia stacji.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku uczestniczy w cyklicznie powtarzanych kilkudniowych akcjach organizowanych pod kryptonimem „TRACK” prowadzonych na obszarze województwa, na głównych drogach wylotowych z Białegostoku. Akcje organizowane są przez Komendę Wojewódzką Policji przy współpracy Państwowej Straży Pożarnej, Transportowego Dozoru Technicznego, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska oraz Straż Graniczną i Inspekcję Transportu Drogowego. Kontrola obejmuje kołowe i kolejowe środki transportu materiałów toksycznych i surowców chemicznych. Zakres kontroli obejmuje sprawdzenie stanu technicznego środków transportu, wymaganego wyposażenia i prawidłowości oznakowania oraz kompletności dokumentacji.

4 ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII – WNIOSKI

Na obszarze powiatu hajnowskiego największe oddziaływanie na środowisko występuje poprzez:

- transport,
- zakłady przemysłowe,
- gospodarkę komunalną – głównie oczyszczalnie ścieków oraz składowiska odpadów.

Istotne kierunki oddziaływania na środowisko to: emisja hałasu oraz zanieczyszczeń do wód i powietrza, wytwarzanie odpadów. Uzyskanie efektów zmniejszania wodochłonności, materiałochłonności i energochłonności jest sprawą bardzo ważną, ponieważ koszt pozyskania energii, surowców ze źródeł pierwotnych i wody jest wysoki.

4.1 Racjonalne gospodarowanie wodą

Racjonalne gospodarowanie wodą jest możliwe zarówno dzięki wdrażaniu wodooszczędnych technologii przez podmioty gospodarcze, jak również w wyniku realizacji celów polityki ekologicznej państwa (np. kontrole przedsiębiorstw wykorzystujących wodę). Ograniczenie zużycia wody wymagać będzie kontynuowania działań takich jak:

- wprowadzenie normatywów zużycia wody w wodochłonnych procesach produkcyjnych w oparciu o dane o najlepszych dostępnych technikach (BAT),
- opracowanie i wprowadzenie systemu kontroli wodochłonności produkcji w formie obowiązku rejestracji zużycia wody do celów przemysłowych i rolniczych w przeliczeniu na jednostkę produktu,
- ograniczenie zużycia wody z ujęć podziemnych,
- właściwe utrzymanie wód i urządzeń wodnych,
- intensyfikacja stosowania zamkniętych obiegów wody.

4.2 Wykorzystanie energii

Rozwój energetyki opartej na wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii (OZE) stanowi jeden z priorytetów krajowej polityki energetycznej². Podstawowym celem polityki w tym zakresie jest zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych w bilansie paliwowo-energetycznym kraju do 7,5% w 2010r. i do 14% w 2020r. w strukturze zużycia nośników pierwotnych. Racjonalne wykorzystanie energii odbywać się będzie przez:

² Polityka energetyczna Polski do 2030r. – dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dn. 10 listopada 2009r.

- zmniejszenie energochłonności gospodarki poprzez stosowanie energooszczędnych technologii (również z wykorzystaniem kryteriów BAT), racjonalizację przewozów oraz wydłużenie cyklu życia produktów;
- zmniejszenie zużycia energii poprzez wprowadzanie indywidualnych liczników energii elektrycznej, wody i ciepła;
- wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

4.3 Racjonalne wykorzystanie materiałów

Ograniczenie materiałochłonności przez zakłady przemysłowe i rolnictwo zalecane jest zarówno przez kierunki polityki ekologicznej Polski, jak i Unii Europejskiej poprzez zastosowanie najlepszych możliwych technologii. Do podstawowych zasad jakie zalecane są przez BAT należą:

- zapobieganie i ograniczanie powstawania odpadów u źródła, a także zmniejszenie ich negatywnego oddziaływania na środowisko;
- zmniejszenie materiałochłonności gospodarki poprzez wprowadzanie technologii niskoodpadowych oraz recykling;
- zmniejszenie oddziaływania rolnictwa na środowisko poprzez rozpropagowanie i stosowanie Kodeksu Dobrych Praktyk, kontynuacja budowy płyt obornikowych i zbiorników na gnojówkę;
- racjonalne gospodarowanie kopaliniami poprzez opracowanie planów eksploatacji kopalini i rekultywacji terenów poeksploatacyjnych.

Na terenie powiatu hajnowskiego występują w znaczącej ilości materiały do produkcji biopaliw typu: słoma, drewno oraz możliwości rozwoju upraw do tych produkcji (np. rzepak, wierzba energetyczna).

5 NADZWYCZAJNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

5.1 Zagrożenia antropogeniczne

Zagrożenia antropogeniczne dla środowiska naturalnego wynikają z działalności człowieka, tj. wykorzystywaniem i przetwarzaniem zasobów. Źródłem presji na środowisko są poszczególne dziedziny gospodarki oraz codzienne bytowanie mieszkańców. Obszarami o największym potencjalnym zagrożeniu są obszary uprzemysłowione i zurbanizowane.

5.1.1 Gospodarka komunalna

Wśród zagrożeń środowiska związanych z gospodarką komunalną należy wymienić:

- Gospodarka ściekowa: ścieki komunalne nieoczyszczone lub niedostatecznie oczyszczone. Największe zagrożenie występuje na terenach wiejskich, charakteryzujących się niskim stopniem skanalizowania przy równocześnie wysokim stopniu zwodociągowania. Zagrożenie dla środowiska stwarza także niedostatecznie uporządkowana gospodarka wodami opadowymi, zwłaszcza na terenach zurbanizowanych.
- Gospodarka odpadami. Nadal notuje się małą ilość odpadów komunalnych poddawanych procesom odzysku, a główną metodą ich unieszkodliwiania jest składowanie.
- Emisja zanieczyszczeń powietrza. W ostatnich latach emisje zanieczyszczeń do powietrza z zakładów przemysłowych znacznie się zmniejszyły, natomiast nadal dużym problemem jest emisja niska z ogrzewania indywidualnego. Znajduje to odzwierciedlenie we wzrostach stężeń dwutlenku siarki i pyłu w powietrzu w sezonie grzewczym.

5.1.2 Transport i komunikacja

Wzrost liczby pojazdów samochodowych przy wolno zmieniającej się sieci dróg, stanowi źródło zagrożenia dla środowiska. Transport drogowy, w tym tranzytowy (tzw. TIR), powoduje emisję spalin, hałasu i wibracji, degradację walorów przyrodniczych (w tym fragmentację korytarzy ekologicznych) i krajobrazowych oraz nadzwyczajne zagrożenia środowiska. Duże zagrożenie hałasem i emisją spalin występuje wzdłuż drogi krajowej nr 66- przebiegającej w relacji Bielsk Podlaski - Kleszczele - Czeremcha - granica państwa z międzynarodowym przejściem granicznym w Połowcach.

Na terenie powiatu zagrożenia pożarowe i inne miejscowe zagrożenia mogą wystąpić również podczas transportu materiałów niebezpiecznych następującymi szlakami komunikacji drogowej, po których odbywa się transport materiałów niebezpiecznych:

- droga krajowa nr 66- przebiegająca w relacji Bielsk Podlaski - Kleszczele - Czeremcha - granica państwa z międzynarodowym przejściem granicznym w Połowcach
- droga wojewódzka nr 691,
- droga wojewódzka nr 693,

- droga wojewódzka nr 685,
- droga wojewódzka nr 687,
- droga wojewódzka nr 689.

5.1.3 Działalność gospodarcza

Przemysł i energetyka zawodowa są źródłem zagrożeń dla środowiska w związku z emisją zanieczyszczeń do powietrza, odprowadzaniem ścieków, wytwarzaniem odpadów, degradacją powierzchni ziemi, zużywaniem zasobów naturalnych, emisją hałasu i awariami przemysłowymi. Powstawanie szkód w środowisku wiąże się także z wydobywaniem kopaliny, co powoduje powstawanie wyrobisk, hałd odpadów przerobczych i złożowych, zaburzenie stosunków wodnych, zanieczyszczenie powietrza, osiadanie gruntu. Powiat Hajnowski należy do średnio uprzemysłowionych. Działają tu podmioty gospodarcze o charakterze handlowym, usługowym i wytwórczym. W większości są to podmioty małe i średnie. Zasoby leśne stanowią podstawę do produkcji drewna i wyrobów z drewna. Naturalne warunki przyrodnicze zdecydowały o charakterze rozwoju Powiatu i ukształtowały główne gałęzie gospodarki. Najbardziej rozwinięte gałęzie to przemysł drzewny i maszynowy. Na bazie dobrze rozwiniętego przemysłu drzewnego prężnie działa sektor meblarski.

Potencjalnym źródłem zanieczyszczenia środowiska powiatu mogą być zdarzenia powstałe poza terenem powiatu. Dotyczy to przede wszystkim napływu zanieczyszczeń z powietrzem napływającym nad teren powiatu tzw. imisją, zanieczyszczenia wód w szczególności podziemnych, oraz zdarzeń losowych np. poważne awarie. Do zagrożeń zewnętrznych należy dodać zagrożenia zanieczyszczenia środowiska niepożądanym promieniowaniem np. jonizującym powstałym w wyniku awarii w elektrowni atomowej. W ostatnich latach znacznie zmniejszył się jednak zakres oddziaływania przemysłu na stan środowiska.

5.1.4 Rolnictwo

Rolnictwo jest główną bazą gospodarczą i społeczną gmin wchodzących w skład powiatu. Pozycja rolnictwa wynika z ukształtowania powierzchni, warunków klimatycznych i glebowych. Rolnictwo jest źródłem odpadów niebezpiecznych (pozostałości po środkach ochrony roślin) oraz zanieczyszczeń obszarowych, będących głównym zagrożeniem dla jakości wód powierzchniowych. Istotnym zagrożeniem dla środowiska są też ферmy trzody chlewnej i ферmy hodowli drobiu. Przestrzenna ekspansja intensywnego rolnictwa prowadzi do przyrodniczego zubożenia rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Niedostosowanie intensywności i form rolnictwa do warunków przyrodniczych produkcji rolnej, skutkuje aktywizacją erozji wodnej i wietrznej oraz zanieczyszczeniem wód gruntowych.

5.1.5 Poważna awaria przemysłowa

Poważne awarie mogą powstawać w przypadku awarii i katastrof w obiektach przemysłowych zlokalizowanych na terenie powiatu oraz w wyniku wypadków kolejowych i drogowych z udziałem cystern i autocystern przewożących materiały niebezpieczne. Zdarzenia te charakteryzują się specyficznymi cechami takimi jak

niepewność ich wystąpienia, złożoność przyczyn, różnorodność bezpośrednich skutków oraz indywidualnym, niepowtarzalnym przebiegiem.

Istotnym zagrożeniem dla środowiska i zdrowia człowieka są zakłady mogące być sprawcami poważnych awarii przemysłowych. Zwiększenie prawdopodobieństwa wystąpienia poważnej awarii przemysłowej lub pogłębienie jej skutków może mieć miejsce na obszarach, gdzie w niedużej odległości od siebie zlokalizowane są dwa lub więcej zakładów dużego ryzyka (ZDR) i/lub zakładów zwiększonego ryzyka (ZZR) wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

Na obszarze powiatu nie zostały zlokalizowane duże zakłady przemysłowe, które stwarzałyby zagrożenie poważną awarią. Zakłady na terenie powiatu, które użytkują substancje chemiczne, są placówkami o zagrożeniu lokalnym. Zagrożenia w tych zakładach mogą powstać w związku z awarią instalacji i uwolnienia substancji chemicznych. Zdarzenia takie mogą zagrozić okolicznemu skupiskom ludzkim oraz środowisku naturalnemu. WIOŚ w Białymstoku prowadzi rejestr i kontrole obiektów mogących spowodować poważne awarie w środowisku. Poniżej przedstawiamy największe zakłady zlokalizowane na terenie powiatu:

- „Pronar” sp. Z o.o. w Narwi (branża maszynowa)
- Fabryka Mebli Forte S.A.,
- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Hajnówce (branża spożywcza),
- Zakłady Maszynowe „Hamech” w Hajnówce (branża maszynowa),
- „Euro Postęp” - Zakład Pracy Chronionej Spółka z o.o w Hajnówce (branża krawiecka),
- Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej sp. Z o.o. w Hajnówce (branża energetyczna),
- PSS „Społem” w Hajnówce (branża spożywcza),
- GRYFSKAND Sp z o. o. Zakład Produkcyjny w Hajnówce (branża chemiczna),
- Przedsiębiorstwo Ceramiki Budowlanej w Starym Lewkowie (branża budowlana),
- Zakłady Kotlarskie „Moderator” w Hajnówce (branża maszynowa)
- RUNO sp. z o.o. w Hajnówce (branża spożywcza),
- Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Spółka z o.o. w Hajnówce,
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Hajnówce,
- Nasycalnia Pokładów w Czeremsze,
- „Krex” baza przeładunkowa w Siemianówce,
- NAFTA Sp. z o.o. baza przeładunkowa w Plancie,
- Terminal Planta, baza przeładunkowa w Plancie.

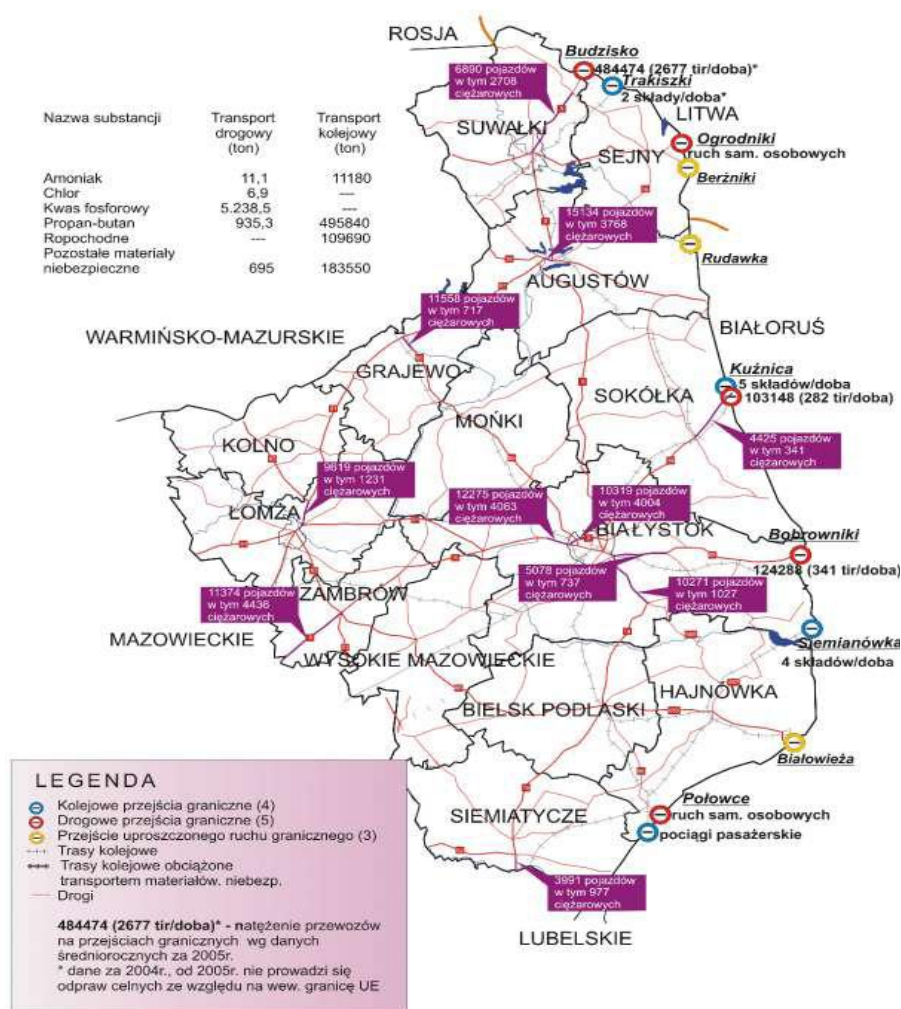
Również Wojewódzka Komenda Straży Pożarnej w Białymstoku prowadzi rejestr zagrożeń związanych z poważnymi awariami przemysłowymi. Spośród zakładów objętych szczególnym nadzorem prewencyjnym, na terenie powiatu hajnowskiego wytypowane zostały 4 zakłady w których może nastąpić poważna awaria przemysłowa.

TABELA NR 21 Lokalizacja zakładów i rodzaj substancji niebezpiecznej na terenie powiatu hajnowskiego.

Nazwa obiektu (dokładny adres)	Rodzaj materiałów niebezpiecznych
TERMINAL INTEGRO Sp. z o.o. 00-054 Warszawa, ul. Jasna 24 Zakład w Plancie, 17-220 Narewka	propan- butan
CYKLON S.C. 17-220 Narewka, Zabłotczyzna 30	propan- butan
Operator Logistyczny Paliw Płynnych Sp. z o.o. 00-613 Warszawa, ul. Chałubińskiego 8 Baza Paliw Nr 15 w Narewce, 17-220 Narewka	propan- butan paliwa płynne olej maszynowy
Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. 15-423 Białystok, ul. Grochowa 2A Baza Magazynowa i Rozlewnia Gazu Płynnego 17-200 Hajnówka, ul. Białostocka 7D	propan- butan

Źródło: Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011-2014

Z powyższej tabeli jasno wynika, iż zagrożenie wystąpienia poważnej awarii związane jest głównie z transportem i dystrybucją paliw gazowych i płynnych.

RYSUNEK NR 11 Zagrożenia związane z transportem samochodowym i kolejowym.

Źródło: Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011-2014

5.1.6 *Biotechnologia i organizmy zmodyfikowane genetycznie*

Biotechnologia jest dyscypliną nauk technicznych wykorzystującą procesy biologiczne na skalę przemysłową. Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. z 2002 r., Nr 184, poz. 1532) podaje jedną z najszerszych definicji: „Biotechnologia oznacza zastosowanie technologiczne, które używa systemów biologicznych, organizmów żywych lub ich składników, żeby wytwarzać lub modyfikować produkty lub procesy w określonym zastosowaniu.” Biotechnologie są w stosunku do tradycyjnych (chemicznych) znacznie mniej energochłonne, bezodpadowe lub niskoodpadowe, tańsze i wydajniejsze oraz często mniej obciążające środowisko, znajdują zastosowanie także w działalności służącej ochronie środowiska (w oczyszczaniu ścieków, neutralizacji odpadów, w produkcji biogazu).

Organizmy Modyfikowane Genetycznie (GMO) są to rośliny lub zwierzęta, które dzięki modyfikacji w ich materiale genetycznym - uzyskały nowe cechy. Modyfikacja genetyczna zwykle polega na wstawieniu nowego genu (co fizycznie jest fragmentem DNA) do genomu modyfikowanego organizmu. Można także wyciszać geny poprzez wprowadzenie komplementarnego genu kodującego tzw. nonsensowne RNA, czy też za pomocą kierowanej mutagenyzy, wywołać mutacje w konkretnym genie, co może doprowadzić do jego inaktywacji (dokładnie inaktywacji produktu tego genu).

Produkty nowoczesnej biotechnologii (organizmy genetycznie zmodyfikowane) coraz częściej pojawiają się na rynku, budząc wiele kontrowersji, szczególnie w odniesieniu do problematyki bezpieczeństwa tych produktów dla zdrowia człowieka i ewentualnego ich wpływu na inne organizmy w środowisku. W związku z powyższym zachodzi potrzeba dokonywania oceny stopnia zagrożenia tych produktów dla zdrowia ludzi i środowiska. Procedury i mechanizmy oceny ryzyka związanego z wykorzystywaniem genetycznie zmodyfikowanych organizmów są ciągle doskonałe.

18 listopada 2008 r. przyjęto Ramowe Stanowisko Rządu RP dotyczące GMO. Jest to dokument wyznaczający kierunek działań dotyczących GMO, na podstawie którego realizowana będzie w Polsce polityka w tym zakresie.

Rozwój przemysłu opartego na biotechnologiach daje nowe możliwości rozwoju. Korzystanie z osiągnięć biotechnologii związane może być jednak z nieznanym dotąd zagrożeniem bezpieczeństwa biologicznego.

Najważniejsze problemy:

- brak nadzoru nad wprowadzaniem GMO,
- brak świadomości społecznej w zakresie biotechnologii i bezpieczeństwa biologicznego,
- zagrożenie rodzimych gatunków roślin i zwierząt przez obce gatunki lub nowe organizmy wytworzone technikami transgenezy,

- brak jednoznacznych regulacji prawnych w zakresie rozwiązań systemowych dotyczących ochrony środowiska, a zwłaszcza koegzystencji upraw roślin modyfikowanych i niemodyfikowanych.

5.2 Zagrożenia naturalne

Rodzaj i intensywność zagrożeń naturalnych wiąże się ze specyfiką danego obszaru, tj. rozwojem gospodarczym w powiązaniu z warunkami fizyczno - geograficznymi. Nadzwyczajnymi zagrożeniami dla środowiska, jakie mogą wystąpić na terenie powiatu hajnowskiego są:

- powodzie,
- pożary,
- susze,
- gradobicia,
- silne wiatry.

5.2.1 Zagrożenie powodziowe³

Na terenie działania Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Hajnówce znajdują się następujące cieki i zbiorniki wodne:

- Zbiornik “Siemianówka” - położony na terenie gminy Narewka, powierzchnia 2900 ha;
- Zbiornik “Repczyce” - położony na terenie gminy Kleszczele, powierzchnia 11 ha;
- Zalew “Bachmaty” - położony na terenie gminy Dubicze Cerkiewne, powierzchnia 5,5 ha;
- rzeka Narew - biegnąca przez gminy Narewka i Narew;
- rzeka Narewka - biegnąca przez gminy Białowieża i Narewka.

Tereny zalewowe i poldery

Na terenie powiatu występują dwa poldery związane ze Zbiornikiem “Siemianówka” o łącznej powierzchni 33 km². Pojemność polderów pozwala na przyjęcie wody z całego zbiornika.

Zbiorniki retencyjne

Na terenie powiatu znajdują się trzy zbiorniki, które pełnią rolę retencyjnych, tj.:

- Zbiornik “Siemianówka”;
- Zalew “Bachmaty”.

³ Komenda Państwowej Straży Pożarnej w Hajnówce , www.hajnowka.straz.bialystok.pl

- Zbiornik “Repczyce”.
- w Narewce, Trywieży, Ladach

Cieki wodne stwarzające zagrożenie

Przez Powiat Hajnowski przepływa rzeka Narew, na której monitorowany jest poziom wody. Stan pogotowia powodziowego ogłaszany jest przy osiągnięciu stanu 161 cm odczytu na łacie wodomierza, zaś stan alarmowy przy osiągnięciu 191 cm odczytu na łacie. Drugą z rzek jest Narewka, która nie stwarza zagrożenia powodzią.

Na terenie powiatu miejscowości zagrożone powodzią to:

- Siemianówka – 346 osób do ewakuacji
- Odrynki – 62 osoby do ewakuacji;
- Bruszkowszczyzna – 11 osób do ewakuacji;
- Rybaki – 4 osoby do ewakuacji;
- Cimochoy Hajdukowszczyzna – 9 osób do ewakuacji;
- Słobódka – 41 osób do ewakuacji;
- Eliaszuki – 16 osób do ewakuacji.

Ogółem zagrożonych jest 7 miejscowości, w których na zalanie narażonych jest 130 gospodarstw, do ewakuacji przewidzianych jest 489 osób oraz 425 zwierząt. Miasta na terenie powiatu nie są zagrożone powodzią.

Zagrożenie powodziowe transgraniczne nie występuje.

5.2.2 Zagrożenie pożarowe

Na obszarach niezurbanizowanych pożarami zagrożone są głównie rejony zwartych kompleksów leśnych, szczególnie w warunkach długotrwałej suszy i przy silnych wiatrach. Do I KZLP należy zaliczyć nadleśnictwo Żednia, Bielsk, do III KZLP należy zaliczyć nadleśnictwo Hajnówka, Białowięża, Browsk.

Główne przyczyny pożarów w regionie to:

- nieostrożność osób dorosłych i dzieci (otwarty ogień, substancje łatwopalne),
- podpalenia,
- wady urządzeń i instalacji grzewczych oraz ich nieprawidłowa eksploatacja,
- wady urządzeń i instalacji elektrycznych oraz ich nieprawidłowa eksploatacja,
- wady urządzeń i instalacji mechanicznych oraz ich nieprawidłowa eksploatacja,
- nieprzestrzeganie zasad bhp i ppoż. w procesach technologicznych,
- nieprawidłowe magazynowanie substancji niebezpiecznych,
- wyładowania atmosferyczne.

Na terenie powiatu funkcjonuje dobrze zorganizowany system ratowniczo-gaśniczy Państwowej Straży Pożarnej. W ramach systemu sprawnie działają jednostki ratownictwa chemicznego i ekologicznego do zwalczania skutków pożarów oraz likwidacji skutków poważnych awarii. Ponadto funkcjonuje system oceny zagrożenia pożarowego w lasach.

Powiat hajnowski, pod względem czynników stwarzających zagrożenie pożarowe, można scharakteryzować następującymi danymi:

- około 46 tysięcy mieszkańców,
- 232 miejscowości
- 3 zakłady dużego ryzyka wystąpienia awarii przemysłowej
- 1 zakład zwiększonego ryzyka wystąpienia awarii przemysłowej
- 1 szpital
- 9670 prywatnych gospodarstw rolnych,
- 83714 ha lasów,
- 67.480 ha użytków rolnych.

Jako że znaczną część terytorium powiatu zajmują lasy, rokrocznie notuje się w nich dosyć dużą liczbę interwencji. Na terenie powiatu hajnowskiego lasy podzielone są pomiędzy pięć nadleśnictw oraz Białowiecki Park Narodowy, tj.:

1. Nadleśnictwo Białowieża;

- powierzchnia ogólna - 126,11 km²;
- powierzchnia leśna - 122,22 km²;
- kategoria zagrożenia pożarowego - kat. III;
- najbardziej zagrożone tereny: l-ctwo Suche, Batorówka, Krzyże.

2. Nadleśnictwo Bielsk;

- powierzchnia ogólna - 130,98 km² , (powiat Hajnówka);
- powierzchnia leśna - 128,32 km²;
- kategoria zagrożenia pożarowego - kat. I;
- najbardziej zagrożone tereny: lasy przy torach kolejowych Hajnówka – Siedlce oraz Czeremcha – Białystok, przy drogach Suchowolce – Kleszczel – Granica Państwa, Dubicze Cerkiewne – Wojnówka, Wojnówka – Orzeszkowo, kompleksy leśne okalające łąki i pastwiska Kleszczel i Dobrowody, kompleksy leśne przy nieużytkach porolnych wsi Zubacze.

3. Nadleśnictwo Browsk;

- powierzchnia ogólna - 204,38 km² ;
- powierzchnia leśna - 198,87 km²;
- kategoria zagrożenia pożarowego - kat. II;
- najbardziej zagrożone tereny: drzewostany sosnowe na gruntach porolnych w leśnictwach Narew, Lewkowo

4. Nadleśnictwo Hajnówka;

- powierzchnia ogólna - 196,64 km²;
- powierzchnia leśna - 184,67 km²;
- kategoria zagrożenia pożarowego - kat. II;
- najbardziej zagrożone tereny: lasy przy torach kolejowych Hajnówka – Czeremcha, tereny na nieużytkach rolniczych obrębu Starzyna.

5. Białowiecki Park Narodowy w Białowieży (Obręb Ochronny Hwoźna);
 - powierzchnia ogólna - 51,58 km²;
 - powierzchnia leśna - 48,53 km²;
 - kategoria zagrożenia pożarowego - kat. III;
 - najbardziej zagrożone tereny: wsie Olchówka, Masiewo, Kosy Most.

6. Nadleśnictwo Żednia;
 - powierzchnia ogólna - 24,1 km² (powiat Hajnówka);
 - powierzchnia leśna - 20,69 km²;
 - kategoria zagrożenia pożarowego - kat. I;
 - najbardziej zagrożone tereny: leśnictwo Michałowo, Zabłudów.

5.2.3 Zagrożenia erozją

Na terenie powiatu występują również zagrożenia wpływające na stan i jakość gleb. Należą do nich:

- erozja wietrzna,
- erozja wodna,
- susze.

Erozja gleb to proces niszczenia (zmywania, żłobienia, wywiewania) wierzchniej warstwy gleby wywołany siłą wiatru i płynącej wody. Erozję gleb przyspiesza działalność gospodarcza człowieka:

- nadmierny wyrąb lasów,
- niszczenie szaty roślinnej,
- nieprawidłowa uprawa gruntów i dobór roślin uprawnych,
- odwadnianie bagien.

Erozja wietrzna (eoliczna) polega na wywiewaniu odspojonych cząstek gruntu, a następnie ich przemieszczaniu, sortowaniu i osadzaniu. Zagrożenie gleb erozją wietrzną ocenia się przy pomocy trzystopniowej skali, uwzględniając rzeźbę terenu, pokrycie powierzchni roślinnością (lesistość) oraz rodzaj gleby. Najbardziej narażone na erozję wietrzną są piaski luźne drobnoziarniste i utwory murszowe, na których silne zagrożenie występuje już nawet w terenie płaskim o lesistości 25%.

Erozja wodna polega na zmywaniu i wymywaniu cząstek gleby.

Zmiany klimatu spowodowane globalnym ociepleniem, charakteryzujące się wzrostem temperatur oraz niewielkimi opadami w okresie letnim, powodują wystąpienie zjawiska suszy, a co za tym idzie znaczne obniżenie poziomu wód gruntowych. Prowadzi to do pogłębiających się niedoborów wody.

Erozja oraz inne zagrożenia dla gleb m. in. zanieczyszczenia, ubytek substancji organicznej czy zasolenie, prowadzą do degradacji gleb, a więc pogorszenia właściwości chemicznych, fizycznych i biologicznych oraz spadku ich aktywności biologicznej. To z kolei powoduje zmniejszenie ilości oraz jakości pozyskiwanej biomasy roślin i prowadzi do całkowitej utraty wartości użytkowych gleb, czyli dewastacji.

6 EDUKACJA EKOLOGICZNA

Warunkiem koniecznym i niezbędnym do realizacji celów związanych z ochroną środowiska zgodną z zasadą zrównoważonego rozwoju jest dobrze zaplanowany, zorganizowany i realizowany proces powszechnej edukacji, obejmujący nie tylko dzieci i młodzież, ale też całe społeczeństwo.

Edukacja ekologiczna to koncepcja kształcenia i wychowywania społeczeństwa w duchu poszanowania środowiska przyrodniczego zgodnie z hasłem myśleć globalnie - działać lokalnie. Obejmuje ona wprowadzanie do programów szkół wszystkich szczebli tematyki z zakresu ochrony i kształtowania środowiska, umożliwiającej łączenie wiedzy przyrodniczej z postawą humanistyczną, tworzenie krajowych i międzynarodowych systemów kształcenia specjalistów i kwalifikowanych pracowników dla różnych działów ochrony środowiska, nauczycieli ochrony środowiska, doksztalcanie inżynierów i techników różnych specjalności oraz menedżerów gospodarki, a także powszechną edukację szkolną i pozaszkolną. W potocznym rozumieniu są to wszelkie formy działalności skierowanej do społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży, które mają na celu wpływanie na poziom świadomości ekologicznej, propagowanie konkretnych zachowań korzystnych dla środowiska naturalnego, upowszechnianie wiedzy o przyrodzie. Działania te prowadzone są przez szkoły, przez specjalistyczne placówki edukacyjne zarówno publiczne jak i niepubliczne, a także przez liczne organizacje ekologiczne.

Edukacja ekologiczna może przyjmować różne formy:

- kształcenie ustawiczne (wykłady, seminaria, rozdawanie ulotek i programy edukacyjne),
- kształcenie dzieci i młodzieży w zakresie ekologii,
- zielone szkoły.

Niestety istnieje moda na konsumpcyjny styl życia. Zauważalny jest brak myślenia w kategoriach ponadlokalnych o problemach ochrony środowiska, w szczególności gospodarki odpadami i gospodarki wodno-ściekowej. Niejednokrotnie wiąże się to z niskim poziomem socjalnym społeczeństwa, a działania „ekologiczne”, to wciąż działania kosztowne. Wciąż zbyt wolno postępuje wzrost świadomości społecznej dotyczącej konieczności gospodarowania w sposób przyjazny dla środowiska.

Bardzo duże znaczenie w przypadku realizacji edukacji ekologicznej, mają organizacje pozarządowe. Na terenie województwa podlaskiego zarejestrowanych jest 174 organizacji pozarządowych prowadzących działania z zakresu ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego, w tym 36 to organizacje o statusie pożytku publicznego.

(Źródło: www.ngo.pl)

W 2010 roku zorganizowane zostało przedsięwzięcie dotyczące edukacji w zakresie selektywnej zbiórki odpadów Rozwój i doskonalenie selektywnej zbiórki i odzysku szkła w powiecie hajnowskim koordynowane przez Andrzeja Demianowicza zdobyło I miejsce w konkursie Inicjatywa społeczna roku 2010 w kategorii inicjatyw na rzecz ochrony środowiska. Plebiscyt został zainicjowany przez Wojewodę Podlaskiego.

Na terenie powiatu hajnowskiego organizowane są liczne inicjatywy mające na celu podnoszenie wiedzy z tematyki przyrodniczej i środowiskowej, organizowane zarówno przez instytucje administracji publicznej, placówki szkolne oraz organizacje pozarządowe. Jako przykłady można wymienić m. in.:

- Ekoolimpiadę Wiedzy Ekologicznej skierowaną do uczniów szkół specjalnych;
- Ogólnopolski Konkurs Wiedzy Ekologicznej "Bioróżnorodność i formy ochrony przyrody w Polsce", Białowieski PN;

Głównymi ośrodkami edukacji ekologicznej w powiecie hajnowskim są m. in.:

- Ośrodek Edukacji Przyrodniczej Białowieskiego Parku Narodowego w Białowieży,
- Ośrodek Edukacji Leśnej Jagiellońskiej w Białowieży,

(źródło: www.zielonalekcja.pl)

Prowadzone przez nie działania skupiają się przede wszystkim na promocji walorów przyrodniczych najbliższej okolicy oraz propagowaniu postaw proekologicznych. Najczęściej oferuje się aktywne formy edukacji tj.:

- zajęcia terenowe - na ścieżkach edukacyjnych, obserwacje ptaków, badania właściwości wody i gleby,
- warsztaty - np. z rozpoznawania tropów, oznaczania gatunków, dotyczące odpadów, energii, żywności itp.
- seminaria dla nauczycieli,
- konkursy wiedzy o przyrodzie, konkursy plastyczne i fotograficzne,
- akcje i kampanie przyrodnicze.

Mocno rozwinięte są także formy typu:

- wystawy stacjonarne i objazdowe,
- opracowywanie pomocy dydaktycznych,
- projekcje filmów,
- działalność wydawnicza,
- udostępnianie zbiorów bibliotecznych.

Prowadzenie skutecznej edukacji ekologicznej wymaga stosowania odpowiednich rodzajów działań, dostosowanych do wieku oraz specyfiki odbiorców działań edukacyjnych. Poniżej przedstawiono najważniejsze przykłady takich działań:

❖ Dzieci i młodzież:

- Zajęcia terenowe dotyczące poznawania najbliższego otoczenia, głównie walorów przyrodniczych i krajobrazowych,
- Zbiórka odpadów w Dniu Ziemi; każdego roku można zaproponować inne hasło propagujące ten dzień;
- Przybliżenie młodzieży, zwłaszcza tej mieszkającej w mieście idei ochrony przyrody w kontekście życia codziennego (np. zmniejszenie zużycia zasobów nieodnawialnych, humanitarne traktowanie zwierząt);
- Organizowanie na terenie przedszkoli lub szkół konkursów dotyczących systemu segregacji i zagospodarowania odpadów

- Wizyty do miejsc związanych ochroną środowiska – składowisk odpadów, oczyszczalni ścieków, terenów zdewastowanych i rekultywowanych. W trakcie spotkań uczestnicy mają okazję poznać m.in. zasady funkcjonowania zakładów
- ❖ Dorośli:
 - Przygotowanie kampanii edukacyjnych dotyczących wybranych komponentów środowiska;
Przykładem może być kampania „Pałac śmieci trujesz nie tylko dzieci”, skierowana do mieszkańców domków jednorodzinnych ogrzewanych ciepłem z pieców na paliwo stałe oraz osób stykających się bezpośrednio z uciążliwym efektem spalania odpadów w piecach przez właścicieli użytkowników sąsiednich budynków;
 - Organizacja szkoleń otwartych dotyczących np. gospodarki odpadami (segregacji), zużycia wody i energii, transportu samochodowego, ochrony przyrody itp.;
 - Zorganizowanie lub poprawienie istniejącej selektywnej zbiórki odpadów w gminach;
 - Zachęcenie i umożliwienie termomodernizacji budynków, np. przez dofinansowanie wymiany okien na oszczędzające ciepło.

Podstawą tworzenia systemu edukacji ekologicznej może być *Narodowy Program Edukacji Ekologicznej*, będący rozwinięciem i konkretyzacją zapisów *Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej*. System edukacji ekologicznej powinien eliminować działania pozorne i mało efektywne, propagować zaś działania które przyczynią się aby zachować zdrowe środowisko oraz jego walory dla przyszłych pokoleń zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Cele operacyjne Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej to:

1. Dokonanie kompleksowej, empirycznej diagnozy funkcjonowania edukacji ekologicznej w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem jej źródeł, priorytetów i stosowanych w niej metod i procedur wdrożenia.
2. Dostarczenie informacji o optymalnym systemie edukacji ekologicznej w kraju i o warunkach dochodzenia do takiego systemu.
3. Wypełnienie zobowiązań wynikających z sygnowanych przez RP porozumień międzynarodowych.
4. Inspirowanie potencjalnych podmiotów do tworzenia branżowych, resortowych, regionalnych, lokalnych, instytucjonalnych oraz innych programów edukacji ekologicznej.
5. Stworzenie jednolitego dokumentu pozwalającego monitorować rozwój edukacji ekologicznej w Polsce w kontekście oczekiwań społecznych i możliwości realizacyjnych.

Zgodnie z zapisami *Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej* wyróżniono następujące trzy sfery implementacji zapisów *Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej*:

1. Edukacja formalna to zorganizowany system kształcenia zgodny z określonymi zasadami sformułowanymi w odpowiednich aktach prawnych (ustawy

i rozporządzenia). Polski system edukacji formalnej obejmuje system oświaty i szkolnictwa wyższego.

2. Ekologiczna świadomość społeczna określana jako stan wiedzy, poglądów i wyobrażeń ludzi o środowisku przyrodniczym, jego antropogennym obciążeniu, stopniu wyeksploatowania, zagrożeniach i ochronie, w tym także stan wiedzy o sposobach i instrumentach sterowania, użytkowania i ochrony środowiska. Świadomość jest kształtowana przede wszystkim przez organizacje państwowe, społeczne (Pozarządowe Organizacje Społeczne - POS) oraz media.
3. Szkolenia to zinstytucjonalizowane formy przekazywania wiedzy i umiejętności dla określonej grupy zawodowej lub społecznej służące podnoszeniu kwalifikacji niezbędnych zarówno w życiu zawodowym, działalności społecznej jak i dla potrzeb indywidualnych.

Trzy wyodrębnione sfery edukacji ekologicznej w chwili obecnej są ze sobą dość luźno powiązane i nie stymulują się wzajemnie, stąd też efektywność edukacji ukierunkowanej na propagowanie idei i zasad rozwoju zrównoważonego jest niewielka.

Zgodnie z zapisami *Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej*, edukacja ekologiczna na obszarze województwa podlaskiego realizowana będzie poprzez CEL: „Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców województwa podlaskiego” *Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2010-2014* „Edukacja ekologiczna”. Priorytet ten będzie realizowany poprzez następujące cele:

- wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców zakresie ochrony powietrza i właściwej gospodarki odpadami,
- oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej mieszkańców,
- wzrost świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska.

7 ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM I INSTRUMENTY OCHRONY

Proces zarządzania obejmuje następujące czynności: planowanie, organizowanie, decydowanie, motywowanie, kontrolowanie. W każdym systemie zarządzania można wyodrębnić sferę procesów realnych i sferę regulacji. Sfera procesów realnych obejmuje działalność człowieka skierowaną bezpośrednio na podmioty materialne i przekształcenie materii, a sfera regulacji – całość procesów informacyjnych, myślowych i decyzyjnych, podejmowanych z myślą o kształtowaniu systemu sfery realnej.

W Polsce zarządzanie środowiskiem funkcjonuje na 4 poziomach: centralnym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Podział kompetencji stanowi dużą uciążliwość zarówno dla administracji publicznej, jak i dla wszystkich stron biorących udział w działaniach podejmowanych na rzecz ochrony środowiska. Struktura organizacyjna ochrony środowiska nie ma charakteru hierarchicznego. Składają się na nią odrębne i niezależne od siebie organy rządowe i samorządowe, a dany szczebel administracji realizuje w zasadzie tylko te zadania, których nie można realizować na szczeblu niższym.

Wg Art. 376 Ustawy prawo ochrony środowiska (Dz.U.08.25.150.ze zm.) Organami Ochrony Środowiska, z zastrzeżeniem art.377, są:

- 1) wójt, burmistrz lub prezydent miasta;
- 2) starosta;
- 2a) sejmik województwa;
- 2b) marszałek województwa;
- 3) wojewoda;
- 4) minister właściwy do spraw środowiska;
- 5) Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska;
- 6) regionalny dyrektor ochrony środowiska

Starosta – główny decydent w ochronie środowiska, wydający decyzje dla przedsięwzięć, które są klasyfikowane jako przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko (**ZAŁĄCZNIK NR 6**) sprawujący nadzór nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa, spółkami wodnymi, racjonalną gospodarką łowiecką, realizujący zadania z zakresu edukacji ekologicznej.

Rada Powiatu - uchwała *Programu ochrony środowiska*, co 2 lata analizuje raporty z wykonania *Programu ochrony środowiska*, ustanawia obszary ograniczonego użytkowania wokół niektórych instalacji (składowiska odpadów komunalnych, kompostowni, oczyszczalni ścieków, tras komunikacyjnych, linii i stacji elektroenergetycznych oraz instalacji radiokomunikacyjnej, radionawigacyjnej i radiolokacyjnej), wyraża zgodę na powołanie społecznej straży rybackiej.

— Jednostką kontrolno – monitoringową jest:

Inspekcja Ochrony Środowiska – która wykonuje kontrole przestrzegania wymogów ochrony środowiska przez wszystkich korzystających ze środowiska, bada i ocenia stan środowiska (monitoring środowiska), wymierza kary za

nieprzestrzeganie wymogów ochrony środowiska, prowadzi działania zapobiegające nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska.

Zadania z ochrony środowiska niejednokrotnie są także realizowane przez stowarzyszenia i związki gmin, powołane np. w celu wspólnej gospodarki odpadami.

Podział kompetencji w zakresie ochrony środowiska nakłada na wszystkie szczeble samorządu i organów rządowych obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Należy podkreślić wzmocnienie relacji i wpływu organów samorządowych na działanie Inspekcji Ochrony Środowiska oraz uprawnienia kontrolne organów samorządowych.

Do instrumentów prawnych ochrony środowiska należą:

1. Pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym pozwolenia:
 - zintegrowane,
 - na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
 - na emitowanie hałasu do środowiska,
 - na emitowanie pól elektromagnetycznych,
 - na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
 - na pobór wody,
 - na wytwarzanie odpadów.
2. Zezwolenia między innymi na:
 - odzysk, unieszkodliwianie i transport, zbieranie odpadów,
 - przewożenie przez granicę państwa określonych roślin i zwierząt.
3. Oceny między innymi:
 - jakości powietrza,
 - jakości wód powierzchniowych i podziemnych,
 - stanu akustycznego środowiska,
 - pól elektromagnetycznych w środowisku.
4. Rejestry terenów, na których, między innymi:
 - stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów substancji w powietrzu,
 - stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych,
 - stwierdzono przekroczenie standardów jakości gleby,
 - występują obszary lub obiekty objęte ochroną.

5. Raporty między innymi:

- bezpieczeństwa,
- oddziaływaniu na środowisko

6. Zgody między innymi:

- na przeznaczenie gruntów rolnych na cele nierolnicze,
- na gospodarcze wykorzystanie odpadów

7. Koncesje wydane na podstawie Prawa geologicznego i górniczego; pkt 1, pkt. 6,

8. Zgłoszenia, np. poważnych awarii do GIOŚ,

9. Informacje np. o stanie środowiska.

10. Programy między innymi:

- ochrony środowiska,
- ochrony powietrza,
- zalesień,
- ochrony środowiska przed hałasem.

11. Plany między innymi:

- gospodarki odpadami,
- działań, sporządzane w przypadku ryzyka występowania przekroczeń dopuszczalnych lub alarmowych poziomów substancji w powietrzu,
- gospodarowania wodami dorzecza,
- ochrony przeciwpowodziowej.

Do instrumentów strukturalnych umożliwiających realizację *Programu Ochrony Środowiska* należą:

- plany zagospodarowania przestrzennego (przygotowywane przez gminy),
- programy obszarowe realizujące różne cele ekologiczne,
- strategie sektorowe (które powinny również spełniać wymogi ochrony środowiska).

8 PODSUMOWANIE ANALIZY STANU OBECNEGO

8.1 Analiza SWOT

Celem syntetycznego ujęcia pozycji powiatu hajnowskiego w stosunku do występujących warunków, zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych, zastosowano system analizy SWOT. Zastosowanie tej metody pozwala na identyfikację słabych i mocnych stron powiatu oraz szans i zagrożeń zarówno tych obecnie występujących, jak też potencjalnych. Każde planowanie, aby mogło być obarczone stosunkowo najmniejszym błędem, winno brać pod uwagę maksymalną ilość czynników mogących mieć wpływ na przebieg zdarzeń. Precyzyjna i obiektywna analiza w tym zakresie pozwala dokonać właściwego wyboru kierunków rozwoju i możliwości realizacji.

W ramach uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych przeanalizowano następujące obszary:

- Ochrona wód,
- Gospodarka wodno – ściekowa,
- Warunki glebowe,
- Środowisko przyrodnicze,
- Ochrona atmosfery,
- Ochrona przed hałasem,
- Gospodarka odpadami,
- Edukacja ekologiczna,
- Gospodarka finansowa.

Uwarunkowania wewnętrzne podzielono za zagadnienia dotyczące:

- Stanu infrastruktury służącej ochronie środowiska,
- Sfery gospodarczej,
- Sfery społecznej,
- Sfery prawnej i politycznej,
- Sfery przyrodniczej.

Poniżej w tabeli przedstawiono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które wywierają istotny wpływ na istnienie i rozwój środowiska.

Analiza wskazuje na szereg uwarunkowań wpływających na możliwości rozwojowe powiatu. Wiele czynników jest niezależnych bezpośrednio od lokalnych ośrodków decyzyjnych, co ogranicza możliwość działania. Niemniej jednak są również te, na które mamy wpływ i które winny być prawidłowo wykorzystane.

TABELA NR 22 Analiza SWOT.

Uwarunkowania wewnętrzne	
Stan infrastruktury służącej ochronie środowiska	
Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. istniejące rezerwy wydajności ujęć wody w powiecie pozwolą w perspektywie na swobodny rozwój mieszkalnictwa i gospodarki, 2. rozwinięta sieć wodociągowa podnosi atrakcyjność inwestycyjną powiatu. Istnieją znaczne rezerwy przepustowości w oczyszczalniach ścieków. Daje to możliwość dociążenia tych obiektów poprzez przesył, bądź dowóz ścieków 3. stały wzrost ilości mieszkańców obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków oraz wzrost podłączeń do sieci kanalizacyjnej 4. stała poprawa sprawności technologicznej oczyszczalni ścieków oraz ich modernizacja, 5. niska liczba zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska, 6. istniejący system oceny zagrożenia pożarowego w lasach, 7. na terenach prawnie chronionych przestrzegane norm w zakresie ograniczenia emisji hałasu przez podmioty gospodarcze, 8. funkcjonowanie sztucznych źródeł radiacji nie stwarzających zagrożenia dla ludności i ewentualna awaria ma charakter wyłącznie miejscowy. 9. spadek ilości wywożonej gnojowicy na użytki rolne, 10. duża liczba stawów rybnych, które wywierają korzystny wpływ na lokalną retencję wód powierzchniowych, 11. brak przemysłowych wysypisk śmieci oraz tzw. mogilników 12. stopniowa „ekologizacja” gospodarki leśnej, 13. nieagresywna w stosunku do środowiska gospodarka rolna, rozwój przyjaznych środowisku form gospodarowania. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. brak wody tam, gdzie nie ma sieci wodociągowej- ludzie zaopatrują się w wodę ze studni kopanych, 2. potrzeba remontu i modernizacji stacji wodociągowych , 3. niski stopień skanalizowania zwłaszcza na terenach wiejskich, niekorzystny stosunek sieci kanalizacyjnej do wodociągowej, 4. konieczność modernizacji niektórych istniejących oczyszczalni ścieków z uwagi na potrzebę dostosowania parametrów oczyszczanych ścieków do obowiązujących norm, 5. nieoczyszczone lub niedostatecznie oczyszczone ścieki komunalne 6. symboliczny wymiar selektywnej zbiórki odpadów niebezpiecznych oraz odpadów wielkogabarytowych u źródła, 7. występowanie uciążliwości w postaci „niskiej emisji” pochodzącej ze spalania głównie węgla z ogrzewania indywidualnego, 8. niski stopień wykorzystania źródeł energii odnawialnej, 9. wzrastający wskaźnik zanieczyszczeń komunikacyjnych, 10. pogarszanie się klimatu akustycznego, głównie na terenach zurbanizowanych spowodowane przez wzrost natężenia ruchu, w tym wzrost udziału samochodów ciężarowych w ruchu. 11. duża wypadkowość w ruchu drogowym, 12. obecność „dzikich” wysypisk śmieci; 13. podtapiania gruntów ornych, użytków zielonych oraz budynków położonych w pobliżu rzek Narew i Narewka oraz zbiornika retencyjnego Siemianówka, 14. straty powodowane przez wody płynące wskutek niedostatecznego zakresu prowadzenia prac melioracyjnych, 15. zanieczyszczenia wód podziemnych w miejscach wypływów na powierzchnię ziemi, 16. wycieki z nieizolowanych wysypisk odpadów, z baz paliwowych i stacji paliw do wód podziemnych, 17. napływ zanieczyszczeń z terenów uprzemysłowionych z zachodniej i południowej polski pod wpływem dominującej zachodniej cyrkulacji mas powietrza, 18. wzrost stężeń dwutlenku siarki i pyłu w powietrzu w sezonie grzewczym

	<ul style="list-style-type: none"> 19. niedostosowanie intensywności i form rolnictwa do warunków przyrodniczych produkcji rolnej, 20. używanie ognia otwartego w lasach, w miejscach do tego nieprzeznaczonych, 21. duża ilość wyrobów zawierających azbest zainstalowanych w obiektach budowlanych, 22. zanieczyszczenia pochodzące z ferm trzody chlewnej i fermy hodowli drobiu,
Sfera gospodarcza	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> 1. baza noclegowa regionu to bogata sieć obiektów o różnym standardzie, 2. region niezwykle atrakcyjny turystycznie, 3. rozwój gospodarstw ekologicznych, 4. wysoka pozycja rolnictwa, 5. korzystne warunki klimatyczne, 6. duża liczba podmiotów gospodarczych, 7. wzrost liczby zakładów przemysłowych spełniających wymogi BAT, 8. korzystne położenie geograficzne, dobra dostępność komunikacyjna, 9. możliwość rozwoju upraw do produkcji biopaliw (np. rzepak, wierzba energetyczna), 10. potencjał przemysłowy, 11. występowanie dużych zakładów produkcyjnych w Hajnówce, Narwi, Lewkowie Starym , 12. położenie przy szlaku komunikacyjnym- droga E66 13. duży potencjał ludzki, 14. tereny i obiekty pod inwestycje, 15. możliwość tworzenia dużych gospodarstw rolnych, 16. możliwość rozwoju agroturystyki, 17. możliwość rozwoju sfery usług, 18. wzrost poczucia bezpieczeństwa ludności powiatu, 19. produkcja zdrowej żywności. 	<ul style="list-style-type: none"> 1. niewielka liczba gospodarstw rolnych produkujących „zdrową żywność”- ekologicznych, 2. niski poziom uprzemysłowienia, 3. brak alternatywnych rozwiązań socjalnych dla rolników i ich rodzin, którzy zdecydują się na zbycie swoich gospodarstw, 4. niedostateczny stan infrastruktury drogowej, 5. słaby stan dróg powiatowych, 6. brak regulacji prawnych własności gruntów w pasach drogowych, lasach, 7. rozdrobnienie gospodarstw rolnych, 8. ukryte bezrobocie w rolnictwie, 9. brak zainteresowania inwestorów zewnętrznych, 10. degradacja obiektów budowlanych i zabytkowych.
Sfera społeczna	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> 1. prowadzenie projektów z zakresu aktywnej ochrony przyrody oraz czynny udział samorządów w ich realizacji, 2. prowadzenie działalności dydaktycznej, edukacyjnej i wydawniczej oraz turystycznej na terenach cennych przyrodniczo, 3. kształcenie na rzecz zrównoważonego rozwoju, 	<ul style="list-style-type: none"> 1. niski poziom socjalny części społeczeństwa, 2. wysoki poziom bezrobocia, 3. niski budżet jednostek samorządu terytorialnego na inwestycje, 4. zbyt wolno postępujący wzrost świadomości społecznej dotyczącej konieczności gospodarowania w sposób przyjazny dla przyrody

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

<ol style="list-style-type: none"> 4. niski stopień urbanizacji, niewielka powierzchnia terenów miejskich 5. powstawanie stowarzyszeń i związków gmin podejmujących wspólne działania dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju obszarów o wysokich walorach przyrodniczych 6. wprowadzanie do programów edukacji szkolnej zagadnień ekologicznych, 7. upowszechnianie informacji na temat środowiska i ekologii – Internet media. 8. niska gęstość zaludnienia terenu powiatu, 9. wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa, 10. wysoko wykwalifikowana kadra pedagogiczna, 11. dobrze rozwinięta ochrona zdrowia, 12. upowszechnianie wiedzy na temat ochrony środowiska przez środki masowego przekazu, 13. rosnące doświadczenie i kwalifikacje osób zajmujących się ochroną środowiska przyrodniczego, 14. rozwój organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną środowiska naturalnego, 15. dobrze rozwinięta sieć placówek oświatowych, 	<p>środowiska,</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. ujemny przyrost naturalny, 6. braki sprzętowe w placówkach służby zdrowia, 7. niedoinwestowanie placówek oświatowych, 8. odpływ młodzieży z terenu powiatu.
Sfera prawna i polityczna	
Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. każda gmina i powiat ma uchwalony Program Ochrony Środowiska, 2. rosnące nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska – dotacje w ramach funduszy strukturalnych. 3. uchwalenie przez część gmin przepisów prawa miejscowego regulujących gospodarkę odpadami. 4. obwarowania w zakresie lokalizacji nowych obiektów budowlanych w zakresie proekologicznych źródeł ogrzewania i przestrzegania norm poszanowania krajobrazu. 5. konsensus lokalnych środowisk politycznych w kwestiach utrzymania ochrony środowiska naturalnego w dotychczasowym kształcie. 6. wzrost nakładów na ochronę środowiska naturalnego, 	<ol style="list-style-type: none"> 1. brak regulacji prawnych w pełni umożliwiających realizację zadań z zakresu ochrony środowiska, 2. brak systematycznej realizacji przez jednostki samorządu terytorialnego Programu Ochrony Środowiska, 3. niepełna inwentaryzacja i waloryzacja stanu przyrody powiatu 4. mała skuteczność egzekwowania obowiązujących przepisów z zakresu ochrony środowiska, 5. niechęć do stosowania przepisów ochrony przyrody i środowiska przez społeczeństwo i podmioty gospodarcze.
Sfera przyrodnicza	
Mocne strony	Słabe strony

<ol style="list-style-type: none"> 1. większość zasobów wód podziemnych na terenie powiatu hajnowskiego nadaje się do bezpośredniego wykorzystania na cele gospodarcze, a po uzdatnieniu na cele konsumpcyjne, 2. nie występuje deficyt wody w rozumieniu deficytu zasobowego, 3. niski stopień zanieczyszczeń o charakterze toksycznym , 4. dobry stan jakości wód powierzchniowych i wglębnych, 5. dobra jakość powietrza, 6. duże zróżnicowanie rodzajów gleb, 7. wysoka jakość środowiska przyrodniczego, 8. występowanie obszarów chronionych 9. wysoka różnorodność krajobrazowa, ekosystemowa, siedliskowa, gatunkowa i genetyczna, występowanie rzadkich gatunków roślinnych i zwierzęcych, 10. zadowalający stan zdrowotny lasów, 11. występowanie złóż kopalin (kruszywo naturalne, surowce ilaste) stanowiących potencjał dla przemysłu materiałów budowlanych, 12. występowanie w znaczącej ilości biopaliw typu: słoma, drewno, 13. mało skażone środowisko naturalne. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. brak dostatecznej liczby przejść dla zwierzyny przez drogi, szybkiego ruchu tzw. „zielonych mostów”, 2. zagrożenia pożarowe lasów, 3. zaśmiecanie lasów, 4. spadek ilości zalesień i zakrzaczeń śródpolnych stanowiących ostoje zwierzyny drobnej, 5. zanikanie drobnych zbiorników wodnych oraz bogatych przyrodniczo enklaw śródpolnych, 6. zagrożenie rodzimych gatunków flory i fauny przez obce gatunki inwazyjne, 7. brak finansów na uporządkowanie zaniechanych eksploatacji surowców naturalnych, 8. niewystarczające nakłady finansowe na aktywną ochronę przyrody. 9. występowanie gleb mało urodzajnych, 10. wysoki poziom zakwaszenia gleb, 11. zagrożenie erozją gleb na skutek niedostosowania intensywności i form rolnictwa, 12. dopływ do wód zanieczyszczeń z obszarów rolnych i zurbanizowanych, 13. słabe rozpoznanie zasobów wód geotermalnych,
Uwarunkowania zewnętrzne	
Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Trwała koniunktura gospodarcza w krajach Unii Europejskiej i na Wschodzie, umożliwiająca wzrost eksportu polskich towarów, co sprzyjać będzie poprawie koniunktury gospodarczej w Polsce, a w konsekwencji wzrostowi zatrudnienia i dochodów osobistych ludności. 2. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej. Maksymalne wykorzystanie przez Polskę unijnej pomocy z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności. 3. Systemowa pomoc i wsparcie ze strony Rządu RP dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, w tym firm rodzinnych. 4. Współfinansowanie z budżetu państwa tworzenia nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla absolwentów szkół. 5. Preferencyjne kredyty i ulgi podatkowe dla przedsiębiorców zwiększających zatrudnienie 6. Decentralizacja finansów publicznych, umożliwiająca generowanie większych dochodów własnych jednostkom samorządu terytorialnego oraz stabilne „reguły gry” w zakresie ich finansowania z budżetu państwa (dotacje, subwencje). 7. Ekologizacja procesów rozwoju kraju, tj. powszechne i współzależne 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Skomplikowane procedury ubiegania się przez gminy o środki pomocowe Unii Europejskiej, co grozić będzie nie wykorzystaniem środków finansowych przeznaczonych dla Polski w latach 2007-2013 (fundusze strukturalne i Fundusz Spójności). 2. Niskie tempo rozwoju gospodarczego kraju (PKB poniżej 5%), co będzie powodowało utrzymywanie się wysokiej stopy rejestrowanego bezrobocia. 3. Dekoniunktura gospodarcza w krajach Unii Europejskiej i na Wschodzie, co w konsekwencji będzie powodować spadek eksportu polskiej gospodarki. 4. Utrzymywanie się niskiego poziomu innowacyjności polskiej gospodarki. 5. Tendencje do ograniczania roli samorządu terytorialnego w decydowaniu o swoich sprawach - centralizacja państwa. 6. Brak aktywnej polityki państwa w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy, a tym samym przeciwdziałania bezrobociu. Zbyt małe środki z budżetu państwa na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu. 7. Zwiększanie się rozmiarów przestępczości i innych przejawów patologii społecznej przy jednoczesnym utrzymywaniu się nie dofinansowania służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne (Policja, Straż Pożarna)

<p>uwzględnianie uwarunkowań przyrodniczych w sterowaniu procesami rozwoju społeczno-gospodarczego oraz zagospodarowania przestrzeni - praktyczna realizacja zasady zrównoważonego rozwoju kraju.</p> <ol style="list-style-type: none">8. Znacząca poprawa stanu środowiska przyrodniczego (osiągnięcie norm ekologicznych, obowiązujących w Unii Europejskiej).9. Wzrost nakładów finansowych z budżetu państwa na edukację (do min. 4% PKB – jest to minimalny standard określony przez UNESCO) i ochronę zdrowia (składka na ubezpieczenia zdrowotne ok. 10%) oraz pomoc społeczna.10. Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego i aktywne zwalczanie patologii społecznych.11. Rozwój sektora pozarządowego (organizacje społeczne, fundacje, stowarzyszenia, itp.) oraz wolontariatu.12. Istnienie uzgodnionej społecznie strategii przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu - Narodowej Strategii Integracji Społecznej, wskazującej przyczyny wykluczenia oraz sposoby integracji grup społecznych zmarginalizowanych lub zagrożonych marginalizacją.13. Rozwój współpracy sektora publicznego (państwowego i samorządowego) z organizacjami pozarządowymi na rzecz rozwoju edukacji, kultury i sztuki oraz opieki społecznej.14. Wspieranie rozwoju wolontariatu jako formy pomocy osobom i rodzinom znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.15. Stały wzrost zainteresowania turystycznego Polską przez mieszkańców krajów członkowskich Unii Europejskiej i spoza niej.16. Tworzenie warunków dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego17. Istotne dla rozwoju turystyki, wybitne walory przyrodnicze, w tym parku narodowego, parków krajobrazowych, rezerwatów krajobrazowych, jezior, kompleksów leśnych i terenów bagiennych.18. Realizacja rządowego programu budowy i modernizacji dróg, w tym szybkiego ruchu.19. Budowa i modernizacja wojewódzkiej infrastruktury drogowej,20. Wzrastający poziom wykształcenia mieszkańców - wzrost wskaźnika uczestnictwa mieszkańców powiatu hajnowskiego w edukacji szczebla wyższego.	<p>oraz wymiaru sprawiedliwości (sądy i prokuratura).</p> <ol style="list-style-type: none">8. Brak określonych przez Ministerstwo Edukacji standardów kształcenia, zatrudnienia nauczycieli i pracowników obsługi oraz administracji szkół, liczności oddziałów szkolnych, itp., będących podstawą naliczania subwencji oświatowej dla jednostek samorządu terytorialnego.9. Spadek nakładów finansowych na oświatę i wychowanie z budżetu państwa (obecnie stanowią one ok. 3,1% ogólnych wydatków). Natomiast według UNESCO nakłady na oświatę powinny kształtować się na poziomie 5,2% produktu krajowego brutto, a nakłady w granicach 4% to niezbędne minimum.10. Spadek realnej wartości subwencji oświatowej, co spowoduje konieczność coraz większego dofinansowywania oświaty z budżetów samorządów terytorialnych, kosztem innych dziedzin.11. Wzrost zjawiska ubóstwa ekonomicznego w polskim społeczeństwie - pauperyzacja osób i rodzin prowadząca do ich wykluczenia społecznego.12. Pogorszenie w odczuciu społecznym dostępności pacjentów do świadczeń medycznych, zwłaszcza usług o charakterze specjalistycznym13. Zbyt małe środki finansowe z budżetu państwa na zabezpieczenie potrzeb ludności w zakresie pomocy społecznej.14. Zmniejszanie się liczby miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych.15. Brak spójnej i aktywnej długookresowej polityki mieszkaniowej państwa, w tym zwłaszcza wsparcie taniego budownictwa mieszkaniowego dla osób niezamożnych (budownictwo komunalne, w tym socjalne).16. Niski poziom nakładów finansowych na budowę i modernizację dróg kołowych co przy dynamicznym rozwoju motoryzacji powoduje stałe pogarszanie się warunków podróży i bezpieczeństwa ruchu.17. Brak spójnej i kompleksowej polityki państwa odnośnie rolnictwa i obszarów wiejskich.18. Duże rozmiary rejestrowanego bezrobocia wśród ludzi młodych w wieku 18-34 lata. Ukryte bezrobocie na terenach wiejskich.19. Niska zdolność przystosowawcza osób pozostających bez pracy do nowych warunków gospodarczych, a także niewystarczające instrumenty i instytucje nastawione na kształcenie ustawiczne, dzięki któremu osoby bezrobotne mogłyby uzyskać nowe kwalifikacje zawodowe, a przez to podnieść swoje szanse na dynamicznie zmieniającym się rynku pracy,20. Postępujące ubożenie rodzin i rosnące dysproporcje w poziomie życia ludności.
---	--

9 ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

9.1 Cele i zasady Polityki ekologicznej państwa na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016

Planowane działania w obszarze ochrony środowiska w Polsce wpisują się w priorytety w skali Unii Europejskiej i cele 6. Wspólnotowego programu działań w zakresie środowiska naturalnego. Zgodnie z ostatnim przeglądem wspólnotowej polityki ochrony środowiska do najważniejszych wyzwań należy zaliczyć:

- działania na rzecz zapewnienia realizacji zasady zrównoważonego rozwoju;
- przystosowanie do zmian klimatu;
- ochrona różnorodności biologicznej.

KIERUNKI DZIAŁAŃ SYSTEMOWYCH

Cele średniokresowe do 2016 r.

1. Uwzględnienie zasad ochrony środowiska w strategiach sektorowych

Głównym celem jest doprowadzenie do sytuacji, w której projekty dokumentów strategicznych wszystkich sektorów gospodarki będą, zgodnie z obowiązującym w tym zakresie prawem, poddawane procedurze oceny oddziaływania na środowisko i wyniki tej oceny będą uwzględniane w ostatecznych wersjach tych dokumentów.

2. Aktywizacja rynku na rzecz ochrony środowiska

Głównym celem jest uruchomienie takich mechanizmów prawnych, ekonomicznych i edukacyjnych, które prowadziłyby do rozwoju proekologicznej produkcji towarów oraz do świadomych postaw konsumenckich zgodnie z zasadą rozwoju zrównoważonego. Działania te powinny objąć pełną internalizację kosztów zewnętrznych związanych z presją na środowisko.

3. Zarządzanie środowiskowe

Celem podstawowym jest jak najszersze przystępowanie do systemu EMAS, rozpowszechnianie wiedzy wśród społeczeństwa o tym systemie i tworzenie korzyści ekonomicznych dla firm i instytucji będących w systemie.

4. Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska

Głównym celem jest podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zgodnie z zasadą „myśl globalnie, działaj lokalnie”, prowadzącą do:

- proekologicznych zachowań konsumenckich,
- prośrodowiskowych nawyków i pobudzenia odpowiedzialności za stan środowiska,
- organizowania akcji lokalnych służących ochronie środowiska,
- uczestniczenia w procedurach prawnych i kontrolnych dotyczących ochrony środowiska.

5. Rozwój badań i postęp techniczny

Głównym celem jest zwiększenie roli polskich placówek badawczych we wdrażaniu ekoinnowacji w przemyśle oraz w produkcji wyrobów przyjaznych dla środowiska oraz doprowadzenie do zadowalającego stanu systemu monitoringu środowiska.

6. Odpowiedzialność za szkody w środowisku

Celem jest stworzenie systemu prewencyjnego, mającego na celu zapobieganie szkodom w środowisku i sygnalizującego możliwość wystąpienia szkody. W przypadku wystąpienia szkody w środowisku koszty naprawy muszą w pełni ponieść jej sprawcy.

7. Aspekt ekologiczny w planowaniu przestrzennym

W perspektywie średniookresowej jest konieczne przywrócenie właściwej roli planowania przestrzennego na obszarze całego kraju, w szczególności dotyczy to miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które powinny być podstawą lokalizacji nowych inwestycji.

OCHRONA ZASOBÓW NATURALNYCH

Cele średniookresowe do 2016 r.

1. Ochrona przyrody

Podstawowym celem jest zachowanie bogatej różnorodności biologicznej polskiej przyrody na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym), wraz z umożliwieniem zrównoważonego rozwoju gospodarczego kraju, który w sposób niekonfliktowy współistnieje z różnorodnością biologiczną.

2. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów

W perspektywie średniookresowej zakłada się dalsze prace w kierunku racjonalnego użytkowania zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej, z zachowaniem bogactwa biologicznego. Oznacza to rozwijanie idei trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej

3. Racjonalne gospodarowanie zasobami wody

Głównym celem jest racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych w taki sposób, aby uchronić gospodarkę narodową od deficytów wody i zabezpieczyć przed skutkami powodzi oraz zwiększenie samofinansowania gospodarki wodnej. Naczelnym zadaniem będzie dążenie do maksymalizacji oszczędności zasobów wodnych na cele przemysłowe i konsumpcyjne, zwiększenie retencji wodnej oraz skuteczna ochrona głównych zbiorników wód podziemnych przed zanieczyszczeniem.

4. Ochrona powierzchni ziemi

Głównymi celami dla ochrony powierzchni ziemi, a w szczególności dla ochrony gruntów użytkowanych rolniczo są:

- rozpowszechnianie dobrych praktyk rolnych i leśnych, zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego,
- przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogeniczne,
- zwiększenie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, przywracając im funkcję przyrodniczą, rekreacyjną lub rolniczą.

5. Gospodarowanie zasobami geologicznymi

Podstawowym celem jest racjonalizacja zaopatrzenia ludności oraz sektorów gospodarczych w kopaliny i wodę z zasobów podziemnych oraz otoczenia ich ochroną przed ilościową i jakościową degradacją. W terminie do 2016 r. jest konieczne:

- doskonalenie prawodawstwa dotyczącego ochrony zasobów kopaliny i wód podziemnych,
- ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopaliny,
- eliminacja nielegalnej eksploatacji kopaliny,
- wzmocnienie ochrony niezagospodarowanych złóż kopaliny w procesie planowania przestrzennego,
- rozpoznanie geologiczne złóż soli kamiennej, wyczerpanych złóż ropy i innych struktur geologicznych pod kątem magazynowania ropy naftowej i gazu ziemnego oraz składowania odpadów, w tym promieniotwórczych,
- dokończenie dokumentowania zasobów dyspozycyjnych wód leczniczych i termalnych oraz głównych zbiorników wód podziemnych.

POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA I BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO **Cele średniookresowe do 2016 r.**

1. Środowisko a zdrowie

Celem działań w obszarze zdrowia środowiskowego jest dalsza poprawa stanu zdrowotnego mieszkańców w wyniku wspólnych działań sektora ochrony środowiska z sektorem zdrowia oraz skuteczny nadzór nad wszystkimi instalacjami będącymi potencjalnymi źródłami awarii przemysłowych powodujących zanieczyszczenie środowiska.

2. Jakość powietrza

Najważniejszym zadaniem będzie dążenie do spełnienia przez RP zobowiązań wynikających z Traktatu Akcesyjnego oraz z dwóch dyrektyw unijnych. Z Dyrektywy LCP wynika, że emisja z dużych źródeł energii, o mocy powyżej 50 MWc, już w 2008 r. nie powinna być wyższa niż 454 tys. ton dla SO₂ i 254 tys. ton dla NO_x. Limity te dla 2010 r. wynoszą dla SO₂ - 426 tys., dla NO_x - 251 tys. ton, a dla roku 2012 wynoszą dla SO₂ - 358 tys. ton, dla NO_x - 239 tys. ton. Trzeba dodać, że są to limity niezwykle trudne do dotrzymania dla kotłowni spalających węgiel kamienny lub brunatny nawet przy

zastosowaniu instalacji odsiarczających gazy spalinowe. Podobnie trudne do spełnienia są normy narzucone przez Dyrektywę CAFE, dotyczące pyłu drobnego o granulacji 10 mikrometrów (PM10) oraz 2,5 mikrometra (PM 2,5). Do roku 2016 zakłada się także całkowitą likwidację emisji substancji niszczących warstwę ozonową przez wycofanie ich z obrotu i stosowania na terytorium Polski.

3. Ochrona wód

Do końca 2015 r. Polska powinna zapewnić 75% redukcji całkowitego ładunku azotu i fosforu w ściekach komunalnych kończąc krajowy program budowy oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnych dla wszystkich aglomeracji powyżej 2 000 RLM. Osiągnięcie tego celu będzie oznaczało przywrócenie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych w całym kraju, a także realizację Bałtyckiego Programu Działań dotyczącego walki z eutrofizacją wód Bałtyku. Naczelnym celem polityki ekologicznej Polski w zakresie ochrony zasobów wodnych jest utrzymanie lub osiągnięcie dobrego stanu wszystkich wód, w tym również zachowanie i przywracanie ciągłości ekologicznej cieków. Ten długofalowy cel powinien być zrealizowany do 2015 r. tak, jak to przewiduje dla wszystkich krajów Unii Europejskiej Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE, natomiast w polskim prawodawstwie ustawa - Prawo wodne. Cel ten będzie realizowany przez opracowanie dla każdego wydzielonego w Polsce obszaru dorzecza planu gospodarowania wodami oraz programu wodno-środowiskowego kraju. W tych dokumentach planistycznych zawarte będą między innymi informacje na temat działań, które należy podjąć w terminie do końca 2012 r., aby móc osiągnąć zakładane cele środowiskowe.

4. Gospodarka odpadami

Celami w zakresie gospodarki odpadami są:

- utrzymanie tendencji oddzielenia ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju (mniej odpadów na jednostkę produktów, mniej opakowań, dłuższe okresy życia produktów itp.),
- znaczne zwiększenie odzysku energii z odpadów komunalnych w sposób bezpieczny dla środowiska,
- zamknięcie wszystkich składowisk, które nie spełniają standardów UE i ich rekultywacja,
- sporządzenie spisu zamkniętych składowisk odpadów wydobywczych, wraz z identyfikacją obiektów wpływających znacząco na środowisko (obowiązek wynikający z dyrektywy 2006/21/WE oraz ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych (Dz. U. Nr 138, poz. 865),
- eliminacja kierowania na składowiska zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz zużytych baterii i akumulatorów

5. Oddziaływanie hałasu i pól elektromagnetycznych

Celem w zakresie ochrony przed hałasem jest dokonanie wiarygodnej oceny narażenia społeczeństwa na ponadnormatywny hałas i podjęcie kroków do zmniejszenia tego zagrożenia tam, gdzie jest ono największe. Podobny jest też cel działań związanych z zabezpieczeniem społeczeństwa przed nadmiernym oddziaływaniem pól elektromagnetycznych.

6. Substancje chemiczne w środowisku

Celem w odniesieniu do chemikaliów jest stworzenie efektywnego systemu nadzoru nad substancjami chemicznymi dopuszczonymi na rynek, zgodnego z zasadami Rozporządzenia REACH.

9.2 Założenia wyjściowe Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011-2014.

Głównym celem *Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011-2014* jest określenie polityki zrównoważonego rozwoju województwa podlaskiego, która ma być realizacją polityki ekologicznej państwa w skali regionu.

Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego uwzględnia uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, w tym ekologiczne, przestrzenne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania rozwoju województwa, określa priorytetowe działania ekologiczne oraz harmonogram zadań ekologicznych.

Celem strategicznym *Programu Ochrony Środowiska Podlaskiego na lata 2011-2014* jest:

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO PRZY POPRAWIE I PROMOCJI ŚRODOWISKA NATURALNEGO.

Powyższa misja będzie realizowana poprzez priorytety i działania ekologiczne województwa. *Program* będzie realizowany przez cele długoterminowe, nazywane dalej priorytetami, obejmujące lata 2011-2018 oraz przez cele krótkoterminowe (szczegółowe) w ramach każdego z celów długoterminowych, realizowane w latach 2011 - 2014.

W poszczególnych obszarach *Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011-2014* zakłada następujące cele:

I ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO (PA)

Cel długoterminowy:

Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Wdrażanie i realizacja założeń Programów służących ochronie powietrza.
- 2) Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych.

II GOSPODARKA WODNA (W)

Cel długoterminowy:

Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej.
- 2) Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód.
- 3) Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych.
- 4) Zwiększenie retencji w zlewniach oraz zapobieganie suszy i skutkom wezbrań powodziowych.
- 5) Odtworzenie ciągłości ekologicznej i renaturalizacja rzek.

III OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU (OP)

Cel długoterminowy:

Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym) oraz georóżnorodności.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Pogłębianie i udostępnianie wiedzy o zasobach przyrodniczych województwa.
- 2) Wzmocnienie monitoringu wody przeznaczonej do spożycia.
- 3) Zachowanie lub odtworzenie właściwej struktury i stanu ekosystemów .
- 4) Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich.
- 5) Zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych.

IV OCHRONA PRZED HAŁASEM (H)

Cel długoterminowy:

Zmniejszenie zagrożenia poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Rozpoznanie i ocena stopnia narażenia mieszkańców województwa na ponadnormatywny hałas.
- 2) Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas.

V PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE (PEM)

Cel długoterminowy:

Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.

Cel krótkoterminowy:

Utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej wartości dopuszczalnych.

VI ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII (OZE)

Cel długoterminowy:

Ograniczanie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Cel krótkoterminowy:

Zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii.

VII POWAŻNE AWARIE PRZEMYSŁOWE (PAP)

Cel długoterminowy:

Zapobieganie powstawaniu poważnych awarii przemysłowych.

Cel krótkoterminowy:

Monitoring obszarów zagrożonych wystąpieniem poważnych awarii przemysłowych.

VIII EKSPLOATACJA SUROWCÓW NATURALNYCH (SN)

Cel długoterminowy:

Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi.

Cel krótkoterminowy:

Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalni.

IX GLEBY I ICH ZANIECZYSZCZENIA (GI)

Cel długoterminowy:

Ochrona powierzchni ziemi.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.
- 2) Wskazanie obszarów zanieczyszczonych i ich rekultywacja.

X EDUKACJA EKOLOGICZNA (EE)

Cel długoterminowy:

Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców województwa podlaskiego.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony powietrza i właściwej gospodarki odpadami.
- 2) Oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej.
- 3) Wzrost świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska.

10 USTALENIA PROGRAMU

10.1 Priorytety i działania ekologiczne

Misją⁴ Programu jest

**ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ POWIATU HAJNOWSKIEGO PRZY
POPRAWIE I PROMOCJI ŚRODOWISKA NATURALNEGO**

Powyższa misja będzie realizowana poprzez priorytety i działania ekologiczne powiatu, z którymi będą spójne gminne priorytety i działania planowane w programach ochrony środowiska. Program będzie realizowany przez cele długoterminowe, nazywane dalej priorytetami, obejmujące lata 2012-2019 oraz przez cele krótkoterminowe (szczegółowe) w ramach każdego z celów długoterminowych, realizowane w latach 2012 – 2015.

Biorąc pod uwagę powyższe kryteria sformułowano następujące powiatowe cele ekologiczne:

I ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO (PA)

Cel długoterminowy:

Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Wdrażanie i realizacja założeń Programów służących ochronie powietrza.
- 2) Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych.
 - Ograniczenie niskiej emisji,
 - Modernizacja kotłowni,
 - Zmiana systemu ogrzewania na bardziej efektywny ekologicznie i energetycznie, w tym wymiana ogrzewania węglowego na gazowe, olejowe lub inne bardziej ekologiczne,
 - Termomodernizacja budynków,
 - Kontrola zakładów emitujących zanieczyszczenia do powietrza,
 - Przebudowa, modernizacja/ poprawa stanu technicznego dróg,
 - Zakup pojazdów transportu publicznego o niskiej emisji spalin (tym: zakup pojazdów spełniających normy emisji spalin euro 4, zastosowanie w komunikacji miejskiej środków transportu zasilanych paliwem alternatywnym np. gazowym cng lub odnawialnym (bioetanol) w miejsce oleju napędowego),
 - Inne działania mające na celu ograniczenie emisji z transportu (w tym rozwój komunikacji zbiorowej „przyjaznej dla użytkownika”, prowadzenie odpowiedniej

⁴ Misja zgodna z dokumentem „Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011 – 2014”

polityki parkingowej w centrach wymuszającej ograniczenia korzystania z samochodów).

II GOSPODARKA WODNA (W)

Cel długoterminowy:

Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej.
 - modernizacja i rozbudowa systemów poboru i uzdatniania wody,
 - budowa nowych oraz modernizacja istniejących sieci wodociągowych,
 - informowanie społeczeństwa o jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi i wykorzystywanej w kąpieliskach.
- 2) Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód
 - minimalizacja strat wody na przesyle wody wodociągowej,
 - eliminacja nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe oraz wprowadzanie zamkniętych obiegów wody w przemyśle oraz wodooszczędnych technologii,
 - analiza wielkości zasobów dyspozycyjnych pod kątem reglamentacji uprawnień do korzystania ze środowiska (ograniczenie poboru wód dla przemysłu i rolnictwa),
 - doskonalenie monitoringu sieci wodociągowej pod względem ilościowym,
 - przestrzeganie zasad poboru wód podziemnych zgodnie z zasobami dyspozycyjnymi.
- 3) Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych
 - budowa, rozbudowa i modernizacja komunalnych oczyszczalni ścieków oraz systemu kanalizacji,
 - budowa kanalizacji deszczowej,
 - budowa oczyszczalni przydomowych tam, gdzie brak będzie kanalizacji w okresie perspektywnym,
 - ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, ograniczenie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa przez wyposażenie w zbiorniki na gnojowice i płyty obornikowe i stosowanie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej oraz racjonalne dawkowanie i przestrzeganie agrometeorologicznych terminów stosowania nawozów sztucznych i środków ochrony roślin(szkolenia),
 - ustanowienie obszarów ochronnych dla GZWP,
 - wspieranie rolnictwa ekologicznego,
 - prowadzenie monitoringu wód podziemnych i powierzchniowych.
- 4) Zwiększenie retencji w zlewniach oraz zapobieganie suszy i skutkom wezbrań powodziowych
 - realizacja zwiększenia lesistości,
 - dokonanie wstępnej oceny ryzyka powodzi,
 - wyznaczenie obszarów zalewowych,
- 5) Odtworzenie ciągłości ekologicznej i renaturalizacja rzek.

- zapewnienie ciągłości rzek poprzez udrożnienie obiektów stanowiących przeszkodę dla migracji ryb,
- ochrona, zachowanie i przywracanie biotopów i naturalnych siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory,
- wdrażanie małej retencji na obszarach Natura 2000 i innych cennych przyrodniczo, zwłaszcza w lasach i obszarach bagien i torfowisk.

III OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU (OP)

Cel długoterminowy:

Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym) oraz georóżnorodności.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Pogłębianie i udostępnianie wiedzy o zasobach przyrodniczych powiatu
 - kontynuowanie inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej ze szczególnym uwzględnieniem obszarów Natura 2000,
 - promocja walorów przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem parku narodowego i obszarów Natura 2000,
 - edukacja pracowników administracji publicznej oraz pozostałych interesariuszy w zakresie prawnych i przyrodniczych podstaw zarządzania obszarami Natura 2000.
- 2) Wzmocnienie monitoringu wody przeznaczonej do spożycia
 - uporządkowanie kwestii planowania przestrzennego i wprowadzenie zapisów dotyczących ochrony przyrody do dokumentów planistycznych gmin i powiatu,
 - opracowanie i zatwierdzenie planów ochrony dla istniejących rezerwatów przyrody oraz parku narodowego i parków krajobrazowych,
 - opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000,
 - systematyczne wykonywanie ocen oddziaływania na środowisko dla inwestycji mogących niekorzystnie oddziaływać na przedmiot ochrony na obszarach Natura 2000.
- 3) Zachowanie lub odtworzenie właściwej struktury i stanu ekosystemów
 - czynna ochrona terenów podmokłych oraz łąk i pastwisk cennych przyrodniczo,
 - wzbogacenie składu gatunkowego sztucznych odnowień leśnych w kierunku zgodności z siedliskiem,
 - opracowanie i wdrażanie programów ochrony gatunków zagrożonych (w tym czynna ochrona fauny np. nietoperzy, bociana białego)
 - przeciwdziałanie pogorszeniu się stanu siedlisk i gatunków na obszarach Natura 2000 oraz w razie potrzeby podejmowanie działań kompensacyjnych,
 - monitoring stanu gatunków i siedlisk na obszarach Natura 2000.
- 4) Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich.
 - szkolenia i wsparcie rolników we wdrażaniu programów rolno- środowiskowych,
 - szkolenia i wsparcie rolników we wdrażaniu rolnictwa ekologicznego
- 5) Zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych
 - inwentaryzacja i rozpoznanie obszarów potencjalnie konfliktowych pod kątem sporów ochrona przyrody- rozwój gospodarczy,
 - wdrożenie procesów mediacji z udziałem profesjonalnych mediatorów w przypadku istniejących konfliktów ekologicznych.

IV OCHRONA PRZED HAŁASEM (H)

Cel długoterminowy:

Zmniejszenie zagrożenia poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Rozpoznanie i ocena stopnia narażenia mieszkańców powiatu na ponadnormatywny hałas
 - monitoring hałasu komunikacyjnego,
 - zwiększenie kontroli jednostek gospodarczych w zakresie emitowanego hałasu.
- 2) Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas
 - remont nawierzchni dotychczasowych odcinków dróg,
 - opracowanie i wdrożenie zasad organizacji ruchu sprzyjających obniżeniu emisji hałasu do środowiska,
 - utworzenie obszarów ograniczonego użytkowania (w przypadku braku technicznych możliwości),
 - interwencyjna działalność organów kontroli środowiska w przypadku poważnych naruszeń zasad przestrzegania emisji hałasu przemysłowego do środowiska.

V PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE (PEM)

Cel długoterminowy:

Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.

Cel krótkoterminowy:

Utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej wartości dopuszczalnych.

VI ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII (OZE)

Cel długoterminowy:

Ograniczanie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Cel krótkoterminowy:

Zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii

- termomodernizacja budynków,
- modernizacja układów technologicznych skutkująca zmniejszeniem zużycia materiałów, wody lub energii.

VII POWAŻNE AWARIE PRZEMYSŁOWE (PAP)

Cel długoterminowy:

Zapobieganie powstawaniu poważnych awarii przemysłowych.

Cel krótkoterminowy:

Monitoring obszarów zagrożonych wystąpieniem poważnych awarii przemysłowych

- prowadzenie kontroli na terenach zakładów przemysłowych,
- edukacja w zakresie właściwych zachowań w sytuacjach zagrożenia wśród mieszkańców powiatu.

VIII EKSPLOATACJA SUROWCÓW NATURALNYCH (SN)

Cel długoterminowy:

Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi.

Cel krótkoterminowy:

Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalin

- eliminacja nielegalnej eksploatacji kopalin,
- wzmocnienie ochrony niezagospodarowanych złóż kopalin w procesie planowania przestrzennego.

IX GLEBY I ICH ZANIECZYSZCZENIA (GL)

Cel długoterminowy:

Ochrona powierzchni ziemi.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju
 - rozpowszechnienie dobrych praktyk rolnych i lesnych, zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego,
 - przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno- błotnych przez czynniki antropogeniczne,
 - zwiększenie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, przywracając im funkcję przyrodniczą, rekreacyjną lub rolniczą.
- 2) Wskazanie obszarów zanieczyszczonych i ich rekultywacja
 - rozpoznanie obszarów zanieczyszczonych,
 - rekultywacja rozpoznanych obszarów.

X EDUKACJA EKOLOGICZNA (EE)

Cel długoterminowy:

Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców zakresie ochrony powietrza i właściwej gospodarki odpadami
 - działania promocyjne i edukacyjne w odniesieniu do możliwości wykorzystania innych alternatywnych źródeł energii,
 - działania promocyjne i edukacyjne w odniesieniu do uświadamiania mieszkańcom zagrożenia jakie stanowi spalanie odpadów w piecach domowych,
 - edukacja w zakresie odpowiedniego postępowania z odpadami komunalnymi,
 - działania promocyjne i edukacyjne w odniesieniu do kształtowania pozytywnych postaw mieszkańców w zakresie poszanowania energii.
- 2) Oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej

- propagowanie zachowań sprzyjających oszczędzaniu wody przez działania edukacyjno- promocyjne,
 - podnoszenie świadomości w zakresie negatywnego wpływu na jakość wód nieprawidłowej gospodarki ściekowej w domostwach i gospodarstwach rolnych.
- 3) Wzrost świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska
- przeprowadzenie edukacji ekologicznej celem zmniejszenia emisji hałasu, ze szczególnym naciskiem na promocję komunikacji zbiorowej, promocję proekologicznego korzystania z samochodów: carpooling (jazda z sąsiadem), ecodriving (ekojazda),
 - edukacja społeczeństwa na rzecz kreowania prawidłowych zachowań w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnego zagrożenia środowiska,
 - szkolenia dla rolników z zakresu właściwego nawożenia, promocji rolnictwa ekologicznego, stosowania dobrych praktyk.

10.2 Program zadaniowy

TABELA NR 23 Zadania inwestycyjne powiatu planowane do realizacji w latach 2012 – 2019

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna (w nawiasie podać jednostki włączone)	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania (podać udział w %)
			2012	2013	2014	2015	2016 - 2019	
Urząd Miasta Hajnówka								
1.	Przebudowa ulicy 11-go Listopada w Hajnówce (droga powiatowa nr 2326B)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	2 245,83	-	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce - 35%, Urząd Miasta Hajnówka - 35% i NPPDL - 30%
2.	Przebudowa ulicy Wrzosowej w Hajnówce (droga powiatowa nr 2323 B)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	1 250,00		-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Miasta Hajnówka po 50%
3.	Przebudowa ulic powiatowych na osiedlu Paszki w Hajnówce wraz z infrastrukturą towarzyszącą (Targowa, Dolna, Prosta, Poddolna, Dziewiatowskiego) wraz z dokumentacją	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	20 000,00			-	Urząd Miasta Hajnówka opracowanie dokumentacji – 100% Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Miasta Hajnówka oraz z funduszy Unii lub krajowe.
4.	Termomodernizacja Zespołu Szkół z BJNI w Hajnówce.	Starostwo Powiatowe w Hajnówce	W miarę budżetu Starostwa Powiatowego w Hajnówce oraz pozyskanych środków z NFOŚiGW lub UE					
5.	Wymiana co w Liceum Ogólnokształcącym w Hajnówce.	Starostwo Powiatowe w Hajnówce	W miarę budżetu Starostwa Powiatowego w Hajnówce oraz pozyskanych środków z NFOŚiGW lub UE					
6.	Termomodernizacja budynku, w którym mieści się m.in. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie.	Starostwo Powiatowe w Hajnówce	W miarę budżetu Starostwa Powiatowego w Hajnówce oraz pozyskanych środków z NFOŚiGW lub UE					

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna (w nawiasie podać jednostki włączone)	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania (podać udział w %)
			2012	2013	2014	2015	2016 - 2019	
Gmina Białowieża								
1.	Remont mostu na ul. Towarowej w Białowieży (dr. pow. Nr 1649 B)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	724,00	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Białowieży po 50%
2.	Przebudowa przepustu na ul. Granicznej w Białowieży (dr. pow. 1649B)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	214,00	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Białowieży po 50%
3.	Remont istniejącej nawierzchni drogi Nr 1651 B na odcinku dr. woj. - Budy	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	212,5	300,00	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Białowieży po 50%
4.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1651B-Budy- Teremiski-Pogorzelce- Białowieża wraz z drogowymi obiektami inżynierskimi	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	11 500,00		-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Białowieży po 50%
5.	Przebudowa ulicy Olgi Gabiec w Białowieży (dr. pow. Nr 1649 B) – wykonanie warstwy ścieralnej (w tym dokumentacja)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	375,00		-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Białowieży po 50%
6.	Remont istniejącej nawierzchni drogi Nr 1649 B na odcinku Podolany I	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	93,50	200,00	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Białowieży po 50%
7.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1649 B st. kol. Białowieża -Podolany – Zastawa (w tym	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	4 875,00		-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Białowieży po 50%

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna (w nawiasie podać jednostki włączone)	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania (podać udział w %)
			2012	2013	2014	2015	2016 - 2019	
	dokumentacja)							
Gmina Czeremcha								
1.	Projekt p.n. Integracja sieci drogowej obszaru przygranicznego - Przebudowa drogi powiatowej Nr 1774 B Miedwieżyki – dr. kr. Nr 66	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-		571 928,31		-	Budżet Programu Współpracy Transgranicznej Polska – Ukraina 2007 – 2013 – 90%, Starostwo Powiatowe w Hajnówce – 5% i Urząd Gminy w Czeremsze – 5%
2.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1652B Orzeszkowo- Piaski- Wojnówka- Opaka- Wólka Terechowska wraz dokumentacją projektową	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	58,43	-		900,00		Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Czeremsze po 50%
3.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1769B Zubacze- dr. kr. Nr 66- Czeremcha (wykonanie poszerzenia jezdni)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-		937,50			Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Czeremsze po 50%
4.	Przebudowa chodników na ulicy Fabrycznej w Czeremsze w ciągu drogi powiatowej Nr 1769 B	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	67,3	-	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Czeremsze po 50%
5.	Przebudowa chodników na ulicy 1 Maja, Lipowej (w tym opracowanie dokumentacji)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-		569,30			Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Czeremsze po 50%
Gmina Czyże								
1.	Remont drogi powiatowej Nr 1602 B Zbucz – Morze o długości ok. 1,008 km	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych	248,13	-	-	-	-	Urząd Gminy Czyże 54% i NPPDL 46%

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna (w nawiasie podać jednostki włączone)	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania (podać udział w %)
			2012	2013	2014	2015	2016 - 2019	
		w Hajnówce						
2.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1617 B Łuszczce - Lady (w tym podział i wykup działek)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	110,2	101,90	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce 18% i Urząd Gminy w Czyżach 82% na realizację w 2012 r.
3.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1622B Kotówka-Trywieża-Kuraszewo	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	195,7	-	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Czyżach po 50%
4.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1614 B Kotówka-Trywieża-Kuraszewo	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	848,39		-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Czyżach po 50%
5.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1613 B dr.Nr 1603 B – Miękisze – Sapowo- Klejniki	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	1 094,40		-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Czyżach po 50%
6.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1604 B dr. Nr 1603 B - Gorodczyno	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	279,3	-		Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Czyżach po 50%
7.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1601 B Bielsk Podlaski – Klejniki – Tyniewiczze Duże	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	1420,44			-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Czyżach po 50%
8.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1621B Kuraszewo- Nowokornino	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	114,0	-	390,00	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce 21% i Urząd Gminy w Czyżach 79% na realizację w 2012 r.

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna (w nawiasie podać jednostki włączone)	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania (podać udział w %)
			2012	2013	2014	2015	2016 - 2019	
								Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Urząd Gminy w Hajnówce i Urząd Gminy w Czyżach po 50%
Gmina Dubicze Cerkiewne								
1.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1666 B Istok-Witowo -Długi Bród (w tym dokumentacja)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	488,15		-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Dubiczach Cerkiewnych po 50%
2	Przebudowa ulicy Głównej, ul. Parkowej i ul. Leśnej wraz z chodnikami w Dubiczach Cerkiewnych (dr. pow. Nr 1654B i 1675B)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	52,89	-		8 129,90		Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Dubiczach Cerkiewnych po 50%
3.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1667B Witowo – Piaski (w tym dokumentacja)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-		502,28		-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Dubiczach Cerkiewnych po 50%
4.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1676B Rutka – Grabowiec	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-		254,68		-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Dubiczach Cerkiewnych po 50%
5.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1675 B Dubicze Cerkiewne – dr. Nr 1655 B	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-		297,54	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Dubiczach Cerkiewnych po 50%
6.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1668 B Wojnowka – Górny Gród	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-		346,79	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Dubiczach Cerkiewnych po 50%
7.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1619B Dubicze Os. – Jagodniki (w	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych	-	-	277,25		-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Dubiczach Cerkiewnych po

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna (w nawiasie podać jednostki włączone)	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania (podać udział w %)
			2012	2013	2014	2015	2016 - 2019	
	tym dokumentacja)	w Hajnówce						50%
Gmina Hajnówka								
1.	Budowa chodników we wsi Nowoberezowo dr. pow. Nr 1619B (w tym dokumentacja)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-		350,00		Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Hajnówce po 50%
2.	Remont przepustu na dr. pow. Nr 1673B do wsi Chytra	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	267,50	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Hajnówce po 50%
3.	Przebudowa mostu w Trywieży na dr. pow. Nr 1619 B	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-		734,20		Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Hajnówce po 50%
4.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1622B Kotówka-Trywieża-Kuraszewo	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	222,30		-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Hajnówce po 50%
5.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1621B Kuraszewo- Nowokornino	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-		410,63		Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Hajnówce po 50%
6.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1619B Dubicze Os. – Jagodniki (w tym dokumentacja)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-		412,45	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Hajnówce po 50%
7.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1625 B dr. Nr 685- Grodzisko-Kotówka	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	59,96	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Hajnówce po 50%

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna (w nawiasie podać jednostki włączone)	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania (podać udział w %)
			2012	2013	2014	2015	2016 - 2019	
8.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1626 B Kotłówka – dr. Nr 1625 B	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	-	159,14	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Hajnówce po 50%
9.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1919 B Łosinka – Dubicze Osoczne – dr. Nr 685	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	-	277,25	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Hajnówce po 50%
10.	Remont przepustu na dr. pow. Nr 1619B do wsi Dubicze Osoczne	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	214,46	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Hajnówce po 50%
Gmina Kleszczele								
1.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1743 Piotrowszczyzna – Gruzka – dr. woj. nr 693 (w tym dokumentacja)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	289,2	-	189,24	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Kleszczelach po 50%
2.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1777 B Kleszczele- Dobrowoda	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	79,57	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Kleszczelach po 50%
3.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1744 B dr. Nr 1742 B- Pogreby	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	-	109,90	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Kleszczelach po 50%
4.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1742 B dr. Nr 1740 B - Kleszczele	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	76,8	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Kleszczelach po 50%
5.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1652 B Poryjewo -Czeremcha	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	-	751,49	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Kleszczelach po 50%

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna (w nawiasie podać jednostki włączone)	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania (podać udział w %)
			2012	2013	2014	2015	2016 - 2019	
6.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1777B we wsi Dobrowoda	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	3 973,40	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Kleszczelach po 50%
7.	Przebudowa ul. Boćkowskiej w Kleszczelach dr. pow. Nr 1747B (w tym dokumentacja)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	50,00	-	-	2 583,84	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Kleszczelach po 50% (opracowanie dokumentacji 2012 r.) Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Kleszczelach po 50%
8.	Remont przepustu w Policznej (dr. pow. Nr 1775B)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	214,00	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Kleszczelach po 50%
Miasto Kleszczele								
1.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1744 B dr. Nr 1742 B - Pogreby	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	159,60	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Miejski Kleszczele po 50%
2.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1747 B Kleszczele - Wólka	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	978,12	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Miejski Kleszczele po 50%
Gmina Narew								
1.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1481B Trześcianka – Puchły	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	426,36	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Kleszczelach po 50%
2.	Remont istniejącej nawierzchni drogi powiatowej Nr 1630 B we wsi Rohozy	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	35,7	-	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna (w nawiasie podać jednostki włączone)	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania (podać udział w %)
			2012	2013	2014	2015	2016 - 2019	
3.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1630B Białki – Ogrodniki – Iwanki	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	190,00	-	929,33		-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
4.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1601B na odc. Tyniewiczze – Narew (w tym dokumentacja)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	2 875,00				Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
5.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1627B Tyniewiczze – Łopuchówka (w tym dokumentacja)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	454,86		-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
6.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1626B Kotłówka – Koweła – Rzepiska (w tym dokumentacja)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	562,02		-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
7.	Opracowanie dokumentacji na przebudowę drogi powiatowej Nr 1620B Tyniewiczze – Kamień – Kuraszewo – Kojły – Nowoberezowo	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	96,66		-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
8.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1640B Krzywiec – Bernadzki Most – Narewka (w tym dokumentacja)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	151,62		Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
9.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1560 B Żywkowo - Białki	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	-	250,80	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
10.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1604 B dr.	Starostwo Powiatowe w Hajnówce,	-	-	-	-	323,76	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna (w nawiasie podać jednostki włączone)	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania (podać udział w %)
			2012	2013	2014	2015	2016 - 2019	
	Nr 1603 B - Gorodczyno	Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce						Narwi po 50%
11.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1605 B dr. Nr 1604 B- Lachy	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	983,82		Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
12.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1625 B dr. nr 685 – Grodzisko-Kotówka	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	757,87		Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
13.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1628 B Łosinka- dr. Nr 1634 B	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	-	314,18	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
14.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1631 B Trześcianka- dr. Nr 1629 B	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	1 769,96		Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
15.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1633 B Hożna- Potoka	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	273,60	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
16.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1478 B Sieński - Soce	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	568,86		Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
17.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1601 B Tyniewiczze Duże - Narew	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-			1 706,58		Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%
18.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1480B Dawidowicze – Soce – Trześcianka (w tym	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	1 125,00		Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narwi po 50%

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna (w nawiasie podać jednostki włączone)	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania (podać udział w %)
			2012	2013	2014	2015	2016 - 2019	
	dokumentacja)							
Gmina Narewka								
1.	Remont przepustu w Zabrodach (dr. pow. Nr 1646B) w tym dokumentacja	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	214,00	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narewce po 50%
2.	Przebudowa ciągu drogi powiatowej Nr 1638B Lewkowo Nowe – Lewkowo Stare – Kapitańszczyzna oraz budowa chodników (w tym dokumentacja)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	205,33	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narewce po 50%
3	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1636B Podlewkowie – Minkówka – Zabłotczyzna	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	127,3	-	559,28	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narewce po 50%
4.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1645 B Leśna - Olchówka	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	290,5	-	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narewce po 50%
5.	Remont istniejącej nawierzchni drogi powiatowej nr 1561 B Narewka – Mikłaszewo – Leśna	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	109,250	-	-	-	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce 100%
6.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1642 B droga przez wieś Skupowo	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	27,59	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narewce po 50%
7.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1641 B dr. Nr 687 – St. kolejowa Gnilec	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	-	290,24	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narewce po 50%

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna (w nawiasie podać jednostki włączone)	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania (podać udział w %)
			2012	2013	2014	2015	2016 - 2019	
	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1637 B dr. Nr 1635 B- Michnówka	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	-	231,65	-	Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narewce po 50%
6.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1640B Krzywiec – Bernadzki Most – Narewka (w tym dokumentacja)	Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Zarząd Dróg Powiatowych w Hajnówce	-	-	2 085,06			Starostwo Powiatowe w Hajnówce i Urząd Gminy w Narewce po 50%

Źródło: dane z Starostwa Powiatowego w Hajnówce

TABELA NR 24 Zadania koordynowane.

Działanie	Termin realizacji [do roku]	Jednostka realizująca	Koszt całkowity przedsięwzięcia [tys. zł]	Źródło finansowania
Priorytet: ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO (PA)				
Cel strategiczny (długoterminowy): Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza				
Cel operacyjny (krótkoterminowy): PA1. Wdrażanie i realizacja założeń Programów służących ochronie powietrza				
Cel operacyjny (krótkoterminowy): PA2. Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych				
<ul style="list-style-type: none"> – ograniczenie emisji niskiej, – modernizacja kotłowni, – zmiana systemu ogrzewania na bardziej efektywny ekologicznie i energetycznie, w tym wymiana ogrzewania węglowego na gazowe, olejowe lub inne bardziej ekologiczne, – termomodernizacja budynków, – kontrola zakładów emitujących zanieczyszczenia do powietrza, – budowa obwodnic, przebudowa, modernizacja/ poprawa stanu technicznego dróg, – zakup pojazdów transportu publicznego o niskiej emisji spalin (w tym: zakup pojazdów spełniających normy emisji spalin euro 4, zastosowanie w komunikacji miejskiej środków transportu zasilanych paliwem alternatywnym np. gazowym cng lub odnawialnym (bioetanol) w miejsce oleju napędowego), – inne działania mające na celu ograniczenie emisji z transportu (w tym rozwój komunikacji zbiorowej "przyjaznej dla użytkownika", prowadzenie odpowiedniej polityki parkingowej w centrach wymuszającej ograniczenia korzystania z samochodów 	2014	Jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa energetyczne, administratorzy i właściciele budynków	W ramach zadań własnych i wg kosztorysów prac	środki własne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, środki UE
Priorytet: GOSPODARKA WODNA (W)				
Cel strategiczny (długoterminowy): Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania				
Cel operacyjny (krótkoterminowy): W1. Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej				
<ul style="list-style-type: none"> – Modernizacja i rozbudowa systemów poboru i uzdatniania wody – Budowa nowych oraz modernizacja istniejących sieci wodociągowych – Informowania społeczeństwa o jakości wody przeznaczonej do 	2014	Przedsiębiorstwa Wodociągów i kanalizacji, zarządy miast/	200 000	środki własne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, środki UE

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Działanie	Termin realizacji [do roku]	Jednostka realizująca	Koszt całkowity przedsięwzięcia [tys. zł]	Źródło finansowania
spożycia przez ludzi i wykorzystywanej w kąpieliskach		gmin zarząd województwa, WSSE, RZGW		
Cel operacyjny (krótkoterminowy): W2. Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód				
<ul style="list-style-type: none"> – Minimalizacja strat wody na przesyle wody wodociągowej – Eliminacja nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe oraz wprowadzanie zamkniętych obiegów wody w przemyśle oraz wodooszczędnych technologii – Analiza wielkości zasobów dyspozycyjnych pod kątem reglamentacji uprawnieo do korzystania ze środowiska (ograniczenie poboru wód dla przemysłu i rolnictwa) – Doskonalenie monitoringu sieci wodociągowej pod względem ilościowym – Przestrzeganie zasad poboru wód podziemnych zgodnie z zasobami dyspozycyjnym 	2014	Administratorzy sieci, Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji, zarządy miast/gmin, RZGW, WIOŚ w Białymstoku	5 000	środki własne, środki UE
Cel operacyjny (krótkoterminowy): W3. Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych				
<ul style="list-style-type: none"> – Budowa, rozbudowa i modernizacja komunalnych oczyszczalni ścieków oraz systemu kanalizacji m.in. ujętych w Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych oraz Programem wyposażenia w oczyszczalnie ścieków aglomeracji <2000 RLM – Budowa kanalizacji deszczowej – Budowa oczyszczalni przydomowych tam, gdzie brak będzie kanalizacji w okresie perspektywicznym – Budowa biogazowni m.in. w celu zagospodarowania ścieków z hodowli – Ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków – Wdrożenie harmonogramu wywozu nieczystości płynnych i osadów ściekowych z przydomowych oczyszczalni – Redukcja zanieczyszczeń biodegradowalnych przez zakłady przemysłu rolno-spożywczego o wielkości > 4000 RLM – Ograniczanie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa przez wyposażanie w zbiorniki na gnojowice i płyty obornikowe i stosowanie Kodeksu 	2015	Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji, zarządy miast/gmin, zakłady przemysłowe, WIOŚ w Białymstoku, Właściciele gospodarstw domowych, podmioty gospodarcze, Właściciele gospodarstw rolnych, PODR	250 000	środki własne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, środki UE, budżet gminy

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Działanie	Termin realizacji [do roku]	Jednostka realizująca	Koszt całkowity przedsięwzięcia [tys. zł]	Źródło finansowania
<ul style="list-style-type: none"> - Dobrej Praktyki Rolniczej oraz racjonalne dawkowanie i przestrzeganie agrometeorologicznych terminów stosowania nawozów sztucznych i środków ochrony roślin (szkolenia) - Ustanowienie obszarów ochronnych dla GZWP - Wspieranie rolnictwa ekologicznego - Opracowanie warunków korzystania z wód regionu i zlewni - Prowadzenie monitoringu wód podziemnych i powierzchniowych 				
Cel operacyjny (krótkoterminowy): W4. Zwiększenie retencji w zlewniach oraz zapobieganie suszy i skutkom wezbrań powodziowych				
<ul style="list-style-type: none"> - Realizacja zadań wynikających z "Programu nawodnień rolniczych województwa podlaskiego na lata 2007- 2013" w tym m.in. odbudowa, modernizacja i budowa nowych sztucznych zbiorników wodnych i stawów rybnych, piętrzenie istniejących małych jezior i magazynowanie dodatkowych zasobów wody, odbudowa lub modernizacja: rzek , kanałów, wałów, modernizacja systemu nawodnień grawitacyjnych, modernizacja i odbudowa stacji pomp - Realizacja "Programu zwiększania lesistości kraju" - Dokonanie wstępnej oceny ryzyka powodzi - Opracowanie map zagrożenia powodzią oraz map ryzyka powodzi - Wyznaczenie obszarów zalewowych - Retencjonowanie wód opadowych poprzez instalację odpowiednich urządzeń na ciągach kanalizacji deszczowej i rowów melioracyjnych - Monitorowanie stanu wałów i urządzeń wodnych oraz terenów osuwiskowych - Rekultywacja dna i brzegów rzek 	2014	Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych, RZGW, Wojewoda Podlaski, zarządy miast/gmin, administratorzy cieków,	240 000	środki własne, WFOŚiGW, NFOŚiGW, środki UE
Cel operacyjny (krótkoterminowy): W5. Odtworzenie ciągłości ekologicznej i renaturalizacja rzek				
<ul style="list-style-type: none"> - Zapewnienie ciągłości rzek i potoków poprzez udrożnienie obiektów stanowiących przeszkodę dla migracji ryb - Ochrona, zachowanie i przywracanie biotopów i naturalnych siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory - Wdrażanie małej retencji na obszarach Natura 2000 i innych cennych przyrodniczo , zwłaszcza w lasach i obszarach bagien i torfowisk 	2014	Gminy, Administratorzy cieków i obiektów, Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych, Lasy Państwowe	150 000	środki własne, WFOŚiGW, NFOŚiGW środki UE,

Działanie	Termin realizacji [do roku]	Jednostka realizująca	Koszt całkowity przedsięwzięcia [tys. zł]	Źródło finansowania
Priorytet: OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU (OP)				
Cel strategiczny (długoterminowy): Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym) oraz georóżnorodności				
Cel operacyjny (krótkoterminowy): OP1. Pogłębianie i udostępnianie wiedzy o zasobach przyrodniczych województwa				
<ul style="list-style-type: none"> – Kontynuowanie inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej województwa ze szczególnym uwzględnieniem obszarów Natura 2000 (inwentaryzacja pod kątem tworzonych obecnie Planów Zadań Ochronnych) – Waloryzacja przyrodnicza i opracowanie optymalnego systemu obszarów chronionych województwa z uwzględnieniem koncepcji sieci ECONET, danych systemu CORINE Biotopes oraz wyników inwentaryzacji przyrodniczej – Promocja walorów przyrodniczych województwa ze szczególnym uwzględnieniem parków narodowych i obszarów Natura 2000 – Edukacja pracowników administracji publicznej oraz pozostałych interesariuszy w zakresie prawnych i przyrodniczych podstaw zarządzania obszarami Natura 2000 	2014	Władze samorządowe, RDOŚ, RDLP, organizacje pozarządowe, zarządy parków narodowych, instytucje naukowe	wg budżetu	Life + ,PO Infrastruktura i Środowisko, NFOŚiGW, WFOŚiGW
Cel operacyjny (krótkoterminowy): OP2. Stworzenie instytucjonalnych i prawnych warunków i narzędzi dla ochrony przyrody				
<ul style="list-style-type: none"> – Uporządkowanie kwestii planowania przestrzennego i wprowadzenie zapisów dotyczących ochrony przyrody do dokumentów planistycznych gmin, powiatów i województwa – Opracowanie i zatwierdzenie planów ochrony dla istniejących rezerwatów przyrody oraz parków narodowych i krajobrazowych – Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 – Systematyczne wykonywanie „naturowych” ocen oddziaływania na środowisko dla inwestycji mogących niekorzystnie oddziaływać na przedmiot ochrony na obszarach Natura 2000 	2014	ZPK, RDOŚ, RDLP, zarządy parków narodowych, władze samorządowe	wg budżetu	Life + ,PO Infrastruktura i Środowisko, NFOŚiGW, WFOŚiGW
Cel operacyjny (krótkoterminowy): OP3. Zachowanie lub odtworzenie właściwej struktury i stanu ekosystemów i siedlisk				
<ul style="list-style-type: none"> – Czynna ochrona terenów podmokłych oraz łąk i pastwisk cennych przyrodniczo – Wzbogacanie składu gatunkowego sztucznych odnowień leśnych w kierunku zgodności z siedliskiem Opracowanie i wdrażanie programów ochrony gatunków zagrożonych (w tym czynna ochrona fauny np. nietoperzy, bociana białego) 	2014 oraz zadania ciągłe (4 i 5)	ZPK, RDLP, RDOŚ, zarządy parków narodowych, władze samorządowe	wg budżetu	Life + ,PO Infrastruktura i Środowisko, NFOŚiGW, WFOŚiGW

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Działanie	Termin realizacji [do roku]	Jednostka realizująca	Koszt całkowity przedsięwzięcia [tys. zł]	Źródło finansowania
<ul style="list-style-type: none"> – Przeciwdziałanie pogorszeniu się stanu siedlisk i gatunków na obszarach Natura 2000 oraz w razie potrzeby podejmowanie działań kompensacyjnych – Monitoring stanu gatunków i siedlisk na obszarach Natura 2000 				
Cel operacyjny (krótkoterminowy): OP4. Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich				
<ul style="list-style-type: none"> – Szkolenia i wsparcie rolników we wdrażaniu programów rolno-środowiskowych – Szkolenia i wsparcie rolników we wdrażaniu rolnictwa ekologicznego 	2014	ARiMR, PODR	wg budżetu	PROW
Cel operacyjny (krótkoterminowy): OP5. Zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych				
<ul style="list-style-type: none"> – Inwentaryzacja i rozpoznanie obszarów potencjalnie konfliktowych pod kątem sporów ochrona przyrody – rozwój gospodarczy – Wdrożenie procesów mediacji z udziałem profesjonalnych mediatorów w przypadku istniejących konfliktów ekologicznych 	2014	władze samorządowe, RDOŚ, organizacje pozarządowe, zarządy parków narodowych	wg budżetu	Life + NFOŚiGW WFOŚiGW FOP
Priorytet: OCHRONA PRZED HAŁASEM (H)				
Cel strategiczny (długoterminowy): Zmniejszenie zagrożenia hałasem poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów				
Cel operacyjny (krótkoterminowy): H1. Rozpoznanie i ocena stopnia narażenia mieszkańców województwa na ponadnormatywny hałas				
<ul style="list-style-type: none"> – Sporządzenie map akustycznych dla miast powyżej 100 tys. mieszkańców oraz dla dróg krajowych, linii kolejowych i lotnisk – Opracowanie wynikających z map akustycznych programów ochrony przed hałasem. – Monitoring hałasu komunikacyjnego – Zwiększenie kontroli jednostek gospodarczych w zakresie emitowanego hałasu 	2014	zarządy miast/gmin/powiatów, Zarządcy dróg, linii kolejowych i lotnisk, WIOŚ w Białymstoku	4 000	środki własne, środki UE,
Cel operacyjny (krótkoterminowy): H2. Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas				
<ul style="list-style-type: none"> – Budowa obwodnic i dróg alternatywnych do istniejących (wraz ze skutecznymi zabezpieczeniami akustycznymi) – Remont nawierzchni dotychczasowych odcinków dróg, – Opracowanie i wdrożenie zasad organizacji ruchu sprzyjających obniżeniu emisji hałasu do środowiska, – Utworzenie obszarów ograniczonego użytkowania (w przypadku braku technicznych możliwości). – Zastosowanie różnych środków ograniczających rozprzestrzenienie 	2014	Gminy, Zarządcy dróg, WIOŚ w Białymstoku	300 000	środki własne, środki UE

Działanie	Termin realizacji [do roku]	Jednostka realizująca	Koszt całkowity przedsięwzięcia [tys. zł]	Źródło finansowania
<p>się hałasu w środowisku:</p> <ul style="list-style-type: none"> • budowę ekranów przeciwakustycznych, • stosowanie mat antywibracyjnych, wykopów, tuneli • tworzenie pasów zieleni przy głównych trasach komunikacyjnych, <p>– Tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem źródeł hałasu oraz wprowadzenie zapisów odnośnie standardów akustycznych dla poszczególnych terenów</p> <p>– Interwencyjna działalność organów kontroli środowiska w przypadku poważnych naruszeń zasad przestrzegania emisji hałasu przemysłowego do środowiska</p>				
Priorytet: PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE (PEM)				
Cel strategiczny (długoterminowy): Ochrona przed polami elektromagnetycznymi				
Cel operacyjny (krótkoterminowy): PEM1. Utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej wartości dopuszczalnych				
<p>– monitoring poziomów pól elektromagnetycznych</p>	2014	WIOŚ	w ramach bieżącej działalności	środki własne, WFOŚiGW, NFOŚiGW środki UE,
Priorytet: ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII (OZE)				
Cel strategiczny (długoterminowy): Ograniczenie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii				
Cel operacyjny (krótkoterminowy): OZE1. Zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii				
<p>– określenie potencjalnych możliwości rozwoju energetyki w regionie,</p> <p>– określenie działań wspierających rozwój energetyki w województwie podlaskim,</p> <p>– zidentyfikowanie barier ograniczających wykorzystanie potencjału odnawialnych źródeł energii w regionie,</p> <p>– termomodernizacja budynków,</p> <p>– modernizacja sieci przesyłowych i sieci rozdzielczych (pozwalająca obniżyć poziom awaryjności)</p> <p>– modernizacja układów technologicznych skutkująca zmniejszeniem zużycia materiałów, wody lub energii</p>	2014	Gminy , Przedsiębiorstwa, Administratorzy budynków	wg kosztorysów wykonywanych prac	środki własne zarządów i właścicieli, NFOŚiGW, środki UE
Priorytet: POWAŻNE AWARIE PRZEMYSŁOWE (PAP)				
Cel strategiczny (długoterminowy): Zapobieganie powstaniu poważnych awarii przemysłowych				
Cel operacyjny (krótkoterminowy): PPAP1. Monitoring obszarów zagrożonych wystąpieniem poważnych awarii przemysłowych				
<p>– prowadzenie kontroli na terenach zakładów przemysłowych</p> <p>– wspieranie działalności jednostek reagowania kryzysowego</p>	2014	Jednostki samorządów	w ramach bieżącej	Budżety województwa i jednostek samorządów

Działanie	Termin realizacji [do roku]	Jednostka realizująca	Koszt całkowity przedsięwzięcia [tys. zł]	Źródło finansowania
<ul style="list-style-type: none"> – edukacja w zakresie właściwych zachowań w sytuacjach zagrożenia wśród mieszkańców – wzmocnienie kadr pracowniczych monitoringu środowiska (straży pożarnej, WIOŚ) – wyposażenie służb monitoringu w profesjonalny sprzęt umożliwiający prowadzenie działań ratowniczych dla wszystkich możliwych scenariuszy awarii i katastrof – konieczność rozproszenia służb ochrony środowiska 		terytorialnych, Podmioty gospodarcze, Służby interwencyjne, WIOŚ	działalności	terytorialnych, środki własne podmiotów, Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej
Priorytet: EKSPLOATACJA SUROWCÓW NATURALNYCH (SN)				
Cel strategiczny (długoterminowy): Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi				
Cel operacyjny (krótkoterminowy): SN1. Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalin				
<ul style="list-style-type: none"> – eliminacja nielegalnej eksploatacji kopalin, – wzmocnienie ochrony niezagospodarowanych złóż kopalin w procesie planowania przestrzennego 	2014	Jednostki samorządów terytorialnych	W ramach bieżącej działalności	Budżet województwa
Priorytet: GLEBY I ICH ZANIECZYSZCZENIE (GL)				
Cel strategiczny (długoterminowy): Ochrona powierzchni ziemi				
Cel operacyjny (krótkoterminowy): G11. Zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju				
<ul style="list-style-type: none"> – rozpowszechnianie dobrych praktyk rolnych i leśnych, zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego – przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogennie – zwiększenie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, przywracając im funkcję przyrodniczą, rekreacyjną lub rolniczą 	2014	Wojewoda, samorządy terytorialne- i podległe im jednostki, ARiMR, podmioty gospodarcze	W ramach bieżącej działalności	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
Cel operacyjny (krótkoterminowy): G12. Wskazanie obszarów zanieczyszczonych i ich rekultywacja				

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Działanie	Termin realizacji [do roku]	Jednostka realizująca	Koszt całkowity przedsięwzięcia [tys. zł]	Źródło finansowania
<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznanie obszarów zanieczyszczonych – rekultywacja rozpoznanych obszarów 	2014	Wojewoda, samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, ARiMR, podmioty gospodarcze	W ramach bieżącej działalności	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
Priorytet: EDUKACJA EKOLOGICZNA (EE)				
Cel strategiczny (długoterminowy): Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców województwa podlaskiego				
Cel operacyjny (krótkoterminowy): EE1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony powietrza i właściwej gospodarki odpadami				
<ul style="list-style-type: none"> – działania promocyjne i edukacyjne w odniesieniu do możliwości wykorzystania innych alternatywnych źródeł energii – działania promocyjne i edukacyjne w odniesieniu do uświadamiania mieszkańcom zagrożenia jakie stanowi spalanie odpadów w piecach domowych – edukacja w zakresie odpowiedniego postępowania z odpadami komunalnymi – działania promocyjne i edukacyjne w odniesieniu do kształtowania pozytywnych postaw mieszkańców w zakresie poszanowania energii 	2014	Zarząd Województwa, Zarządy Powiatów, Gminy, media	10 000 oraz w ramach bieżącej działalności	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
Cel operacyjny (krótkoterminowy): EE2. Oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej mieszkańców				
<ul style="list-style-type: none"> – propagowanie zachowań sprzyjających oszczędzaniu wody przez działania edukacyjno-promocyjne – podnoszenie świadomości w zakresie negatywnego wpływu na jakość wód nieprawidłowej gospodarki ściekowej w domostwach i gospodarstwach rolnych 	2014	Zarządy Powiatów, Gminy, media	5 000 oraz w ramach bieżącej działalności	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, banki –

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Działanie	Termin realizacji [do roku]	Jednostka realizująca	Koszt całkowity przedsięwzięcia [tys. zł]	Źródło finansowania
				kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
Cel operacyjny (krótkoterminowy): EE3. Wzrost świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska				
<ul style="list-style-type: none"> – Przeprowadzenie edukacji ekologicznej celem zmniejszenia emisji hałasu, ze szczególnym naciskiem na promocję komunikacji zbiorowej, promocję proekologicznego korzystania z samochodów: carpooling (jazda z sąsiadem), ecodriving (ekojazda), – edukacja społeczeństwa na rzecz kreowania prawidłowych zachowań w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnego zagrożenia środowiska – szkolenia dla rolników z zakresu właściwego nawożenia, promocji rolnictwa ekologicznego, stosowania dobrych praktyk 	2014	Zarządy Powiatów, Gminy, Media, PODR	10 000 oraz w ramach bieżącej działalności	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe

Źródło: Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011-2014

11 OCENA REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU HAJNOWSKIEGO NA LATA 2008-2011

TABELA NR 25 Ocena realizacji programu ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008-2011.

Lp.	Zadanie	Planowany termin realizacji	Jednostka realizacyjna	Szacunkowa wartość [tys. zł]	Źródła finansowania	Stopień realizacji zadania [%]
1.	Przebudowa ulicy 11-ego Listopada w Hajnówce (droga powiatowa nr 2326B)	2008 – 2009 r.	Zarząd Dróg Powiatowych	3 900,00	Fundusze UE, środki budżetu powiatu	5 % -kontynuacja zadania w 2012 r.
2.	Przebudowa ulicy Wrzosowej w Hajnówce (droga powiatowa nr 2323B)	2008 – 2009r.		1 000,00	Budżet powiatu	25 %-kontynuacja zadania w latach 2014-2015
3.	Przebudowa ulic powiatowych na osiedlu Paszki w Hajnówce wraz z infrastrukturą towarzyszącą (Targowa, Dolna, Prosta, Oddolna i Dziewiatowskiego) wraz z dokumentacją	2012 r.		20 000,00	Fundusze UE, budżet powiatu	realizacja zadania w latach 2013-2019
4.	Przebudowa infrastruktury drogowej w centrum Białowieży (ul. Kolejowa, Parkowa i Waszkiewicza)	2008 – 2009 r.		4 050,00		95 %
5.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1651B Budy – Teremiski – Pogorzelce – Białowieża wraz z drogowymi obiektami inżynierskimi	2008 – 2011 r.		9 200,00		realizacja zadania w latach 2014-2019
6.	Przebudowa ulicy Olgi Gabiec w Białowieży (dr. pow. Nr 1649B) – wykonanie warstwy ścieralnej wraz z dokumentacją	2011 r.		300,00	Budżet powiatu	realizacja zadania w latach 2013-2015
7.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1649B ST. Kol. Białowieża – Podolany – Zastawa wraz z dokumentacją	2011 – 2013 r.		3 900,00	Fundusze UE, budżet powiatu	realizacja zadania w latach 2012-2013
8.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1774B Miedwieżyki – dr. kr. Nr 66 (w tym podział i wykup działek)	2008 – 2010 r.		1 000,00		5 %- kontynuacja zadania w 2012 r.

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Zadanie	Planowany termin realizacji	Jednostka realizacyjna	Szacunkowa wartość [tys. zł]	Źródła finansowania	Stopień realizacji zadania [%]
9.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1780B we wsi Kuzawa wraz z dokumentacją projektową	2009 – 2010 r.		120,00	Budżet powiatu	100 %
10.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1652B Orzeszkowo – Piaski – Wojnówka – Opaka – Wólka Terechowska wraz z dokumentacją projektową	2009 – 2013 r.		5 400,00	Fundusze UE, budżet powiatu	realizacja zadania w latach 2014-2019
11.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1769B Zubacze dr. kr. Nr 66 - Czeremcha	2010 – 2013 r.		750,00	Budżet powiatu	realizacja zadania w latach 2013-2019
12.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1606B Klejniki – Hukowicze	2008 – 2009 r.		550,00		100 %
13.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1617B Czyże – Lady (w tym podział i wykup działek)	2008 – 2010 r.		700,00		80 %
14.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1622B Kotówka – Trywieża – Kraszewo wraz z dokumentacją projektową	2008 – 2011 r.		800,00		85 %
15.	Przebudowa ciągu dróg powiatowych nr 1614B i 1615B Lady – Leniewo – Podrzeczany wraz z dokumentacją projektową i wykupem działek	2009 – 2012 r.		820,00	Fundusze UE, budżet powiatu	70 %
16.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1621B Kraszewo – Nowokornino wraz z dokumentacją projektową	2011 – 2013 r.		732,00		realizacja zadania w latach 2012-2014
17.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1666B Istok – Witowo – Długi Bród wraz z dokumentacją projektową	2008 – 2011 r.		1 070,00		realizacja zadania w latach 2013-2019
18.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1667B Witowo – Piaski wraz z dokumentacją projektową	2011 – 2013 r.		400,00	Budżet powiatu	realizacja zadania w latach 2013-2015
19.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1669B we wsi Czechy Orlańskie wraz z dokumentacją projektową	2008 – 2009 r.		170,00	Budżet powiatu	100 %
20.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1676B Rutka – dr. pow. Nr 1654B wraz z dokumentacją projektową	2009 – 2011 r.		150,00	Budżet powiatu	30 %- kontynuacja zadania w latach 2013-2015

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Zadanie	Planowany termin realizacji	Jednostka realizacyjna	Szacunkowa wartość [tys. zł]	Źródła finansowania	Stopień realizacji zadania [%]
21.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1619B Dubicze Os. – Jagodniki wraz z dokumentacją projektową	2010 – 2012 r.		560,00	Fundusze UE, budżet powiatu	realizacja zadania w latach 2014-2015
22.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1625B Wasilkowo – Kotówka wraz z dokumentacją projektową	2008 – 2009 r.		300,00	Budżet powiatu	100 %
23.	Remont przepustu na dr. pow. Nr 1619B do wsi Dubicze Osoczne wraz z dokumentacją projektową	2008 – 2009 r.		75,00	Budżet powiatu	6 %- kontynuacja zadania w 2015 r.
24.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1624B Bielszczyzna – Dubiny wraz z dokumentacją projektową	2009 – 2011 r.		200,00	Budżet powiatu	100 %
25.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1674B do wsi Rogale wraz z dokumentacją i wykupem działek	2008 – 2009 r.		300,00	Budżet powiatu	100 %
26.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1648B Hajnówka – Lipiny (kanalizacja deszczowa – chodniki) wraz z dokumentacją projektową	2010 – 2013 r.		950,00	Fundusze UE, budżet powiatu	50 %
27.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1743B Piotrowszczyzna – Gruzka – dr. woj. nr 693 wraz z dokumentacją projektową	2008 – 2011 r.		850,00	Budżet powiatu	60 %- kontynuacja zadania w latach 2012-2014
28.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1777B we wsi Dobrowoda	2009 – 2011 r.		600,00	Fundusze UE, budżet powiatu	realizacja zadania w latach 2015-2019
29.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1775B Kleszczelce (ul. Białowieska) – Policzna wraz z dokumentacją projektową i wykupem działek	2009 – 2012 r.		900,00		10 %- kontynuacja zadania w 2013
30.	Przebudowa ulicy Mickiewicza w Kleszczelach (dr. pow. Nr 1747B)	2008 – 2009 r.		500,00		100 %
31.	Przebudowa ulicy Boćkowskiej w Kleszczelach (dr. pow. Nr 1747B) wraz z dokumentacją projektową	2010 – 2011 r.		430,00	Budżet powiatu	realizacja zadania w latach 2015-2019
32.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1744B d wsi Pogrzeby wraz z dokumentacją projektową	2011 – 2013 r.		350,00	Budżet powiatu	realizacja zadania w roku 2015
33.	Remont przepustu w Policznej (dr. pow. Nr	2009 r.		50,00	Budżet powiatu	realizacja zadania w roku

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Zadanie	Planowany termin realizacji	Jednostka realizacyjna	Szacunkowa wartość [tys. zł]	Źródła finansowania	Stopień realizacji zadania [%]
	1775B)					2013
34.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1481B Trześcianka – Puchły wraz z wykupem działek	2008 – 2009 r.		1 110,939	Fundusze UE, budżet powiatu	75 %
35.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1630B Białki – Ogrodniki – Iwanki wraz z dokumentacją projektową	2008 – 2011 r.		1 000,00		45 %- kontynuacja zadania w latach 2014-2015
36.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1632B do wsi Odrynki wraz z dokumentacją projektową	2010 – 2011 r.		180,00	Budżet powiatu	20 %
37.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1601B na odc. Tyniewiczze – Narew wraz z niezbędną dokumentacją	2008 – 2010 r.		2 300,00	Fundusze UE, budżet powiatu	10 %- kontynuacja zadania w latach 2013-2019
38.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1627B Tyniewiczze – Łopuchówka wraz z niezbędną dokumentacją	2009 – 2011 r.		300,00	Budżet powiatu	realizacja zadania w latach 2013- 2019
39.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1626B Kotłówka – Koweła – Rzepińska wraz z dokumentacją	2010 – 2012 r.		750,00	Fundusze UE, budżet powiatu	realizacja zadania w latach 2014- 2015
40.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1628B Łosinka – Chrabostówka wraz z dokumentacją	2011 – 2013 r.		510,00	Budżet powiatu	realizacja zadania w latach 2016- 2019
41.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1480B Dawidowicze – Soce – Trześcianka wraz z dokumentacją	2011 – 2013 r.		900,00	Fundusze UE, budżet powiatu	realizacja zadania w latach 2015- 2019
42.	Remont przepustu w Zabrodach (dr. pow. Nr 1646B) wraz z dokumentacją	2008 – 2009 r.		85,00	Budżet powiatu	realizacja zadania w roku 2013
43.	Przebudowa ciągu drogi powiatowej Nr 1635B i 1638B Lewkowo Nowe – Lewkowo Stare – Kapitańszczyzna oraz budowa chodników wraz z dokumentacją	2009 – 2013 r.		1 780,00	Fundusze UE, budżet powiatu	75 %
44.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1643B do wsi Słobódka wraz z dokumentacją	2008 – 2010 r.		360,00	Budżet powiatu	80 %
45.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1639B Podlewkwie – Ochrydy wraz z dokumentacją	2008 – 2010 r.		220,00	Budżet powiatu	100 %
46.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1636B	2008 – 2011 r.		1 090,00	Fundusze UE,	40 %- kontynuacja

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Zadanie	Planowany termin realizacji	Jednostka realizacyjna	Szacunkowa wartość [tys. zł]	Źródła finansowania	Stopień realizacji zadania [%]
	Podlewkowie – Kminkówka – Zabłotczyzna wraz z dokumentacją i wykupem działek				budżet powiatu	zadania w latach 2015-2019
47.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1640B Krzywiec – Bernadzki Most – Narewka wraz z dokumentacją	2009 – 2013 r.		2 600,00		4 %
48.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1602B we wsi Zbucz wraz z dokumentacją	2009 – 2013 r.		1 124,00		realizacja zadania w roku 2012
49.	Budowa zakładu zagospodarowania odpadów	2008 – 2013 r.	Związek Gmin Regionu Puszczy Białowieskiej	19 100,00	Fundusze UE	100 %
50.	Kompleksowa modernizacja systemu grzewczego wraz z ociepleniem budynku przy ul. Piłsudskiego 10A w Hajnówce	2008 – 2013 r.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce	400,00	Fundusze UE, budżet powiatu	27 % -wykonane kontynuacja zadania w latach 2012-2019 w miarę pozyskanych środków zewnętrznych i budżetu
51.	Remont i termomodernizacja Zespołu Szkół Zawodowych	2008 – 2013 r.	Starostwo Powiatowe	3 237,00	Fundusze UE, budżet powiatu, budżet państwa	100%
52.	Remont i termomodernizacja Zespołu Szkół Ogólnokształcących	2008 – 2013 r.		1 215,00		80 % wykonane; kontynuacja zadania w latach 2012-2019 w miarę pozyskanych środków zewnętrznych i budżetu
53.	Remont i modernizacja Zespołu Szkół z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego	2008 – 2013 r.		600,00	Fundusze UE, budżet powiatu	Realizacja zadania w latach 2012-2019 w miarę pozyskanych środków zewnętrznych i budżetu
54.	Remont i termomodernizacja Hajnowskiego Centrum Kształcenia Zawodowego	2008 – 2013 r.		1 260,00	Fundusze UE, budżet powiatu, budżet państwa	5 %
55.	Termomodernizacja Zespołu Szkół Nr 4	2008 – 2013 r.		137,550		100%
56.	Termomodernizacja budynku Przychodni Rejonowej Nr 1 w Hajnówce	2008 r.	SP ZOZ w Hajnówce	1 250,00	Kredyt BOŚ S.A, budżet powiatu	100%

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Zadanie	Planowany termin realizacji	Jednostka realizacyjna	Szacunkowa wartość [tys. zł]	Źródła finansowania	Stopień realizacji zadania [%]
57.	Podłączenie obiektów szpitalnych do miejskiej sieci ciepłowniczej	2008 – 2009 r.	SP ZOZ w Hajnówce	100,00	Fundusze UE, budżet powiatu NFOŚiGW	Brak środków zadanie przeniesione na późniejszy okres
58.	Opiniowanie projektów gminnych programów ochrony środowiska	2008r.	Zarząd Powiatu	W ramach bieżącej działalności	Budżet powiatu	100 %
59.	Wspomaganie prowadzenia edukacji ekologicznej przez samorządy, lokalne organizacje pozarządowe i grupy obywatelskie	Zadania ciągłe	Powiat hajnowski	W ramach bieżącej działalności		100 %
60	Propagowanie działań proekologicznych					100 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze Starostwa Powiatowego w Hajnówce

WNIOSKI Z WYKONANIA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU HAJNOWSKIEGO NA LATA 2008-2011⁵

Analiza stanu środowiska oraz realizacji zadań zaplanowanych w POŚ pozwoliła wysnuć następujące wnioski:

1. Na obszarze powiatu zadania realizowane były w stopniu zadowalającym, przynosząc wymierne efekty ekologiczne. W latach 2008-2010 poprawie uległy następujące wskaźniki monitoringu:
 - nastąpiła redukcja emisji dwutlenku siarki, tlenku i dwutlenku węgla oraz pyłu;
 - wzrosła powierzchnia obszarów chronionych oraz terenów leśnych,
 - zwiększyła się długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
 - zmniejszyła się ilość składowanych odpadów komunalnych.
2. Obecnie przekroczenia dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń w powietrzu nie występują. Co nie oznacza, że w zakresie ochrony powietrza nie należy podejmować działań mających na celu utrzymanie dobrej jego jakości poprzez modernizację kotłowni, zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
3. W zakresie ochrony przyrody zadania powinny być kontynuowane (dalsza ochrona terenów cennych przyrodniczo, edukacja społeczeństwa w tym zakresie).
4. Zadania w zakresie zapobiegania rozprzestrzeniania się hałasu powinny być uwzględniane w planach zagospodarowania przestrzennego poprzez zachowanie odpowiednich odległości zabudowy od ciągów komunikacyjnych oraz być realizowane poprzez:
 - modernizację istniejących dróg,
 - stosowanie ekranów akustycznych, tworzenie pasów zieleni.
5. Uległa zmniejszeniu masa składowanych odpadów komunalnych, w wyniku zamknięcia na terenie powiatu 6 składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne oraz budowy Zakładu Pomocniczego w Poryjewie dla ZZO Dubiażyn. W zakresie gospodarki odpadami należy obejmować coraz większą liczbę mieszkańców zorganizowanym systemem zbierania odpadów komunalnych, systemem selektywnego zbierania odpadów.
6. Ze wszystkich wyników pomiarów prowadzonych w środowisku jedynie stan wód ulega pogorszeniu. Nastąpiło zwiększanie ładunku zanieczyszczeń w ściekach oczyszczonych, odprowadzanych do wód powierzchniowych (BZT5, ChZT, zawiesiny) przez co pogarsza się jakość wód powierzchniowych i wód podziemnych, a także jakość wody spożywanej przez mieszkańców powiatu. Niekorzystnie na jakość wód wpływa: brak rozdziału sieci deszczowej i sanitarnej (systemu kanalizacji rozdzielczej), nielegalne podłączenia odprowadzeń ścieków sanitarnych do kanalizacji deszczowej oraz niski stopień skanalizowania. W celu poprawy wód niezbędna jest realizacja działań polegająca na rozbudowie sieci kanalizacyjnych, modernizacji oczyszczalni ścieków, modernizacji ujęć wody oraz bieżący monitoring zakładów przemysłowych.

⁵ Dane z raportu z wykonania poprzedniego powiatowego programu ochrony środowiska, który obowiązywał w latach 2008-2011.

12 WYTYCZNE DLA SAMORZĄDÓW

Organ wykonawczy gminy, tj. wójt (burmistrz) sporządza gminny program ochrony środowiska. Program uchwała rada gminy. Program podlega opiniowaniu przez zarząd powiatu. Wójt (burmistrz) sporządza co dwa lata raport z wykonania programu, który przedstawia radzie gminy.

Przy sporządzaniu gminnych programów ochrony środowiska należy uwzględniać ustalenia zawarte w dokumentach:

- *Programie wykonawczym do “Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2009-2012 z perspektywą do 2016r.”*
- *Polityce ekologicznej państwa na lata 2009 - 2012 z perspektywą do 2016r.,*
- *Programie Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011- 2014,*
- *Programie ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012 – 2015.*

Przy sporządzaniu gminnych programów ochrony środowiska muszą być uwzględniane wszystkie wymagania obowiązujących przepisów prawnych, dotyczących ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych.

Powinny być brane pod uwagę także różne programy rządowe, które w tym, czy innym stopniu dotyczą ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych.

Programy gminne powinny składać się z:

- zadań własnych gminy (przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy);
- zadań koordynowanych (pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie gminy, ale podległych bezpośrednio organom wojewódzkim lub centralnym).

Zadania własne powinny być w programie ujęte z pełnym zakresem informacji niezbędnej do kontroli ich realizacji (opis przedsięwzięcia, terminy realizacji, instytucja odpowiedzialna, koszty, źródła finansowania). Zadania koordynowane powinny być w programie ujęte z takim stopniem szczegółowości, jaki jest dostępny na terenie gminy.

Gminny Program Ochrony Środowiska powinien być skoordynowany ze sporządzanymi na szczeblu gminy programami sektorowymi, gminnymi programami rozwoju infrastruktury: mieszkalnictwa, transportu, zaopatrzenia w wodę, itd., programem ochrony powietrza, programem ochrony środowiska przed hałasem i programem ochrony wód, (jeżeli programy takie dla obszarów gminnych lub jego część zostały lub zostaną opracowane w związku z wymaganiami wynikającymi z ustawy Prawo ochrony środowiska).

Ponadto gminne programy ochrony środowiska powinny uwzględniać:

- zadania wynikające z ustawy o ochronie przyrody, tj. uwzględnienie rejestru pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo - krajobrazowych;
- zadania wynikające z ustawy Prawo geologiczne i górnicze w zakresie ochrony złóż kopalin i rekultywacji terenów poeksploatacyjnych;
- zadania wynikające z ustawy Prawo ochrony środowiska i ustawy o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw w zakresie programu działań dotyczącego m.in.:
 - problematyki hałasu - opracowanie map akustycznych;
 - gospodarki wodnej i ochrony przeciwpowodziowej;
 - edukacji ekologicznej;
- rozwiązania wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 r. oraz Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego do 2020r., Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podlaskiego na lata 2012 – 2017;
- założenia z gminnych programów branżowych.

13 ZAMIERZENIA GMIN W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA

Zamierzenia gmin powiatu hajnowskiego w zakresie ochrony środowiska analizowano na podstawie ankiet i zadań długoterminowych w opracowanych dotychczas programach ochrony środowiska oraz innych dokumentach strategicznych samorządów. Zadania gmin ujęte zostały w **ZAŁĄCZNIKU NR 7**. Analizą objęto następujące rodzaje dokumentów:

- programy ochrony środowiska,
- plany rozwoju lokalnego,
- studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin,
- strategie rozwoju lub zrównoważonego rozwoju gmin,
- raporty z realizacji programów ochrony środowiska.

Główne zamierzenia gmin powiatu hajnowskiego z zakresu ochrony środowiska to:

- rozbudowa kanalizacji sanitarnej,
- modernizacja oczyszczalni ścieków,
- budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich,
- modernizacja wodociągów,
- modernizacja- zmniejszenie uciążliwości kotłowni, niejednokrotnie przy zastosowaniu energii odnawialnej wraz z termomodernizacją budynków,
- modernizacja systemów ciepłowniczych,
- termomodernizacja budynków,
- rozwój systemów selektywnej zbiórki odpadów,
- rozwój systemu zbiórki odpadów niebezpiecznych,
- rozwój systemu postępowania z odpadami zawierającymi azbest – inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest na terenie gmin, ew. finansowe wsparcie działań w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest przez osoby fizyczne,
- modernizacja dróg,
- edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży.

Zadania te będą finansowane ze środków własnych gmin, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, środków finansowych NFOŚiGW oraz Funduszy Strukturalnych. Wartości inwestycji podane w poszczególnych dokumentach są jedynie szacunkowe, a potrzeby finansowe w tym zakresie ogromne. Planowane zamierzenia będą realizowane przez szereg kolejnych lat.

14 UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU

Realizacja *Programu* odbywać się będzie poprzez wykorzystanie przez władze samorządowe instrumentów prawnych, ekonomiczno – finansowych i społecznych. Ważnym czynnikiem realizacyjnym jest również przynależność Polski do Wspólnoty Europejskiej. Koordynatorem i głównym wykonawcą *Programu* będzie organ wykonawczy powiatu – Zarząd Powiatu Hajnowskiego.

14.1 Uwarunkowania prawne

W celu realizacji polityki ekologicznej państwa na poziomie regionalnym Zarząd Powiatu Hajnowskiego w art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska został obligowany do sporządzenia powiatowego programu ochrony środowiska.

Zgodnie z art. 14 ww. ustawy *Program* określa w szczególności:

- cele ekologiczne,
- priorytety ekologiczne (w tym: poziomy celów długoterminowych),
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno – ekonomiczne i środki finansowe.

Projekt *Programu* podlega zaopiniowaniu przez zarząd województwa, a następnie uchwaleniu przez zarząd powiatu. Z wykonania programu zarząd powiatu sporządza co 2 lata raport, który przedstawia radzie powiatu.

Realizacja *Programu ochrony środowiska powiatu hajnowskiego na lata 2012 - 2015* odbywać się będzie zgodnie z przepisami prawa polskiego i unijnego, w szczególności przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju.

14.2 Uwarunkowania ekonomiczne

Szczególne znaczenie ma ekonomiczny aspekt realizacji *Programu*. Bez zabezpieczenia odpowiednich środków finansowych oraz źródeł finansowania nie jest możliwa realizacja *Programu*. Analizując wydatki z budżetów gmin powiatu hajnowskiego, zauważyć można, że zadania z zakresu ochrony środowiska są bardzo kosztowne. Gminy muszą korzystać ze źródeł zewnętrznego finansowania. Konieczne jest zabezpieczenie odpowiednich środków finansowych na realizację priorytetów i celów niniejszego *Programu*.

TABELA NR 26 Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w 2010 roku.

Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w 2010 r.	[zł.]
Ogółem	22399958
Oczyszczanie miast i wsi	444654
Utrzymanie zielenie w miastach i gminach	58617
Oświetlenie ulic, placów i dróg	2800461
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	6934
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	252640
Gospodarka odpadami	13642885

Źródło: www.stat.gov.pl

Główne źródła „dochodu” wspomagające realizację niniejszego Programu, na wszystkich szczeblach administracji samorządowej w województwie podlaskim, to:

✓ instytucjonalne:

- budżety własne jednostek samorządu terytorialnego,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku,
- Fundacja Ekofundusz,
- fundusze pomocowe Unii Europejskiej,
- budżet Państwa,
- banki.

✓ przedmiotowe:

- administracyjne kary pieniężne wymierzone za niedopełnianie standardów określonych decyzjami administracyjnymi,
- grzywny,
- opłaty koncesyjne, za eksploatację kopalni,
- opłaty za korzystanie ze środowiska, realizowane zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci”,
- kary i opłaty za brak pozwoleń w zakresie ochrony środowiska,
- środki mieszkańców i przedsiębiorców,
- dotacje, spadki i darowizny.

Środki własne samorządu terytorialnego

Na realizację części zadań jednostki samorządu terytorialnego będą musiały przeznaczyć własne środki, które pochodzą z bieżących środków, takich jak np. podatki i opłaty lokalne, udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa. Do uzyskania niektórych dotacji konieczne jest zainwestowanie w przedsięwzięcie własnych środków na wymaganym poziomie.

Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Zasady funkcjonowania narodowego, wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej określa Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity, Dz.U. z 2008 Nr 25 r., poz. 150 z póź. zm.).

Zasadniczym celem **Narodowego Funduszu** jest wspieranie finansowe przedsięwzięć podejmowanych dla poprawy jakości środowiska w Polsce. Główne kierunki jego działalności określa Polityka Ekologiczna Państwa, natomiast co roku aktualizowane są cele szczegółowe, w tym zwłaszcza zasady udzielania pomocy finansowej oraz lista przedsięwzięć priorytetowych www.nfosigw.gov.pl. W zakresie ochrony powierzchni ziemi, w tym ochrony środowiska przed odpadami, zakłada się dofinansowanie zadań inwestycyjnych zgodnych z niżej wymienionymi programami priorytetowymi:

- likwidacja uciążliwości starych składowisk odpadów niebezpiecznych,
- unieszkodliwianie odpadów powstających w związku z transportem samochodowym oraz zbiórka i wykorzystanie olejów przepracowanych,
- przeciwdziałanie powstawaniu i unieszkodliwianie odpadów przemysłowych i odpadów niebezpiecznych,
- realizacja międzygminnych i regionalnych programów zagospodarowania odpadów komunalnych (w tym budowa zakładów przetwórstwa odpadów oraz wspomaganie systemów zagospodarowania osadów ściekowych).

Rolą **wojewódzkiego funduszu** jest wspieranie finansowe przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu regionalnym, a podstawowym źródłem ich przychodów są wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych. WFOŚiGW przygotowują listy zadań priorytetowych, które mogą być finansowane z ich środków oraz zasady i kryteria, które będą obowiązywać przy wyborze zadań do realizacji.

Fundusze oprócz udzielania pożyczek i przyznawania dotacji, zgodnie z art. 411 ust. 1 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. – Prawo ochrony środowiska, mogą także:

- udzielać dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek,
- wnosić udziały spółek działających w kraju,
- nabywać obligacje, akcje i udziały spółek działających w kraju.

Programy Operacyjne na lata 2007 – 2013

Programy Operacyjne stanowią podstawowe narzędzia do osiągnięcia założonych w *Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia na lata 2007 – 2013* celów przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Program jest jednym z najważniejszych źródeł finansowania przedsięwzięć w ochronę środowiska w Polsce. Głównym celem *Programu* jest podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury

technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej.

Na realizację POIiŚ w latach 2007-2013 zostało przeznaczonych ponad 36 mld euro. Ze środków Unii Europejskiej będzie pochodziło 27 848,3 mln euro (w tym ze środków Funduszu Spójności – 21 511,06 mln euro (77%) oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – 6 337,2 mln euro (23%). *Program* obejmuje wsparciem takie dziedziny jak: transport, środowisko, energetykę, kulturę i dziedzictwo kulturowe, szkolnictwo wyższe, a także ochronę zdrowia.

W zakresie ochrony środowiska przewidziane jest dofinansowanie dla dużych inwestycji komunalnych, inwestycji ekologicznych w przedsiębiorstwach, projektów ochrony przyrody i bezpieczeństwa ekologicznego, a także edukacji ekologicznej. Wsparcie z *Programu* otrzymują zarówno samorządy i przedsiębiorcy, jak również m.in. organizacje pozarządowe, parki narodowe i Lasy Państwowe.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka

Program ma na celu wspieranie projektów o dużym znaczeniu dla gospodarki, jak również wspieranie szeroko rozumianej innowacyjności. Wspierane są działania z zakresu innowacji: produktowej, procesowej (usługowej) oraz organizacyjnej. Wspierana i promowana jest innowacyjność na poziomie co najmniej krajowym i/lub międzynarodowym (określana jako innowacyjność średnia i wysoka).

Cele szczegółowe PO IG:

- zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw,
- wzrost konkurencyjności polskiej nauki,
- zwiększenie roli nauki w rozwoju gospodarczym,
- zwiększenie udziału innowacyjnych, produktów polskiej gospodarki w rynku międzynarodowym,
- tworzenie trwałych i lepszych miejsc pracy.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Celem głównym *Programu* jest: umożliwienie pełnego wykorzystania potencjału zasobów ludzkich, poprzez wzrost zatrudnienia i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw i ich pracowników, podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego oraz wsparcie dla budowy struktur administracyjnych państwa. *Program* składa się z 11 Priorytetów, realizowanych zarówno na poziomie centralnym jak i regionalnym.

Program Operacyjny Europejskiej Współpracy Terytorialnej

Współpraca w wymiarze transgranicznym, transnarodowym i międzyregionalnym jest realizowana w ramach odrębnego celu polityki spójności Unii Europejskiej – Europejska Współpraca Terytorialna (EWT).

Odbywa się realizacja następujących programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej z udziałem Polski:

- współpraca transgraniczna:
 - trzy dwustronne programy na granicy polsko-niemieckiej (z udziałem Meklemburgii, Brandenburgii i Saksonii),
 - Polska – Republika Czeska,
 - Polska – Słowacja,
 - Polska – Litwa,
 - Polska – Szwecja – Dania (Południowy Bałtyk).
- współpraca transnarodowa:
 - Obszar Europy Środkowo-Wschodniej,
 - Region Morza Bałtyckiego,
- program współpracy międzyregionalnej obejmujący całe terytorium UE.

Z udziałem Polski realizowane są programy współpracy transgranicznej z Ukrainą, Białorusią i Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Siedmioletni *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW)* przyczynia się do zapewnienia opłacalności produkcji rolnej, modernizacji gospodarstw i przetwórstwa artykułów rolnych, wspartych przez rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej.

W ramach *PROW* zagadnienia środowiskowe realizowane są w ramach następujących działań:

- wsparcie gospodarstw na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW),
- płatności dla obszarów Natura 2000 oraz związanych z wdrożeniem Ramowej Dyrektywy Wodnej,
- program rolnośrodowiskowy (płatności rolnośrodowiskowe),
- zalesienie gruntów rolnych oraz zalesienie gruntów innych niż rolne,
- odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy i wprowadzenie instrumentów zapobiegawczych,
- różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej,
- podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej:
 - gospodarka wodno-ściekowa w szczególności zaopatrzenie w wodę, odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, w tym systemów kanalizacji sieciowej lub kanalizacji zagrodowej,
 - tworzenie systemu zbioru, segregacji, wywozu odpadów komunalnych,
 - wytwarzanie lub dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych, w szczególności wiatru, wody, energii geotermalnej, słońca, biogazu albo biomasy,
 - poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa (scalanie gruntów, gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi).

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2013

Wartość projektu dofinansowana z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego nie może przekroczyć 5 mln euro. Procentowy poziom wsparcia wynosi maksymalnie 85% wydatków kwalifikowanych.

Beneficjentami mogą być:

- ◆ jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- ◆ związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
- ◆ podmioty wykonujące usługi publiczne, w których większość udziałów lub akcji posiada gmina, powiat lub województwo, w tym podmioty wykonujące te usługi na mocy odrębnej umowy,
- ◆ podmioty wybrane w wyniku postępowania przeprowadzonego na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych wykonujące usługi publiczne na podstawie umowy zawartej z jednostką samorządu terytorialnego na świadczenie usług z zakresu ochrony środowiska,
- ◆ jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych,
- ◆ spółki prawa handlowego nie działające w celu osiągnięcia zysków lub przeznaczające zyski na cele statutowe, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- ◆ jednostki organizacyjne Lasów Państwowych,
- ◆ służby ratownicze,
- ◆ organizacje pozarządowe.

Priorytet V – Rozwój infrastruktury ochrony środowiska

Celem głównym Priorytetu V jest zachowanie dziedzictwa środowiska naturalnego poprzez inwestycje infrastrukturalne zmniejszające negatywne skutki cywilizacji.

Działania w ramach tego priorytetu będą zmierzać do poprawy jakości powietrza poprzez zmniejszenie ilości zanieczyszczeń, poprawy zaopatrzenia w wodę, jakości wód powierzchniowych

i podziemnych, minimalizowania ilości wytwarzanych odpadów oraz wprowadzenia systemu ich odzyskiwania i unieszkodliwiania, zapobiegania powodziom, wsparcia zarządzania ochroną środowiska oraz do wzrostu wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii. Wsparcie uzyskać mogą inwestycje skierowane na zwiększenie zasięgu i jakości funkcjonowania infrastruktury komunalnej, w tym zwłaszcza sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków i systemów zagospodarowania odpadów, wpływające przede wszystkim na poprawę warunków życia mieszkańców Podlasia, a także na zwiększenie dostępu do terenów wypoczynkowych i turystycznie atrakcyjnych.

Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego

To instrumenty finansowe przeznaczone dla nowych państw członkowskich Unii Europejskiej. Są to dodatkowe, obok Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności, źródła bezzwrotnej pomocy zagranicznej. Państwami - darczyńcami są 3 kraje EFTA (Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu) - Norwegia, Islandia i Lichtenstein. Kraje te w zamian za możliwość korzystania ze swobód Jednolitego Rynku, zobowiązały się stworzyć Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy EOG w celu stworzenia warunków do udzielenia pomocy finansowej mniej zamożnym członkom UE posiadającym najniższy poziom PKB. Głównym celem utworzonych mechanizmów finansowych jest wyrównywanie poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

O środki finansowe mogą ubiegać się wszystkie sektorowe instytucje publiczne i prywatne, jak również organizacje pozarządowe stanowiące osoby prawne w Polsce i działające w interesie społecznym – np. władze krajowe, regionalne lub lokalne, instytucje naukowe/badawcze, instytucje środowiskowe, organizacje społeczne i organizacje społecznego partnerstwa publiczno-prywatnego.

Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy EOG przekazują swoje środki finansowe na realizację projektów związanych z ochroną środowiska w ramach określonych obszarów priorytetowych.

Priorytet 1. Ochrona środowiska, w tym środowiska ludzkiego, poprzez między innymi redukcję zanieczyszczeń i promowanie odnawialnych źródeł energii, w tym:

- rozbudowa miejskich systemów ciepłowniczych w celu eliminowania źródeł niskiej emisji,
- zastąpienie przestarzałych źródeł energii cieplnej nowoczesnymi (w tym likwidacja przestarzałych kotłowni węglowych),
- termomodernizacja budynków użyteczności publicznej,
- budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków,
- budowa sieci kanalizacyjnych.

Priorytet 2. Promowanie zrównoważonego rozwoju poprzez lepsze wykorzystanie i zarządzanie zasobami, w tym:

- zmniejszanie energo-, materiału i wodochłonności produkcji i usług poprzez poprawę efektywności wykorzystania zasobów produkujących,
- wykorzystanie odnawialnych źródeł energii,
- wspieranie procesu tworzenia „zielonych” miejsc pracy i „zielonych zamówień”
- działania na rzecz poprawy poziomu edukacji ekologicznej,
- działania zachęcające do ochrony, poprawy i przywracania różnorodności biologicznej,
- działania na rzecz wsparcia gospodarki leśnej.

Program Life+

LIFE+ jest kontynuacją Instrumentu Finansowego LIFE, utworzonego przez Komisję Europejską w 1992 roku. W trakcie trzech kolejnych edycji dofinansowano realizację łącznie ponad 2500 projektów we wszystkich krajach członkowskich. W latach 2004-2006 z tej formy dofinansowania skorzystała również Polska, na obszarze której realizowano cztery projekty z zakresu ochrony środowiska i różnorodności biologicznej.

LIFE+ powinien bezpośrednio wspierać realizację priorytetów *Programu Działań na Rzecz Środowiska (2002-2012)*, do których należą:

- ochrona przyrody i bioróżnorodności,
- przeciwdziałanie zmianom klimatu,
- zminimalizowanie negatywnych skutków wpływu zanieczyszczeń środowiska na zdrowie ludzi,
- zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych i racjonalna gospodarka odpadami.

W ramach części budżetu LIFE+ będącego w dyspozycji Komisji Europejskiej ekologiczne organizacje pozarządowe, które działają minimum w trzech krajach UE, mogą ubiegać się o dotacje w wysokości 70% kosztów kwalifikowanych.

Komercyjne kredyty bankowe

Komercyjne kredyty bankowe ze względu na duże koszty finansowe związane z oprocentowaniem, nie powinny być brane pod uwagę jako podstawowe źródła finansowania inwestycji, lecz jako uzupełnienie środków z pożyczek preferencyjnych.

Samorządy są obecnie postrzegane przez banki jako interesujący i wiarygodni klienci, stąd dostęp do kredytów jest coraz łatwiejszy. Niedostępność środków w odpowiedniej ilości zmusi samorządy do wyboru i realizacji zadań najpilniejszych.

Kredyty udzielane na preferencyjnych warunkach

Preferencyjne kredyty na inwestycje proekologiczne, udzielane są przez banki bez możliwości umorzeń. Kredytobiorca musi posiadać przynajmniej 50% własnych środków na sfinansowanie zadania.

14.3 Planowanie przestrzenne

Planowanie przestrzenne zapewnia warunki równowagi przyrodniczej w procesie organizacji przestrzeni dla potrzeb społeczności i prognozowania rozwoju gospodarczego. Kierunek ten jest zgodny z zasadniczymi celami polityki Unii Europejskiej zawartymi między innymi w dokumencie Europejskiej Perspektywy Rozwoju Przestrzennego. Krajowe przepisy dotyczące konieczności przedstawiania zagadnień dotyczących ochrony środowiska w planie zagospodarowania przestrzennego zawarte są w Ustawie z dnia 27.03.2003 r. o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.)*, a także w ustawach ustanawiających

samorządy poszczególnych szczebli i określających ich kompetencje, w tym w zakresie gospodarki przestrzennej tj. w ustawie z dnia 8.03.1990 o samorządzie gminnym (Dz.U. Nr 142 z 2001 r., poz. 1591 z późn. zm.).

14.4 Uwarunkowania społeczne

Główne uwarunkowania społeczne *Programu* to dostęp do informacji i sprawiedliwość rozstrzygnięć spraw z zakresu środowiska. Prawo do informacji i udziału obywateli jest zasadą konstytucyjną, zapewnioną w art. 74 Konstytucji RP. Polska podpisała także i jako jeden z pierwszych krajów ratyfikowała Konwencję o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, tzw. Konwencję z Aarhus⁶. Nakazuje ona zagwarantowanie udziału społeczeństwa w przygotowaniu planów i programów mających znaczenie dla środowiska i określa podstawowe obowiązki organów państwowych w zakresie zapewnienia udziału społecznego w postępowaniach dotyczących środowiska. Są to w szczególności:

- ustalenia zakresu podmiotowego konsultacji,
- ustalenia rozsądnych norm czasowych na poszczególne etapy konsultacji,
- przeprowadzenie konsultacji odpowiednio wcześniej w toku procedury decyzyjnej, gdy wszystkie warianty są jeszcze możliwe, a udział społeczeństwa może być skuteczny,
- należyte uwzględnienie konsultacji społecznych przy wydawaniu decyzji.

Jednakże organy państwowe same podejmują decyzję co do szczegółowych sposobów powiadamiania społeczeństwa, metod zbierania uwag i wniosków oraz terminu i czasu trwania konsultacji społecznych.

Zgodnie z założeniami realizacyjnymi *Programu* gminy powiatu hajnowskiego zostały zobligowane do uchwalenia w 2012 roku programów ochrony środowiska. Dokumenty te muszą być opracowane z udziałem szerokich konsultacji społecznych, przy uwzględnieniu głosów środowiska naukowego, gospodarczego, pracowniczego, kulturalnego i pozarządowego. Założenia do programów i projekty dokumentów powinny być przedstawione w Biuletynie Informacji Publicznej.

14.5 Uwarunkowania związane z integracją europejską

Ważnym czynnikiem realizacyjnym jest również akcesja Polski do Wspólnoty Europejskiej. Zgodnie z Układem Europejskim 16 grudnia 1991r. Polska zobowiązała się do stopniowego dostosowania prawa polskiego do dokumentów obowiązujących we Wspólnocie Europejskiej, w tym również, do prawa dotyczącego wykorzystania i ochrony środowiska. Stopniowo dostosowywane są regulacje w zakresie:

- ochrony przyrody,
- gospodarki odpadami,

⁶ Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (Dz.U. Nr 78, poz. 706)

- jakości wód,
- ograniczenia zanieczyszczeń przemysłowych i oceny ryzyka,
- zanieczyszczenia powietrza,
- hałasu z maszyn i urządzeń,
- substancji chemicznych i organizmów zmodyfikowanych genetycznie,
- bezpieczeństwa jądrowego i ochrony przed promieniowaniem.

Komisja Europejska przyjęła wnioski o okresy przejściowe w odniesieniu do 9 aktów prawnych. Ustalenia stały się wiążące w dniu podpisania Traktatu Akcesyjnego 16 kwietnia 2003r. Ze względu na szeroki charakter regulacji prawnych, zgodnych z prawem wspólnotowym, administracja samorządowa musi podjąć różnorodne działania mające na celu wdrażanie nowych przepisów. Na szczególną uwagę zasługują następujące aspekty, które zostały uwzględnione w Programie:

- udział społeczny i udzielanie informacji o stanie środowiska i jego ochronie,
- zmiany dotyczące gospodarki wodno-ściekowej,
- rozwiązywanie problemów ochrony przyrody,
- gospodarka odpadami.

Wdrażanie unijnych wymagań w zakresie ochrony środowiska, wiążące się ze znaczącymi kosztami wspomagane będzie ze środków Polityk Wspólnotowych i Funduszy Strukturalnych. Podstawowe korzyści, jakie odniesie Polska we wdrażaniu unijnych wymagań prawnych to: zainteresowanie inwestorów naszymi terenami, poprawa infrastruktury wodno-ściekowej, zapewnienie usług w zakresie gospodarowania odpadami, poprawa jakości powietrza. Wykorzystanie środków unijnych przyniesie poprawę sytuacji ekonomicznej mieszkańców, wyrażającą się zmniejszeniem kosztów uzdatniania wody i wymiany infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej, zmniejszeniem kosztów produkcji w rolnictwie, uzyskaniem wyższych plonów o lepszej jakości, zwiększeniem atrakcyjności turystycznej terenów, nowymi miejscami pracy.

15 REALIZACJA I MONITORING PROGRAMU

15.1 Organizacja zarządzania środowiskiem

Zarządzanie środowiskiem odbywa się na kilku szczeblach. W powiecie zarządzanie dotyczy działań własnych (podejmowanych przez Powiat) oraz działań poszczególnych gmin, ważnych w skali Powiatu, a także jednostek organizacyjnych, obejmujących działania podejmowane przez podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska. Ponadto administracja publiczna województwa również w ramach swoich obowiązków i kompetencji realizuje zadania związane z zarządzaniem środowiskiem w powiecie.

Podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska kierują się głównie efektami ekonomicznymi i zasadami konkurencji rynkowej, a od niedawna liczą się także z głosami opinii społecznej. Na tym szczeblu zarządzanie środowiskiem odbywa się przez:

- dotrzymanie wymagań stawianych przez przepisy prawa,
- porządkowanie technologii i reżimów obsługi urządzeń,
- modernizację technologii,
- eliminowanie technologii uciążliwych dla środowiska,
- instalowanie urządzeń ochrony środowiska,
- stałą kontrolę emisji zanieczyszczeń.

Instytucje działające w ramach administracji odpowiedzialnych za wykonywanie i egzekwowanie prawa mają głównie na celu zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska przez:

- racjonalne planowanie przestrzenne,
- kontrolowanie gospodarczego korzystania ze środowiska,
- porządkowanie działalności związanej z gospodarczym korzystaniem ze środowiska.

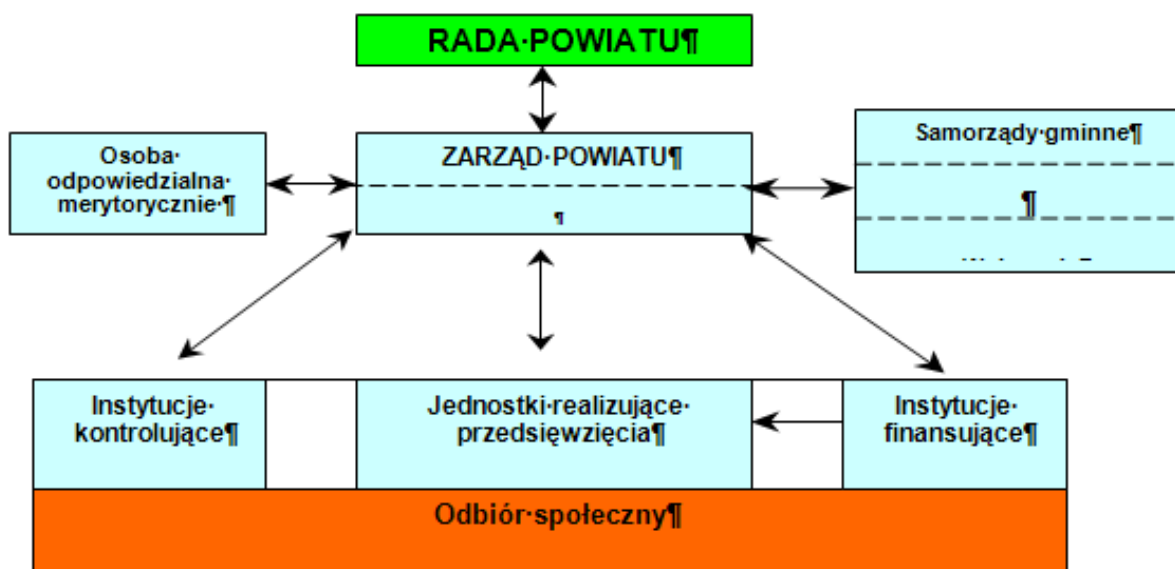
Podstawowymi organami wykonawczymi w dziedzinie ochrony środowiska są wojewoda, marszałek i starosta. Obowiązkiem organów wszystkich szczebli jest wzajemne informowanie się i uzgadnianie.

Zarządy województw, powiatów oraz wójtowie/burmistrzowie gmin sporządzają programy ochrony środowiska w celu realizacji polityki ekologicznej państwa. Dokumenty dotyczące zagospodarowania przestrzennego sporządza się na szczeblu wojewódzkim i gminnym, ale nie wszystkie mają jednakową moc prawną i rolę w całym systemie. Z punktu widzenia prawnego najmocniejszą pozycję w omawianej strukturze ma gmina, gdyż tylko miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uchwalane przez gminy, mają rangę obowiązującego powszechnie przepisu prawa. Wszelkie programy, plany i strategie formułowane na różnych szczeblach mają tylko wtedy szansę realizacji, jeśli znajdą odzwierciedlenie w konkretnym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

15.2 Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska

Wyróżnia się następujące grupy podmiotów uczestniczących w Programie:

- Podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu Programem
- Podmioty realizujące zadania Programu, w tym instytucje finansujące
- Podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty Programu
- Społeczność powiatu jako główny podmiot odbierający wyniki działań Programu

RYSUNEK NR 12 Schemat zarządzania programem ochrony środowiska.

Źródło: Opracowanie własne

Główna odpowiedzialność za realizację Programu spoczywa na Zarządzie Powiatu, który składa Radzie Powiatu raporty z wykonania Programu. Zarząd Powiatu winien współdziałać z organami administracji rządowej i samorządowej szczebla wojewódzkiego oraz samorządami gminnymi, które dysponują instrumentarium wynikającym z ich kompetencji. Wojewoda (oraz podległe mu służby zespolone) dysponuje instrumentarium prawnym umożliwiającym reglamentowanie korzystania ze środowiska. Natomiast w dyspozycji Zarządu Województwa znajdują się instrumenty finansowe na realizację zadań Programu.

Ponadto Zarząd Powiatu winien współdziałać z instytucjami administracji specjalnej, w dyspozycji których znajdują się instrumenty kontroli i monitoringu. Instytucje te kontrolują respektowanie prawa, prowadzą monitoring stanu środowiska (WIOŚ), prowadzą monitoring wód (RZGW).

Odbiorcą Programu są mieszkańcy powiatu, którzy subiektywnie oceniają efekty wdrożonych przedsięwzięć. Ocenę taką można uzyskać poprzez wprowadzenie odpowiednich mierników świadomości społecznej.

15.3 Monitoring wdrażania Programu

Zakres monitoringu

Zarząd Powiatu Hajnowskiego będzie, poprzez przygotowanie raportu, oceniał co dwa lata stopień wdrożenia Programu.

Wdrażanie Programu będzie podlegało regularnej ocenie w zakresie:

- określenia stopnia wykonania przedsięwzięć/działań,
- określenia stopnia realizacji przyjętych celów,
- oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem,
- analizy przyczyn tych rozbieżności.

Pod koniec 2013 roku nastąpi ocena realizacji przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2012 - 2015. Wyniki oceny będą stanowiły wkład dla nowej listy przedsięwzięć, obejmujących okres 2016 - 2019. Ten cykl będzie się powtarzał co dwa lata, co zapewni ciągły nadzór nad wykonaniem Programu.

W cyklach czteroletnich będzie oceniany stopień realizacji celów ekologicznych (określonych w tym dokumencie dla okresu do 2015 roku). Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie Prawo ochrony środowiska, a dotyczących okresu na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska.

Głównymi elementami monitoringu wdrażania Programu będą:

- ocena postępów we wdrażaniu programu ochrony środowiska, w tym przygotowanie raportu (co dwa lata),
- aktualizacja listy przedsięwzięć (co dwa lata),
- aktualizacja polityki ochrony środowiska, tj. celów ekologicznych i kierunków działań (co cztery lata).

15.3.1 Wskaźniki monitorowania efektywności Programu

Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012 – 2015 jest narzędziem wdrażania polityki ochrony środowiska w powiecie. Oznacza to konieczność monitorowania zmian zachodzących w powiecie poprzez regularne ocenianie stopnia realizacji Programu w odniesieniu do stopnia realizacji założonych działań, przyjętych celów, a także ustalania rozbieżności pomiędzy założonymi celami i działaniami, a ich wykonaniem.

Ostatnim elementem tej analizy jest ustalenie przyczyn ujawnionych rozbieżności. Dla prawidłowej oceny realizacji Programu należy przyjąć uporządkowany system mierników jego efektywności. Mierniki te dzielą się na trzy zasadnicze grupy:

- mierniki ekonomiczne,
- ekologiczne,
- społeczne (świadomości społecznej).

Mierniki ekonomiczne związane są z procesem finansowania inwestycji ochrony środowiska przy założeniu, że punktem odniesienia są określone efekty ekologiczne. Należą do nich łączny i jednostkowy koszt uzyskania efektu ekologicznego oraz koszty uzyskania efektu w okresie eksploatacji, a także trwałość efektu w określonym czasie.

W grupie mierników ekologicznych znajdują się mierniki określające stan środowiska, stopień zmian w nim zachodzących oraz mierniki określające skutki zdrowotne dla populacji.

Miernikami będą:

- jakość wód powierzchniowych i podziemnych,
- długość sieci kanalizacyjnej,
- ilość odpadów komunalnych na 1 mieszkańca na rok,
- powierzchnia terenów objętych ochroną,
- poziom stężeń zanieczyszczeń w powietrzu atmosferycznym,
- poziom hałasu w środowisku,
- nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska.

Mierniki społeczne to:

- udział społeczeństwa w działaniach związanych z ochroną środowiska,
- stopień uspołecznienia procesów decyzyjnych (ilość i rodzaje interwencji społecznych),
- ilość i zróżnicowanie sposobów informacji i edukacji środowiskowej (akcje, kampanie, udział mediów lokalnych, zaangażowanie różnych grup/społeczności),
- ilość działań prawnych (procesów) odszkodowawczych związanych ze zniszczeniami środowiska.

Decyzja o przyjęciu liczby i rodzajach wskaźników jest decyzją ustalającą określony system oceny przyjętej polityki ochrony środowiska w powiecie. Oprócz ich doboru konieczne jest ustalenie sposobu ich agregacji, a następnie interpretacji.

Dla prawidłowej realizacji monitoringu wykonalności celów, priorytetów i zadań Programu ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012 - 2015 niezbędna jest okresowa wymiana informacji pomiędzy starostwem i gminami, dotycząca stanu komponentów środowiska oraz stopnia zaawansowania realizacji poszczególnych zadań (w tym w szczególności zadań gmin). Przewiduje się wymianę ww. informacji w sposób zorganizowany – w ustalonej formie pisemnej lub elektronicznej (sprawozdawczość okresowa).

W tabeli nr 26 zaproponowano istotne wskaźniki, przyjmując że lista ta nie jest wyczerpująca i będzie sukcesywnie modyfikowana.

TABELA NR 27 Wskaźniki monitorowania programu.

Lp.	Wskaźnik	Stan wyjściowy
A. Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko		
1	Jakość wód powierzchniowych; udział wód pozaklasowych (wg oceny ogólnej)	IV- V klasa
2	Jakość wód podziemnych; udział wód o bardzo dobrej i dobrej jakości (klasa Ia i Ib)	II- III klasa
3	Ilość wody zużywanej dla celów socjalnych (dam ³ /M/rok)	25,5
4	% wskaźnik zwodociągowania Powiatu (= liczba mieszkańców podłączona do wodociągów / liczba wszystkich mieszkańców)	91
5	% wskaźnik skanalizowania Powiatu (= liczba mieszkańców podłączona do kanalizacji / liczba wszystkich mieszkańców)	57
6	Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej	0,32
7	Ilość mieszkańców korzystających z sieci gazowej (osob.)	0
8	Ilość zebranych odpadów komunalnych/1 mieszkańca w roku (kg/M/rok)	10,45
9	Ilość selektywnie zebranych odpadów wyodrębnionych ze strumienia odpadów komunalnych (Mg/rok)	516,84
10	Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych do powietrza z zakładów objętych sprawozdawczością GUS (bez CO ₂) (Mg)	596
11	Jakość powietrza atmosferycznego (klasa)	A
12	Wskaźnik lesistości (%)	53
13	Powierzchnia terenów objętych ochroną prawną (ha)	95 415,4
B. Wskaźniki ekonomiczne		
14	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska (tys. zł)	2 239,99

stan wyjściowy do wymienionych w tabeli wskaźników przyjęto z danych za 2010 r.,

Źródło: www.stat.gov.pl, Informacja o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego – WIOŚ Białystok 2010r.

16 STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM

Opracowanie Powiatowego Programu Ochrony Środowiska wynika z przepisów Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2008 roku, Nr 25, poz. 150, z późn. zm.). Niniejszy Program został przygotowany zgodnie z ww. ustawą, aktualną Polityką ekologiczną Państwa na lata 2009-2012 z perspektywą do roku 2016, a także Programem Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011-2014 oraz pozostałych dokumentów strategicznych krajowych, wojewódzkich i powiatowych.

Powiatowy Program ochrony środowiska jest opracowaniem, które ma na celu umożliwienie kompleksowego i efektywnego zarządzania ochroną środowiska na terenie powiatu. Jego przyjęcie pozwala na rozwiązywanie zaistniałych problemów w zakresie efektywnego zarządzania ochroną środowiska, ale także wskazuje niezbędne kierunki działań mające poprawić stan środowiska przyrodniczego na terenach gmin powiatu. Program ten przeciwdziała także zagrożeniom, które mogą pojawić się w przyszłości na terenie całego powiatu.

W opracowanym Programie uwzględniono zagadnienia związane z ochroną środowiska oraz dziedzinami bezpośrednio z nią związanymi, co może ukierunkować Powiat Hajnowski w obraniu właściwych działań i zadań mogących przyczynić się do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju.

Program zawiera również ocenę stanu środowiska powiatu hajnowskiego z uwzględnieniem prognozowanych danych oraz wskaźników ilościowych charakteryzujących poszczególne komponenty środowiska w latach 2012-2015. Problemy środowiskowe ujęto w podziale na najważniejsze komponenty środowiska powiatu hajnowskiego:

- Zasoby wodne:
 - wody powierzchniowe,
 - wody podziemne,
- Powietrze atmosferyczne,
- Powierzchnia ziemi:
 - gleby,
 - kopaliny
- Walory przyrodnicze i krajobrazowe:
 - lasy,
 - formy ochrony przyrody,
 - sieć NATURA 2000,
 - sieć ECONET,
- Infrastruktura techniczna:
 - gospodarka wodno- ściekowa,
 - energetyka,
 - gospodarka odpadami,
 - hałas,
 - promieniowanie elektromagnetyczne,
 - komunikacja i transport.

Uwzględniono również analizę zagadnień dotyczących edukacji ekologicznej, infrastruktury ochrony środowiska, ekologicznych form działalności w rolnictwie.

Dodatkowo, na podstawie stanu aktualnego, w opracowaniu dokonano klasyfikacji i hierarchizacji najważniejszych problemów środowiskowych. Uwzględniając powyższe analizy, stan środowiska, główne problemy środowiskowe, obowiązujące i planowane zmiany przepisów prawa polskiego i wspólnotowego, programy i strategie rządowe, regionalne i lokalne koncepcje oraz dokumenty planistyczne określono w Programie cele długoterminowe do roku 2019 oraz krótkoterminowe na lata 2012-2015 dla każdego z wyznaczonych priorytetów środowiskowych (Rozdział 10)

W osiągnięciu założonych w Programie celów mają służyć określone w harmonogramie Programu działania, ze wskazaniem podmiotu odpowiedzialnego oraz szacunkowych kosztów ich realizacji.

Określono również w Programie zasady zarządzania Programem Ochrony Środowiska oraz monitoringu jego realizacji. Dodatkowo dokonano oceny efektywności dostępnych do zarządzania środowiskiem narzędzi. Program zawiera także wytyczne do tworzenia i realizacji gminnych Programów Ochrony Środowiska.

ZAŁĄCZNIK NR 1 Wykaz Skrótów.

ARiMR –	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
BAT –	najlepsze dostępne technologie
DPS –	Dom Pomocy Społecznej
GIS -	Główny Inspektor Sanitarny
GMO -	Organizmy Zmodyfikowane Genetycznie
jst -	jednostki samorządu terytorialnego
KZLP -	kategoria zagrożenia lasów pożarem
NFOŚiGW –	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OSP-	Ochotnicza Straż Pożarna
PROW -	Program Operacyjny Rozwoju Obszarów Wiejskich
RLM –	równoważna liczba mieszkańców
RPO -	Regionalny Program Operacyjny
UE –	Unia Europejska
WFOŚiGW –	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WIOŚ –	Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska
GUS –	Główny Urząd Statystyczny

ZAŁĄCZNIK NR 2 Wykaz aktów prawnych.

Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012 – 2015 sporządzono zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi:

1. Prawo krajowe

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008r. Nr 25, poz. 150 z póź.zm.)
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100 poz. 1085 z póź.zm.)
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2007 r. z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2011 r. Nr 12, poz. 59 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2004 r. Nr 121 poz. 1266 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2012 poz. 391 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. (Dz. U. z 2004 r. Nr 3 poz. 20 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (Dz. U. Nr z 2006 r. Nr 89, poz.625 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (tekst jednolity Dz. U. Nr 163, poz. 981)
- Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz. U. z 2005 r. Nr 127 poz. 1066 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2003 r. Nr 106 poz. 1002 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2010 r. Nr 185 poz. 1243 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 63 poz. 638 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej (Dz. U. z 2007 r. Nr 90 poz. 607 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów (Dz. U. Nr 124 poz. 859 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (t.j. Dz. U. 2001 r. Nr 72 poz. 747 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 r. poz. 145 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 227, poz. 1367)

- Ustawa z dnia 19 września 2003 r. o zmianie ustawy o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców (Dz. U. Nr 189 poz. 1850 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o krajowym systemie ek zarządzania i audytu (EMAS) - (Dz. U. z 2004 r. Nr 70 poz. 631 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o substancjach zubożających warstwę ozonową - (Dz. U. Nr 121 poz. 1263 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 28 kwietnia 2011 r. o handlu uprawnieniami do emisji do powietrza gazów cieplarnianych i innych substancji (Dz. U. Nr 122, poz. 695)
- Ustawa z dnia 20 stycznia 2005 r. o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji (Dz. U. Nr 25 poz. 202 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. Nr 180 poz. 1495 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz. U. Nr 75 poz. 493 z późn. zm.)

2. Prawo Unii Europejskiej:

– Dyrektywy horyzontalne

- Ocena skutków niektórych publicznych i prywatnych przedsięwzięć dla środowiska, 85/337/EWG, zmieniona przez 97/11/WE
- W sprawie swobodnego dostępu do informacji o środowisku, 90/313/EWG uchyla 2003/4/WE
- W sprawie sprawozdawczości, 91/692/EWG

– Dyrektywy dotyczące jakości powietrza:

- Jakość powietrza, dyrektywa ramowa, 96/62/WE, włączająca 3 starsze dyrektywy, które mają być zastąpione przez nowe wymogi na podstawie dyrektywy ramowej SO₂ i cząstki zawieszane w powietrzu, 80/779/EWG, zmieniona przez 81/85/EWG, 89/427/EWG, 90/656/EWG i 91/692/EWG
- Ołów, 82/884/EWG zmieniona przez 90/656/EWG i 91/692/EWG
- Tlenek azotu 85/203/EWG zmieniona przez 85/580/EWG, 90/656/EWG i 91/692/EWG
- Zanieczyszczenie ozonem troposferycznym, 92/72/EWG
- Emisje zanieczyszczeń z pojazdów silnikowych 70/220/EWG zmieniona przez 74/270/EWG, 77/102/EWG, 78/665/EWG, 83/351/EWG, 88/76/EWG, 88/436/EWG, 89/458/EWG, 89/491/EWG, 91/441/EWG, 93/59/EWG, 94/12/EWG, 96/44/EWG, 96/69/EWG, 2003/76/WE
- Emisje zanieczyszczeń z silników Diesla - sadza, 72/306/EWG zmieniona przez 89/491/EWG i 97/20/WE, 2005/21/WE
- Emisje zanieczyszczeń z silników Diesla 88/77/EWG zmieniona przez 91/542/EWG i 96/1/EWG, 2001/27/WE
- Emisje zanieczyszczeń z pojazdów silnikowych - testy przydatności pojazdów do warunków drogowych, 92/55/EWG
- Emisje lotnych związków organicznych z przechowywania i transportu benzyny, 94/63/WE

- Zawartość ołowiu w benzynie, 85/210/EWG zmieniona przez 85/581/EWG i 87/416/EWG
- Zawartość siarki w paliwach płynnych, 93/12/EWG zastępująca 75/716/EWG
- Dyrektywy dotyczące gospodarki odpadami:
 - Odpady z przemysłu dwutlenku tytanu, 78/176/EWG zmieniona przez 91/692/EWG i dyrektywy pokrewne: Procedury nadzoru w odniesieniu do odpadów pochodzących z przemysłu dwutlenku tytanu, 82/83/EWG Harmonizacja programów zmniejszenia zanieczyszczeń, 92/12/EWG
 - Zapobieganie zanieczyszczeniu powietrza przez zakłady spalania odpadów komunalnych, 89/429/EWG uchyla 2000/76/WE i przez nowe zakłady spalania odpadów komunalnych, 89/369/EWG uchyla 2000/76/WE
 - Spalanie odpadów niebezpiecznych, 94/67/EWG uchyla 2000/76/WE
 - Usuwanie olejów odpadowych, 75/439/EWG zmieniona przez 87/101/EWG i 91/692/EWG
 - Ramowa dyrektywa w sprawie odpadów 75/442/EWG zmieniona przez 91/156/EWG i 91/692/EWG
 - Usuwanie PCB i PCT, 76/403/EWG zastąpiona przez 96/59/WE
 - Odpady niebezpieczne, 91/689/EWG zastępująca 78/319/EWG zmieniona przez 94/31/WE
 - Osady ściekowe i gleba, 86/278/EWG zmieniona przez 91/692/EWG
 - Baterie, 91/157/EWG zmieniona przez 93/86/EWG
 - Odpady z opakowań, 94/62/WE zmieniona przez 2005/20/WE
- Dyrektywy dotyczące jakości wody:
 - Ścieki komunalne, 91/271/EWG zmieniona przez 98/15/WE
 - Azotany, 91/676/EWG
 - Niebezpieczne substancje w środowisku wodnym, 76/464/EWG zmieniona przez 2000/60/WE
 - 7 dyrektyw - "córek", wszystkie poprawione przez 90/656/EWG i 91/692/EWG Zrzuty rtęci z przemysłu elektrolizy chlorków metali alkalicznych 82/176/EWG Zrzuty kadmu, 83/513/EWG
 - Zrzuty rtęci z sektorów innych niż przemysł elektrolizy chlorków metali alkalicznych, 84/156/EWG Zrzuty sześćchlorocykloheksanu, 84/491/EWG
 - Dyrektywa 86/280/EWG w sprawie wartości dopuszczalne dla ścieków i wskaźników jakości wód w odniesieniu do zrzutów niektórych niebezpiecznych substancji objętych wykazem I załącznika do dyrektywy 76/464/EWG, zmieniona przez dyrektywy 88/347/EWG i 90/415/EWG
 - Dyrektywa dotycząca jakości wody w kąpieliskach 76/160/EWG zmieniona przez 90/656/EWG
 - Jakość wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, 80/778/EWG zmieniona przez 81/858/EWG, 90/656/EWG i 91/692/EWG
 - Jakość wód powierzchniowych przeznaczonych do poboru wód pitnej, 75/440/EWG zmieniona przez 79/869/EWG, 90/656/EWG i 91/692/EWG związana z nią decyzja 77/795/EWG w sprawie wspólnych procedur wymiany informacji
 - Pomiary i pobieranie próbek wód powierzchniowych przeznaczonych do poboru wody pitnej, 79/869/EWG zmieniona przez 91/692/EWG

- Wody podziemne 80/68/EWG zmieniona przez 90/656/EWG i 91/692/EWG
- Słodkie wody wymagające ochrony dla zachowania życia ryb, 78/659/EWG zmieniona przez 90/656/EWG i 91/692/EWG
- Jakość wody wymaganej dla bytowania skorupiaków i mięczaków, 79/923/EWG zmieniona przez 91/692/EWG

- Dyrektywy dotyczące ochrony przyrody:
 - Siedliska, 92/43/EWG zmieniona przez 97/62/WE
 - Dzikie ptaki, 79/409/EWG zmieniona przez 81/84/EWG, 85/411/EWG, 86/122/EWG, 91/244/EWG i 94/24/WE
 - Skóry młodych fok, 83/129/EWG zmieniona przez 85/444/EWG, 89/370/EWG

- Dyrektywy dotyczące ograniczenia zanieczyszczenia przemysłowego i zarządzania ryzykiem:
 - Ograniczenie zanieczyszczeń powietrza spowodowanych przez zakłady przemysłowe, 84/360/EWG zmieniona przez 90/656/EWG i 91/692/EWG
 - Ograniczenie emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza z dużych obiektów energetycznego spalania paliw, 88/609/EWG zmieniona przez 90/656/EWG i 94/66/WE
 - IPPC (zintegrowane zapobieganie i ograniczenie zanieczyszczeń), 96/61/WE zmieniona przez 2003/87/WE
 - Seveso - kontrola zagrożenia poważnymi awariami, 96/82/WE zastępująca 82/501/EWG, zmieniona przez 2003/105/WE

- Dyrektywy dotyczące chemikali i organizmów zmodyfikowanych genetycznie:
 - Eksperymenty na zwierzętach, 86/609/EWG zmieniona przez 2003/65/WE
 - Dobra praktyka laboratoryjna, 87/18/EWG, zawiązana z nią dyrektywa 88/320/EWG w sprawie kontroli, zmieniona przez 99/12/WE
 - Kontrolowane wykorzystanie genetycznie zmodyfikowanych organizmów, 90/219/EWG zmieniona przez 94/51/WE, 98/81/WE
 - Azbest, 87/217/EWG zmieniona przez 91/692/WE
 - Klasyfikacja, pakowanie i etykietowanie substancji niebezpiecznych, 67/548/EWG zmieniona przez 69/81/EWG, 70/189/EWG/ 71/144/EWG, 73/146/EWG, 75/409/EWG, 76/907/EWG, 79/370/EWG, 79/831/EWG, 80/1189/EWG, 81/957/EWG, 82/232/EWG, 83/467/EWG, 84/449/EWG, 86/431/EWG, 87/432/EWG, 88/302/EWG, 88/490/EWG, 90/517/EWG, 91/325/EWG, 91/26/EWG/ 91/410/EWG, 91/632/EWG, 92/32/EWG 92/37/EWG, 92/69/EWG, 93/21/EWG, 93/67/EWG, 93/72/EWG, 93/90/EWG, 93/101/EWG, 93/105/EWG, 94/69/WE, 96/54/WE, 96/56/WE
 - Klasyfikacja, oznakowanie i pakowanie niebezpiecznych preparatów 88/379/EWG zmieniona przez 89/178/EWG, 90/492/EWG, 91/155/EWG, 93/18/EWG, 93/112/EWG, 91/442/EWG, 95/65/EWG, 2001/58/WE
 - Ograniczenie sprzedaży i stosowania niektórych niebezpiecznych substancji i preparatów, 76/69/EWG zmieniona przez 79/663/EWG, 82/806/EWG, 82/828/EWG, 83/478/EWG, 85/46/EWG, 85/610/EWG, 89/677/EWG,

89/678/EWG, 91/173/EWG, 91/338/EWG, 91/339/EWG, 91/659/EWG, 94/27/WE, 94/48/WE, 94/60/WE, 96/55/WE, 97/10/WE, 97/16/WE

- Zamierzone uwalnianie do środowiska genetycznie zmodyfikowanych organizmów 90/219/WE zmieniona przez 94/15/WE, 97/35/WE
- Detergenty, 73/404/EWG zmieniona przez 82/242/EWG i 86/94/EWG i związana z nią dyrektywa w sprawie testowania biodegradacji, 73/405/EWG zmieniona przez 82/243/EWG
- Transport drogowy niebezpiecznych towarów 94/55/WE zmieniona przez 2006/89/WE

– Dyrektywy dotyczące hałasu:

- Pojazdy silnikowe 70/157/EWG zmieniona przez 73/350/EWG, 77/212/EWG, 81/334/EWG, 84/372/EWG, 84/424/EWG, 87/354/EWG, 89/491/EWG, 92/97/EWG i 96/20/WE
- Motocykle 78/1015/EWG zmieniona przez 87/56/EWG i 89/235/EWG
- Sprzęt budowlany (ramowa) 79/113/EWG zmieniona przez 81/1051/EWG i 85/405/EWG
- Samoloty poddźwiękowe, 80/51/EWG zmieniona przez 83/206/EWG
- Poddźwiękowe samoloty odrzutowe, 89/629/EWG
- Ograniczenie eksploatacji samolotów, 92/14/EWG zmieniona przez 99/28/WE
- W sprawie zbliżenia przepisów prawa państw członkowskich dotyczących dopuszczanie do eksploatacji sprzętu i maszyn budowlanych, 84/532/EWG
- Sprężarki, 84/533/EWG zmieniona przez 85/406/EWG
- Żurawie wieżowe, 84/534/EWG zmieniona przez 85/405/EWG
- Agregaty spawalnicze, 84/535/EWG zmieniona przez 85/407/EWG
- Agregaty prądotwórcze 84/536/EWG zmieniona przez 85/408/EWG
- Kruszarki betonu, 84/537/EWG zmieniona przez 85/409/EWG
- Kosiarki do trawy, 84/538/EWG zmieniona przez 87/252/EWG, 88/180/EWG i 88/181/EWG
- Koparki hydrauliczne, 86/662/EWG zmieniona przez 89/514/EWG i 95/2/WE
- Sprzęt gospodarstwa domowego, 86/594/EWG

– Dyrektywy dotyczące bezpieczeństwa nuklearnego i ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym:

- Ochrona społeczeństwa i pracowników przed promieniowaniem, 80/836/EURATOM zmieniona przez 84/467/EURATOM
- Ochrona przed promieniowaniem związanym z naświetleniami medycznymi, 97/43/EURATOM
- Wczesna wymiana informacji w przypadku zagrożenia radiologicznego, 87/600/EURATOM
- Informowanie społeczeństwa, 89/618/EURATOM
- Ochrona pracowników z zewnątrz przed promieniowaniem, 90/641/EURATOM
- Przesyłanie odpadów radioaktywnych, 92/3/EURATOM uzupełniona przez 93/552/EURATOM
- Podstawowe normy bezpieczeństwa, 96/29/EURATOM
- Przesyłanie substancji radioaktywnych, 93/1493/EURATOM

2. Dokumenty programowe:

- Polityka ekologiczna państwa (1991 r.) i II Polityka ekologiczna państwa (2001 r.),
- Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002 – 2010 (2002 r.),
- Polityka ekologiczna państwa na lata 2009 – 2012 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2016,
- Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2007-2010 z perspektywą na lata 2011-2014 ,
- Krajowy Plan Gospodarki Odpadami,
- Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych,
- Agenda 21 – Ramowy Program Działań,
- Strategia zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej (2001 r.)
- Długotrwała strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju – „Polska 2025”,
- Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej,
- Założenia polityki energetycznej Polski do 2020 r.,
- Strategia Rozwoju Energetyki Odnawialnej,
- Krajowy Plan Rozdziału Uprawnień Do Emisji CO₂ na lata 2008 - 2012,
- Krajowy program zwiększania lesistości,
- Polityka leśna państwa,
- Strategia gospodarki wodnej wraz z harmonogramem zadań Gospodarki Wodnej do roku 2020,
- Ocena eutrofizacji ze źródeł komunalnych w wodach płynących i stojących województwa podlaskiego w latach 2007-2009,
- Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2010 roku,
- Program Nawodnień Rolniczych Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013,
- Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski, przyjętym przez Radę Ministrów 14 maja 2002 r. - Strategią Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 r.,
- Program Operacyjny "Rozwój Polski Wschodniej",
- Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego,
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego,
- Założenia Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007- 2013,
- Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012-2017,
- Program Ochrony Środowiska dla Województwa Podlaskiego na lata 2011-2014,
- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2008- 2011 ,
- Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2008-2011,
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Hajnowskiego do 2015 roku,
- Plan Rozwoju Lokalnego 2007-2013 Powiat Hajnowski.

ZAŁĄCZNIK NR 3 Bibliografia.

- Bernaciak A., Gaczek W., Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 2002,
- Błaszyk T., Górski J., Odpady a problemy zagrożenia i ochrony wód podziemnych, Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, Warszawa 1996,
- Geografia Polski : środowisko przyrodnicze, red. nauk. L. Starkel, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2004,
- Kistowski M., Staszek W., Poradnik do opracowania gminnego i powiatowego programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska, Gdańsk, Wydaw. DJ, 1999,
- Kondracki J., Geografia regionalna Polski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003,
- Bednarek R., Prusunkiewicz Z. Geografia gleb, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1997,
- Narodowy Program Przygotowania do członkostwa w UE, Rozdział 23 – Ochrona Środowiska; MOŚZNiL, 1999,
- Ochrona Środowiska 2005, GUS, Warszawa 2005,
- Piontek F., tom I, rozdział I Środowisko przyrodnicze w strategii wzrostu gospodarczego i w rozwoju zrównoważonym. Planowanie i wdrażanie polityka ochrony środowiska, poradnik, Warszawa, 2001.
- Poskrobko B., Zarządzanie środowiskiem, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, 2006,
- Poskrobko B: Sterowanie ekorozwojem tom I i III Regionalne i gospodarcze aspekty ekorozwoju, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok, 1998,
- Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002-2010, Warszawa, listopad 2002,
- Śleszyński J., Ekonomiczne problemy ochrony środowiska, ARIES, Warszawa 2000,
- Woś A., Klimat Polski, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1999,
- Raport o stanie środowiska województwa podlaskiego w roku 2009 – WIOŚ Warszawa 2010r.
- Raport o stanie środowiska województwa podlaskiego w roku 2010 – WIOŚ Warszawa 2011r.
- Wyniki badań wód podziemnych na terenie woj. podlaskiego w 2009 roku – WIOŚ Warszawa 2010r.
- Informacje o stanie środowiska na terenie województwa podlaskiego w 2010 roku,
- Informacje o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego w 2010 roku,
- Sprawozdanie z realizacji powiatowego planu gospodarki odpadami za okres od 1 stycznia 2009 roku do 31 grudnia 2010 roku,
- Strona internetowa Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Białymstoku,
- Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego,
- Strona internetowa Państwowej Straży Pożarnej,
- Strona internetowa Ministerstwa Środowiska,
- Strona internetowa Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego.

ZAŁĄCZNIK NR 4 Proponowane kryteria pilności.

Proponowane kryteria pilności realizacji inwestycji z zakresu ochrony środowiska:

1. Kryteria ogólne:

- Gotowość zadania do realizacji (pozwolenie na budowę, decyzja środowiskowa itp.)
- Pozytywne oddziaływanie na środowisko, ROŚ
- Wkład własny realizującego projekt
- Poparcie społeczne dla inwestycji

2. Inwestycje drogowe:

- Położenie na ważnym, z punktu widzenia społecznego, odcinku komunikacyjnym
- Położenie w pobliżu istotnych obiektów publicznych
- Nadmierne natężenie ruchu
- Ochrona przed hałasem komunikacyjnym

3. Inwestycje z zakresu gospodarki wodno – ściekowej:

- Usytuowanie w pobliżu zbiorników zasobu wody pitnej
- Usytuowanie na obszarach chronionych
- Usytuowanie w pobliżu wód powierzchniowych

4. Inwestycje z zakresu gospodarki odpadami:

- Zgodność z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego.

5. Inwestycje z zakresu gospodarki energetycznej:

- Inwestycje przy wykorzystaniu źródeł energii odnawialnej
- Inwestycje mające na celu oszczędzanie energii i obniżające emisję zanieczyszczeń do powietrza

ZAŁĄCZNIK NR 5

Wykaz ujęć wody pitnej na terenie powiatu hajnowskiego.

Lp.	Ujęcia wody pitnej			Stacje uzdatniania wody	
	Nazwa ujęcia/ lokalizacja	Rodzaj: wody podziemne lub wody powierzchniowe	Wydajność [m ³ /dobę]	Nazwa/ lokalizacja	Wydajność [m ³ /dobę]
Hajnówka- miasto					
1.	Dubiny	wody podziemne	4800	Hajnówka, ul. Białostocka	4800
Kleszczele- gmina miejsko wiejska					
2.	Kleszczele I	wody podziemne	121	-	-
3.	Kleszczele II	wody podziemne	228	-	-
4.	Suchowolce	wody podziemne	72,8	-	-
Białowieża- gmina wiejska					
5.	ul. Sportowa	wody podziemne	b/d	ul. Sarnia	b/d
6.	ul. Sarnia	wody podziemne	b/d		
Czeremcha- gmina wiejska					
7.	Hydrofornia Kuzawa	wody podziemne	1000	Hydrofornia Kuzawa	1000
Czyże- gmina wiejska					
8.	Czyże	wody podziemne	2304	Czyże	160
9.	Klejniki	wody podziemne	1656	Klejniki	120
Dubicze Cerkiewne- gmina wiejska					
10.	Ujęcie Dubicze Cerkiewne	wody podziemne z dwóch studni wierconych	253,4	Ujęcie Dubicze Cerkiewne	253,4
11.	Ujęcie Stary Kornin	wody podziemne z dwóch studni wierconych	248,8	Ujęcie Stary Kornin	248,8
Hajnówka- gmina wiejska					
12.	bd	bd	bd	bd	bd
Narew- gmina wiejska					
13.	Narew	wody podziemne	660,00	Narew	660,00
14.	Łosinka	wody podziemne	96,00	Łosinka	96,00
15.	Iwanki	wody podziemne	237,50	Iwanki	237,50
Narewka- gmina wiejska					
16.	Narewka	wody podziemne	494	-	-
17.	Siemianówka	wody podziemne	484	-	-
18.	Masiewo	wody podziemne	450	-	-
19.	Gruszki	wody podziemne	37,5	-	-

Źródło: dane z poszczególnych Urzędów Gmin Powiatu Hajnowskiego

ZAŁĄCZNIK NR 6 Kompetencje starosty

Na podstawie Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004r. Ochrona przyrody (Dz. U. z 2004r. Nr 92, poz 880 z póź. zmianami), kompetencje starosty m.in. to:

- a) wydawanie zezwoleń na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości będących własnością gminy,
- b) w odniesieniu do nieruchomości będących własnością gminy starosta wymierza administracyjną karę pieniężną za:
 - zniszczenie terenów zieleni albo drzew lub krzewów spowodowane niewłaściwym wykonywaniem robót ziemnych lub wykorzystaniem sprzętu mechanicznego albo urządzeń technicznych oraz zastosowaniem środków chemicznych w sposób szkodliwy dla roślinności;
 - usuwanie drzew lub krzewów bez wymaganego zezwolenia;
 - zniszczenie drzew, krzewów lub terenów zieleni spowodowane niewłaściwym wykonaniem zabiegów pielęgnacyjnych.

Na podstawie Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Tekst jednolity: Dz. U. z 2008r. Nr 25, poz. 150 z póź. zmianami), kompetencje starosty m.in. to:

- wydanie opinii w sprawie projektu uchwały programu ochrony powietrza;
- prowadzenie okresowych badań jakości gleby i ziemi;
- prowadzenie obserwacji terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi oraz terenów, na których występują te ruchy, a także rejestr zawierający informacje o tych terenach;
- wydawanie decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu w przypadku stwierdzenia, że poza zakładem, w wyniku jego działalności, przekroczone są dopuszczalne poziomy hałasu;
- sporządzanie co 5 lat map akustycznych, które niezwłocznie przekazuje zarządowi województwa, wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska i państwowemu wojewódzkiemu inspektorowi sanitarnemu;
- ze względu na potrzebę zapewnienia systematycznej kontroli wielkości emisji lub innych warunków korzystania ze środowiska, sprawdzanie wyników pomiarów wielkości emisji i pomiarów ilości pobieranej wody;
- przyjmowanie zgłoszenia instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, a może negatywnie oddziaływać na środowisko;
- w drodze decyzji nakładanie na zarządzającego drogą, linią kolejową, linią tramwajową, lotniskiem lub portem obowiązek prowadzenia w określonym czasie pomiarów poziomów substancji lub energii w środowisku wprowadzonych w związku z eksploatacją tych obiektów, jeżeli poziom substancji lub energii w środowisku;
- wydawanie, ograniczanie bądź też cofnięcie pozwolenia na:
 - ✓ wprowadzanie gazów lub płynów do powietrza,
 - ✓ wodno prawnego na wprowadzanie ścieków do wód i ziemi,
 - ✓ na wytwarzanie odpadów;

- w razie stwierdzenia okoliczności wskazujących na możliwość negatywnego oddziaływania instalacji na środowisko, nałożenie zobowiązania, w drodze decyzji, prowadzącemu instalację podmiotu korzystającego ze środowiska do sporządzenia i przedłożenia przeglądu ekologicznego;
- nałożenie obowiązku w drodze decyzji:
 - ograniczenia oddziaływania na środowisko i jego zagrożenia oraz przywrócenia środowiska do stanu właściwego, jeżeli podmiot korzystający ze środowiska negatywnie oddziałuje na środowisko;
- sprawowanie kontroli przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska w zakresie objętym właściwością oraz wydaje upoważnienia pracownikom sobie podległym;

Na podstawie Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (Tekst jednolity: Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243 z póź. zmianami), kompetencje starosty m.in. to:

- przekazanie kopii wydanego pozwolenia, decyzji na wytwarzanie odpadów właściwemu ze względu na miejsce wytwarzania odpadów marszałkowi województwa, wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska oraz wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta;
- zatwierdzanie w drodze decyzji programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi po zasięgnięciu opinii wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, właściwych ze względu na miejsce wytwarzania odpadów niebezpiecznych dla przedsięwzięć lub instalacji innych niż tych, o których mowa w art. 378 ust.2a ustawy- Prawo ochrony środowiska;
- przyjmowanie informacji o wytwarzanych odpadach oraz sposobach gospodarowania wytworzonymi odpadami;
- zezwalanie na prowadzenie działalności w zakresie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów; po zasięgnięciu opinii wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, właściwych ze względu na miejsce prowadzenia działalności w zakresie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów;
- przekazanie kopii wydanej decyzji właściwemu ze względu na miejsce odzysku i unieszkodliwiania odpadów marszałkowi województwa, wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska oraz wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta;
- wydawanie zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów;
- przekazywanie marszałkowi województwa łącznego zestawienia rejestrów, w terminie do końca pierwszego kwartału za poprzedni rok kalendarzowy;
- skreślenie z rejestru posiadacza odpadów lub prowadzącego działalność w zakresie transportu odpadów;
- zatwierdzenie instrukcji eksploatacji składowiska odpadów;
- udzielenie zgody na zamknięcie składowiska odpadów lub jego wydzielonej części na wniosek zarządzającego składowiskiem po przeprowadzenie kontroli składowiska przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska.

Na podstawie Ustawy z dnia 18 lipca 2001r. Prawo wodne (Tekst jednolity: Dz. U. z 2001. Nr 115, poz. 1229z póź. zmianami), kompetencje starosty m.in. to:

- wydawanie pozwoleń wodnoprawnych na szczególne korzystanie z wód,
- ✓ zatwierdzanie statutu spółki w drodze decyzji; w przypadku niezgodności statutu z prawem wzywanie do usunięcia niezgodności statutu z prawem w określonym terminie, a jeżeli niezgodności nie zostaną usunięte – odmowa, w drodze decyzji, jego zatwierdzenia.
- nadzór i kontrola nad działalnością spółek wodnych.
- ✓ orzekanie w drodze decyzji uchwał organów spółki wodnej,
- występowanie z wnioskiem o wykreślenie spółki wodnej z katastru wodnego.

Na podstawie Ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2011. Nr 163, poz. 981 z póź. zmianami), kompetencje starosty m.in. to:

- ✓ udzielanie koncesji na wydobywanie kopalin za złóż, jeżeli jednocześnie spełnione są wymagania:
 - obszar udokumentowanego złoża nieobjętego własnością górnictwem nie przekracza 2 ha,
 - wydobycie kopaliny ze złoża w roku kalendarzowym nie przekroczy 20 000 m³,
 - działalność będzie prowadzona metodą odkrywkową oraz bez użycia środków strzałowych
- zatwierdzanie projektów robót geologicznych
- przyjmowanie zgłoszenia zamiaru rozpoczęcia robót geologicznych
- zatwierdzanie decyzją dokumentacji geologicznej
- naliczanie właściwych opłat eksploatacyjnych, dodatkowej i podwyższonej

ZAŁĄCZNIK NR 7 Lista zamierzeń gmin powiatu hajnowskiego z zakresu ochrony środowiska

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2012	2013	2014	2015	2016-2019	
Hajnówka- miasto								
1.	Rozbudowa i remont sieci wodociągowej	PWiK Hajnówka	200	150	150	150	400	100% środki własne
2.	Wymiana agregatu prądowłórczego na stacji uzdatniania wody	PWiK Hajnówka	80	-	-	-	-	100% pożyczka WFOŚiGW
3.	Rozbudowa i remont sieci kanalizacyjnej	PWiK Hajnówka	400	300	300	300	800	100% środki własne
4.	Modernizacja linii ściekowej oczyszczalni ścieków	PWiK Hajnówka	2000	-	-	-	-	80% pożyczka WFOŚiGW 20% środki własne
5.	Rozbudowa linii ściekowej oczyszczalni ścieków	Gmina Miejska Hajnówka	-	-	3000	5000	-	70% pożyczka UE 30%pożyczka
6.	Rozbudowa linii osadowej oczyszczalni ścieków	PWiK Hajnówka	-	-	-	-	10000	60% dotacje UE 40% pożyczka
7.	Modernizacja kluczowych pompowni ścieków	PWiK Hajnówka	200	-	-	-	-	100%pożyczka WFOŚiGW
8.	Piknik Ekologiczny: propagowanie postaw ekologicznych, właściwej gospodarki odpadami, ochrony ziemi, wód i powietrza	Miasto Hajnówka	10	12	12	14	56	30% środki własne 70% środki zewnętrzne
9.	Wspieranie edukacji ekologicznej w placówkach oświatowych	Miasto Hajnówka (szkoły podstawowe, gimnazjalne, przedszkola)	5	5	5	5	20	bd
Białowieża- gmina wiejska								
10.	Budowa kanalizacji ulic: Mostowa, Ogrodowa, Polany II	Gmina Białowieża	-	802,605				realizacja po uzyskaniu dofinansowania z RPO
11.	Budowa kanalizacji ulicy Wojciechówka	Gmina Białowieża	-	842,392				
12.	Modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych w	Gmina Białowieża	-	790,2				

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2012	2013	2014	2015	2016-2019	
	Białowieży							
13.	Budowa sieci wodociągowej na ulicy Podolany II	Gmina Białowieża	-		52,224			
14.	Montaż kolektorów słonecznych	Gmina Białowieża	2 352,941	-	-	-		85% pożyczka WFOŚiGW 15% środki własne mieszkańców
15.	Modernizacja kotłowni poprzez zastosowanie źródeł energii odnawialnej	Gmina Białowieża	-	150	-	-	-	realizacja po uzyskaniu środków dofinansowania z RPO, WFOŚiGW lub środków UE
16.	Termomodernizacja budynku Ośrodka Kultury (min. Montaż kolektorów, pomp ciepła)	Gmina Białowieża	-	-	2 500		-	
17.	Modernizacja dróg gminnych	Gmina Białowieża			14 000			
Czeremcha- gmina wiejska								
18.	„Budowa wodociągu gminnego do sołectw Opaka Duża i Pohulanka”	Gmina Czeremcha	2 088,666	-	-	-		PROW 2007-2013 – 70 % kosztów kwalifikowalnych Gmina Czeremcha – 30 % kosztów kwalifikowalnych
19.	„Budowa kanalizacji sanitarnej w obrębie przepompowni P1 w Stawiszczach, Czeremsze – ul. Stawiska, Miodowa, Lipowa, Fabryczna, Długa, Topolowa, Nowa, Wiejska, odcinek Wiśniowej, odcinek Bocznej”	Gmina Czeremcha	6 810,935	-	-	-		PROW 2007-2013 – 70 % kosztów kwalifikowalnych Gmina Czeremcha – 30 % kosztów kwalifikowalnych
20.	„Poprawa transgranicznego systemu ochrony środowiska Gminy Czeremcha i Wysokie poprzez budowę infrastruktury kanalizacyjnej”	Gmina Czeremcha	-	8 723,128	-	-		PL-BY-UA – 90 %
Czyże- gmina wiejska								
21.	Modernizacja stacji uzdatniania wody „Czyże” (hydrofornia)	Gmina Czyże (Wodociągi Podlaskie	-	-	140	-	-	realizacja po

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2012	2013	2014	2015	2016-2019	
		Sp. z o.o.)						
22.	Propagowanie alternatywnych rozwiązań w zakresie gospodarki ściekami (budowa przydomowych oczyszczalni ścieków)	Gmina Czyże	w miarę pozyskanych środków finansowych					uzyskaniu środków dofinansowania z RPO, WFOŚiGW lub środków UE
23.	Budowa kanalizacji sanitarnej wsi Morze	Gmina Czyże	-	-	-	-	2.200	
24.	Budowa kanalizacji sanitarnej wsi Klejniki	Gmina Czyże	-	-	-	-	4.800	
25.	Szkodliwość azbestu-usuńmy eternit z naszego otoczenia	Gmina Czyże	-	-	-	-	5	Środki gminy 100%
Dubicze Cerkiewne- gmina wiejska								
26.	Budowa sieci wodociągowej łączącej wsie Tofiłowce- Koryciski ok.3 km	Gmina Dubicze Cerkiewne	100	144	-	-	-	75% - środki unijne 25%- budżet gminy
27.	Budowa kanalizacji sanitarnej łączącej wsie Jagodniki, Stary Kornin, Koryciski ok. 5 km	Gmina Dubicze Cerkiewne	2570	-	-	-	-	75% - środki unijne 25%- budżet gminy
28.	Budowa oczyszczalni ścieków we wsi Stary Kornin	Gmina Dubicze Cerkiewne	600	-	-	-	-	75% - środki unijne 25%- budżet gminy
29.	Modernizacja kotłowni w zbiorczej szkole w Dubiczach Cerkiewnych	Gmina Dubicze Cerkiewne	150	-	-	-	-	budżet gminy
Kleszczele- gmina miejsko-wiejska								
30.	Planowana jest budowa wodociągu przy ul. Wiśniowej w Kleszczelach o dł. 428 m (koszt opracowania dokumentacji projektowej)	Gmina Kleszczele	7,5	-	-	-	-	Złożony został wniosek o dofinansowanie do PROW
31.	Planowana jest budowa wodociągu przy w Dobrowodzie przy ul. Cichej i Spokojnej o dł. 397,4 m. (koszt opracowania dokumentacji projektowej)	Gmina Kleszczele	8,5	-	-	-	-	Złożony został wniosek o dofinansowanie do PROW
32.	Budowa kanalizacji sanitarnej przy ul. Wiśniowej w Kleszczelach o dł.	Gmina Kleszczele	7,5	-	-	-	-	Złożony został wniosek o

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2012	2013	2014	2015	2016-2019	
	313 m							dofinansowanie do PROW
33.	Budowa kanalizacji sanitarnej w Dobrowodzie przy ul. Cichej i Spokojnej o dł. 649,7 m.	Gmina Kleszczele	8,5	-	-	-	-	Złożony został wniosek o dofinansowanie do PROW
34.	budowa 40 szt. przydomowych oczyszczalni ścieków (koszt opracowania dokumentacji projektowej)	Gmina Kleszczele	13,75	-	-	-	-	Złożony został wniosek o dofinansowanie do PROW
Hajnówka- gmina wiejska								
35.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Narew- gmina wiejska								
36.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy Narew	Gmina Narew	521,916	-	-	-	-	Złożony został wniosek o dofinansowanie do marszałka województwa
37.	Budowa sieci do jak i w miejscowościach: Narew, Łosinka i Usmarszczyzna	Gmina Narew	-	782,146	-	-	-	Złożony został wniosek o dofinansowanie do marszałka województwa
38.	Budowa 57 przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy	Gmina Narew		1 603,828				75%- marszałek województwa 25% -dudżet gminy = środki wł. mieszkańców
Narewka- gmina wiejska								
39.	Przebudowa stacji wodociągowej w Siemianówce	Urząd Gminy Narewka	-	-	-	2 000	-	Realizacja w miarę pozyskania środków z UE
40.	Rozbudowa sieci wodociągowej - ok. 5 km	Urząd Gminy Narewka	-	-	-	-	1000	Realizacja w miarę pozyskania środków z UE
41.	Modernizacja oczyszczalni	Urząd Gminy Narewka	-	-	-	-	5 000	Realizacja w miarę

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012 – 2015”

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Źródła finansowania
			2012	2013	2014	2015	2016-2019	
	ścieków na terenie Gminy							pozyskania środków z UE
42.	Montaż pomp ciepła	Urząd Gminy Narewka			1 000		1 000	Realizacja w miarę pozyskania środków z UE
43.	Montaż solarów	Urząd Gminy Narewka				5 000	15 000	Realizacja w miarę pozyskania środków z UE
44.	Edukacja ekologiczna dzieci, młodzieży i mieszkańców gminy	Urząd Gminy Narewka	100	100	100	100	400	Środki UE

Źródło: dane z poszczególnych Urzędów Gmin Powiatu Hajnowskiego